«تەۋرات 5 ـ قىسىم»

«قانۇن شەرھى»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات ـ 5 ـ قىسىم

«قانۇن شەرھى»

(مۇقەددەس قانۇن ـــ تەۋرات قانۇنىنىڭ شەرھى)

كىرىش سۆز

ئارقا كۆرۈنۈش

بەزى تەرجىمىلەردە مەزكۇر كىتاب «قانۇننىڭ (قايتىدىن) جاكارلىنىشى» (مەسىلەن، خەنزۇچە تەرجىمىلەردە)، «ئىككىنچى قانۇن» (گرېك تىلى تەرجىمىسىدە) ياكى «قانۇن شەرھى» دەپ ئاتىلىدۇ. مەزكۇر كىتابتا مۇسا ئەسلىدە سىناي تېغىدا چۈشۈرۈلگەن مۇقەددەس قانۇننىڭ بەزى مۇھىم نۇقتىلىرىنى خەلق ئۈچۈن ئىككىنچى قېتىم قايتا جاكارلايدۇ.

ئەسلىدە مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن نازىل قىلىنغان تەۋراتتىكى «مىسىردىن چىقىش» ۋە «كاھىن ـ لاۋىيلارنىڭ دەستۇرى» دېگەن قىسىملاردا ئېنىق خاتىرىلەنگەن قانۇن ـ ئەمرلەر نېمىشقا يەنە مۇسا تەرىپىدىن بۇنداق قايتا جاكارلىنىدۇ؟

ئەمەلىيەتتە بۇ مۇقەددەس قانۇن ئوتتۇز توققۇز يىل ئىلگىرى چۈشۈرۈلگەنىدى. ئەسلىدە خۇدا خەلققە قانۇن ـ ئەمرلىرىنى تاپشۇرغاندىن كېيىن، ئۇ ئۇلارنى قانائان زېمىنىنىڭ چېگرىسىغا جايلاشقان قادەش ـ بارنېئاغا باشلاپ كېلىپ، شۇ يەردە ئۇلارغا: «مەن سىلەرگە مىراس قىلىدىغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيدىغان ۋاقتىڭلار كەلدى» دېگەن خۇش خەۋەرنى يەتكۈزگەنىدى. ئەسلىدە بۇنداق خەۋەردىن خۇشال بولۇشقا توغرا كېلەتتى. خەلق ئون ئىككى ئادەمنى ئۇ زېمىندىكى ئەھۋالنى بىلىپ كېلىشكە ئەۋەتتى. ئۇلاردىن ئون ئادەم قايتىپ كېلىپ: «بۇ زېمىن

دەرۋەقە سۈت بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان مۇنبەت زېمىن ئىكەن؛ ھالبۇكى، ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلار گىگانت ئادەملەر ئىكەن، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بىز چېكەتكىدەك ئىكەنمىز، خالاس!» دەپ خەلقنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلدى. قالغان ئىككى چارلىغۇچى، يەنى يەشۇئا ۋە كالەب بولسا: «دەرۋەقە زېمىندا گىگانت ئادەملەر بولغىنى بىلەن، بىزنى مىسىر زېمىنىدىن ھەرخىل مۆجىزە-كارامەتلەر بىلەن قۇتقۇزۇپ چىققان، چۆل-باياۋاندا يۈرگىنىمىزدە بارلىق ھاجىتىمىزدىن تولۇق چىققان خۇدا بىزنى شۇ زېمىنغا كىرگۈزۈپ، ئۇنى ئىگىلىتىدۇ ۋە بۇ گىگانت ئادەملەرنى بىزگە ئوزۇق قىلىپ بېرىدۇ!» دەپ خەلقنى رىغبەتلەندۈردى. لېكىن ئېچىنىشلىقى شۇكى، ئاسىي خەلق ئىمانسىز ئون ئادەمنىڭ خەۋىرىنى قوبۇل قىلىپ، ئىمان-ئىشەنچلىك يەشۇئا بىلەن كالەبنىڭكىنى رەت قىلدى. ئۇلار مۇسا ۋە ھارۇنغا نارازىلىق بىلدۈردى، ھەتتا ئاخىر بېرىپ يەشۇئا بىلەن كالەبنى چالما-كېسەك قىلماقچى بولدى.

تەبىئىيكى، ئۆزگە بېھۆرمەتلىك ھېسابلىنىدىغان بۇنداق ئىشەنچسىزلىك خۇدانىڭ غەزىپىنى قوزغىدى. شۇنىڭ بىلەن: «ماڭا ئىشىنىشنى رەت قىلىپ: «گىگانت ئادەملەر باللىرىمىزنى يەپ كېتىدۇ» دېگەن چوڭلاردىن ھېچقايسىسى بەختلىك زېمىنغا كىرەلمەيدۇ؛ باللىرى بولسا، ئۇلار زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيدۇ» دېگەن ھۆكۈمنى ئاڭلاتتى.

مۇشۇ پاجىئەلىك ئىش تەۋراتتىكى «چۆل-باياۋاندىكى سەپەر» دېگەن قىسىمدا خاتىرىلەنگەن. شۇنداق بولدىكى، ئىسرائىللار مىراس قىلىپ بېرىلگەن زېمىنغا كىرىشنىڭ ئورنىغا، خۇدانىڭ جازاسى بىلەن يەنە بىر دەۋرنى (قىرىق يىل) چۆل-باياۋاندا سەرگەردان بولۇپ يۈرۈشكە مەھكۇم قىلىندى. ئوتتۇز سەككىز يىل ئۆتكەندە، خۇدا دەل ئۇلارغا جاكارلىغاندەك، خۇداغا ئاسىيلىق قىلغان يىگىرمە ياشتىن يۇقىرى بولغان ھەربىر ئادەم ئۆلۈپ تۈگىدى. پەقەت يەشۇئا بىلەن كالەب تىرىك قالدى. ئۇلار بىلەن ئۇ زېمىنغا تەك كىرىشكە تەييار تۇرغان يېڭى بىر دەۋر ئادەملىرى شۇ زېمىنىنىڭ چېگرىسى ئالدىدا تۇرۇۋاتاتتى. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا بۇ يېڭى دەۋر ئۈچۈن مۇسا پەيغەمبەرنىڭ: (ئا) خۇدانىڭ قانداق قىلىپ ئاتا-بوۋىلىرىنى مىسىردىكى قۇللۇقتىن چىقىرىپ مۆجىزە-كارامەتلەر بىلەن قۇتقۇزغانلىقىنى، شۇنداقلا چۆل-باياۋاندىن

ئۆتۈشكە يېتەكلىگەن تارىخنى بايان قىلىشى؛ (ئە) ئاتا-بوۋىلىرىغا ئاللىبۇرۇن تاپشۇرۇلغان قانۇن-ئەمرلەرنىڭ مۇھىم تەپسىلاتلىرى ھەم جەۋھىرى، شۇنىڭدەك زېمىنغا كىرگەندىن كېيىنكى يېڭى ئەھۋاللارغا باغلانغان يېڭى قانۇن-ئەمرلەرنى جاكارلىشى؛ (ب) ئۇلارنىڭ كېلەچىكى توغرۇلۇق بېشارەت بېرىشى تولىمۇ زۆرۈر ئىدى.

«مۇقەددەس قانۇن شەرھى» دېگەن كىتابنىڭ دەل بۇ ئۈچ قىسمىغا بۆلۈنگەنلىكىنى بايقايمىز، ئۇلار تۆۋەندىكىدەك: —

(ئا) ئۆتمۈش؛ خۇدانىڭ خەلقكە كۆرسەتكەن مۆجىزە-كارامەتلىرى (1:1-43:4)

(ئە) ھازىرقى ئەھۋال؛ كونا ئەمرلەرنىڭ قايتىدىن جاكارلىنىشى، يېڭى ئەمرلەرنىڭ قوشۇلۇشى (44:4-19:26)

(ب) كەلگۈسى زامانلار؛ بېشارەتلەر ۋە ئاگاھلار (1:27-12:34)

خۇدا ئاللىقاچان مۇساغا ئۆز ئۆلۈمى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇپ قويغانىدى. مەزكۇر كىتابنىڭ ئاخىرقى بابىدا شۇ ئىش (بەلكىم يەشۇئا پەيغەمبەر تەرىپىدىن) خاتىرىلەنگەن. مۇسا پەيغەمبەر دەل بۇ قانۇن-ئەمرلەر ۋە جېكىلەشلىرىنى خەلققە تاپشۇرغاندىن كېيىن «تاغقا چىقىپ... پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ئۆلدى».

شۇنىڭ بىلەن «مۇقەددەس قانۇن شەرھى» دېگەن كىتابنى ئاتىنىڭ ئۆز باللىرىغا تاپشۇرغان ئاخىرقى سۆزلىرى ياكى ۋەسىيىتى دېيىشكە بولىدۇ. كىتاب يەنە قەدىمكى ۋاقىتلاردىكى پادىشاھلار ئۆز خەلقى بىلەن كېلىشىپ تۈزگەن بىر «ئەھدىنامە» شەكلىدىدۇر — دېمەك، خۇدا مەزكۇر كىتابتا ئۆزىنىڭ ئىسرائىل بىلەن بولغان ئەھدىسىنى قايتىدىن بايان قىلىدۇ. شۇڭا كىتابنى ئوقۇغان ھەربىر ئىسرائىل خەلقى دەرھال: «خۇدا دەرۋەقە بىزنىڭ پادىشاھىمىزدۇر، بىزمۇ ئۇنىڭغا خاس خەلقىمىز» دەپ بىلىپ يېتىدۇ.

ئەلۋەتتە، بىز «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققىتىنى كىتابنىڭ ئالاھىدە قىزىق نۇقتىلىرىغا ياكى چۈشىنىشكە تەسرەك بولىدىغان بەزى يەرلىرىگە تارتىمىز. بىراق بۇنىڭدىن ئاۋۋال ئوقۇرمەنلەرگە تۆت ئىش توغرۇلۇق سەل توختالغىمىز كېلىدۇ: —

(ئا) مەزكۇر كىتابتا بىرىلگەن كۆپ ئەمرلەر قانائان زېمىندا تۇرۇۋاتقان ئەللەرنىڭ ئىش-ئەمەللىرىنىڭ دەل ئەكسىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، خۇدا ئۇلارغا بۇتپەرەسلىكنىڭ بارلىق شەكىل-تۈرلىرىگە، پالچىلىق ۋە جىنكەشلىك قىلىش (يەنى جىنلارغا قاراش)قا، ئىنسانلارنى سويۇپ قۇربانلىق قىلىشقا، ھەرخىل جىنسىي بۇزۇقلۇق، جۈملىدىن غەيرىي ھەۋەسلەرنىڭ كەينىگە كىرىپ بەچچىۋازلىق ۋە يېقىن تۇغقانلىرى بىلەن زىناخورلۇق قىلىشقا، مېيىپلارغا رەھىمسىزلىك قىلىشقا، قېرىلارغا بىھۆرمەتلىك قىلىشقا قەتئىي قارشى تۇرۇۋۇڭلار دەپ ئاگاھلاندۇرىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى دەل ئەينى ۋاقىتتىكى قانائانلىقلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان ئادەتلەر بولغانىدى. مەسىلەن، ئىسرائىللارغا قارىتىلغان «سەن ئوغلاقنى ئانىسىنىڭ سۈتىدە قاينىتىپ پىشۇرساڭ بولمايدۇ» دېگەن بىر ئەمرمۇ بايان قىلىنىدۇ (21:14). بۇنداق ئەمرنىڭ ئەخلاقىي ئەھمىيىتى بارمۇ-يوق؟ – دېگەن سوئال كاللىمىزنى قايماقتۇرۇشى مۇمكىن. ئەمەلىيەتتە قانائانىيلار ئارىسىدا: «ئوغلاقنى ئانىسىنىڭ سۈتىدە پىشۇرساق، ئۇنى ئۆز ئانىسى بىلەن چېتىشتۇرغانغا باراۋەر بولىدۇ، شۇنداق قىلساق يەر-زېمىننىڭ مۇنبەتلىكىنى ئاشۇرىمىز» دېگەندەك بىرخىل خۇراپىي كۆزقاراش بار ئىدى. مەلۇم بىر ئىسرائىلىي شۇنداق ئىشنى قىلىپ قالسا، بۇنداق خۇراپىي مۇددىئا ئۇنىڭدا بولۇشى ناتايىن. لېكىن ئىسرائىللارنىڭ بۇتپەرەسلىك تەرەپكە ئېزىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن خۇدا ئۇلارغا ئۇنى قەتئىي مەنئى قىلىشنى بۇيرۇغان. چۈنكى باشقىلارنىڭ شۇ ئىشىغا قاراپ «بىزلەرمۇ شۇنداق قىلساق بولىدۇ» دەپ يۈتلىشىپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى.

قانائانىيلارنىڭ يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان كۆپ رەزىل ئادەتلىرى تۈپەيلىدىن پەرۋەردىگار ئۇلارنى يوقىتىشنى بۇيرۇغان. مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق «مىسىردىن چىقىش»تىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

(ئە) كىتابتا، پەلەستىن (قانائان) زېمىنى توغرۇلۇق: «بۇ زېمىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان زېمىن» دېگەن بايانىنى دائىم ئۇچرىتىمىز. بۇ بايان بىزگە ۋە ئۇلارغا شۇنى تەكىتلەيدۇكى، گەرچە خۇدا زېمىننى يەھۇدىي خەلقىگە بەرگىنى بىلەن، ئۇلار ئەمەلىيەتتە خۇدانىڭ مېھمانلىرىدۇر، شۇنىڭدەك ئۇلار زېمىندىن پايدىلانغاندا خۇدا ئالدىدا مەسئۇل ئىدى. زېمىندا مۇقىم تۇرۇشى ئۇلارنىڭ

ئىتائەتمەنلىكى بىلەن زىچ باغلىقتۇر. ئۇلار خۇداغا ئىتائەتسىزلىك قىلغان بولسا، زېمىندا ماكان تۇتۇش ئىمتىيازىدىن مەھرۇم بولاتتى؛ بۇ ئىش تارىختا ئاللىقاچان ئۈچ قېتىم يۈز بەرگەن.

(ب) مەزكۇر كىتابتا «پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ھەسەت قىلغۇچى بىر خۇدادۇر» دېگەن سۆزنى ئۇچرىتىمىز. بۇ سۆز بەلكىم ئوقۇرمەنلەرنىڭ بېشىنى سەل قايمۇقتۇرۇشى مۇمكىن. ھەممىگە ئىگە بولغان خۇدا قانداقمۇ «ھەسەت» قىلسۇن؟

ئۆز ئايالىنى مۇتلەق، ساپ، شەخسىيەتسىز ۋە تولىمۇ مۇكەممەل مۇھەببەت بىلەن سۆيىدىغان بىر ئەر كىشى بار دەيلۇق. مۇبادا شۇ كىشىنىڭ ئايالى باشقا بىرسى بىلەن ۋاپاسىزلىق ئۆتكۈزۈشكە ئازدۇرۇلۇپ كەتكەن بولسا، ئۇنداقتا شۇ كىشىنىڭ ئىنكاسى بولماي قالمايدۇ: —

(1) «نېمىشقا ئايالىم ئۇنىڭغا كۆرسەتكەن مېھىر-مۇھەببىتىمدىن رازى بولمىدى؟» دەپ، ئازرۇلىرىنىڭ يەردە قالغانلىقىدىن ئازابلىنىدۇ. ئادالەتلىك بىر ئادەمنىڭ بۇنىڭغا غەزىپى كېلەمدۇ-يوق؟ كېلىدۇ، ئەلۋەتتە.

(2) ئۆز ئايالىغا بولغان كۆيۈمى بىلەن ئۇنىڭغا ئەڭ ياخشىنى بەرگۈسى بولغاچقا، ئۇنى ئازدۇرغۇچى كىشىنىڭ ئازدۇرۇشىدىن ۋە ئالدىشىدىن ئازاد قىلىپ ئۆزىگە قايتۇرۇشنى خالايدۇ. چۈنكى ھېلىقى ئىككىنچى بىر ئادەم ئۇنىڭغا ھەقىقىي كۆيۈمچان بولمايدۇ، پەقەت ئۆز ھەۋەسلىرىنى قاندۇرۇشنىلا خالايدۇ، خالاس.

(3) ئۇنداق ئەر كىشىدە خۇدانىڭ خاراكتېرى بار بولسا، ئۇ (ھەم ئۆزىنى ھەم ئايالىنى دەپ) ئايالىنىڭ ۋاپاسىزلىقىنى تونۇپ يېتىپ، توۋا قىلىشىنى خالايدۇ. ئۇ توۋا قىلغان بولسا ئۇنى كەچۈرىدۇ ۋە ئۆزىگە قايتىدىن قوبۇل قىلىدۇ. پەقەت ئۇ ھەقىقەتەن توۋا قىلغان بولسا، ئەلۋەتتە.

بۇ ئۈچ ئىشنى خۇدانىڭ ئۆز خەلقىگە بولغان «ھەسەت»نىڭ ئاساسىي ئاملى دېيىشكە بولىدۇ. ئۇ ئۆز خەلقىنىڭ بۇتپەرەسلىكنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ، زىيان تارتىشىغا يول قويالمايدۇ. ئۇ ئۆزىگە بولغان ئۇنداق ۋاپاسىزلىقتىن ئازاب تارتىدۇ، ئەلۋەتتە، لېكىن يەنە ئۇلارنىڭ ھەممە بۇتپەرەسلىك ۋە خۇراپىيلىق ئىلىپ كېلىدىغان زىيان-تالاپەتكە ئۇچرىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشنى خالايدۇ. چۈنكى بارلىق بۇتپەرەسلىك ۋە خۇراپىيلىق جىن-شەيتانلار بىلەن دوستلاشقانغا باراۋەردۇر.

(پ) مۇسا پەيغەمبەر بىرىنچى قېتىم خۇدانىڭ ۋەھيىسى بىلەن مۇقەددەس قانۇن-بەلگىلىمىلىرىنى («مىسىردىن چىقىش»، «كاھىن-لاۋىيلارنىڭ دەستۇرى») قوبۇل قىلغاندىن كېيىن قىرىق يىل خۇدا بىلەن بىللە ماڭغاچقا، جەزمەن تېخىمۇ چوڭقۇر دەرىجىدە بۇ مۇقەددەس قانۇنىنىڭ ھۆكۈملىرىنى چۈشىنىپ يەتكەن بولسا كېرەك، دەپ ئويلايمىز. شۇڭا بۇ «قانۇن شەرھى»نىڭ كۆپ قىسىملىرىدا ئۇ ئاڭلىغۇچىلارغا خۇدانىڭ ئەمرلىرىنىڭ تۈپ مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى ئېچىپ بېرىدۇ. بۇ ئىش ئۇنىڭ 2:32-ئايەتتە، يەنى: –

«تەلىمىم بولسا يامغۇردەك ياغىدۇ،
سۆزلىرىم شەبنەمدەك تامىدۇ،
يۇمران ئوت-چۆپ ئۈستىگە چۈشكەن سىم-سىم يامغۇردەك،
كۆكتارلىقنىڭ ئۈستىگە چۈشكەن خاسىيەتلىك يامغۇردەك بولىدۇ»

دېگەن سۆزلىرىدە ئايان بولىدۇ. شۇڭا مەزكۇر كىتابنىڭ «قانۇن جەۋھىرى» دەپ ئاتىلىشىمۇ مۇۋاپىق بولۇشى مۇمكىن.

مەزمۇنلار

(ئا) كىرىش سۆز (5-1:1)

(ئە) تارىخىي مۇلاھىزە (49:4-6:1)

(ب) ئىمان-ئىشەنچنىڭ ئاساسىي مەنتىق-پرىنسىپلىرى (5-11-باب)

(پ) تەپسىلىي قانۇن بەلگىلىمىلەر (12-26-باب)

(ت) خۇدانىڭ جازا-تەربىيىلىرى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇشلىرى (27-30-باب)

(ج) گۇۋاھچىلارنى چاقىرىش (كونا ئەھدىنامىلەردە پادىشاھلار ئۆز «ئىلاھلىرى»نى گۇۋاھلىق بېرىشكە چاقىراتتى، لېكىن مەزكۇر «ئەھدىنامە»دە خۇدا «ئاسمان-زېمىن»، جۈملىدىن بارلىق پەرىشتىلەرنى ئۆزىنىڭ گۇۋاھچىلىرى بولۇشقا چاقىرىدۇ) (19:30 ، 19:31، 32-باب)

(چ) خۇدانىڭ ئۆز خەلقىنىڭ كېلەچىكى ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرۇشلىرى (31-باب، 33-34-بابلار)

«قانۇن شەرھى»

پەرۋەردىگارنىڭ مېھرىبانلىقى ـ تارىخنى قايتا بايان قىلىش

1
[1] تۆۋەندە خاتىرىلەنگىنى مۇسانىڭ ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرقىي
تەرىپىدىكى پاران بىلەن توفەل، لابان، ھازىروت، دى-زاھابىنىڭ
ئوتتۇرىسىدا، يەنى سۇفنىڭ ئۇدۇلىدىكى چۆل-تۈزلەڭلىكتە، پۈتكۈل ئىسرائىلغا
ئېيتقان سۆزلىرىدۇر: ـ
[2] ھورەب تېغىدىن چىقىپ، سېئىر تېغىنىڭ يولى بىلەن قادەش-بارنېئاغا
بارغۇچە جەمئىي ئون بىر كۈنلۈك يول ئىدى. [3] ھالبۇكى، مۇسا بۇ بارلىق
سۆزلەرنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنى دەپ ئۆزىگە تاپىلىغىنى بويىچە ئىسرائىللارغا
ئېيتقان ۋاقتى قىرىقىنچى يىلى، ئون بىرىنچى ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى بولدى؛
[4] بۇ ۋاقىت مۇسا ھەشبوننى پايتەخت قىلغان ئامورىيلارنىڭ پادىشاھى
سىھوننى ۋە ئاشتاروت ۋە ئەدرەينى پايتەخت قىلغان باشاننىڭ پادىشاھى
ئوگنى مەغلۇپ قىلغاندىن كېيىنكى مەزگىل ئىدى. [5] شۇنىڭ بىلەن ئىئوردان
دەرياسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدىكى موئاب زېمىنىدا مۇسا پەيغەمبەر بۇ قانۇن-
تەلىمنى شەرھلەشكە باشلاپ، مۇنداق دېدى: ـ
[6] «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز ھورەب تېغىدا بىزگە سۆز قىلىپ: ـ «سىلەرنىڭ
مۇشۇ تاغ ئەتراپىدا تۇرغان ۋاقتىڭلار يېتەرلىك بولدى؛ [7] ئەمدى بۇرۇلۇپ سەپەرگە
ئاتلىنىپ، ئامورىيلار تۇرۇۋاتقان ئېگىزلىككە ۋە ئۇنىڭغا يېقىن بولغان بارلىق
جايلارغا، جۈملىدىن ئاراباھ تۈزلەڭلىكىگە، تاغلىقلارغا، ئويمانلىقلارغا، جەنۇبقا،
دېڭىز بويلىرىغا، ئۇلۇغ دەريا، يەنى ئەفرات دەرياسىغىچە قانائانىيلارنىڭ
زېمىنىغا ھەم لىۋان زېمىنىغا بېرىڭلار. [8] مانا، مەن شۇ زېمىننى سىلەرنىڭ
ئالدىڭلارغا قويدۇم؛ كىرىڭلار، پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا، يەنى ئىبراھىم،
ئىسھاق، ياقۇپ ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرىغا: «سىلەرگە بېرىمەن» دەپ قەسەم
قىلغان زېمىننى ئىگىلەڭلار» ـ دېگەنىدى.

9 شۇڭا مەن شۇ چاغدا سىلەرگە: ــ
«مەن يۈكۈڭلارنى يالغۇز كۆتۈرەلمەيمەن. 10 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرنى
كۆپەيتتى؛ مانا، بۈگۈن سىلەر ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك نۇرغۇنسىلەر. 11 ئاتا-
بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار دەرۋەقە سىلەرنى ھازىرقىدىن يەنە مىڭ
ھەسسە كۆپەيتكەي، شۇنداقلا ۋەدە قىلغىنىدەك سىلەرگە بەخت-بەرىكەت
ئاتا قىلغاي! 12 لېكىن مەن ئۆزۈم يالغۇز قانداقمۇ سىلەرنىڭ جاپالىرىڭلارنى،
يۈكۈڭلارنى ۋە تالاش-تارتىشىڭلارنى كۆتۈرەلەيمەن؟ 13 ئۆزۈڭلار ئۈچۈن
ھەرقايسى قەبىلىلىرىڭلاردىن دانىشمەن، يورۇتۇلغان مۆتىۋەرلەرنى تاللاڭلار،
مەن ئۇلارنى ئۈستۈڭلارغا يولباشچى قىلىمەن» ــ دېدىم.
14 سىلەر بولساڭلار ماڭا: ــ «سېنىڭ ئېيتقىنىڭ ياخشى گەپ بولدى»،
دېدىڭلار. 15 شۇنىڭ بىلەن مەن قەبىلىلىرىڭلاردىن مۆنەۋۋەر ئادەملەرنى،
يەنى دانىشمەن ھەم مۆتىۋەر ئادەملەرنى تاللاپ، ئۈستۈڭلارغا يولباشچى
قىلىپ، مىڭبېشى، يۈزبېشى، ئەللىكبېشى ۋە ئونبېشى قىلىپ تەيىنلەپ،
قەبىلىلىرىڭلار ئۈچۈن ھەرخىل ئەمەللەرنى تۇتقۇشقا تىكلىدىم. 16 شۇ چاغدا
مەن ئاراڭلاردىكى سوراقچىلارغا: «قېرىنداشلىرىڭلار ئارىسىدىكى ئەرز-
دەۋالارنى سوراڭلار، قېرىنداش بىلەن قېرىنداشنىڭ ئوتتۇرىسىدا ۋە پۇقرايىڭ
بىلەن قوشنا ئولتۇرغان ياقا يۇرتلۇقلار ئوتتۇرىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىڭلار؛
17 ھۆكۈم چىقارغاندا ھېچقانداق كىشىنىڭ يۈز-خاتىرىسىنى قىلماڭلار؛ مەيلى
كىچىك بولسۇن، چوڭ بولسۇن سىلەر ھەممىسىنىڭلا ئىشلىرىنى سوراڭلار.
سىلەر ئىنسانلارنىڭ سۈلىتىدىن قورقماسلىقىڭلار كېرەك، چۈنكى مۇشۇ ھۆكۈم
چىقىرىش ئىشى خۇداغا تەۋە ئىشتۇر. سىلەرگە تەس چۈشىدىغان ئىش بولسا،
مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار، مەن ئۇنى ئاڭلايمەن» ــ دېدىم. 18 ئەينى
چاغدا مەن قىلىشقا كېرەك بولغان بارلىق ئىشلار توغرۇلۇق تاپىلىغانمەن.

قادەش-بارنېئادىكى خۇداغا بولغان ئىشەنچسىزلىك

19 بىز پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە بۇيرۇغانىدەك ھورەبتىن چىقىپ،
ئامورىيلارنىڭ تاغلىقىغا باردۇق ۋە سىلەر شۇ يولدىكى بىپايان، دەھشەتلىك

چۆلنى كۆردۇڭلار؛ بىز ئۇنىڭ ھەممىسىدىن ئۆتۈپ، قادەش-بارنېئاغا كەلدۇق.
[20] ۋە مەن سىلەرگە: ــ «سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە ئاتا قىلىدىغان، ئامورىيلارنىڭ تېغىغا يېتىپ كەلدۇق. [21] مانا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۇ زېمىننى ئالدىڭلارغا قويدى؛ ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار سىلەرگە ئېيتقاندەك، شۇ يەرگە چىقىپ ئۇنى ئىگىلەڭلار؛ قورقماڭلار، ھېچ ھودۇقماڭلار» ــ دېدىم.
[22] شۇنىڭ بىلەن سىلەر ھەممىڭلار يېنىمغا كېلىپ ماڭا: ــ «بىز زېمىنغا كىرىشتىن ئىلگىرى ئالدىن ئادەملەرنى ئەۋەتەيلى؛ ئۇلار بىز ئۈچۈن ئۇ يەرنى كۆزىتىپ، چىقىشىمىز كېرەك بولغان يول ۋە بىز ئۇچرايدىغان شەھەرلەر توغرۇلۇق خەۋەر يەتكۈزسۇن» ــ دېدىڭلار.
[23] بۇ ئىش نەزىرىمگە مۇۋاپىق كۆرۈنۈپ، مەن ئاراڭلاردىن ئون ئىككى ئادەمنى، يەنى ھەرقايسى قەبىلىدىن بىردىن ئادەمنى تاللىدىم. [24] ئۇلار يولغا ئاتلىنىپ[(1)] تاغقا بېرىپ، ئەشكول جىلغىسىغا چۈشۈپ ئۇ يەرنى تەكشۈرۈپ كۆرۈشتى. [25] ئۇلار قوللىرىغا شۇ زېمىندىكى مېۋىلەردىن ئېلىپ بىزگە كەلتۈردى ۋە مەلۇمات بېرىپ: «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە تەقدىم قىلغان بۇ زېمىن ياخشىدۇر» ــ دېدى.
[26] ھالبۇكى، سىلەر زېمىنغا چىقىشقا ئۇنىمىدىڭلار، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئەمرىگە قارشى چىقىپ ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلدىڭلار [27] ۋە ئۆز چېدىرىڭلاردا قاقشاپ: «پەرۋەردىگار بىزگە ئۆچ بولغانلىقىدىن بىزنى ئامورىيلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ ھالاك قىلىش ئۈچۈن مىسىر زېمىنىدىن چىقارغان. [28] ئەمدى بىز نەگە بارارمىز؟ چۈنكى قېرىنداشلىرىمىز: «شۇ يەردىكى ئادەملەر بىزدىن چوڭ[(2)] ھەم ئېگىز بىر خەلق ئىكەن؛ ئۇلارنىڭ شەھەرلىرى ئىنتايىن چوڭ، سېپىللىرى ئاسمانغا تاقىشىدىكەن؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە بىز شۇ يەردە ئاناكىيلارنى[(3)] بايقىدۇق»، دەپ كۆڭلىمىزنى پاراكەندە قىلىۋەتتى» ــ دېدىڭلار.

---

[1] ئىبرانىي تىلىدا «بۇرۇلۇپ».
[2] ياكى «كۆپ».
[3] «ئاناكىيلار» ــ يوغان بويلۇق گىگانت ئادەملەر ئىدى («چۆل.» 33:13، «قانۇن شەرھى» 10:2، 21، 2:9نى كۆرۈڭ).

29 شۇڭا مەن سىلەرگە: «قورقماڭلار، ئۇلارنىڭ ئالدىدا دەككە-دۈككىگە چۈشمەڭلار؛ 30 سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا ماڭىدىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار مىسىر زېمىنىدا كۆز ئالدىڭلاردا بارلىق قىلغانلىرىدەك سىلەر ئۈچۈن جەڭ قىلىدۇ؛ 31 سىلەر يەنە چۆل-باياۋاندىمۇ بارلىق ماڭغان يوللىرىڭلاردا مۇشۇ يەرگە يېتىپ كەلگۈچە ئىنسان ئۆز ئوغلىنى قۇچىقىدا كۆتۈرگىنىدەك پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭمۇ سىلەرنى كۆتۈرگىنىنى كۆردۈڭلار. 32-33 شۇنىڭدەك گەرچە ئۇ يەنە كېچىدە ئوتتا، كۈندۈزدە بۇلۇت ئىچىدە سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا مېڭىپ، بارگاھ تىككۈدەك يەرلەرنى ئىزدەپ تېپىش ئۈچۈن يۈرگەن بولسىمۇ، بۇ ئىشتا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارغا ئىشەنمىدىڭلار.

34 پەرۋەردىگار بۇ سۆزلەرنى قىلغان ئاۋازىڭلارنى ئاڭلاپ غەزەپلىنىپ: 35 «بۇ رەزىل دەۋردىكىلەردىن ھېچبىر ئادەم ھەرقانداق يول بىلەن مەن ئاتا-بوۋىلىرىغا تەقدىم قىلىشنى قەسەم قىلغان بۇ ياخشى زېمىننى كۆرگۈچى بولمايدۇ!

36 پەقەت يەفۇننەھنىڭ ئوغلى كالەب پۈتۈن قەلبى بىلەن پەرۋەردىگارغا ئەگەشكەچكە، شۇلا زېمىننى كۆرىدۇ ۋە ئۇ ئۆز پۇتى بىلەن كېزىپ چىققان بارلىق يەرنى ئۇنىڭغا ۋە ئۇنىڭ بالىلىرىغا بېرىمەن»[4] ــ دەپ قەسەم قىلدى.

37 شۇ چاغدا پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ سەۋەبىڭلاردىن مەندىنمۇ ئاچچىقلاندى ۋە: «سەنمۇ شۇ يەرگە كىرگۈچى بولمايسەن[5]. 38 لېكىن ئالدىڭدا خىزمەتتە تۇرۇۋاتقان نۇننىڭ ئوغلى يەشۇئا كىرەلەيدۇ. ئۇنى كۈچلەندۈرگىن، چۈنكى ئۇ ئىسرائىللارنى ئۇنىڭغا مىراس قىلدۇرىدۇ. 39 شۇنىڭدەك سىلەرنىڭ: «ئۇلار دۈشمەنلەرنىڭ ئولجىسى بولۇپ قالىدۇ» دېگەن كىچىك بالىلىرىڭلار، يەنى بۈگۈنكى كۈندە ياخشى-ياماننى پەرق ئېتەلمەيدىغان بالىلىرىڭلار بولسا، كىرىدۇ؛ مەن ئۇ يەرنى ئۇلارغا ئاتا قىلىمەن ۋە ئۇلار ئۇنى ئىگىلەيدۇ.

40 لېكىن سىلەر بولساڭلار، بۇرۇلۇپ قىزىل دېڭىزغا[6] بارىدىغان يول بىلەن چۆل-باياۋانغا قايتىڭلار» ــ دېدى.

---

4 مۇشۇ ۋەقە «چۆل.» 13-14-بابتا خاتىرىلىنىدۇ.

5 مۇشۇ ۋەقە «چۆل.» 1:20-13دە خاتىرىلىنىدۇ.

6 ياكى «قومۇشلۇق دېڭىز».

41 شۇ چاغدا سىلەر ماڭا جاۋاب بېرىپ: «بىز دەرۋەقە پەرۋەردىگار ئالدىدا گۇناھ سادىر قىلدۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ھازىر پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە قىلغان بارلىق ئەمرى بويىچە جەڭ قىلغىلى چىقىمىز» ـ دېدىڭلار. شۇنىڭ بىلەن سىلەرنىڭ ھەربىرىڭلار ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ قورال-ياراقلىرىڭلارنى ئېسىپ، تاغقا چىقماقچى بولدۇڭلار. 42 لېكىن پەرۋەردىگار ماڭا: ئۇلارغا: ـ «چىقماڭلار، جەڭ قىلماڭلار، چۈنكى مەن ئاراڭلاردا ئەمەسمەن؛ سىلەر چوقۇم دۈشمەنلىرىڭلار ئالدىدا مەغلۇپ بولىسىلەر»، دېگىن، دېدى.
43 مەن سىلەرگە سۆز قىلدىم، لېكىن سىلەر قۇلاق سالمىدىڭلار، بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىگە قارشى چىقىپ ئاسىيلىق قىلىپ، ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ تاغقا چىقتىڭلار. 44 لېكىن تاغدا تۇرغان ئامورىيلار سىلەرگە قارشى ئاتلىنىپ، بىر توپ ھەرىلەردەك سىلەرنى تاكى خورماھغىچە قوغلاپ، سېئىردا سىلەرنى قىلىچلاپ ئۆلتۈردى. 45 سىلەر قايتىپ كېلىپ پەرۋەردىگار ئالدىدا يىغا-زار كۆتۈردۈڭلار، ئەمما پەرۋەردىگار پەريادىڭلارنى ئاڭلىمىدى، يا ئۇنىڭغا قۇلاق سالمىدى.
46 شۇنىڭ بىلەن سىلەر قادەشتە نۇرغۇن كۈنلەر تۇرۇپ قالدىڭلار ــ سىلەر قانچە كۈنلەر شۇ يەردە تۇردۇڭلار![7]

قادەش-بارنېئادىن موئابقا بولغان سەپەر

2

1 ئاندىن بىز بۇرۇلۇپ، پەرۋەردىگار ماڭا ئېيتقاندەك قىزىل دېڭىزغا بارىدىغان يول بىلەن سەپەرگە ئاتلاندۇق؛ بىز نۇرغۇن كۈنلەر سېئىر تېغى ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈردۇق. 2 پەرۋەردىگار ماڭا سۆز قىلىپ: ـ
3 «سىلەرنىڭ مۇشۇ تاغنى ئايلىنىپ تۇرغان ۋاقتىڭلار يېتەرلىك بولدى؛

---

7 «سىلەر قادەشتە نۇرغۇن كۈنلەر تۇرۇپ قالدىڭلار ــ سىلەر قانچە كۈنلەر شۇ يەردە تۇردۇڭلار!» ــ بۇ ئايەتنىڭ ئىبرانىي تىلىدىكى مەنىسىنى چۈشىنىش تەس. باشقا ئىككى خىل تەرجىمىسى: «سىلەر قادەشتە ئاللىقاچان تۇرغان كۈنلەردەك (يەنى 40 كۈن) شۇ يەردە تۇرۇپ قالدىڭلار» ياكى «سىلەر باشقا يەرلەردە قانچىلىك تۇرغان بولساڭلار، قادەشتىمۇ شۇنچىلىك تۇرۇپ قالدىڭلار» (دېمەك، چۆل-باياۋاندا كېزىپ يۈرگەن 38 يىلنىڭ يېرىمى، يەنى 19 يىل قادەش-بارنېئادا ئۆتكەن).

ئەمدى شىمال تەرەپكە بۇرۇلۇڭلار. 4 خەلققە: ــ سىلەر سېئىردا تۇرۇۋاتقان قېرىنداشلىرىڭلار ئەساۋلارنىڭ چېگرىسىدىن ئۆتمەكچىسىلەر، ئۇلار سىلەردىن قورقىدۇ. شۇڭا بەك ئېھتىيات قىلىڭلار. 5 ئۇلارغا جەڭ قوزغىماڭلار؛ چۈنكى مەن سىلەرگە ئۇلارنىڭ زېمىنىدىن ھەتتا تاپانچىلىق يەرنىمۇ بەرمەيمەن؛ چۈنكى سېئىر تېغىنى ئەساۋغا مىراس قىلىپ بەردىم. 6 سىلەر ئۇلارغا پۇل[8] تۆلەپ ئوزۇق-تۈلۈك سېتىۋېلىڭلار، پۇل تۆلەپ سۇ سېتىۋېلىڭلار. 7 چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار قولۇڭلاردىكى بارلىق ئەجرىنى بەرىكەتلەپ كەلگەن؛ ئۇ سىلەرنىڭ بۇ بىپايان چۆل-باياۋاندىن مېڭىپ ئۆتۈۋاتقىنىڭلاردا ھەممىنى بىلدى[9]؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۇ قىرىق يىل سىلەر بىلەن بىللە بولدى؛ ھېچ نەرسىدىن كەم بولمىدىڭلار» ــ دېدى.

8 شۇنىڭ بىلەن بىز سېئىردا تۇرۇۋاتقان قېرىنداشلىرىمىز ئەساۋلارنىڭ زېمىنىدىن ۋە ئاراباھ تۈزلەڭلىكىدىن، شۇنداقلا ئېلات ۋە ئېزىئون-گەبەردىن ئۆتۈپ، بۇرۇلۇپ موئابىدىكى چۆل-باياۋان يولى بىلەن ماڭدۇق. 9 پەرۋەردىگار ماڭا: «موئابىيلارنى ئاۋارە قىلماڭلار ياكى ئۇلارغا جەڭ قوزغىماڭلار؛ چۈنكى مەن ئۇلارنىڭ زېمىنىنى سىلەرگە مىراس قىلىپ بەرمەيمەن؛ چۈنكى مەن ئار شەھەر-زېمىنىنى لۇتنىڭ ئەۋلادلىرىغا[10] مىراس قىلىپ بەردىم» ــ دېدى 10(ئەمىيلەر ئەسلىدە شۇ يەردە تۇراتتى؛ ئۇلار ئاناكىيلارغا ئوخشاش كۈچلۈك، سانى كۆپ، ئېگىز بويلۇق بىر خەلق ئىدى. 11 ئۇلار ئاناكىيلاردەك «گىگانتلار» دەپ ھېسابلىنىدۇ[11]؛ لېكىن موئابىيلار ئۇلارنى «ئەمىيلەر» دەپ ئاتايدۇ. 12سېئىردا ئەسلىدە ھورىيلار تۇراتتى؛ لېكىن ئەساۋلار ھورىيلارنى زېمىنىدىن ھەيدىۋېتىپ، ئۇلارنى يوقىتىپ ئورنىغا ئولتۇراقلاشتى ــ خۇددى ئىسرائىللار مەنكى پەرۋەردىگار ئۇلارغا تەقدىم قىلغان، ئۇلارنىڭ تەۋەلىكى بولغان زېمىنغا قىلغىنىغا ئوخشاش).

---

8 ئىبرانىي تىلىدا «كۈمۈش».

9 «ھەممىنى بىلدى» دېگەن سۆز بەلكىم «سىلەردىن خەۋەر ئېلىپ كەلدى» دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

10 «لۇتنىڭ ئەۋلادلىرى» ــ دېمەك، موئابىيلار ۋە ئاممونىيلار («يار.» 19:30-38نى كۆرۈڭ).

11 «گىگانتلار» ــ ئىبرانىي تىلىدا «رەفايىيلار» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

13 پەرۋەردىگار: «ئەمدى ھازىر ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ زەرەد ئېقىنىدىن
ئۆتۈڭلار» دېدى. بۇنى ئاڭلاپ بىز زەرەد ئېقىنىدىن ئۆتتۇق.
14 قادەش-بارنېئادىن ئايرىلىپ زەرەد ئېقىنىدىن ئۆتكۈچە بولغان كۈنلەر ئوتتۇز
سەككىز يىل بولدى؛ بۇ دەل خۇددى پەرۋەردىگار ئۇلارغا قەسەم قىلغىنىدەك،
ئۇ دەۋردىكى جەڭچىلەر بارگاھتىن پۈتۈنلەي يوقىتىلغۇچە بولغان ئارىلىقتىكى
ۋاقىت ئىدى[12]. 15 دەرۋەقە پەرۋەردىگارنىڭ قولى ئۇلارنى بارگاھتىن يوقىتىپ
تۈگەتكۈچە ئۇلارنى ھالاك قىلىشقا قارشى چىققانىدى.
16 ۋە شۇنداق بولدىكى، شۇ جەڭچىلەر ئۆلۈپ خەلق ئارىسىدىن پۈتۈنلەي
تۈگىگەندىن كېيىن، 17 پەرۋەردىگار ماڭا سۆز قىلىپ: —
18 «سىلەر بۈگۈن موئابنىڭ، يەنى ئارنىڭ چېگرىسىدىن ئۆتىسىلەر.
19 شۇنىڭ بىلەن سىلەر ئاممونىيلارغا يېقىن كېلىسىلەر؛ ئەمما ئۇلارنى ئاۋارە
قىلماڭلار ياكى ئۇلارغا جەڭ قوزغىماڭلار؛ چۈنكى مەن ئاممونىيلارنىڭ زېمىنىنى
سىلەرگە مىراس قىلىپ بەرمەيمەن؛ چۈنكى مەن ئۇنى لۇتنىڭ ئەۋلادلىرىغا[13]
مىراس قىلىپ بەردىم» — دېدى.
20 (بۇ زېمىنمۇ «گىگانتلارنىڭ[14] زېمىنى» ھېسابلىنىدۇ؛ چۈنكى
ئىلگىرى گىگانتلار شۇ يەردە تۇرغانىدى؛ ئاممونىيلار ئۇلارنى «زامزۇملار»
دەپ ئاتايدۇ. 21 ئۇلار ئاناكىيلارغا ئوخشاش كۈچلۈك، سانى كۆپ،
ئېگىز بويلۇق بىر خەلق ئىدى. پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئاممونىيلارنىڭ ئالدىدا
يوقىتىشى بىلەن ئاممونىيلار ئۇلارنى زېمىنىدىن مەھرۇم قىلىپ، ئۇلارنىڭ
ئورنىغا ئولتۇراقلاشقانىدى. 22 پەرۋەردىگار سېئىردا تۇرغان ئەساۋلار ئۈچۈنمۇ
ئوخشاش ئىش قىلدى، ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ھورىيلارنى يوقاتتى؛ شۇنىڭ
بىلەن ئەساۋلار ئۇلارنى زېمىنىدىن مەھرۇم قىلىپ، بۈگۈنگە قەدەر ئۇلارنىڭ
ئورنىغا ئولتۇراقلاشقانىدى. 23 ۋە گازا[15] شەھىرىگىچە كەنت-قىشلاقلاردا

---

12 34:1-39نى ۋە «چۆل.» 26:14-34نى كۆرۈڭ. خۇدانىڭ سۆزىگە ئىشەنمىگەن، يىگىرمە ياشتىن ئاشقان بارلىق «جەڭچىلەر»نىڭ ھەممىسى («شۇ دەۋر»دە 20 ياشتىن 60 ياشقىچە بولغانلار) خۇدا ۋەدە قىلغان زېمىننى كۆرمەي چۆل-باياۋاندا ئۆلۈپ تۈگىگەندى.

13 «لۇتنىڭ ئەۋلادلىرى» — دېمەك موئابىيلار ۋە ئاممونىيلار («يار.» 30:19-38نى كۆرۈڭ).

14 ياكى «رەفايىيلارنىڭ».

15 مۇشۇ يەردە گازا «ئاززاھ» دېيىلىدۇ

ئولتۇراقلاشقان ئاۋۋىيلارنى بولسا، كافتوردىن چىققان كافتورىيلار يوقىتىپ،
ئۇلارنىڭ ئورنىغا ئولتۇراقلاشتى[16]).
24 — «ئەمدى ئورنۇڭلاردىن قوزغىلىڭلار، سەپىرىڭلارغا چىقىڭلار؛ ئارنون
دەرياسىدىن ئۆتۈڭلار؛ مانا، مەن ھەشبوننىڭ پادىشاھى ئاموريي سىھوننى ۋە
ئۇنىڭ زېمىنىنى قولۇڭلارغا تاپشۇردۇم؛ ئىشنى باشلاڭلار، زېمىنىنى ئىگىلەشكە،
ئۇنىڭ بىلەن جەڭ قىلىشقا چىقىڭلار؛ 25 مەن بۈگۈندىن باشلاپ سىلەرنىڭ
قورقۇنچۇڭلار ۋە ۋەھشىتىڭلارنى پۈتكۈل ئاسمان ئاستىدىكى خەلقلەر ئۈستىگە
چۈشۈرىمەن؛ ئۇلار سىلەرنىڭ خەۋىرىڭلارنى ئاڭلاپ سىلەرنىڭ تۈپەيلىڭلاردىن
تىترەپ دەككە-دۈككىگە چۈشىدۇ».

ھەشبوننىڭ پادىشاھى سىھون مەغلۇپ بولىدۇ

26 شۇ چاغدا مەن ھەشبوننىڭ پادىشاھى سىھونغا كەدەموت چۆلىدىن
ئەلچىلەرنى ئەۋەتىپ، تىنچلىق سالىمى يوللاپ: —
27 «بىزنىڭ زېمىنىڭدىن ئۆتۈشىمىزگە يول قويغايسەن؛ ئوڭغا، سولغا
بۇرۇلماي، پەقەتلا يولدىن چىقماي ماڭىمىز. 28 سەن ماڭا ئوزۇق-تۈلۈكنى
پۇلغا سېتىپ بېرىسەن، سۇنى پۇلغا سېتىپ بېرىسەن؛ بىز پەقەتلا پىيادە
مېڭىپ ئۆتىمىز، خالاس. 29 سېئىردا تۇرۇۋاتقان ئەساۋلار، ئاردا تۇرۇۋاتقان
موئابىيلار بىزگە مۇئامىلە قىلغاندەك سەنمۇ بىز ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ،
پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە تەقدىم قىلىدىغان زېمىنغا كىرگۈچە شۇنداق
مۇئامىلە قىلغايسەن» — دېدىم.
30 لېكىن ھەشبوننىڭ پادىشاھى سىھوننىڭ بىزنىڭ ئۇ يەردىن ئۆتۈشىمىزگە
يول قويغۇسى يوق ئىدى؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۇنى سىلەرنىڭ

16 مۇسا پەيغەمبەر نېمىشقا ئىسرائىللارغا بۇ تۆت يەردىكى گىگانتلار (ئەمىيلار، ئاناكىيلار، ھورىيلار ۋە ئاۋۋىيلار)نى تىلغا ئالىدۇ؟ شۈبھىسىزكى، ئۇ ئىسرائىللارغا: «قاراڭلار، خۇدا بۇ ئېتىقادسىز خەلقلەر (ئاممونىيلار، ئەساۋلار قاتارلىق) ئالدىدا بۇ گىگانتلارنى يوقاتقان يەردە، سىلەر قانائانغا چىقىپ شۇ يەردە تۇرۇۋاتقان گىگانتلار بىلەن سوقۇشۇشتىن زادى نېمىشقا قورقىسىلەر؟» دەپ رىغبەتلەندۈرمەكچى بولىدۇ.
كافتور — كرېت ئارالى.

قولۇڭلارغا تاپشۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ روھ-قەلبىنى قاتتىق، كۆڭلىنى جاھىل قىلىۋەتكەن (بۇگۈنكى ئەھۋال دەرۋەقە شۇنداق). 31 پەرۋەردىگار ماڭا: «مانا، مەن ئالدىڭلاردا سىھوننى ۋە ئۇنىڭ زېمىنىنى سىلەرگە تاپشۇرۇشقا باشلىدىم؛ ئىشنى باشلاڭلار، ئۇنىڭ زېمىنىنى ئىگىلەش ئۈچۈن ئۇنى ئىشغال قىلىشقا كىرىشىڭلار» ــ دېدى.
32 سىھون دەرۋەقە ئۆزى ۋە بارلىق خەلقى بىز بىلەن قارشىلىشىش ئۈچۈن جەھۇغا چىقتى. 33 لېكىن پەرۋەردىگار خۇدايىمىز ئۇنى بىزنىڭ ئالدىمىزدا قولىمىزغا تاپشۇردى؛ بىز ئۇنىڭ ئۆزىنى، ئوغۇللىرىنى ۋە بارلىق خەلقىنى ئۇرۇپ مەغلۇپ قىلدۇق. 34 شۇ چاغدا بىز ئۇنىڭ بارلىق شەھەرلىرىنى ئىشغال قىلىپ ئۇلارنى پۈتۈنلەي ھالاك قىلدۇق[17]؛ ئۇلاردىكى بارلىق ئەركەك، قىز-ئايال ۋە باللارنى بىرىنىمۇ قويماي يوقاتتۇق؛ ئۇلاردىن ھېچقايسىسىنى تىرىك قويمىدۇق. 35 بىز پەقەت ئۆزلىرىمىز ئۈچۈن چارۋا ماللىرىنى ۋە ئىشغال قىلغان شەھەرلەردىن ئولجا غەنىيمەت ئالدۇق.
36 ئارنون دەرياسى بويىدىكى ئاروئەردىن ۋە شۇ يەردىكى جىلغىدىكى شەھەردىن[18] تارتىپ گىلېئادقىچە ھېچقانداق شەھەر بىزگە تەڭ كېلەلمىدى[19]؛ پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەممىسىنى مەغلۇبىيەتكە ئۇچراتتى. 37 ھالبۇكى، سىلەر ئاممونىيلارنىڭ زېمىنىغا، چېگرىسى بولغان يۇتتكول ياببوك ۋادىسىغا، تاغدىكى شەھەرلەرگە ياكى پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزگە مەنئى قىلغان ھەرقايسى يەرگە يېقىنلاشمىدىڭلار.

---

17 «ھالاك قىلدۇق» دېگەن سۆزلەر خۇدانىڭ بۇيرۇشى بىلەن مەلۇم بىر ئەل، شەھەر ياكى ھەرتۇرلۇك نەرسىنى تەلتۆكۈس يوقىتىشنى بىلدۈرىدۇ.
18 «ئارنون دەرياسى بويىدىكى ئاروئەردىن ۋە شۇ يەردىكى جىلغىدىكى شەھەردىن...»نىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئارنون دەرياسى بويىدىكى ئاروئەر، يەنى جىلغىدىكى شەھەردىن...».
19 ياكى «بىزگە نىسبەتەن ھېچ شەھەر سېپىلى ئېگىز كەلمىدى».

باشاننىڭ پادىشاھى ئوگنىڭ مەغلۇپ قىلىنىشى

3

1 ئاندىن بىز بۇرۇلۇپ، باشانغا بارىدىغان يول بىلەن چىقىپ ماڭدۇق؛
باشاننىڭ پادىشاھى ئوگ ۋە بارلىق خەلقى بىزگە قارشى جەڭ
قىلىشقا ئەدرەيگە چىقتى. 2 پەرۋەردىگار ماڭا: «ئۇنىڭدىن قورقمىغىن؛
چۈنكى مەن ئۇنى، ئۇنىڭ خەلقى ۋە زېمىنىنى قولۇڭغا تاپشۇردۇم؛ ھەشبوندا
تۇرغان ئامورىيلارنىڭ پادىشاھى سىھوننى نېمە قىلغان بولساڭ، ئۇنىمۇ شۇنداق
قىلىسەن» ــ دېدى.
3 پەرۋەردىگار خۇدايىمىز دەرۋەقە باشاننىڭ پادىشاھى ئوگنى ۋە بارلىق
خەلقىنى قولىمىزغا تاپشۇردى؛ بىز ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇلاردىن ھېچكىمنى
قالدۇرماي قىردۇق. 4 شۇ ۋاقىتتا بىز ئۇنىڭ بارلىق شەھەرلىرىنى ئىشغال
قىلدۇق؛ بىز ئۇنىڭ شەھەرلىرىدىن ئىگىلىمىگەن بىرسىمۇ قالمىدى. بۇلار
باشاندىكى ئوگنىڭ پادىشاھلىقى، يەنى پۈتكۈل ئارگوب رايونى بولۇپ، جەمئىي
ئاتمىش شەھەر ئىدى. 5 بۇ شەھەرلەرنىڭ ھەممىسى ئېگىز سېپىللار ۋە
بالداقلىق قوۋۇقلىرى بىلەن مۇستەھكەم قىلىنغانىدى؛ ئۇلارغا قاراشلىق يېزا-
كەنتلەر ئىنتايىن كۆپ ئىدى. 6 بىز ئۇلارنى ھەشبوننىڭ پادىشاھى سىھوننى
قىلغىنىمىزدەك تەلتۆكۈس يوقاتتۇق ــ بارلىق شەھەرلەر، ئەرلەر، ئايال-بالىلارنى
قويماي ھەممىسىنى تەلتۆكۈس يوقاتتۇق[20]. 7 بىز پەقەت ئۆزلىرىمىز ئۈچۈن
بارلىق چارۋا-ماللارنى ۋە شەھەرلەردىن ئولجا غەنىيمەت ئالدۇق.
8 شۇ چاغدا بىز ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرق تەرىپىدە[21] تۇرۇشلۇق
ئامورىيلارنىڭ ئىككى پادىشاھىنىڭ قولىدىن زېمىنىنى، يەنى ئارنون دەرياسىدىن
ھەرمون تېغىغىچە بولغان زېمىننى تارتىۋالدۇق 9 (ھەرمون تېغىنى زىدونىيلار
«سىرىئون»، ئامورىيلار «سېنىر» دەپ ئاتايدۇ)؛ 10 بىز يەنە تۈزلەڭلىكتىكى
بارلىق شەھەرلەر، پۈتكۈل گىلېئاد ۋە باشان پادىشاھى ئوگنىڭ پادىشاھلىقىدىكى
سالكاھ ۋە ئەدرەي شەھەرلىرىگىچە، باشاننىڭ بارلىق زېمىنىنى ئىگىلىدۇق

20 «تەلتۆكۈس يوقىتىش» دېگەن سۆز خۇدانىڭ بۇيرۇقى بىلەن مەلۇم بىر ئەل، شەھەر ياكى ھەرتۈرلۈك نەرسىنى تولۇق يوقىتىشنى بىلدۈرىدۇ.

21 ئىبرانىي تىلىدا «بۇ تەرىپىدە»

11 (شۇ چاغدا گىگانتلارنىڭ قالدۇقىدىن[22] پەقەت باشاننىڭ پادىشاھى ئوگ
قالغانىدى؛ ئۇنىڭ كارىۋىتى[23] تۆمۈردىن ياسالغانىدى؛ مانا، ئۇ ئاممونىيلارنىڭ
رابباھ شەھرىدە ساقلىنىۋاتامدۇ؟ ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى توققۇز گەز، كەڭلىكى تۆت
گەز. «گەز» ــ ئادەتتىكى ئادەمنىڭ جەينىكى ئۆلچەم قىلىنغان[24]).
12 بىز شۇ چاغدا ئىگىلىگەن زېمىن مۇنداق: ــ ئارنون دەرياسى يېنىدىكى
ئاروئەر شەھىرىدىن تارتىپ، گىلېئاد تاغلىقىنىڭ يېرىمىنى ۋە ئۇنىڭدىكى
شەھەرلەرنى رۇبەن ۋە گاد قەبىلىسىدىكىلەرگە تەقدىم قىلدىم؛ 13 گىلېئادنىڭ
قالغان زېمىنى ۋە ئوگ پادىشاھنىڭ زېمىنى بولغان پۈتكۈل باشاننى مەن
ماناسسەھنىڭ يېرىم قەبىلىسىگە تەقدىم قىلدىم (پۈتكۈل ئارگوب رايونى، يەنى
پۈتكۈل باشان «گىگانتلارنىڭ زېمىنى»[25] دېيىلىدۇ. 14 ماناسسەھنىڭ ئوغلى
يائىر پۈتكۈل ئارگوب رايوننى، يەنى باشاننى گەشۇرىيلار ۋە مائاكاتىيلارنىڭ
چېگرىسىغىچە ئىگىلىگەن ۋە ئۇنى ئۆز ئىسمى بىلەن «ھاۋۋوت-يائىر» دەپ
ئاتىغان[26]. بۈگۈنگە قەدەر ئۇ شۇنداق ئاتالماقتا). 15 گىلېئادنى بولسا مەن ماكىرغا
تەقدىم قىلدىم. 16 رۇبەندىكىلەر ۋە گادتىكىلەرگە مەن گىلېئادتىن ئارنون
دەرياسىغىچە (ۋادىنىڭ ئوتتۇرىسى چېگرا ئىدى)، شۇنداقلا ئاممونىيلارنىڭ
چېگراسى بولغان ياببوك دەرياسىغىچە بولغان زېمىننى تەقدىم قىلدىم؛ 17 يەنە
پىسگاھ تاغلىقى ئاستىدا ياتقان ئاراباھ تۈزلەڭلىكى (تاغلىق تۈزلەڭلىكنىڭ
شەرقىي تەرىپىدە) ۋە ئىئوردان دەرياسىنىڭ كىننەرەت كۆلىدىن[27] تارتىپ تۇز
دېڭىزغىچە[28] بولغان قىسمىنى ئۇلارغا چېگرا قىلىپ بەردىم.

[22] ئىبرانىي تىلىدا «رەفايىيلارنىڭ قالدۇقىدىن».
[23] ياكى «ئۇنىڭ مېيىت ساندۇقى».
[24] مۇقەددەس كىتابتا ئىشلىتىلگەن «گەز»نى بەلكىم بىر «جەينەك» دېيىشكە توغرا كېلىدۇ، يەنى ئادەمنىڭ جەينىكىدىن بارماقلىرىنىڭ ئۇچىغىچە بولغان ئارىلىق (تەخمىنەن 45 سانتىمېتر) ئىدى. مۇشۇ يەردە «گەز» «گىگانتلار»نىڭ جەينىكى بىلەن ئەمەس، «ئادەتتىكى ئادەم»نىڭ جەينىكى بىلەن ھېسابلىنىدۇ.
[25] ياكى «رەفايىيلارنىڭ زېمىنى».
[26] «ھاۋۋوت-يائىر» ــ يەنى «يائىرنىڭ يېزا-كەنتلىرى». يائىر ماناسسەھنىڭ ئەۋلادى.
[27] «كىننەرەت كۆلى» كېيىن «گالىلىيە دېڭىزى»، «تىبېرىئۇس دېڭىزى» دەپمۇ ئاتالغان. «كىننەرەت»نىڭ مەنىسى «چىلتار» ــ كۆلنىڭ شەكلى چىلتارسىماندۇر.
[28] «تۇز دېڭىزى» ــ يەنى «ئۆلۈك دېڭىز».

ئئوردان دەرياسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدىكى ئىككى يېرىم قەبىلىگە بولغان كۆرسەتمىلەر

[18] مەن شۇ چاغدا سىلەرگە: ــ

پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭ تەئەللۇقاتىڭلار بولسۇن دەپ ئىگىلىشىڭلار ئۈچۈن بۇ زېمىننى سىلەرگە ئاتا قىلغان؛ ئاراڭلاردىكى جەڭچىلەر جەڭگە تەييارلىنىپ قوراللانغان ھالدا قېرىنداشلىرىڭلار بولغان ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدا دەريادىن ئۆتۈڭلار؛ [19] پەقەت بالا-چاقىلىرىڭلار ۋە مال-چارۋىلىرىڭلار (مال-چارۋىلىرىڭلارنىڭ كۆپلىكىنى بىلىمەن) مەن سىلەرگە تەقسىم قىلغان شەھەرلەردە قالسۇن؛ [20] پەرۋەردىگار قېرىنداشلىرىڭلارغا سىلەرنىڭ ئارام ئالغىنىڭلاردەك ئارام بەرگۈچە، ئۇلار پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئئوردان دەرياسىنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئۇلارغا تەقدىم قىلغان زېمىننى ئىگىلىگۈچە ئۇلار بىلەن بىرگە جەڭ قىلىڭلار؛ ئاندىن سىلەر ھەربىرىڭلار مەن سىلەرگە تەقسىم قىلغان ئۆز تەئەللۇقاتىڭلارغا قايتىسىلەر» ــ دەپ تاپىلىغانمەن.

[21] شۇ چاغدىمۇ مەن يەشۇئاغا: «سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ مۇشۇ ئىككى پادىشاھقا قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆردۈڭ؛ پەرۋەردىگار سەن بارىدىغان يەردىكى پادىشاھلىقلارنىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش قىلىدۇ. [22] سىلەر ئۇلاردىن قورقماڭلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆزى سىلەر ئۈچۈن جەڭ قىلىدۇ» ــ دەپ تاپىلىغانمەن.

[23] شۇ چاغدا مەن پەرۋەردىگاردىن ئۆتۈنۈپ: ــ

[24] «ئى رەب پەرۋەردىگار، سەن ئۆز قۇلۇڭغا ئۆز ئۇلۇغلۇقۇڭ ۋە كۈچلۈك قولۇڭنى ئايان قىلىشقا كىرىشتىڭ؛ چۈنكى مەيلى ئاسمانلاردا ياكى زېمىندا بولسۇن سېنىڭ قىلغانلىرىڭغا ۋە كۈچ-قۇدرىتىڭگە تەڭ كەلگۈدەك شۇنداق ئىلاھ بارمۇ؟ [25] سەندىن ئۆتۈنۈمەنكى، مېنى ئئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ، شۇ يەردىكى ياخشى زېمىننى ــ شۇ ياخشى تاغلىقنى ۋە لىۋاننى كۆرۈشكە نېسىپ قىلغايسەن»، ــ دېدىم.

[26] لېكىن پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ سەۋەبىڭلار تۈپەيلىدىن ماڭا غەزەپلىنىپ ئىلتىجايىمغا قۇلاق سالمىدى[29]، بەلكى ماڭا: «بولدى، بەس! بۇ ئىشنى

[29] «چۆل.» 1:20-13نى كۆرۈڭ.

ئالدىمدا ئىككىنچى تىلغا ئالغۇچى بولما. 27 سەن پىسگاھنىڭ چوققىسىغا
چىقىپ بېشىڭنى كۆتۈرۈپ، ئۆز كۆزۈڭ بىلەن مەغرىبكە، شىمالغا، جەنۇبقا
ۋە مەشرىققە تىكىلىپ قارا؛ چۈنكى سەن مۇشۇ ئىئوردان دەرياسىدىن
ئۆتمەيسەن. 28 يەشۇئاغا ۋەزىپىنى تاپىلىغىن، ئۇنى رىغبەتلەندۈرۈپ يۈرەكلىك
قىل؛ چۈنكى ئۇ بۇ خەلقنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ سەن كۆرىدىغان شۇ زېمىنغا
ئۇلارنى ئىگە قىلغۇزىدۇ» ــ دېدى.
29 شۇنىڭ بىلەن بىز بەيت-پېئورنىڭ ئۇدۇلىدىكى ۋادىدا تۇرۇپ قالدۇق.

ئەھدىدە كۆرستىلگەن ئىمتىيازلار ــ مۇسا سۆزىنى داۋام قىلىدۇ

4
1 ــ ئەمدى، ئى ئىسرائىل، مەن سىلەرگە ئۆگىتىدىغان مۇشۇ
بەلگىلىمىلەرگە ھەم ھۆكۈملەرگە قۇلاق سېلىڭلار؛ ئۇلارغا ئەمەل
قىلساڭلار ھاياتلىق تاپىسىلەر ۋە شۇنداقلا ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ خۇداسى
پەرۋەردىگار سىلەرگە تەقسىم قىلىدىغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيسىلەر.
2 مەن سىلەرگە تاپشۇرىدىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ مۇشۇ ئەمرلىرىگە
ئەمەل قىلىشىڭلار ئۈچۈن، مەن سىلەرگە ئەمر قىلغان سۆزگە ھېچنېمىنى
قوشماڭلار ھەمدە ئۇنىڭدىن ھېچنېمىنى چىقىرىۋەتمەڭلار.
3 سىلەر ئۆز كۆزلىرىڭلار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ بائال-پېئورنىڭ[30] تۈپەيلىدىن
قىلغان ئىشلىرىنى كۆرگەنسىلەر[31]؛ چۈنكى بائال-پېئورغا ئەگەشكەنلەرنىڭ
ھەممىسىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئاراڭلاردىن يوقاتتى؛ 4 لېكىن پەرۋەردىگار
خۇدايىڭلارغا چىڭ باغلانغانلاردىن ھەربىرىڭلار بۈگۈنگە قەدەر ھايات
تۇرۇۋاتىسىلەر.
5 مانا، مەن پەرۋەردىگار خۇدايىم ماڭا ئەمر قىلغاندەك، كىرىپ ئىگىلەيدىغان
زېمىندا تۇرغاندا ئۇلارغا ئەمەل قىلسۇن دەپ سىلەرگە بەلگىلىمە ھەم
ھۆكۈملەرنى ئۆگەتتىم. 6 سىلەر ئۇلارنى چىڭ تۇتۇپ ئەمەل قىلىڭلار؛ چۈنكى
شۇنداق قىلساڭلار بۇ ھۆكۈملەرنىڭ ھەممىسىنى ئاڭلىغان خەلقلەرنىڭ كۆز

30 «بائال-پېئور» ــ بىر خىل بۇت. «چۆل.» 25-بابنى كۆرۈڭ.
31 «چۆل.» 25-بابنى كۆرۈڭ.

ئالدىدا سىلەرنىڭ دانا ۋە يورۇتۇلغان بىر خەلق ئىكەنلىكىڭلار ئىسپاتلىنىدۇ؛ ئۇلار دەرۋەقە: «بۇ ئۇلۇغ ئەل دەرھەقىقەت دانا ھەم يورۇتۇلغان بىر خەلق ئىكەن» ــ دەيدۇ. [7] چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭ بىزنىڭ ئۇنىڭغا نىدا قىلغان ھەربىر تىلەكلىرىمىزدە بىزگە يېقىن تۇرغىنىدەك، ئۆزىگە يېقىن تۇرغان بىر خۇداسى بولغان بىزگە ئوخشاش باشقا بىر ئۇلۇغ ئەل بارمۇ؟ [8] مەن ئالدىڭلارغا قويغان مۇشۇ پۈتكۈل قانۇندىكىدەك ئادىل بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەرگە ئىگە بولغان سىلەردەك باشقا بىر ئۇلۇغ ئەل بارمۇ؟

ھورەبتىكى ئەھدە توغرۇلۇق ئەسلىتىپ-ئاگاھلاندۇرۇش

[9] ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆرگەن ئىشلارنى ئۇنتۇماسلىقىڭلار، ھەتتا ئۆمرۈڭلارنىڭ بارلىق كۈنلىرىدە قەلبىڭلاردىن چىقارماسلىقىڭلار ئۈچۈن ئۆزۈڭلارغا ئېھتىيات قىلىڭلار ۋە ئىخلاسلىق بىلەن قەلبىڭلارنى ئېزىشتىن ساقلاڭلار؛ شۇنىڭدەك سىلەر كۆرگىنىڭلارنى بالىلىرىڭلارغا ۋە بالىلىرىڭلارنىڭ بالىلىرىغا يەتكۈزۈڭلار؛ [10] سىلەر ھورەب تېغىدا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئالدىدا تۇرغان كۈنى پەرۋەردىگار ماڭا: «خەلقنى مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلىشى ئۈچۈن يېنىمغا يىغقىن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سۆزلىرىمنى ئۆگىنىپ، يەر يۈزىدىكى بارلىق كۈنلىرىدە مەندىن ئەيمىنىدۇ ۋە بالىلىرىغا ئۆگىتىدۇ» ــ دېگەنىدى. [11] سىلەر يېقىن كېلىپ تاغنىڭ تۈۋىدە تۇردۇڭلار؛ بۇ تاغنىڭ ئوتى ئاسمانلارنىڭ باغرىغىچە كۆيۈپ يەتتى، ھەمدە قاراڭغۇلۇق، بۇلۇتلار ۋە سۈر تاغنى قاپلىدى؛ [12] پەرۋەردىگار ئوتنىڭ ئوتتۇرىسىدىن سىلەرگە سۆز قىلدى؛ سىلەر سۆزلەرنىڭ ساداسىنى ئاڭلىدىڭلار، لېكىن ھېچ شەكلىنى كۆرمىدىڭلار؛ سىلەر پەقەت بىر ئاۋازنى ئاڭلىدىڭلار. [13] ۋە ئۇ شۇ چاغدا سىلەرگە ئەمر قىلغان ئەھدىسىنى، يەنى «ئون ئەمر»نى[32] ئايان قىلدى ۋە ئۇلارنى ئىككى تاش تاختاي ئۈستىگە پۈتتى. [14] ۋە شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ماڭا ئەمر قىلىپ، سىلەر دەريادىن ئۆتۈپ ئىگىلەيدىغان زېمىندا ئۇلارنى ئۇلارغا ئەمەل قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەرنى ئۆگىتىشنى تاپىلىدى.

[32] ئىبرانىي تىلىدا «ئون سۆز».

15 ئۆزۈڭلارغا ناھايىتى ئېھتىيات قىلىڭلاركى (چۈنكى پەرۋەردىگار ھورەب تېغىدا ئوت ئوتتۇرىسىدىن سىلەرگە سۆز قىلغاندا ھېچقانداق شەكىلنى كۆرمىگەنسىلەر)، 16-18 ئۆزۈڭلارنى بۇلغاپ، مەيلى ئەركەك ياكى ئايال سۈرىتىدە، مەيلى يەر يۈزىدىكى ھەرقانداق ھايۋان ياكى ئاسماندا ئۇچىدىغان ھەرقانداق قۇش بولسۇن، مەيلى يەر يۈزىدە ھەرقانداق ئۆمىلىگۈچى ھايۋان ياكى يەر ئاستىدىكى سۇلاردىكى ھەرقانداق بېلىق بولسۇن، ئۇلارنىڭ سۈرىتىدە ھېچقانداق شەكىل-قىياپەتتىكى ئويما بۇتنى ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ياسىماڭلار،
19 ياكى شۇنىڭدەك، بېشىڭلارنى كۆتۈرۈپ ئاسمانلارغا قاراپ، قۇياش، ئاي، يۇلتۇزلار، يەنى پۈتكۈل ساماۋى قوشۇننى كۆرۈپ، كۆڭلۈڭلار مايىل بولۇپ ئۇلارغا باش ئېگىپ قۇللۇقىغا كىرمەڭلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۇلارنى پۈتكۈل ئاسمان ئاستىدىكى بارلىق خەلقلەر ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرغان[33].
20 لېكىن سىلەرنى بولسا پەرۋەردىگار ئۆز مىراسى بولغان بىر خەلق بولۇشۇڭلار ئۈچۈن «تۆمۈر تاۋلاش خۇمدانى»دىن، يەنى مىسىردىن ئېلىپ چىقتى.
21 لېكىن پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ ۋەجەڭلاردىن ماڭا غەزەپلىنىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس بولۇش ئۈچۈن ئاتا قىلىدىغان ياخشى زېمىن توغرىسىدا: ــ «سەن شۇ يەرگە كىرىشكە ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتمەيسەن» دەپ قەسەم قىلدى. 22 شۇڭا مەن مۇشۇ زېمىندا ئۆلۈشۈم مۇقەررەر؛ ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتمەيمەن؛ بىراق سىلەر بولساڭلار ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ شۇ ياخشى زېمىننى ئىگىلەيسىلەر.

33 «پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۇلارنى پۈتكۈل ئاسمان ئاستىدىكى بارلىق خەلقلەر ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرغان» ــ «ساماۋى قوشۇن» دېگەن سۆز (1) كۈن، ئاي ۋە نۇرغۇنلىغان يۇلتۇزلارنى؛ (2) بۇلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك پەرىشتىلەر ياكى ئاسماندىكى روھىي كۈچلەرنى كۆرسىتىدۇ. تەۋراتتىن بىلىمىزكى، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭ پەرىشتىلەر ۋە بەلكىم ئاسماندىكى يامان كۈچلەر بىلەنمۇ مۇناسىۋىتى بار («زەب.» 4:147، «ئايۇپ» 4:38-7، «ۋەھ.» 4:12نى كۆرۈڭ).
بۇ ئايەتتىكى ئۇچۇرغا قارىغاندا خۇدا (1) كۈن، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ مەنپەئەتى (يەر يۈزىدىكىلەرگە نۇر ۋە تەپت بېرىش، يولۇچىلار ئۈچۈن يۆنىلىشنى كۆرسىتىپ بېرىش قاتارلىق)نى كۆزلەپ ياراتتى؛ (2) ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان ساماۋى كۈچلەر خۇداغا خاس بەندىلەرنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا تەييار تۇرىدۇ («ئىبر.» 14:1نى كۆرۈڭ)؛ (3) خۇدا ئۆزىگە خاس بەندىلىرىدىن (مۇشۇ يەردە ئىسرائىلدىن) خەۋەر ئالغاندا پەقەت پەرىشتىلەر ئارقىلىق يارەملىشىپلا قالماي، بەلكى ئۆزى شەخسەن ھالىنى سورايدۇ.

[23] پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ سىلەر بىلەن تۈزگەن ئەھدىسىنى ئۇنتۇماسلىقىڭلار، شۇنداقلا ئۆزۈڭلار ئۈچۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مەنئىي قىلغان ئۇيما بۇتنى ياكى ھەرقانداق نەرسىنىڭ شەكىل-قىياپىتىنى ياسىماسلىقىڭلار ئۈچۈن ئۆزۈڭلارغا ھېزى بولۇڭلار. [24] چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ھەممىنى يۇتقۇچى بىر ئوت، ۋاپاسىزلىققا ھەسەت قىلغۇچى[34] بىر خۇدادۇر.

ئەھدىدىن يېنىشنىڭ ئاقىۋىتى ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشنىڭ بەركىتى

[25] سىلەر پەرزەنتلەر، پەرزەنتىڭلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى كۆرۈپ، زېمىندا ئۇزاق ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، بىرخىل شەكىل-قىياپەتتە بولغان ئۇيما بۇتنى ياسىغان، شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى رەنجىتىپ ئۇنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ ئۆزۈڭلارنى بۇلغىغان بولساڭلار، [26] مەن ئاسمان-زېمىننى ئۈستۈڭلارغا گۇۋاھچى بولۇشقا چاقىرىمەن، سىلەر ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ، ئىگىلەيدىغان شۇ زېمىندىن تېزلا پۈتۈنلەي يوق قىلىنىسىلەر؛ سىلەرنىڭ ئۇنىڭدا ياشىغان كۈنلىرىڭلار ئۇزۇن بولمايدۇ، سىلەر بەلكى ئۇنىڭدىن پۈتۈنلەي يوق قىلىنىسىلەر. [27] پەرۋەردىگار سىلەرنى بارلىق خەلقلەر ئارىسىغا تارقىتىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرنى ھەيدىشى بىلەن سىلەر شۇ ئەللەر ئارىسىدا كىچىك بىر قالدۇق بولىسىلەر. [28] سىلەر شۇ يەرلەردە تۇرۇپ ياغاچتىن ياكى تاشتىن ياسالغان، نە كۆرەلمەيدىغان، نە ئاڭلىيالمايدىغان، نە يېمەيدىغان، نە پۇرالمايدىغان، پەقەت ئىنساننىڭ قولىنىڭ ياسىغىنى بولغان ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىدا بولىسىلەر. [29] سىلەر شۇ

[34] «ۋاپاسىزلىققا ھەسەت قىلغۇچى» دېگەنلىك ئىسرائىلنىڭ خۇداسىغا ئەمەس، بەلكى تۇرلۇك يېرگىنچلىك بۇتلارغا ئىبادەت قىلغانلىقىغا قاراپ مۇقەددەس روھنىڭ «ئىبادەت پەقەت خۇداغىلا مەنسۇپ بولۇش كېرەك» دەپ بۇتلارغا ياكى بۇتلارنىڭ كەينىدە تۇرۇۋاتقان جىن-شەيتانلارغا ۋە ئۇلارنىڭ ۋەكىلى بولغان ساختا پەيغەمبەرلەرگە بولغان ھەسەتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ تېما توغرۇلۇق «كىرىش سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

يەرلەردە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى ئىزدەيسىلەر؛ پۈتۈن قەلبىڭلار ۋە پۈتۈن
جېنىڭلار بىلەن ئۇنى ئىزدىسەڭلار، ئۇنى تاپىسىلەر. 30 سىلەر ئېغىر ئازاب-
ئوقۇبەت تارتقىنىڭلاردا، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بېشىڭلارغا چۈشكەندە،
سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارغا يېنىپ كېلىسىلەر ۋە ئۇنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق
سالىسىلەر. 31 چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار رەھىمدىل بىر خۇدادۇر؛ ئۇ
سىلەرنى تاشلىۋەتمەيدۇ، نە ھالاك قىلمايدۇ، نە ئاتا-بوۋىلىرىڭلار بىلەن
قەسەم ئىچىپ تۈزگەن ئەھدىسىنى ھېچ ئۇنتۇمايدۇ.
32 ئەمدى، سىلەردىن ئىلگىرى، خۇدا ئىنساننى يەر يۈزىدە ياراتقان كۈندىن
تارتىپ ئۆتكەن كۈنلەر توغرۇلۇق سوراۋشتە قىلىڭلار، شۇنداقلا ئاسمانلارنىڭ
بىر چېتىدىن يەنە بىر چېتىگىچە سوراۋشتە قىلىڭلاركى، مۇشۇنىڭغا ئوخشاش
ئۇلۇغ بىر ئىش بولۇپ باققانمۇ؟ ئۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئىشنى ئاڭلاپ باققانمۇ؟
33 سىلەرگە ئوخشاش، خۇدانىڭ ئوت ئىچىدىن چىققان ئاۋازىنى ئاڭلاپ
تىرىك قالغان باشقا بىر خەلق بارمۇ؟
34 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار كۆز ئالدىڭلاردا سىلەر ئۈچۈن مىسىر زېمىنىدا
قىلغانلىرىدەك، قىيىن سىناقلار بىلەن، مۆجىزىلىك ئالامەتلەر بىلەن،
كارامەتلەر بىلەن، ئۇرۇش بىلەن، كۈچلۈك قول ھەم ئۇزىتىلغان بىلەك بىلەن
ۋە دەھشەتلىك ۋەھىملەر بىلەن سىلەردىن باشقا بىر خەلقنى يات بىر
ئەلنىڭ ئارىسىدىن چىقىرىپ ئۆزىگە خاس قىلىش ئۈچۈن كېلىپ[35]
ئورۇنۇپ باققانمۇ؟[36] 35 پەرۋەردىگارلا خۇدادۇر، ئۇنىڭدىن باشقا بىرسى يوقتۇر،
دەپ بىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەر بۇ ئۇلۇغ ئىشلارنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر
قىلىنغانسىلەر. 36 سىلەرگە تەلىم بېرىش ئۈچۈن ئۇ ئاسمانلاردىن سىلەرگە
ئۆز ئاۋازىنى ئاڭلاتتى؛ ئۇ يەر يۈزىدە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ ئوتىنى كۆرسەتتى؛ سىلەر
شۇ ئوتنىڭ ئوتتۇرىسىدىنمۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىڭلار.
37 ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا باغلىغان مۇھەببىتى تۈپەيلىدىن

---

35 «كېلىپ» — مۇشۇ سۆز خۇدانىڭ خەلقنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۆزى شەخسەن كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

36 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «...دەھشەتلىك ۋەھىملەر بىلەن باشقا بىر خەلقنى... ئۆزىگە خاس قىلىشى ئۈچۈن كېلىپ ئورۇنۇپ باققان بىر ئىلاھ بارمۇ؟».

ھەمدە ئۇلارنىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرىنى[37] تاللىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ سىلەرنى
مىسىردىن شەخسەن ئۆزى[38] زور قۇدرىتى بىلەن قۇتقۇزۇپ چىقاردى؛ 38ئۇ
شۇنىڭدەك سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردىن ئۆزۈڭلاردىن كۆپ ۋە كۈچلۈك بولغان
ئەللەرنى زېمىنىدىن ھەيدەپ، سىلەرنى ئۇنىڭغا كىرگۈزۈپ، ئۇنى بۈگۈنكى
كۈندىكىدەك سىلەرگە مىراس قىلىش ئۈچۈنمۇ شۇنداق قىلغاندۇر. 39شۇڭا
بۈگۈن شۇنى بىلىپ قويۇڭلاركى ۋە كۆڭلۈڭلارنى شۇنىڭغا بۆلۈڭلاركى،
پەرۋەردىگار يۇقىرىدىكى ئاسمانلاردا بولسۇن، ئاستىدىكى يەر-زېمىندا بولسۇن
خۇدادۇر؛ ئۇنىڭدىن باشقا ھېچبىرى يوقتۇر. 40 شۇنىڭدەك سىلەرنىڭ ۋە
كېيىنكى باللار-ئەۋلادلىرىڭلارنىڭ ئەھۋالى ياخشى بولۇش ئۈچۈن، پەرۋەردىگار
خۇدايىڭلار سىلەرگە ئاتا قىلىدىغان زېمىندا كۈنلىرىڭلارنى ئۇزۇن، ھەتتا
مەڭگۈلۈك قىلىش ئۈچۈن مەن بۈگۈنكى كۈندە سىلەرگە تاپىلاۋاتقان ئۇنىڭ
بەلگىلىمىلىرى ۋە ئەمرلىرىنى تۇتۇڭلار».

مۇسا پەيغەمبەر «پاناھلىق شەھەر»لەرنى ئايرىپ بېكىتىدۇ (تەپسىلاتلىرى «چۆل.» 35:6-34دە كۆرسىتىلىدۇ)

41 ئاندىن مۇسا ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدە ئۈچ شەھەرنى
ئايرىپ بېكىتتى؛ 42 مەقسىتى، ھېچقانداق ئۆچ-ئاداۋىتى بولماي، تاسادىپىي
قوشنىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويسا، ئۆلتۈرگەن كىشى شۇ يەرلەرگە، يەنى شۇ
شەھەرلەردىن بىرىگە قېچىپ بېرىپ ئامان-ئېسەن قېلىشتىن ئىبارەت
ئىدى. 43 بۇ شەھەرلەر بولسا: — رۇبەنلەرنىڭ زېمىنىدىن چۆل-باياۋاندىكى
بەزەر، گادلارنىڭ زېمىنىدىن گىلېئادتىكى راموت، ماناسسەھلەرنىڭ
زېمىنىدىن باشاندىكى گولاندىن ئىبارەت ئىدى.

37 ئىبرانىي تىلدا «ئۇنىڭ كېيىنكى نەسلىنى».
38 «شەخسەن ئۆزى» — ئىبرانىي تىلدا «ئۆزىنىڭ يۈزى بىلەن».

ئەھدىنىڭ قايتا جاكارلىنىشى

44 مۇسا ئىسرائىللارنىڭ ئالدىغا قويغان قانۇن مانا تۆۋەندىكىدەك: ــ
45 (بۇلار بولسا ئىسرائىللار مىسىردىن چىققاندا مۇسا پەيغەمبەر ئۇلارغا
جاكارلىغان ئاگاھ-گۇۋاھلار، بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەردۇر؛ 46 مۇسا ۋە
ئىسرائىللار مىسىردىن چىققاندا ئامورىيلارنىڭ ھەشبون شەھىرىدە تۇرۇشلۇق
پادىشاھى سىھوننى ئۆلتۈرگەندى؛ مۇسا بۇ ئەمرلەرنى سىھوننىڭ زېمىنىدا،
ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرق تەرىپىدە[39]، بەيت-پېئورنىڭ ئۇدۇلىدىكى ۋادىدا
ئىسرائىللارغا جاكارلىغان. 47 شۇ چاغدا ئىسرائىللار سىھوننىڭ ۋە باشاننىڭ
پادىشاھى ئوگنىڭ زېمىنىنى، يەنى ئىئوردان دەرياسىنىڭ كۈن پېتىش
تەرىپىدىكى ئامورىيلارنىڭ ئىككى پادىشاھىنىڭ زېمىنىنىمۇ ئىگىلىگەندى؛
48 ئۇلارنىڭ زېمىنى ئارنون دەرياسىنىڭ قىرغىقىدىكى ئاروئەردىن تارتىپ
سىئون (يەنى ھەرمون) تېغىغىچە، 49 شۇنداقلا ئىئوردان دەرياسىنىڭ شەرق
تەرىپىدىكى پۈتكۈل ئاراباھ تۈزلەڭلىكى ۋە پىسگاھ تېغىنىڭ باغرىغا جايلاشقان
«تۈزلەڭلىكتىكى دېڭىز»غىچە ئىدى[40]).

ئەھدىگە شەرھ بېرىش ــ كىرىش سۆز

5

1 شۇنىڭ بىلەن مۇسا پۈتكۈل ئىسرائىلنى چاقىرىپ ئۇلارغا مۇنداق
دېدى: ــ «ئى ئىسرائىل، مەن بۈگۈن قۇلاقلىرىڭلارغا ئاڭلىتىۋاتقان بۇ
بەلگىلىمىلەرگە ھەم ھۆكۈملەرگە قۇلاق سېلىڭلار، ئۇلارنى ئۆگىنىڭلار، ئۇلارغا
ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلۈڭلار!
2 پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىز بىلەن ھورەب تېغىدا ئەھدە تۈزدى. 3 بۇ
ئەھدىنى پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىمىز بىلەن تۈزگەن ئەمەس، بەلكى بىز بىلەن،
يەنى بۈگۈنكى كۈندە تىرىك قالغان بىزلەر بىلەن تۈزدى. 4 تاغدا ئوت ئىچىدە
تۇرۇپ پەرۋەردىگار سىلەر بىلەن يۈز تۇرانە سۆزلەشكەندى 5 (شۇ چاغدا

---

39 ئىبرانىي تىلدا «بۇ تەرىپىدە».
40 «تۈزلەڭلىكتىكى دېڭىز» ــ مۇشۇ يەردە «ئۆلۈك دېڭىز»نى كۆرسىتىدۇ.

سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلار سۆز-كالامىنى جاكارلاش ئۈچۈن مەن سىلەر ۋە پەرۋەردىگارىڭلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغانىدىم؛ سىلەر ئوتنىڭ ئالدىدا قورقۇپ، تاغقا چىقىشنى خالىمىدىڭلار).

ئون ئەمر

6 ئۇ مۇنداق دېدى: ــ «مەن سېنى مىسىر زېمىنىدىن، يەنى «قۇللۇق ماكانى»دىن چىقارغان پەرۋەردىگارىڭ خۇدادۇرمەن.

7 سېنىڭ مەندىن باشقا ھېچقانداق ئىلاھىڭ بولمايدۇ.

8 سەن ئۆزۈڭ ئۈچۈن مەيلى يۇقىرىدىكى ئاسماندا بولسۇن، مەيلى تۆۋەندىكى زېمىندا بولسۇن، ياكى يەر ئاستىدىكى سۇلاردا بولسۇن، ھەرقانداق نەرسىنىڭ قىياپىتىدىكى ھېچقانداق ئويما شەكىلنى ياسىما[41]؛ 9 سەن بۇنداق نەرسىلەرگە باش ئۇرما ياكى ئۇلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرمە. چۈنكى مەنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ۋاپاسىزلىققا ھەسەت قىلغۇچى خۇدادۇرمەن. مەندىن نەپرەتلەنگەنلەرنىڭ قەبىھلىكلىرىنى ئۆزلىرىگە، ئوغۇللىرىغا، ھەتتا نەۋرە-چەۋرىلىرىگىچە چۈشۈرىمەن[42]. 10 ئەمما مېنى سۆيىدىغان ۋە ئەمرلىرىمنى تۇتىدىغانلارغا مىڭ ئەۋلادىغىچە[43] ئۆزگەرمەس مېھرىبانلىق كۆرسىتىمەن.

11 پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ نامىنى قالايمىقان تىلغا ئالما؛ چۈنكى كىمدەكىم نامىنى قالايمىقان تىلغا ئالسا، پەرۋەردىگار ئۇنى گۇناھكار ھېسابلىماي قالمايدۇ.

12 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ئەمر قىلغاندەك شابات كۈنىنى مۇقەددەس دەپ بىلىپ تۇت، ئۇنىڭغا ئەمەل قىل. 13 ئالتە كۈن ئىشلەپ بارلىق ئىشلىرىڭنى

41 «ئۆزۈڭ ئۈچۈن ... شەكىلدە... ياسىما» دېگەن بۇ ئەمرنىڭ كۆزدە تۇتقىنى ئادەملەر چوقۇنۇش مەقسىتىدە ياسىغان ھەرقانداق شەكىللەردۇر. باشقا مەقسەتلەر بىلەن ياسىغان شەكىللەر توغرۇلۇق سۆز يوق.

42 «مەندىن نەپرەتلەنگەنلەرنىڭ قەبىھلىكلىرىنى ئۆزلىرىگە، ئوغۇللىرىغا، ھەتتا نەۋرە-چەۋرىلىرىگىچە چۈشۈرىمەن» ــ بۇ مۇھىم سۆز توغرۇلۇق «مىسىردىن چىقىش»تىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى (20:5، 34:7 توغرۇلۇق)، شۇنداقلا «ئەزاكىيال»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى (18-، 33-بابلار توغرۇلۇق) كۆرۈڭ.

43 ئەسلىدە «مىڭلىغان ئەۋلادىغىچە»

باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «تۇتىدىغان مىڭلىغانلىرىغا...». «بىراق 7:9نى كۆرۈڭ.

تۆگەتكىن؛ 14 لېكىن يەتتىنچى كۈنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئاتالغان شابات
كۈنىدۇر[44]. سەن شۇ كۈنى ھېچقانداق ئىش قىلمايسەن؛ مەيلى سەن ياكى
ئوغلۇڭ بولسۇن، مەيلى قىزىڭ، مەيلى قۇلۇڭ، مەيلى دېدىكىڭ، مەيلى بۇقاڭ،
مەيلى ئېشىكىڭ، مەيلى ھەرقانداق باشقا ئۇلىغىڭ، ياكى سەن بىلەن بىر
يەردە تۇرۇۋاتقان[45] مۇساپىر بولسۇن، ھېچقانداق ئىش قىلمىسۇن؛ شۇنىڭ
بىلەن قۇلۇڭ ۋە دېدىكىڭ سەندەك ئارام ئالالايدۇ. 15 سەن ئۆزۈڭنىڭ ئەسلىدە
مىسىر زېمىنىدا قۇل بولغانلىقىڭنى، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ كۈچلۈك قولى ۋە
ئۇزاتقان بىلىكى بىلەن سېنى شۇ يەردىن چىقارغانلىقىنى ئېسىڭدە تۇت؛ شۇ
سەۋەبتىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا شابات كۈنىنى تۇتۇشنى ئەمر قىلغان.
16 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ئەمر قىلغاندەك ئاتا-ئاناڭنى ھۆرمەت قىل.
شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ئاتا قىلماقچى بولغان زېمىندا
ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرىسەن، ھالىڭ ياخشى بولىدۇ.
17 قاتىللىق قىلما.
18 زىنا قىلما.
19 ئوغرىلىق قىلما.
20 قوشناڭ توغرۇلۇق يالغان گۇۋاھلىق بەرمە[46].
21 سەن قوشناڭنىڭ ئايالىنى تەمە قىلما ۋە نە ئۇنىڭ ئۆيى، ئۇنىڭ ئېتىزى،
ئۇنىڭ قۇلى، نە ئۇنىڭ دېدىكى، نە ئۇنىڭ كالىسى، نە ئۇنىڭ ئېشىكىگە ياكى
قوشناڭنىڭ ھەرقانداق باشقا نەرسىسىگە كۆز قىرىڭنى سالما».
22 — بۇ سۆزلەرنى پەرۋەردىگار تاغدا، ئوت، بۇلۇت ۋە سۇرلۇك قاراڭغۇلۇق
ئىچىدىن كۈچلۈك ئاۋازى بىلەن سىلەرنىڭ پۈتكۈل جامائىتىڭلارغا ئېيتقان
ۋە ئۇلارغا ھېچ باشقا سۆزلەرنى قوشمىغان؛ ئۇ ئۇلارنى ئىككى تاش تاختايغا
پۈتۈپ ماڭا تاپشۇردى.

44 ئىبرانىي تىلىدا «شابات» ۋە «يەتتىنچى» دېگەنلەر ئاھاڭداش سۆز.

45 «سەن بىلەن بىر يەردە تۇرۇۋاتقان» — ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

46 «قوشناڭ توغرۇلۇق يالغان گۇۋاھلىق بەرمە» — تەۋرات-ئىنجىل بويىچە «قوشناڭ» خۇدا بىزنىڭ يېنىمىزغا يېقىن قىلغان ھەربىر ئادەمنى كۆرسىتىدۇ.

23 ۋە شۇنداق بولدىكى، قاراڭغۇلۇقتىن چىققان ئاۋازنى ئاڭلىغىنىڭلاردا ۋە
ئوتلۇق تاغ كۆيگىنىدە سىلەر، يەنى قەبىلە باشلىقلىرىڭلار ۋە ئاقساقاللىرىڭلار
يېنىمغا كېلىپ: ــ
24 «مانا، پەرۋەردىگار خۇدايىمىز ئۆز شان-شەرىپى ۋە ئۇلۇغلۇقىنى ئايان
قىلدى ۋە بىز ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئوت ئوتتۇرىسىدىن ئاڭلىدۇق، شۇنىڭ بىلەن بىز
بۈگۈنكى كۈندە خۇدا ئىنسانلار بىلەن سۆزلەشكەن بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ تىرىك
قالغانلىقىنى كۆردۇق. 25 ئەمدى بىز جېنىمىزغا تەۋەككۇل قىلىشىمىزنىڭ
نېمە ھاجىتى؟ چۈنكى مۇشۇ دەھشەتلىك ئوت بىزنى يۇتۇۋېتىدۇ. ئەگەر بىز
پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاۋەرسەك ئۆلۈپ كېتىمىز. 26 چۈنكى
ئەت ئىگىلىرىدىن ھايات ئىگىسى خۇدانىڭ ئوتنىڭ ئوتتۇرىسىدىن سۆزلىگەن
ئاۋازىنى ئاڭلاپ، بىزدەك تىرىك تۇرۇۋاتقانلاردىن كىم بار؟ 27 سەن ئۆزۈڭ
پەرۋەردىگار خۇدايىمىزغا يېقىنلىشىپ، ئۇنىڭ سۆزلىگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى
ئاڭلىغىن؛ ئاندىن پەرۋەردىگار خۇدايىمىز ساڭا سۆزلىگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى
بىزگە ئېيتىپ بېرىسەن؛ شۇنىڭ بىلەن بىز ئۇنى ئاڭلاپ ئەمەل قىلىمىز» ــ
دېدىڭلار.
28 پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ بۇ ماڭا ئېيتقان سۆزلىرىڭلارنى ئاڭلاپ ماڭا: «بۇ
خەلقنىڭ ساڭا ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلىدىم؛ ئۇلارنىڭ بارلىق ئېيتقان سۆزلىرى
دۇرۇستۇر. 29 كاشكى ئۇلاردا مەندىن قورقۇپ، ئەمرلىرىمنى ئىزچىل تۇتىدىغان
بىر قەلب بولسىدى، ئۇلارنىڭ ھالى ۋە بالىلىرىنىڭ ھالى مەڭگۈگە ياخشى
بولاتتى! 30 سەن بېرىپ ئۇلارغا: «چېدىرىڭلارغا قايتىڭلار» ــ دېگىن.
31 سەن بولساڭ يېنىمدا تۇرغىن؛ مەن سېنىڭ ئۇلارغا ئۆگىتىشىڭ كېرەك
بولغان ئەمرلەر، بەلگىلىمىلەر ۋە ھۆكۈملەرنىڭ ھەممىسىنى ساڭا ئېيتىپ
بېرىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مەن ئۇلارغا تەۋەلىك قىلىپ بېرىدىغان زېمىندا
تۇرۇپ بۇلارغا ئەمەل قىلىدىغان بولىدۇ.
32 ئەمدى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە ئەمر قىلغاندەك قىلىشقا كۆڭۈل
بۆلۈڭلار؛ ئۇنىڭدىن ئوڭ ۋە سولغا تايماڭلار! 33 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە
ئەمر قىلغان بارلىق يوللىرىدا مېڭىڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار ھاياتلىق تېپىپ،

ھالىڭلار ياخشى بولىدۇ[47] ۋە سىلەر ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان زېمىندا تۇرۇپ كۈنلىرىڭلار ئۇزۇن بولىدۇ».

خۇدانىڭ ئەھدىسىنىڭ جەۋھىرى — ئۇنىڭ ئەمرلىرىگە ئەمەل قىلىشنىڭ بەخت-بەرىكىتى

6 1 «مانا، بۇلار پەرۋەردىگار ماڭا سىلەر دەريادىن ئۆتۈپ ئىگىلەيدىغان زېمىندا تۇرغىنىڭلاردا ئۇلارغا ئەمەل قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ئۆگىتىشنى تاپىلىغان ئەمرلەر، بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەردۇر: — 2 (شۇنىڭ بىلەن سىلەر، يەنى سەن ئۆزۈڭ، ئوغلۇڭ ۋە نەۋرەڭ بارلىق تىرىك كۈنلىرىڭلاردا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلاردىن قورقۇپ، مەن سىلەرگە تاپىلاۋاتقان ئۇنىڭ بارلىق بەلگىلىمە ۋە ئەمرلىرىنى تۇتىسىلەر، شۇنداقلا ئۇزۇن كۈنلەرنى كۆرىسىلەر. 3 سەن، ئى ئىسرائىل، ئۇلارنى ئاڭلاپ ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويۇڭلار؛ شۇنىڭ بىلەن ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار سىلەرگە دېگىنىدەك، سۈت بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان مۇنبەت زېمىندا تۇرۇپ، ھالىڭلار ياخشى بولىدۇ ۋە سانىڭلار ئىنتايىن كۆپىيىدۇ): —
4 — ئاڭلاڭلار، ئەي ئىسرائىل: — پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، پەرۋەردىگار بىر بىرلىكتۇر[48]؛ 5 سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى پۈتۈن قەلبىڭ بىلەن، پۈتۈن جېنىڭ بىلەن ۋە پۈتۈن كۈچۈڭ بىلەن سۆيگىن.
6 مەن ساڭا بۈگۈن تاپىلىغان بۇ سۆزلەر قەلبىڭدە بولسۇن؛ 7 سەن ئۇلارنى بالىلىرىڭغا سىڭدۈرۈپ ئۆگەت، مەيلى ئۆيدە ئولتۇرغاندا، يولدا ماڭغاندا، ئورنۇڭدا ياتقاندا ۋە ئورنۇڭدىن تۇرۇۋاتقاندا ھەر ۋاقىت ئۇلار توغرۇلۇق سۆزلىگىن؛ 8 ئۇلارنى قولۇڭغا ئەسلەتمە-بەلگە قىلىپ تېڭىۋال، پېشانەڭگە قاشقىدەك

[47] «ھاياتلىق تېپىپ، ھالىڭلار ياخشى بولىدۇ» — خۇدانىڭ بارلىق ئەمرلىرى بۇ مەقسەتتىدۇر. بۇ تېما «قانۇن شەرھى»دىكى كۆپ يەرلەردە كۆرۈلىدىغان بىر تېمىدۇر.
[48] «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، پەرۋەردىگار بىر بىرلىكتۇر» — «بىرلىك» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «ئەھاد» دېيىلىدۇ. بۇ سۆز ئادەتتە ئىككى ياكى بىرنەچچە نەرسىنىڭ بىر گەۋدىلىكىنى بىلدۈرىدۇ («يار.» 24:2، «مىس.» 3:24 قاتارلىقلار).
باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگار خۇدايىمىزدۇر، پەرۋەردىگار بىردۇر».

سىمۋول قىلىپ ئورنىتىۋال؛ 9 سەن ئۇلارنى ئۆيۈڭدىكى كېشەكلىرىڭگە ۋە
دەرۋازىلىرىڭغا پۈتكۈزگىن.
10 ۋە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى قەسەم قىلىپ ئاتا-بوۋىلىرىڭغا، يەنى
ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپقا ۋەدە قىلغان زېمىننى ساڭا ئاتا قىلىش ئۈچۈن
سېنى ئۇنىڭغا باشلىغاندا، ــ ئۆزۈڭ قۇرمىغان ئۇلۇغ ۋە ئېسىل شەھەرلەرگە، 11
ئۆزۈڭ بىساتلىق قىلمىغان ئاللىقاچان ئېسىل بىساتلىق قىلىنغان ئۆيلەرگە،
ئۆزۈڭ كولىمىغان، ئاللىقاچان كولانغان قۇدۇقلارغا، ئۆزۈڭ تىكمىگەن ئۈزۈمزارلار
ۋە زەيتۇنزارلارغا مۇيەسسەر قىلىنىشىڭ بىلەن سەن يەپ تويۇنغاندىن كېيىن،
12 ــ ئەينى چاغدا سېنى مىسىر زېمىنىدىن، يەنى «قۇللۇق ماكانى»دىن
چىقارغان پەرۋەردىگارنى ئۇنتۇشتىن ھېزى بول. 13 سەن پەرۋەردىگار
خۇدايىڭدىن قورقىن، ئىبادىتىدە بولغىن ۋە قەسەم قىلساڭ ئۇنىڭ نامى
بىلەنلا قەسەم ئىچكىن. 14 سىلەر باشقا ئىلاھلار، يەنى ئەتراپىڭدىكى
ئەللەرنىڭ ئىلاھلىرىنى قەتئىي ئىزدىمەڭلار؛ 15 چۈنكى ئاراڭلاردا تۇرۇۋاتقان
پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ۋاپاسىزلىققا ھەسەت قىلغۇچى تەڭرىدۇر. ئەگەر شۇنداق
قىلساڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ غەزىپى ساڭا قوزغىلىپ، ئۇ سېنى يەر
يۈزىدىن يوقاتماي قالمايدۇ.
16 سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى ماسساھتا سىنىغاندەك[49] ئۇنى
سىنىماڭلار. 17 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئەمرلىرىنى، سىلەرگە تاپىلىغان
گۇۋاھ-ھۆكۈملىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ تۇتۇڭلار.
18 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس ۋە ياخشى بولغاننى قىلىڭلار؛
شۇنداق قىلغاندا ھالىڭلار ياخشى بولىدۇ ۋە پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا
بېرىشكە قەسەم قىلغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيسىلەر، 19 شۇنداقلا
پەرۋەردىگار ۋەدە قىلغاندەك بارلىق دۈشمەنلىرىڭلارنى ئالدىڭلاردىن ھەيدەپ
چىقىرىۋېتىسىلەر.

---

49 «مىس.» 2:17-7نى كۆرۈڭ. «ماسساھ» دېگەننىڭ مەنىسى «سىناش».

كېيىنكى دەۋرلەرنى ئەسلىتىش

[20] كەلگۈسىدە ئوغلۇڭ سەندىن: ــ «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز سىلەرگە
تاپىلىغان ئاگاھ-گۇۋاھ، بەلگىلىمە ھەم ھۆكۈملەر نېمە؟» دەپ سورىسا،
[21]سەن ئوغلۇڭغا مۇنداق دەيسەن: «بىز ئەسلىدە مىسىردا پىرەۋننىڭ
قۇللىرى ئىكەنمىز؛ بىراق پەرۋەردىگار بىزنى مىسىردىن كۈچلۈك بىر قول بىلەن
چىقارغان. [22] پەرۋەردىگار كۆز ئالدىمىزدا ئۇلۇغ ھەم دەھشەتلىك مۆجىزىلىك
ئالامەتلەر ۋە كارامەتلەرنى كۆرسىتىپ، پىرەۋننىڭ ئۈستىگە ھەم ئۇنىڭ
بارلىق ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۈستىگە چۈشۈردى؛ [23] ئۇ ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا
قەسەم ئىچىپ ۋەدە قىلغان زېمىننى بىزگە ئاتا قىلىپ، ئۇنىڭغا بىزنى
باشلاپ كىرىشكە شۇ يەردىن يېتەكلەپ چىقارغان. [24] پەرۋەردىگار بىزگە
بۇ بارلىق بەلگىلىمىلەرنى تۇتۇشنى، پەرۋەردىگار خۇدايىمىزدىن قورقۇشنى
تاپىلىغان؛ ئۇ ھالىمىزنىڭ دائىم ياخشى بولۇشى ۋە بىزنىڭ بۈگۈنكىدەك تىرىك
ساقلانغاندەك، ئۇنىڭ پاناھىدا بولۇشىمىز ئۈچۈن شۇنداق تاپىلىغاندۇر؛ [25] ۋە
پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭ ئالدىدا ئۇ بىزگە تاپىلىغاندەك بۇ بارلىق ئەمرلەرگە
ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلسەك بۇ بىز ئۈچۈن ھەققانىيلىق بولىدۇ».

بۇتپەرەس ئەل-مىللەتلەرنى زېمىندىن يوقىتىش

7 [1] پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ھازىر ئىگىلەشكە كېتىۋاتقان زېمىنغا
باشلاپ كىرگۈزگەندىن كېيىن، ئالدىڭدىن كۆپ يات ئەل-
مىللەتلەرنى، يەنى ھىتتىيلار، گىرگاشىيلار، ئامورىيلار، قانائانىيلار، پەرىززىيلار،
ھىۋىيلار، يەبۇسىيلارنى ــ سەندىن كۈچلۈك ئەل-مىللەتلەرنى ھەيدىۋېتىدۇ. [2]
ئەمدى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىڭدا ئۇلارنى قولۇڭغا تاپشۇرۇشى بىلەن سەن
ئۇلارغا ھۇجۇم قىلغىنىڭدا، سەن ئۇلارنى تەلتۆكۈس يوقىتىشىڭ كېرەك؛ ئۇلار
بىلەن ھېچ ئەھدە تۈزىشىڭگە ۋە ئۇلارغا ھېچ رەھىم قىلىشىڭغا بولمايدۇ(50).

[50] بۇ ئەمر (ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان باشقا بارلىق ئەمرلەر) توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

3 سېنىڭ ئۇلار بىلەن نىكاھلىنىشىشىڭغا بولمايدۇ؛ سەن قىزىڭنى ئۇلارنىڭ
ئوغۇللىرىغا بېرىشىڭگىمۇ ۋە ئۇلارنىڭ قىزىنى ئوغلۇڭغا ئېلىپ بېرىشىڭگىمۇ
بولمايدۇ؛ 4 چۈنكى ئۇلار ئوغلۇڭنى ماڭا ئەگىشىشتىن ئېزىقتۇرىدۇ ۋە شۇنىڭ
بىلەن ئوغۇللىرىڭ باشقا ئىلاھلارغا چوقۇنىدۇ؛ ئۇ چاغدا پەرۋەردىگارنىڭ
غەزىپى سىلەرگە قوزغىلىپ، سىلەرنى تېزلا يوقىتىدۇ.
5 سەن ئۇلارغا شۇنداق مۇئامىلە قىلغىنكى، ئۇلارنىڭ قۇربانگاھلىرىنى
بۇزۇۋېتىڭلار، بۇت تۈۋرۈكلىرىنى چېقىۋېتىڭلار، ئاشەراھ بۇتلىرىنى كېسىۋېتىڭلار[51]
ۋە ئويما بۇتلىرىنى ئوت بىلەن كۆيدۈرۈۋېتىڭلار؛ 6 چۈنكى سىلەر پەرۋەردىگار
خۇدايىڭلارغا پاك-مۇقەددەس بىر خەلقتۇرسىلەر؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار
سىلەرنى يەر يۈزىدىكى بارلىق باشقا خەلقلەردىن ئۈستۈن قىلىپ، ئۆزىگە خاس
بىر خەلق بولۇشقا تاللىۋالغان. 7 پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرگە مېھىر چۈشۈپ سىلەرنى
تاللىۋالغىنى سىلەرنىڭ باشقا خەلقلەردىن كۆپ بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئەمەس،
ئەمەلىيەتتە سىلەر بارلىق خەلقلەر ئارىسىدا ئەڭ ئاز ئىدىڭلار ، 8 پەرۋەردىگارنىڭ
سىلەرنى سۆيگىنى سەۋەبىدىن ۋە ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ئالدىدا بەرگەن قەسەمگە
سادىق بولغانلىقى ئۈچۈن پەرۋەردىگار سىلەرنى كۈچلۈك قول بىلەن قۇتقۇزۇپ،
ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ[52] «قۇللۇق ماكانى»دىن، يەنى مىسىر پادىشاھى
پىرەۋننىڭ قولىدىن چىقارغان. 9 شۇڭا سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ بەرھەق
خۇدا، ۋەدىسىدە تۇرغۇچى تەڭرى ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭلار كېرەك؛ ئۇ ئۆزىنى
سۆيۈپ، ئەمرلىرىنى تۇتقانلارغا مىڭ دەۋرگىچە ئۆزگەرمەس مېھىر كۆرسىتىپ
ئەھدىسىدە تۇرغۇچىدۇر؛ 10 لېكىن ئۆزىگە ئۆچمەنلەرنىڭ ئىشلىرىنى ئۆز بېشىغا
ئوچۇق-ئاشكارە چۈشۈرۈپ، ئۇلارنى يوقىتىدۇ؛ ئۆزىگە ئۆچمەنلەرنىڭ ھەربىرىگە
ئۆزى قىلغان ئىشلىرىنى ئۇلارنىڭ بېشىغا ئوچۇق-ئاشكارە قايتۇرۇشقا ھايال
قىلمايدۇ. 11 سىلەر مەن بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىغان ئەمر، بەلگىلىمىلەر ھەم
ھۆكۈملەرگە ئەمەل قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنى چىڭ تۇتۇڭلار.

---

51 «ئاشەراھ» ــ «ئايال بۇتلار»، بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلىكلەردۇر. دەرەخلەر بەلكىم بۇت شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولۇشى مۇمكىن.

52 «ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ ...چىقارغان» دېگەن سىرلىق سۆزلەر توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

ئەھدىنى تۇتۇشنىڭ بەخت-بەرىكەتلىرى

12 چوقۇم شۇنداق بولىدۇكى، بۇ بەلگىلىمىلەرگە قۇلاق سېلىپ، كۆڭۈل
قويۇپ ئەمەل قىلساڭلار، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا
قەسەم بىلەن ۋەدە قىلغان ئەھدە ۋە مېھرىنى سىلەرگە كۆرسىتىپ تۇرىدۇ؛
13 سىنى سۆيۈپ بەرىكەتلەپ، ئاتا-بوۋىلىرىڭغا قەسەم بىلەن ساڭا بېرىشكە
ۋەدە قىلغان زېمىندا تۇرغۇزۇپ كۆپەيتىدۇ؛ شۇ يەردە پەرزەنتلىرىڭنى[53]،
يەر-تۇپرىقىڭدىكى مەھسۇلاتلارنى، بۇغدىيىڭنى، يېڭى شارابىڭنى، زەيتۇن
مېيىڭنى، كالىلىرىڭنىڭ نەسلىنى ۋە قويلىرىڭنىڭ قوزىلىرىنى بەرىكەتلەپ
كۆپەيتىدۇ. 14 سەن[54] بارلىق ئەللەردىن زىيادە بەخت-بەرىكەت كۆرىسەن؛
ئاراڭدا، ئەر-ئايال ياكى مال-چارۋاڭ ئارىسىدا[55] ھېچ تۇغماسلىق بولمايدۇ؛
15 پەرۋەردىگار سەندىن بارلىق كېسەللەرنى نېرى قىلىدۇ ۋە سەن ئۆزۈڭ كۆرگەن
مىسىردىكى دەھشەتلىك ۋابالاردىن ھېچقايسىسىنى ئۇستۇڭگە سالمايدۇ،
بەلكى ساڭا ئۆچ بولغانلارغا سالىدۇ.

ئاراڭلاردىكى بارلىق بۇتپەرەسلىك ئىز-
قالدۇقلىرىنى يوقىتىش كېرەك

16 سەن پەرۋەردىگار ساڭا تاپشۇرغان بارلىق خەلقلەرنى يوقىتىشىڭ
كېرەك؛ سەن ئۇلارنى كۆرگەندە، ئۇلارغا ھېچ رەھىم قىلماسلىقىڭ كېرەك[56]،
سەن ئۇلارنىڭ ئىلاھلىرىنىڭ قۇللۇقىغا كىرمەسلىكىڭ كېرەك؛ ئەگەر شۇنداق
قىلساڭ، بۇ ئىش ساڭا قىلتاق بولىدۇ. 17 ئەگەر سەن كۆڭلۈڭدە: «بۇ ئەللەر
مەندىن كۈچلۈك؛ مەن قانداق قىلىپ ئۇلارنى زېمىنىدىن قوغلىۋېتەلەيمەن؟»

53 «پەرزەنتلىرىڭ» ــ مۇشۇ يەردە ئىبرانيي تىلىدا «بالىياتقۇنىڭ مېۋىسى» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

54 «سەن» مۇشۇ يەردە خۇدا پۈتكۈل ئىسرائىلنى بىر ئادەمدەك كۆرۈپ، ئۇلارغا بىر گەۋدە سۈپىتىدە سۆزلەيدۇ.

55 ئىبرانيي تىلىدا «ئاراڭدا، مەيلى ئەركەكلەر مەيلى ئاياللاردا ياكى مال-چارۋاڭ ئارىسىدا...».

56 ئىبرانيي تىلىدا «كۆزۈڭ ئۇلارنى ھېچ ئايىمىسۇن...».

ــ دېسەڭ، [18] ئۇلاردىن قورقما؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ پىرەۋن ھەم بارلىق مىسىرلىقلارنى قانداق قىلغانلىقىنى ئەسلىگىن، [19] ــ يەنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى شۇ يەردىن چىقىرىش ئۈچۈن ۋاستە قىلغان، ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەن دەھشەتلىك ھۆكۈم-سىناقلار، مۆجىزىلىك ئالامەتلەر ۋە كارامەتلەر، كۈچلۈك قول ۋە سوزۇلغان بىلەكنى مەھكەم ئېسىڭدە تۇت؛ پەرۋەردىگار سەن قورقۇۋاتقان بارلىق خەلقنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ. [20] ئۇنىڭ ئۈستىگە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاكى ئۇلارنىڭ سەندىن يوشۇرۇنغان قالدۇقلىرى يوقىتىلغۇچە ئۇلارنىڭ ئارىسىغا سېرىق ھەرىلەرنى[57] ئەۋەتىدۇ؛ [21] سەن ئۇلاردىن قورقماسلىقىڭ كېرەك؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئاراڭدىدۇر؛ ئۇ ئۇلۇغ ۋە دەھشەتلىك بىر ئىلاھدۇر. [22] پەرۋەردىگار خۇدايىڭ شۇ ئەللەرنى ئالدىڭدىن پەيدىنپەي ھەيدەيدۇ؛ سەن ئۇلارنى بىراقلا يوقىتىۋېتەلمەيسەن؛ بىراقلا يوقىتىۋەتكەن تەقدىردىمۇ، دالادىكى ھايۋانلار كۆپىيىپ، ئۈستۈڭگە باستۇرۇپ كېلىشى مۇمكىن.

[23] لېكىن ئالدىڭغا ئېلىگىرىلەپ ماڭغىنىڭدا پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۇلارنى قولۇڭغا تاپشۇرىدۇ ۋە ئۇلارنى پاراكەندە قىلىپ، يوقىتىلغۇچە دەككە-دۈككىگە سالىدۇ. [24] ئۇ ئۇلارنىڭ پادىشاھلىرىنى قولۇڭغا تاپشۇرىدۇ، سەن ئۇلارنىڭناملىرىنىمۇ ئاسمان ئاستىدىن يوق قىلىسەن؛ ئۇلارنى يوقاتقۇچە ھېچبىر ئادەم ئالدىڭدا تۇرالمايدۇ. [25] سىلەر ئۇلارنىڭ ئويما بۇتنىي ئوت بىلەن كۆيدۈرۈۋېتىڭلار؛ كۆز قىرىڭلارنى شۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ئالتۇن-كۈمۈشكە سالماڭلار، ئۇلارنى ئالماڭلار؛ بولمىسا ئۇ سىلەرگە قىلتاق بولىدۇ؛ چۈنكى ئۇ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك بىر نەرسىدۇر. [26] سەن ھېچقانداق يىرگىنچلىك نەرسىنى ئۆيۈڭگە ئېلىپ كەلمە؛ بولمىسا سەن ئۇنىڭغا ئوخشاش لەنەتلىك نەرسە بولۇپ قالىسەن؛ سەن ئۇنىڭدىن قاتتىق يىرگەن، ئۇنىڭغا مۇتلەق نەپرەتلەن؛ چۈنكى ئۇ لەنەتلىك بىر نەرسىدۇر.

[57] «سېرىق ھەرە» ــ ئادەتتىكى ھەرىدىن تېخىمۇ چوڭ ۋە چاققاق بىرخىل ھەرىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

پەرۋەردىگارنىڭ تەمىناتلىرىنى ئەسلەش

8

1 مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان بۇ بارلىق ئەمرلەرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويۇڭلار؛ شۇنداق قىلغاندا سىلەر ھايات بولىسىلەر، كۆپىيىسىلەر ۋە پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا قەسەم قىلىپ ۋەدە قىلغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيسىلەر. 2 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى تۆۋەن قىلىپ، كۆڭلۈڭدە نېمە بارلىقىنى، ئۇنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتىدىغان-تۇتمايدىغانلىقىڭنى بىلەي دەپ سېنى سىناش ئۈچۈن بۇ قىرىق يىل چۆل-باياۋاندا يېتەكلىگەن يولنى ئەسلىگىن. 3 دەرۋەقە ئۇ سېنى تۆۋەن قىلىپ، سېنى ئاچ قويۇپ، سەن ئەسلىدە بىلمەيدىغان، شۇنداقلا ئاتا-بوۋىلىرىڭ كۆرۈپ باقمىغان «ماننا»[58] بىلەن ئوزۇقلاندۇرغان؛ ئۇ ساڭا ئىنسان پەقەت يېمەكلىك بىلەنلا ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئاغزىدىن چىققان بارلىق سۆزلىرى[59] بىلەنمۇ ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن شۇنداق قىلدى. 4 بۇ قىرىق يىلدا كىيىم-كېچىكىڭ كونىرىمىدى، پۇتۇڭ ئىششىپ كەتمىدى. 5 سەن شۇنى بىلىپ قويغىنكى[60]، ئادەم ئۆز ئوغلىنى تەربىيىلىگەندەك، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى تەربىيىلەيدۇ؛ 6 شۇڭا سەن ئۇنىڭ يوللىرىدا مېڭىپ ۋە ئۇنىڭدىن قورقۇپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتقىن. 7 چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ياخشى بىر زېمىنغا — ئېرىق-ئېقىنلىرى، بۇلاقلىرى ۋە جىلغا-دۆڭلەردە ئۇرغۇپ چىقىدىغان ئۇلۇغ سۇلىرى بار بىر زېمىنغا — 8 بۇغداي ۋە ئارپا، ئۈزۈم تالللىرى، ئەنجۈر دەرەخلىرى ۋە ئانارلىرى بار بىر زېمىنغا، زەيتۇن دەرەخلىرى ۋە ھەسەل بار بىر زېمىنغا، 9 — سەن ھېچنېمىدىن كەملىك تارتماي ئوزۇقلۇق يەيدىغان بىر زېمىنغا — تاشلىرى تۆمۈر، تاغلىرىدىن مىس كولايدىغان بىر زېمىنغا يېتەكلەپ كىرىدۇ؛ 10 سەن شۇ يەردە يەپ تويۇنىسەن ۋە پەرۋەردىگار

---

58 «مىس.» 16-بابنى كۆرۈڭ.

59 ئىبرانىي تىلىدا «...خۇدايىڭنىڭ ئاغزىدىن بارلىق چىققانلىرى...» — ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، ئادەمئاتا ئەسلىدە «خۇدانىڭ نەپىسى» بىلەن ھاياتقا ئېرىشتى.

60 ئىبرانىي تىلىدا «سەن قەلبىڭدە شۇنى بىلگىنكى...»

خۇدايىڭ ساڭا ئاتا قىلغان شۇ ياخشى زېمىن ئۈچۈن ئۇنىڭغا تەشەككۈر-مەدھىيە ئېيتىسەن.

11 مەن ساڭا بۈگۈن تاپىلىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئەمرلىرى، بەلگىلىمىلىرى ھەم ھۆكۈملىرىنى تۇتماسلىقتىن، ئۇنى ئۇنتۇپ قېلىشتىن ھېزى بول؛ 12 بولمىسا، سەن يەپ تويۇنغاندىن كېيىن، ئېسىل ئۆيلەرنى قۇرۇپ ئۇلاردا ئولتۇراقلاشقاندىن كېيىن، 13 كالا-قوي پادىلىرىڭ كۆپىيىپ، ئالتۇن-كۈمۈشۈڭ، شۇنداقلا سېنىڭ بارلىقىڭ كۆپەيگەندىن كېيىن، 14 كۆڭلۈڭ مەغرۇرلىنىپ سېنى مىسىر زېمىنىدىن، يەنى «قۇللۇق ماكانى»دىن چىقىرىپ قۇتقۇزغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى ئۇنتۇيسەن؛ 15 (ئۇ سېنى بىپايان ۋە دەھشەتلىك چۆل-باياۋاندىن، يەنى زەھەرلىك[61] يىلانلار ۋە چايانلار قاپلاپ كەتكەن، سۇسىراپ قاغجىراپ كەتكەن بىر چۆل-باياۋاندىن يېتەكلەپ چىققان، شۇ يەردە ساڭا چاقماق تېشىدىن سۇ چىقىرىپ بەرگەن، 16 سېنى ئۆزىنى تونۇتسۇن دەپ سىناپ، ساڭا ئاخىر راھەت-بەرىكەت كۆرسىتىش ئۈچۈن چۆل-باياۋاندا ئاتا-بوۋىلىرىڭ كۆرۈپ باقمىغان «ماننا» بىلەن ئوزۇقلاندۇرغان) 17 — ئەگەر ئۇنى ئۇنتۇساڭ، كۆڭلۈڭدە: «ئۆز كۈچۈم، ئۆز قولۇمنىڭ قۇدرىتى مېنى مۇشۇ دۆلەتكە ئېرىشتۈرگەن» دېيىشىڭ مۇمكىن. 18 شۇڭا پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئۆزى سېنى دۆلەتكە ئېرىشتۈرگۈچى قۇدرەتنى بەرگۈچى ئىكەنلىكىنى ئەسلەپ، ئۇنى ئېسىڭدە تۇت؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاتا-بوۋىلىرىڭغا قەسەم قىلىپ ۋەدە قىلغان ئەھدىنى بۈگۈنكى كۈندىكىدەك مەھكەم قىلىدۇ. 19 ئەگەر سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى قاچانىكى ئۇنتۇساڭ، باشقا ئىلاھلارغا ئەگەشسەڭ، ئۇلارنىڭ قۇللۇقىدا بولۇپ ئۇلارغا باش ئۇرساڭ، مەن سىلەرگە بۈگۈن شۇ ئاگاھنى بېرەيكى، شۇنداق بولىدۇكى، سىلەر تەلتۆكۈس ھالاك بولىسىلەر. 20 پەرۋەردىگار كۆز ئالدىڭلاردا يوقىتىۋاتقان ئەللەردەك سىلەرمۇ يوقىتىلىسىلەر؛ چۈنكى سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالمىغانسىلەر.

---

[61] ئىبرانىي تىلدا «ئوتلۇق».

خۇدانىڭ ئەللەرنى قانائان زېمىنىدىن ھەيدىشىنىڭ سەۋەبى

9
[1-2] ئاڭلا، ئى ئىسرائىل! سەن بۈگۈن ئۆزۈڭدىن چوڭ ۋە كۈچلۈك
ئەللەرگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، سېپىللىرى ئاسمانغا تاقاشقىدەك
چوڭ شەھەرلەرنى ئىگىلەش ئۈچۈن، ئاناكىيلارنى قوغلاپ چىقىرىش ئۈچۈن
ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتىسەن (سەن ئۇلارنى بىلىسەن، ئۇلار توغرۇلۇق «كىم
ئاناكىيلار ئالدىدا تۇرالىسۇن!» دەپ ئاڭلىغانسەن). [3] سەن بۈگۈنكى كۈندە
شۇنى بىلىپ قويغىنكى، سېنىڭ ئالدىڭدا ماڭغۇچى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ
ئۆزىدۇر، ئۇ يالماپ يۇتقۇچى ئوتتۇر؛ ئۇ مۇشۇ ئەللەرنى ھالاك قىلىدۇ،
ئالدىڭدا ئۇلارنى تېزدىن يىقىتىدۇ؛ سەن ئۇلارنىڭ تەۋەلىكىنى ئىگىلەپ،
پەرۋەردىگار ساڭا ئېيتقاندەك ئۇلارنى تېزدىن يوقىتىسەن. [4] پەرۋەردىگار
ئۇلارنى ئالدىڭدىن ھەيدىگەندە سەن كۆڭلۈڭدە: «ھەققانىيلىقىم سەۋەبىدىن
پەرۋەردىگار مېنى زېمىننى ئىگىلەش ئۈچۈن ئۇنىڭغا يېتەكلەپ كىردى»
دېمىگىن؛ بەلكى شۇ ئەللەرنىڭ رەزىللىكى تۈپەيلىدىن پەرۋەردىگار سېنىڭ
ئالدىڭدا ئۇلارنى تەئەللۇقاتىدىن مەھرۇم قىلىدۇ. [5] سەن ئۇلارنىڭ زېمىنىغا
كىرىپ ئۇنى ئىگىلىشىڭ سېنىڭ ھەققانىي بولغانلىقىڭدىن ياكى كۆڭلۈڭنىڭ
دۇرۇسلۇقىدىن ئەمەس، بەلكى بۇ ئەللەرنىڭ رەزىللىكىدىن ۋە پەرۋەردىگار ئاتا-
بوۋىلىرىڭ ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپقا قەسەم قىلغان سۆزىگە ئەمەل قىلىش
ئۈچۈنمۇ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۇلارنى سېنىڭ ئالدىڭدا تەئەللۇقاتىدىن مەھرۇم
قىلىدۇ. [6] ئەمدى شۇنى بىلىپ قويغىنكى، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ بۇ ياخشى
زېمىننى ساڭا مىراس قىلغىنى سېنىڭ ھەققانىيلىقىڭدىن ئەمەس، چۈنكى
سەن ئەسلى بويىنى قاتتىق بىر خەلقسەن.

ئىسرائىلنىڭ جاھىللىقى

[7] ئەمدى سېنىڭ چۆل-باياۋاندا پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى قانداق
غەزەپلەندۈرگەنلىكىڭنى ئېسىڭدە تۇتقىن — ئۇنى ئۇنتۇما. سەن مىسىر
زېمىنىدىن چىققان كۈندىن بېرى تاكى بۇ يەرگە كەلگۈچە پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق

قىلىپ كەلدىڭ. 8 سىلەر ھورەب تېغىدا پەرۋەردىگارنى غەزەپلەندۈرگەن ۋە
پەرۋەردىگار سىلەرگە ئاچچىقلىنىپ، سىلەرنى ھالاك قىلماقچى بولدى. 9 شۇ
چاغدا مەن تاش تاختايلارنى، يەنى پەرۋەردىگار سىلەر بىلەن تۈزگەن ئەھدە
تاختايلىرىنى تاپشۇرۇۋېلىش ئۈچۈن تاغقا چىققاندىم؛ مەن تاغدا قىرىق كېچە-
كۈندۈز تۇردۇم (مەن نە تاماق يېمىدىم، نە سۇ ئىچمىدىم)؛ 10 شۇنىڭ بىلەن
پەرۋەردىگار ماڭا ئۆز[62] بارمىقى بىلەن پۈتكەن ئىككى تاختاينى تاپشۇردى؛
ئۇلاردا پەرۋەردىگار تاغدا ئوت ئىچىدە سىلەرگە سۆزلىگەن چاغدا، جامائەت
يىغىلغان كۈنى ئېيتقان بارلىق سۆزلەر پۈتۈلگەنىدى. 11 ۋە شۇنداق بولدىكى،
قىرىق كېچە-كۈندۈز ئۆتۈپ، پەرۋەردىگار ماڭا ئىككى تاش تاختاي، يەنى ئەھدە
تاختايلىرىنى بەردى. 12 ۋە پەرۋەردىگار ماڭا: «ئورنۇڭدىن تۇرغىن، مۇشۇ
يەردىن چۈشكىن؛ چۈنكى سەن مىسىردىن چىقارغان خەلقىڭ ئۆزلىرىنى
بۇلغىدى؛ ئۇلار تېزلا مەن ئۇلارغا تاپىلىغان يولدىن چەتنەپ ئۆزلىرىگە قۇيما
بىر بۇتنى ياسىدى» دېدى. 13 پەرۋەردىگار ماڭا سۆز قىلىپ: «مەن بۇ خەلقنى
كۆرۈپ يەتتىم؛ مانا، ئۇ بوينى قاتتىق بىر خەلقتۇر. 14 مېنى توسما، مەن ئۇلارنى
يوقىتىمەن، ئۇلارنىڭ نامىنى ئاسمانىنىڭ تېگىدىن ئۆچۈرۈۋېتىمەن ۋە شۇنداق
قىلىپ، سېنى ئۇلاردىن چوڭ ۋە ئۇلۇغ بىر خەلق قىلىمەن» ــ دېدى.
15 مەن بۇرۇلۇپ، تاغدىن چۈشتۇم؛ تاغ بولسا ئوت بىلەن يالقۇنلاۋاتاتتى؛
ئىككى ئەھدە تاختىيى ئىككى قولۇمدا ئىدى. 16 مەن كۆردۇم، مانا سىلەر
پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئالدىدا گۇناھ قىلىپسىلەر؛ سىلەر ئۆزۈڭلار ئۈچۈن قۇيما
بىر موزاينى ياساپسىلەر؛ سىلەر تېزلا پەرۋەردىگار سىلەرگە تاپىلىغان يولدىن
چەتنەپ كېتىپسىلەر. 17 مەن ئىككى تاختاينى ئىككى قولۇمغا ئېلىپ،
چۆرۈپ تاشلاپ، ئۇلارنى كۆز ئالدىڭلاردا چېقىۋەتتىم. 18 سىلەر پەرۋەردىگارنى
غەزەپلەندۈرۈپ بارلىق ئۆتكۈزگەن گۇناھىڭلار، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە
رەزىل بولغاننى قىلغىنىڭلار ئۈچۈن، يەنە ئاۋۋالقىدەك پەرۋەردىگار ئالدىدا
يىقىلىپ، قىرىق كېچە-كۈندۈز دۈم ياتتىم (مەن ھېچ نەرسە[63] يېمىدىم،
سۇ ئىچمىدىم) 19 چۈنكى مەن پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرنى يوقىتىدىغان قاتتىق

62 ئىبرانىي تىلىدا «خۇدانىڭ».
63 ئىبرانىي تىلىدا «ھېچ ناننى...».

غەزىپى ھەم قەھرىدىن قورقتۇم. پەرۋەردىگار شۇ چاغدىمۇ مېنىڭ تىلىكىمنى
ئاڭلىدى. 20 پەرۋەردىگار ھارۇندىن غەزەپلىنىپ، ئۇنىمۇ يوقاتماقچى بولدى؛
مەن ھارۇن ئۈچۈنمۇ دۇئا قىلدىم. 21 مەن سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى، يەنى
ياسىغان موزايىنى ئېلىپ ئۇنى ئوتتا كۆيدۈردۈم ۋە ئۇنى يانجىپ كۇكۇم-تالقان
قىلىپ ئېزىۋەتتىم؛ ئۇنىڭ توپىسىنى ئېلىپ تاغدىن چۈشىدىغان ئېرىق
سۈيىگە چېچىۋەتتىم 22 (سىلەر يەنە تابەراھ، ماسساھ، كىبروت-ھاتتاۋاھدىمۇ
پەرۋەردىگارنى غەزەپلەندۈردۈڭلار. 23 پەرۋەردىگار سىلەرنى قادەش-بارنېئادىن
قانائانغا ماڭدۇرماقچى بولۇپ سىلەرگە: «چىقىپ، مەن سىلەرگە تەقدىم
قىلغان زېمىننى ئىگىلەڭلار» — دېگەندىمۇ، سىلەر ئۇنىڭ سۆزىگە[64] قارشى
چىقىپ ئاسىيلىق قىلدىڭلار، نە ئۇنىڭغا ئىشەنمىدىڭلار، نە ئاۋازىغا ھېچ قۇلاق
سالمىدىڭلار. 24 مەن سىلەرنى تونۇغان كۈندىن تارتىپ سىلەر پەرۋەردىگار
خۇدايىڭلارغا ئاسىيلىق قىلىپ كەلدىڭلار).

25 شۇنىڭ بىلەن مەن ئاشۇ چاغدا پەرۋەردىگار ئالدىدا ئۆزۈمنى يەرگە
ئېتىپ يەنە قىرىق كېچە-كۈندۈز دۈم ياتتىم؛ دەرۋەقە دۈم ياتتىم؛ چۈنكى
پەرۋەردىگار سىلەرگە قاراپ «ئۇلارنى يوقىتىمەن» دېگەنىدى. 26 شۇڭا مەن
پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: «ئى رەب پەرۋەردىگار، سەن ئۆز ئۇلۇغلۇقۇڭ
ئارقىلىق ئۆزۈڭ ئۈچۈن ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ سېتىۋالغان، مىسىردىن كۈچلۈك
قولۇڭ بىلەن چىقارغان ئۆز خەلقىڭ بولغان مىراسىڭنى[65] يوقاتمىغايسەن؛
27 ئۆز قۇللىرىڭ ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپنى ئېسىڭدە تۇتقايسەن؛ بۇ
خەلقنىڭ باشباشتاقلىقىغا، ئۇلارنىڭ رەزىللىكى ياكى گۇناھىغا قارىمىغايسەن؛
28 بولمىسا، سەن بىزنى ئېلىپ چىققان شۇ زېمىندىكىلەر: «پەرۋەردىگار بۇ
خەلقنى ئۇلارغا ۋەدە قىلغان زېمىننى ئىگىلەشكە ئېلىپ كىرەلمەيدىغانلىقى
ئۈچۈن ۋە ئۇلارغا نەپرەتلەنگىنى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى چۆل-باياۋاندا يوقىتىشقا
مىسىردىن چىقاردى» — دەيدۇ.

---

64 ئىبرانىي تىلدا: «ئۇنىڭ ئاۋازىغا».

65 «ئۆز خەلقىڭ بولغان مىراسىڭ» — «خۇدانىڭ مىراسى» مۇشۇ يەردە ئۆز خەلقىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، «مىس.» 9:34نى كۆرۈڭ.

[29] قانداقلا بولمىسۇن، ئۇلار زور كىچىك ۋە ئۇزارتىلغان بىلىكىڭ بىلەن مىسىردىن چىقارغان خەلقىڭ ۋە سېنىڭ مىراسىڭدۇر» ــ دېدىم.

يېڭى پۇرسەت

10 [1] شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ماڭا: «ئۆزۈڭ ئۈچۈن ئاۋۋالقىدەك ئىككى تاش تاختاينى ئويۇپ چىقىپ، تاغقا يېنىمغا كەل. ئۆزۈڭگە ياغاچتىن بىر ساندۇق ياسىغىن. [2] مەن بۇ تاختايلارغا سەن چېقىۋەتكەن ئاۋۋالقى تاختايلاردىكى سۆزلەرنى يازىمەن؛ سەن ئۇلارنى ساندۇققا قويىسەن» ــ دېدى.

[3] شۇنىڭ بىلەن مەن ئاكاتسىيە ياغىچىدىن بىر ساندۇق ياسىدىم، ئاۋۋالقىدەك ئىككى تاش تاختاي ئويۇپ چىقتىم؛ ئىككى تاختاينى قولۇمدا كۆتۈرۈپ تاغقا چىقتىم. [4] پەرۋەردىگار ئەسلىدە ئوت ئىچىدىن تاغدا جامائەت يىغىلغان كۈندە سىلەرگە ئېيتقان شۇ ئون ئەمرنى(66) ئاۋۋالقى پۈتۈكتەك تاختايلارغا يازدى؛ پەرۋەردىگار ئۇلارنى ماڭا تاپشۇردى. [5] مەن بۇرۇلۇپ تاغدىن چۈشۈپ تاختايلارنى ئۆزۈم ياسىغان ساندۇققا قويدۇم؛ پەرۋەردىگار ماڭا تاپىلىغىنىدەك ئۇلار تېخى ئۇنىڭدا تۇرماقتا.

چۆل-باياۋاندىكى سەپەرنىڭ خاتىمىسى

[6] شۇ چاغدا ئىسرائىللار بەئەروت-بەنە-ياائاكاندىن موسەراھقا يول ئېلىپ ماڭدى؛ ھارۇن شۇ يەردە ئۆلدى ۋە شۇ يەردە دەپنە قىلىندى؛ ئۇنىڭ ئوغلى ئەلىئازار ئۇنىڭ ئورنىنى بېسىپ كاھىنلىق قىلدى. [7] ئىسرائىللار شۇ يەردىن گۇدگوداھقا، ئاندىن گۇدگوداھتىن يوتباتاھقا سەپەر قىلدى (يوتباتاھ ئېرىق-ئېقىنى مول يەردۇر). [8] شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ئەھدە ساندۇقىنى كۆتۈرۈشكە، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا خىزمىتىدە تۇرۇپ ئۇنىڭ نامىدا بەخت-بەرىكەت تىلەشكە لاۋىي قەبىلىسىنى ئۆزگە تاللاپ ئايرىدى. ۋە بۈگۈنگە قەدەر شۇنداق

[66] ئىبرانىي تىلىدا «ئون سۆزنى».

بولۇۋاتىدۇ. [9] شۇڭا لاۋىي قەبىلىسىنىڭ ئىسرائىل قېرىنداشلىرى ئىچىدە نېسىۋىسى ياكى مىراسى يوقتۇر[67]؛ پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا ئېيتقاندەك، پەرۋەردىگار ئۆزى ئۇنىڭ مىراسىدۇر.

[10] مەن ئەمدى ئاۋۋالقى كۈنلەردىكىدەك قىرىق كېچە-كۈندۈز پەرۋەردىگار ئالدىدا تاغدا تۇردۇم؛ پەرۋەردىگار شۇ چاغدىمۇ تىلىكىمگە قۇلاق سالدى؛ ئۇ سىلەرنى يوقاتمىدى. [11] پەرۋەردىگار ماڭا: «ئورنۇڭدىن تۇر، خەلقنى باشلاپ ئالدىدا يول ئالغىن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مەن ئۇلارغا تەقدىم قىلىشقا ئاتا-بوۋىلىرىغا قەسەم قىلىپ ۋەدە قىلغان زېمىننى ئىگىلەش ئۈچۈن ئۇنىڭغا كىرىسۇن» ــ دېدى.

پەرۋەردىگارنى سۆيگىن، خەلقنى سۆيگىن

[13-12] ئەمدى، ئى ئىسرائىل، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سەندىن نېمە تەلەپ قىلىدۇ؟ ــ ھالىڭ ياخشى بولسۇن دەپ مېنىڭ بۈگۈن سىلەرگە مۇشۇ تاپىلىغانلىرىمدىن باشقا نەرسىنى تەلەپ قىلارمۇ؟ ــ ئۇنىڭ تەلەپ قىلغىنى بولسا پەرۋەردىگار خۇدايىڭدىن قورقۇپ، ئۇنىڭ كۆرسەتكەن بارلىق يوللىرىدا مېڭىپ، ئۇنى سۆيۈپ، پۈتكۈل قەلبىڭ ۋە پۈتكۈل جېنىڭ بىلەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇشتىن ئىبارەت ئەمەسمۇ؟

[14] مانا، ئاسمانلار ۋە ئاسمانلارنىڭ ئاسمىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا مەنسۇپتۇر؛ يەر يۈزى ۋە ئۇنىڭدىكى ھەممە نەرسىلەرمۇ ئۇنىڭغا مەنسۇپتۇر. [15] ھالبۇكى، پەرۋەردىگار پەقەت ئاتا-بوۋىلىرىڭلاردىن سۆيۈنۈپ، ئۇلارنى سۆيدى ۋە شۇنىڭ بىلەن بۈگۈنكىدەك بارلىق ئەللەر ئارىسىدىن ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ كېيىنكى نەسلىنى، يەنى سىلەرنى تاللىدى. [16] شۇڭا كۆڭلۈڭلارنى خەتنىلىك قىلىڭلار، بويۇنۇڭلارنى يەنە قاتتىق قىلماڭلار.

---

[67] «نېسىۋىسى ياكى مىراسى يوقتۇر» ــ قانائان زېمىنىغا كىرگەندىن كېيىن لاۋىيلار ۋە كاھىنلارنىڭ (باشقا قەبىلىلەرنىڭكىدەك) شەخسىي يەر-زېمىن ياكى شەھەرلىرى بولمايدۇ. ئۇلاردىكى ھەربىر ئائىلىگە ئىسرائىللارنىڭ شەھەرلىرى ئىچىدىن بىرەر تۇرار جاي بېرىلىدۇ.

17 چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار خۇدالارنىڭ خۇداسى، رەبلەرنىڭ رەببى،
ئۇلۇغ ئىلاھ، قۇدرەتلىك ۋە دەھشەتلىك بولغۇچى، ئىنسانلارنىڭ يۈز-خاتىرىسىنى
قىلمىغۇچى، ھېچقانداق پارىنى ئالمىغۇچىدۇر؛ 18 ئۇ يېتىم-يېسىر(68) ۋە تۇل
خوتۇنلارنىڭ دەۋاسىنى سورايدۇ، مۇساپىرنى سۆيۈپ ئۇنىڭغا يېمەك-ئىچمەك
ۋە كىيىم-كېچەكنى بەرگۈچىدۇر. 19 شۇڭا سىلەرمۇ مۇساپىرنى سۆيۈشۈڭلار
كېرەك؛ چۈنكى سىلەرمۇ مىسىر زېمىنىدا مۇساپىر ئىدىڭلار.
20 سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭدىن قورققىن؛ سەن ئۇنىڭ ئىبادىتىدە بولغىن،
ئۇنىڭغا باغلانغىن ۋە پەقەت ئۇنىڭ نامىدىلا قەسەم ئىچكىن. 21 ئۇ سەن
ئۈچۈن ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەن بۇ ئۇلۇغ ۋە دەھشەتلىك ئىشلارنى قىلغان؛
ئۇ سەن مەدھىيىلەيدىغان، سېنىڭ خۇدايىڭدۇر؛ 22 ئاتا-بوۋىلىرىڭ جەمئىي
يەتمىش جان مىسىرغا چۈشكەندى(69)؛ ۋە ھازىر پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى
ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك كۆپ قىلدى.

خۇداغا ئىتائەتمەن بولۇشنىڭ بەخت-بەرىكىتى

11
1 ئەمدى سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى سۆيگىن، ئۇنىڭ
تاپىلىغىنى، بەلگىلىمىلىرىنى، ھۆكۈملىرىنى ھەم ئەمرلىرىنى
ئىزچىل تۇتقىن. 2-3 شۇ ئىشلارنى بۈگۈن ئېسىڭلاردا تۇتۇڭلار(70)، چۈنكى
مەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ جازا-تەربىيىسى، ئۇلۇغلۇقى، كۈچلۈك قولى ۋە
ئۇزارتىلغان بىلىكىنى، مىسىر زېمىنىدا مىسىر پادىشاھى پىرەۋنگە ھەم ئۇنىڭ
پۈتكۈل زېمىنى ئۈستىگە كۆرسەتكەن مۆجىزىلىك ئالامەتلىرى ۋە قىلغانلىرىنى
كۆرمىگەن بالىلىرىڭلارغا سۆزلىمەيمەن 4 (چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ
مىسىرنىڭ قوشۇنى، ئۇلارنىڭ ئاتلىرى، ئۇلارنىڭ جەڭ ھارۋىلىرىغا قىلغان
ئىشلىرى، يەنى قىزىل دېڭىزنىڭ سۇلىرى بىلەن ئۇلارنى غەرق قىلىپ، ئۇزۇل-

68 ئىبرانىي تىلدا «ئاتىسىزلار».
69 ياكى «ئاتا-بوۋىلىرىڭ يەتمىش جان بىلەن مىسىرغا چۈشكەندى...».
70 ئىبرانىي تىلدا «بىلىڭلاركى،...».

كېسەل ھالاك قىلغانلىقى(71)، [5] ئۇنىڭ سىلەر مۇشۇ يەرگە كەلگۈچە سىلەرگە نېمە قىلغانلىقى، [6] ئۇنىڭ رۇبەننىڭ ئەۋلادى، ئېلىئابنىڭ ئوغۇللىرى داتان ۋە ئابىرامغا نېمە قىلغانلىقى، يەنى پۈتۈن ئىسرائىللار ئارىسىدا يەر يۇزىنىڭ ئاغزىنى قانداق ئېچىپ ئۇلارنى ئائىلىسىدىكىلىرى ۋە چېدىرلىرى بىلەن قوشۇپ بارلىق تەئەللۇقاتلىرى بىلەن يۇتۇۋەتكەنلىكىنى كۆرمىگەنىدى)؛ [7] مەن بەلكى سىلەرگە سۆز قىلىمەن؛ چۈنكى سىلەرنىڭ كۆزلىرىڭلار پەرۋەردىگار قىلغان بارلىق ئۇلۇغ ئىشلارنى كۆردى.

ۋەدە قىلىنغان زېمىننىڭ مول بايلىقلىرى

[8] ئەمدى، مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان بارلىق ئەمرلەرنى تۇتۇڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار كۈچلىنىپ، ھازىر ئۆتۈپ ئىگىلىمەكچى بولغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلەيسىلەر [9] ۋە پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا قەسەم قىلىپ ئۇلارغا ھەم ئەۋلادلىرىغا بېرىشكە ۋەدە قىلغان زېمىندا، يەنى سۈت بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان مۇنبەت بىر زېمىندا تۇرۇپ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىسىلەر. [10] چۈنكى سىلەر ئىگىلەشكە كىرىدىغان شۇ زېمىن سىلەر چىققان مىسىر زېمىنىدەك ئەمەس؛ ئۇ يەر بولسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئۇرۇق چاچقاندىن كېيىن پۇتۇڭلار بىلەن سۇغىرىدىغان كۆكتاتلىقتەك زېمىن(72) ئىدى؛ [11] بىراق سىلەر ئىگىلەشكە ئۆتىدىغان شۇ زېمىن بولسا تاغ-جىلغىلىرى بولغان بىر زېمىندۇر؛ ئۇ ئاسماندىكى يامغۇردىن سۇ ئىچىدۇ، [12] ئۇ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆزى ئەزىزلەيدىغان بىر زېمىندۇر؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ كۆزلىرى يىلنىڭ بېشىدىن يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئۈزۈلۈكسىز ئۇنىڭغا تىكىلىدۇ. [13] شۇنداق بولىدۇكى، سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى سۆيۈپ، پۈتكۈل قەلبىڭلار ۋە پۈتكۈل جېنىڭلار بىلەن ئۇنىڭ ئىبادىتىدە بولۇش ئۈچۈن مەن سىلەرگە

[71] ئىبرانىي تىلىدا «...غەرق قىلىپ، تاكى بۈگۈنگە قەدەر ھالاك قىلغانلىقى» — بۇ ئىبارە ئۇلارنىڭ تولۇق ھالاك قىلىنغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ.

[72] «پۇتۇڭلار بىلەن سۇغىرىدىغان زېمىن» — مىسىردا ئېتىزلار (بۈگۈنگە قەدەر) ئىنساننىڭ پۇتى بىلەن ئايلاندۇرىدىغان بىر خىل ئاددىي ناسوس بىلەن سۇغىرىلىدۇ.

بۇگۈن تاپىلغان ئەمرلەرگە كۆڭۈل قويۇپ قۇلاق سالساڭلار، [14] ئۇ: «مەن زىمىنىڭلارغا ئۆز پەسلىدە يامغۇر، يەنى دەسلەپكى ۋە كېيىنكى يامغۇرلارنى[(73)] ئاتا قىلىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقلىرىڭلار، يېڭى شارابىڭلار ۋە زەيتۇن مېيىڭلارنى يىغالايسىلەر؛ [15] مەن شۇنداقلا مال-ۋارانلىرىڭ ئۈچۈن ئوت-چۆپ بېرىمەن؛ سەن يەپ-ئىچىپ تويۇنىسەن» ــ دەيدۇ.

ئىتائەتمەن بولۇش ۋە بالىلارغا تەربىيە بېرىشنىڭ بەختى

[16] قەلبىڭلار ئالدىنىپ، باشقا ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرىپ، ئۇلارغا چوقۇنۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈن ئۆزۈڭلارغا ھېزى بولۇڭلار؛ [17] بولمىسا، پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى سىلەرگە قوزغىلىپ، يامغۇر ياغماسلىقى ئۈچۈن ئاسمانلارنى ئېتىۋېتىپ يامغۇر ياغدۇرمايدۇ، تۇپراق مەھسۇلاتلىرىنى بەرمەيدۇ ۋە پەرۋەردىگار سىلەرگە ئاتا قىلىدىغان مۇنبەت زىمىندىن يوقىتىلىسىلەر.
[18] سىلەر مېنىڭ بۇ سۆزلىرىمنى قەلبىڭلارغا پۈكۈپ جېنىڭلاردا ساقلاڭلار، قولۇڭلارغا ئەسلەتمە-بەلگە قىلىپ تېڭىۋېلىڭلار، پېشانەڭلەرگە قاشقىدەك سىمۋول قىلىپ ئورنىتىۋېلىڭلار؛ [19] سىلەر ئۇلارنى بالىلىرىڭلارغا ئۆگىتىسىلەر؛ ئۆيدە ئولتۇرغىنىڭلاردا، يولدا مېڭىۋاتقىنىڭلاردا، ياتقىنىڭلاردا ۋە ئورنۇڭدىن قوپقىنىڭلاردا ئۇلار توغرۇلۇق سۆزلەڭلار؛ [20] ئۇلارنى ئۆيۈڭلاردىكى كېشەكلەرگە ۋە دەرۋازىلىرىڭلارغا پۈتۈپ قويۇڭلار. [21] شۇنىڭ بىلەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا بېرىشكە قەسەم قىلىپ ۋەدە قىلغان زىمىندا تۇرىدىغان كۈنلىرىڭلار ۋە بالىلىرىڭلارنىڭ كۈنلىرى ئۇزۇن بولىدۇ، يەر يۈزىدىكى كۈنلىرىڭلار ئاسماننىڭ كۈنلىرىدەك[(74)] بولىدۇ. [22] مەن بۈگۈنكى كۈندە سىلەرگە تاپىلغان

[73] «دەسلەپكى ۋە كېيىنكى يامغۇرلار» ــ «دەسلەپكى يامغۇرلار» 10-ئايدا ياغىدۇ ۋە تۇپراق يۇمشىتىلىشى بىلەن يەر ھەيدەشكە ئاندىن ئۇرۇق چېچىشقا مۇمكىن بولىدۇ. «كېيىنكى يامغۇرلار» بولسا قانائاندا 3- ياكى 4-ئايدا يېغىپ، ئەتىيازلىق زىرائەتلەرنى پىشۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ. شۇڭا ھەربىر دېھقان «كېيىنكى يامغۇر»غا تەشنادۇر، ئۇلار ئۇنى بەك قەدىرلەيدۇ.
[74] «يەر يۈزىدىكى كۈنلىرىڭلار ئاسماننىڭ كۈنلىرىدەك بولىدۇ» ــ مەنىسى بەلكىم كۈنلەر كۆپ ھەم بەختلىك بولىدۇ، دېگەندەك بولۇشى مۇمكىن. باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.

بۇ پۈتكۈل ئەمرنى ئىخلاس بىلەن تۇتساڭلار، يەنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى سۆيۈپ، ئۇنىڭ بارلىق يوللىرىدا مېڭىشىڭلار بىلەن ئۇنىڭغا باغلانساڭلار، [23]ئۇنداقتا پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ كۆز ئالدىڭلاردا بۇ بارلىق ئەللەرنى زېمىنىدىن مەھرۇم قىلىپ ھەيدەيدۇ ۋە سىلەر ئۆزۈڭلاردىن چوڭ ۋە كۈچلۈك ئەللەرنىڭ تەئەللۇقاتىنى ئىگىلەيسىلەر. [24] تاپىنىڭلار دەسسىگەن ھەربىر جاي سىلەرنىڭكى بولىدۇ؛ چېگراڭلار چۆل-باياۋاندىن تارتىپ، لىۋانغىچە ۋە ئەفرات دەرياسىدىن ئوتتۇرا دېڭىزغىچە[(75)] بولىدۇ. [25] ھېچكىم ئالدىڭلاردا تۇرالمايدۇ؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە ئېيتقىنىدەك، سىلەردىن بولغان قورقۇنچ ۋە دەھشەتنى سىلەر دەسسىگەن بارلىق جايلار ئۈستىگە سالىدۇ.

مۇسا «بەخت-بەرىكەت ۋە لەنەت»نى ئىسرائىلنىڭ ئالدىغا قويىدۇ

[26] مانا، مەن بۈگۈن ئالدىڭلارغا بەخت-بەرىكەت ۋە لەنەتنى قويىمەن؛ [27]مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئەمرلىرىگە ئىتائەت قىلساڭلار، بەخت-بەرىكەت بولىدۇ؛ [28] پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئەمرلىرىگە ئىتائەت قىلمىساڭلار، بەلكى سىلەر تونۇمىغان باشقا ئىلاھلارغا ئەگىشىپ، مەن بۈگۈن تاپىلىغان يولدىن چەتنەپ كەتسەڭلار، سىلەرگە لەنەت چۈشىدۇ.

[29] شۇنداق قىلىشىڭلار كېرەككى، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرنى سىلەر ئىگىلەشكە كىرىدىغان زېمىنغا ئېلىپ كىرگەندىن كېيىن، بەخت-بەرىكەتنى گەرىزىم تېغى ئۈستىدە ۋە لەنەتنى ئەبال تېغى ئۈستىدە تۇرۇپ جاكارلايسىلەر[(76)].
[30] بۇ تاغلار ئىئوردان دەرياسىنىڭ قارشى تەرىپىدە، گىلگالنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئاراباھ تۈزلەڭلىكىدە تۇرۇۋاتقان قانائانىيلارنىڭ زېمىنىدا، مەغرىب يولىنىڭ

[75] ئىبرانىي تىلىدا «كەينى دېڭىزغىچە».
[76] «تۇرۇپ جاكارلايسىلەر» ــ ئىبرانىي تىلىدا «قويۇسىلەر». بۇ يەرلەردە ئەھدىدىكى بەخت-بەرىكەتلەر ۋە لەنەتلەر جاكارلىنىدۇ ھەم تاش ئۈستىگە پۈتۈلىدۇ. مۇشۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتلىرى 27-28-بابلاردا ۋە «يە.» 30:8-35دە تېپىلىدۇ.

ئارقىسىدا، مورەھتىكى دۇب دەرەخلىرىگە يېقىن يەردە ئەمەسمۇ؟
[31] چۈنكى سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە تەقدىم قىلىۋاتقان زېمىننى ئىگىلەش ئۈچۈن ئۇنىڭغا كىرىشكە ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتىسىلەر؛ سىلەر دەرۋەقە ئۇنى ئىگىلەيسىلەر ۋە ئۇنىڭدا ئولتۇراقلىشىسىلەر. [32] سىلەر مەن ئالدىڭلارغا قويغان بۇ بارلىق ھۆكۈملەر ۋە بەلگىلىمىلەرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويۇڭلار.

خۇدا تاللايدىغان جايدا، مۇقەددەسخانىدا ئىبادەت قىلىش

12

[1] ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ ئىگىلىشىڭلارغا بېرىدىغان زېمىندا تۇرغاندا، يەر يۈزىدىكى بارلىق كۈنلىرىڭلاردا كۆڭۈل قويۇپ تۇتۇشۇڭلار كېرەك بولغان بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەر مانا مۇنۇلاردۇر: —
[2] سىلەر ھەيدەپ چىقارغان ئەللەرنىڭ ئېگىز تاغلار، دۆڭلەر ۋە ھەربىر يېشىل دەرەخ ئاستىدىكى ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ قۇللۇقىدا بولغان ئىبادەتگاھلىرىنى تەلتۆكۈس يوقىتىشىڭلار كېرەك؛ [3] ئۇلارنىڭ قۇربانگاھلىرىنى بۇزۇڭلار، بۇت تۈۋرۈكلىرىنى چېقىڭلار ۋە ئاشەراھلىرىنى ئوت بىلەن كۆيدۈرۈۋېتىڭلار؛ ئىلاھلىرىنىڭ ئويما مەبۇدلىرىنى كېسىپ تاشلاڭلار؛ ئۇلارنىڭ ئىسىم-ناملىرىنىمۇ شۇ يەردىن يوقىتىشىڭلار كېرەك.
[4] سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ خىزمىتىدە ئۇلاردەك قىلماڭلار، [5] بەلكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆز نامىنى تىكلەش ئۈچۈن بارلىق قەبىلىلىرىڭلارنىڭ زېمىنلىرى ئارىسىدىن تاللىغان، ئۆز تۇرالغۇسى بولغان جاينى ئىزدەڭلار، شۇ يەرگە كېلىڭلار؛ [6] شۇ يەرگە سىلەر كۆيدۈرمە ۋە ئىناقلىق قاتارلىق قۇربانلىقىڭلارنى، مەھسۇلاتلىرىڭلاردىن ئوندىن بىرى بولغان ئۈشرىلەرنى، قولۇڭلاردىكى كۆتۈرمە ھەدىيەلەرنى، قەسەمگە باغلىق ھەدىيەلەرنى، ئىختىيارىي ھەدىيەلەرنى ۋە قوي-كالا پادىلىرىڭلارنىڭ تۇنجى باللىرىنى ئەكىلىسىلەر؛ [7] سىلەر ئائىلەڭدىكىلەر بىلەن قوشۇلۇپ شۇ يەردە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئالدىدا زىياپەت قىلىڭلار، سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار

سىلەرنى بەرىكەتلىگەن قول ئەمگەكچىلارنىڭ مېۋىسىدىن[77] شادلىنىسىلەر.
8 سىلەر بىز بۇگۇن قىلغىنىمىزدەك، يەنى ھەربىرىڭلار ئۆز بىلگىنىڭلارچە قىلغىنىڭلاردەك قىلماسلىقىڭلار كېرەك؛ 9 چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان ئاراملىق ھەم مىراسقا تېخى يېتىپ كەلمىدىڭلار.
10 بىراق سىلەر ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس قىلىپ بېرىدىغان زېمىنغا ئولتۇراقلاشقاندىن كېيىن، شۇنداقلا ئۇ سىلەرنى ئەتراپىڭلاردىكى بارلىق دۈشمەنلىرىڭلاردىن قۇتقۇزۇپ ئارام بەرگەندىن كېيىن، سىلەر تىنچ-ئامان تۇرغاندا، 11 شۇ چاغدا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆز نامىنى قويىدىغان بىر جاي بولىدۇ؛ سىلەر شۇ يەرگە كۆيدۈرمە ۋە ئىناقلىق قاتارلىق قۇربانلىقىڭلارنى، مەھسۇلاتلىرىڭلاردىن ئوندىن بىرى بولغان ئۆشرىلەرنى، قولۇڭلاردىكى كۆتۈرمە ھەدىيەلەرنى ۋە پەرۋەردىگارغا ئاتاپ قەسەم قىلغان ئىپسىل ھەدىيەلەرنى ئەكىلىسىلەر؛ 12 ۋە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئالدىدا شادلىنىسىلەر، يەنى سىلەر، ئوغۇل-قىزلىرىڭلار، قۇل-دېدەكلىرىڭلار ۋە سىلەر بىلەن بىر يەردە تۇرۇۋاتقان[78] لاۋىيلار (چۈنكى ئۇلارنىڭ ئاراڭلاردا ھېچقانداق نېسىۋىسى ياكى مىراسى يوقتۇر) ھەممىڭلار شادلىنىسىلەر.
13 سەن كۆيدۈرمە قۇربانلىقلىرىڭنى ئۇدۇل كەلگەن جايلاردا قىلماسلىق ئۈچۈن كۆڭۈل قويغىن؛ 14 پەقەت پەرۋەردىگار ھەممە قەبىلىلىرىڭنىڭ زېمىنلىرى ئارىسىدىن تاللىغان جايدا كۆيدۈرمە قۇربانلىقلىرىڭنى قىل ۋە شۇ جايدا مېنىڭ ساڭا بارلىق تاپىلىغىنىمغا ئەمەل قىل.
15 ھالبۇكى، سەن كۆڭلۈڭ تارتقىنىچە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى بەرىكەتلىگىنى بويىچە شەھەر-يېزىلىرىڭدا[79] ھالال ھايۋانلارنى سويۇپ (خۇددى جەرەن ياكى كېيىك گۆشىدىن يېگەنگە ئوخشاش)، گۆش يېسەڭ بولىدۇ؛ مەيلى پاك، مەيلى ناپاك كىشىلەر بولسۇن ئۇلارنىڭ گۆشىنى

77 ئىبرانىي تىلىدا «قولۇڭلاردىكى ئوقەتتىن...»
78 «سىلەر بىلەن بىر يەردە تۇرۇۋاتقان...» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
79 «شەھەر-يېزاڭلاردا» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

يېسە بولىدۇ. 16 سىلەر پەقەت ئۇنى قېنى بىلەن قوشۇپ يېمەسلىكىڭلار
كېرەك؛ سىلەر قېنىنى سۇ تۆككەندەك يەرگە تۆكۈۋېتىشىڭلار كېرەك. 17
سەن ئاشلىقتىن، يېڭى شارابتىن، زەيتۇن مېيىدىن ئۇندىن بىرى بولغان
ئۆشرىلىرىڭنى ياكى كالا-قوي پادىلىرىڭنىڭ تۇنجى باللىرىنى، ياكى قەسەمگە
باغلىق ھەدىيەلىرىڭنى، ئىختىيارىي ھەدىيەلىرىڭنى ياكى قولۇڭدىكى كۆتۈرمە
ھەدىيەلىرىڭنى شەھەر-يېزىلىرىڭدا[80] يېمەسلىكىڭ كېرەك؛ 18 بەلكى
بۇلارنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللايدىغان جايدا
يېيىشىڭ كېرەك، يەنى سەن، ئوغلۇڭ، قىزىڭ، قۇل-دېدەكىڭ ۋە سەن بىلەن
بىر يەردە تۇرۇۋاتقان[81] لاۋىيلار بىرگە يېسەڭ بولىدۇ؛ ۋە سەن پەرۋەردىگار
خۇدايىڭ ئالدىدا ئەمگىكىڭنىڭ بارلىق مېۋىسىدىن[82] شادلىنىسەن. 19
ئۆزۈڭگە ھېزى بولغىنكى، سەن زېمىندا تۇرغان بارلىق كۈنلىرىڭدە لاۋىيلاردىن
ۋاز كەچمەسلىكىڭ كېرەك.

قاننى يېمەسلىك كېرەك

20 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ۋەدە قىلغاندەك چېگرالىرىڭنى كېڭەيتكەندە،
سەن كۆڭلۈڭ تارتىپ: «گۆش يەيمەن» دېسەڭ، سەن كۆڭلۈڭنىڭ تارتقىنىچە
گۆش يېسەڭ بولىدۇ. 21 ئەگەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆز نامىنى قويۇشقا
تاللايدىغان جاي سەندىن بەك يىراق بولسا، سەن پەرۋەردىگار ساڭا تەقدىم
قىلغان كالا-قويلاردىن ئېلىپ سويىسەن؛ مەن ساڭا تاپىلىغاندەك ئۇلارنى
سويىسەن ۋە شەھەر-يېزىلىرىڭ ئىچىدە[83] كۆڭلۈڭ تارتقىنىچە بوغۇزلاپ
يەيسەن. 22 جەرەن ياكى كېيىك يېگەندەك ئۇلارنى يەيسەن؛ مەيلى پاك مەيلى

80 «شەھەر-يېزاڭلاردا تۇرغان» — ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە تۇرغان» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

81 «سەن بىلەن بىر يەردە تۇرۇۋاتقان» — ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

82 ئىبرانىي تىلىدا «قولۇڭلاردىكى بارلىق ئوقەتتىن...»

83 «شەھەر-يېزىلىرىڭلار ئىچىدە» — ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ناپاك كىشىلەر بولسۇن ئۇنىڭ گۆشىدىن يېسە بولىدۇ. 23 پەقەت شۇنىڭدىن
ھېزى بولغىنكى، ئۇلارنىڭ قېنىنى يېمە؛ چۈنكى جان دېگەن قاندىدۇر؛
سەن گۆشنى جان بىلەن قوشۇپ يېمەسلىكىڭ كېرەك. 24 سەن قاننى
يېمەسلىكىڭ كېرەك؛ بەلكى ئۇنى سۇنى يەرگە تۆككەندەك يەرگە تۆكۈۋەت.
25 سەن ئۇنى يېمەسلىكىڭ كېرەك؛ شۇنداق قىلساڭ ھالىڭ ۋە سەندىن
كېيىنكى بالىلىرىڭنىڭ ھالى ياخشى بولىدۇ؛ چۈنكى سەن پەرۋەردىگارنىڭ
نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلغان بولىسەن.
26 بىراق سەندىكى پەرۋەردىگارغا ئاتىغان ۋە قەسەمگە باغلىق نەرسىلەرنى
بولسا، سەن ئۇلارنى ئېلىپ پەرۋەردىگار تاللايدىغان جايغا ئاپىرىسەن؛
27 سەن شۇ يەردە پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ قۇربانگاھى ئۈستىدە كۆيدۈرمە
قۇربانلىقلىرىڭنى، گۆش بىلەن قېنىنى سۇنغىن؛ باشقا قۇربانلىقلىرىڭنىڭ
قېنىنمۇ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ قۇربانگاھى ئۈستىدە قۇيغىن ۋە گۆشنى
يېگىن.
28 مەن ساڭا تاپىلىغان بۇ بارلىق سۆزلەرگە قۇلاق سېلىپ كۆڭۈل بۆلگىن.
شۇنداق قىلساڭ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ نەزىرىدە ياخشى ۋە دۇرۇس
بولغاننى قىلغان بولىسەن ۋە ئۆز ھالىڭ ۋە سەندىن كېيىنكى ئەۋلادلىرىڭنىڭ
ھالى ياخشى بولىدۇ.

بۇتلارنىڭ يىرگىنچلىكى

29 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سەن بارىدىغان يەردىكى ئەللەرنىڭ زېمىنىنى
ئىگىلىشىڭ ئۈچۈن ئۇلارنى سېنىڭ ئالدىڭدا يوقىتىدۇ. شۇ چاغدا، سەن
ئۇلارنىڭ زېمىنىنى ئىگىلەپ شۇ يەردە تۇرغىنىڭدا، 30 شۇ ئەللەر ئالدىڭدا
يوقىتىلغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىشقا ئېزىقتۇرۇلماسلىقىڭ
ئۈچۈن ئۆزۈڭگە ھېزى بول ۋە: ــ «بۇ ئەللەر ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ ئىبادىتىنى قانداق
تۇتقان بولغىيدى؟ مەنمۇ شۇنداق قىلىپ باقايچۇ!» دەپ ئۇلارنىڭ ئىلاھلىرىنى
ھېچ ئىزدىمە. 31 سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ خىزمىتىدە بولغىنىڭدا
قەتئىي ئۇلارنىڭ يولى بويىچە ئىش تۇتماسلىقىڭ كېرەك؛ چۈنكى نېمە ئىش

پەرۋەردىگارغا يىرگىنچلىك بولسا، نىمە ئىش ئۇنىڭغا نەپرەتلىك بولسا، ئۇلار ئۆز ئىلاھلىرى ئۈچۈن شۇ ئىشلارنى قىلغان؛ ئۇلار ھەتتا ئۆز ئوغۇللىرىنى ۋە قىزلىرىنىمۇ ئىلاھلىرىغا ئاتاپ ئوتتا كۆيدۈرۈپ كەلگەن.

بۇتپەرەسلىك ۋە ساختا پەيغەمبەرلەر

32 مەن سىلەرگە تاپىلىغانلىكى ئەمەللەرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلۈڭلار؛
ئۇنىڭغا ھېچ نىمە قوشماڭلار، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى چىقىرىۋەتمەڭلار.
13 1 ئەگەر ئاراڭلاردىن پەيغەمبەر ياكى چۈش كۆرگۈچى چىقىپ،
سىلەرگە مەلۇم بىر مۆجىزىلىك ئالامەت ياكى كارامەتنى
كۆرسىتىپ بېرەي دېسە 2 ۋە ئۇ سىلەرگە ئالدىنئالا دېگەن مۆجىزىلىك ئالامەت
ياكى كارامەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلسا، ئەمما شۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك «باشقا
ئىلاھلارغا (يەنى سىلەر تونۇمىغان ئىلاھلارغا) ئەگىشەيلى» ۋە «ئۇلارنىڭ
قۇللۇقىدا بولايلى» دېسە، 3 شۇ پەيغەمبەر ياكى چۈش كۆرگۈچىنىڭ سۆزلىرىگە
قۇلاق سالماڭلار؛ چۈنكى شۇ تاپتا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرنىڭ ئۇنى،
يەنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى پۈتۈن قەلبىڭلار ۋە پۈتۈن جېنىڭلار بىلەن
سۆيىدىغان-سۆيمەيدىغىنىڭلارنى بىلىش ئۈچۈن سىناۋاتقان بولىدۇ.
4 سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارغا ئەگىشىپ مېڭىشىڭلار كېرەك؛ سىلەر
ئۇنىڭدىن قورقۇڭلار، ئەمرلىرىنى تۇتۇڭلار، ئۇنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىڭلار؛
سىلەر ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ ئۇنىڭغا باغلىنىڭلار. 5 شۇ پەيغەمبەر ياكى
چۈش كۆرگۈچى بولسا ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىنىشى كېرەك؛ چۈنكى ئۇ سىلەرنى
مىسىر زېمىنىدىن قۇتقۇزۇپ چىقارغان، يەنى «قۇللۇق ماكانى»دىن ھۆرلۈك
بەدىلى تۆلەپ قۇتقۇزغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارغا ئاسىيلىق قىلىشنى
قۇتراتتى، شۇنداقلا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىنى مېڭىشقا ئەمر قىلغان
يولدىن ئېزىقتۇرۇشقا ئۇرۇندى؛ سىلەر مۇشۇنداق رەزىللىكنى ئاراڭلاردىن
يوقىتىشىڭلار كېرەك.

ئائىلىنىڭ ئىچىدە پەيدا بولغان ساختا پەيغەمبەرلەر

[7-6] قېرىندىشىڭ، مەيلى ئاناڭنىڭ ئوغلى ياكى ئۆز ئوغلۇڭ ياكى قىزىڭ، جان-جىگىرىڭ بولغان ئايالىڭ[84] ياكى جان دوستۇڭ ئاستىرتىن سېنى ئازدۇرماقچى بولۇپ: «بارايلى، باشقا ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرەيلى» دېسە، يەنى ئۆزۈڭ ياكى ئاتا-بوۋىلىرىڭ ھېچ تونۇمايدىغان، ئەتراپىڭدىكى ئەللەرنىڭ ئىلاھلىرى بولسۇن، يېقىن بولسۇن، يىراق بولسۇن، ھەتتا يەر يۈزىنىڭ بۇ چېتىدا ياكى ئۇ چېتىدا بولسۇن، شۇلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرەيلى دېسە، [8] ئۇنداقتا سەن ئۇنىڭغا قوشۇلما ياكى ئۇنىڭغا قۇلاق سالما؛ سەن ئۇنى ھېچ ئايىما[85]، ئۇنىڭغا رەھىم قىلما ۋە ئۇنىڭ گۇناھىنى ھېچ يوشۇرما؛ [9] قانداقلا بولمىسۇن، ئۇنى ئۆلتۈرگىن؛ ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە تۇنجى قول سالغۇچى سەن بول، ئاندىن بارلىق خەلقنىڭ قوللىرى ئەگىشىپ شۇنداق قىلسۇن. [10] ئۇ سېنى مىسىر زېمىنىدىن، «قۇللۇق ماكانى»دىن قۇتقۇزۇپ چىقارغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى تاشلاشقا ئېزىقتۇرماقچى بولدى، شۇڭا سەن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىشىڭ، چالما-كېسەك قىلىشىڭ كېرەك؛ [11] شۇنىڭ بىلەن پۈتكۈل ئىسرائىل ئاڭلايدۇ، قورقىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن يەنە شۇنداق رەزىل ئىشنى ئاراڭلاردا قىلمايدۇ.

مەلۇم يۇرتتىكىلەر تويلىشىپ قىلغان بۇتپەرەسلىكنىڭ جازاسى

[13-12] ئەگەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئولتۇراقلىشىشقا ساڭا تەقدىم قىلغان مەلۇم بىر شەھەردە: «ئارىمىزدىن بەزى رەزىل ئادەملەر[86] چىقىپ: «بارايلى، باشقا ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىدا بولايلى» دەپ سىلەر ھېچ تونۇمايدىغان ئىلاھلارغا ئەگىشىشكە ئۆز شەھىرىدىكىلەرنى ئېزىقتۇردى» دېگەن خەۋەرنى ئاڭلىساڭ، [14] شۇ ھامان تەكشۈرۈپ سۈرۈشتە قىل؛ راست بولسا، دەرۋەقە بۇ يىرگىنچلىك ئىش ئاراڭلاردا يۈز بەرگەنلىكى ئىسپاتلانغان بولسا، [15] ئۇنداقتا سەن شۇ

---

84 ئىبرانىي تىلىدا «قۇچىقىڭدىكى ئايالىڭ».

85 ئىبرانىي تىلىدا «كۆزۈڭ ئۇلارنى ھېچ ئايىمىسۇن...».

86 ئىبرانىي تىلىدا «بېلىئال (ئىبلىس)نىڭ بەزى بالىلىرى...».

شەھەردىكىلەرنى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرۈپ، بۇ شەھەرنى ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىكى
بارلىق نەرسىلەرنى، جۈملىدىن مال-ۋارانلىرىنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىۋەت. 16
ئۇنىڭدىكى بارلىق ئولجىنى ئوتتۇرىدىكى چوڭ مەيدانغا يىغىپ، شۇ شەھەرنى
بارلىق ئولجىسى بىلەن قوشۇپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئاتالغان كۆيدۈرمە
قۇربانلىقتەك ئوت بىلەن كۆيدۈرۈۋەت؛ ئۇ مەڭگۈگە خارابىلىك بولىدۇ —
قايتىدىن قۇرۇلماسلىقى كېرەك. 17 تەلتۆكۈس ھالاكەتكە بېكىتىلگەن ھېچبىر
نەرسە قولۇڭغا چاپلاشمىسۇن؛ شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار غەزىپىدىن
يېنىپ ساڭا رەھىم كۆرسىتىدۇ؛ ئۇ ساڭا ئىچىنى ئاغرىتىپ، ئاتا-بوۋىلىرىڭغا
قەسەم قىلغاندەك سېنى كۆپەيتىدۇ. 18 سەن مەن بۈگۈن تاپىلىغان پەرۋەردىگار
خۇدايىڭنىڭ بارلىق ئەمرلىرىنى تۇتۇپ، ئۇنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلىش
ئۈچۈن ئاۋازىغا قۇلاق سالساڭ، ھالىڭ شۇنداق ياخشى بولىدۇ.

پەرۋەردىگار ئالدىدىكى ھالاللىق ۋە ھاراملىق — ھالال ۋە ھارام جانىۋارلار

14
1 سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ پەرزەنتلىرىدۇرسىلەر؛ ئۆلگەنلەر
ئۈچۈن بەدىنىڭلارنى ھېچ كەسمەسلىكىڭلار كېرەك ۋە ياكى ماڭلاي
چېچىڭلارنى قىرىپ تاقىر قىلماسلىقىڭلار كېرەك[87]؛ 2 چۈنكى سەن پەرۋەردىگار
خۇدايىڭغا ئاتالغان مۇقەددەس بىر خەلقتۇرسەن؛ پەرۋەردىگار يەر يۈزىدىكى بارلىق
خەلقلەر ئارىسىدىن ئۆزىنىڭ ئالاھىدە گۆھىرى بولغان بىر خەلق بولۇشى ئۈچۈن
سېنى تاللىغاندۇر. 3 سەن ھېچقانداق يىرگىنچلىك نەرسىنى يېمەسلىكىڭ كېرەك.
4 تۆۋەندىكىلەر سىلەر يېيىشكە بولىدىغان ھايۋانلار: — كالا، قوي، ئۆچكە؛
5 كېيىك، جەرەن، بۇغا، ياۋا ئۆچكە، ئاھۇ، بۆكەن، ياۋا قوي، 6 شۇنداقلا
ھايۋانلار ئىچىدە تۇياقلىرى پۈتۈنلەي ئاچىماق (تۇياقلىرى پۈتۈنلەي يېرىق) ھەم
كۆشىگۈچى[88] ھايۋانلارنىڭ ھەرخىلىنى يېسەڭلار بولىدۇ. 7 لېكىن، كۆشىگۈچى

---

87 بۇتپەرەس قانائانىيلار ئارىسىدا شۇنداق ئۆرپ-ئادەتلەر كۆپ ئىدى.

88 «كۆشىگۈچى» مۇشۇ يەردە ئىككى-ئۈچ ئاشقازىنى بار ھايۋانلارنىلا ئەمەس، بەلكى يەنە ئوزۇقنى يۇمشاق چاينايدىغان بارلىق ھايۋانلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ياكى ئاچىماق تۇياقلىق ھايۋانلاردىن تۆۋەندىكىلەرنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك:
تۆگە، توشقان ۋە سۇغۇر[89] (چۈنكى ئۇلار كۆشىگۈچى بولغىنى بىلەن تۇيىقى
ئاچىماق ئەمەستۇر. شۇڭا ئۇلار سىلەرگە ھارام بولىدۇ).
8 چوشقا بولسا تۇياقلىرى ئاچىماق بولغىنى بىلەن كۆشىمىگىنى ئۈچۈن
سىلەرگە ھارام بولىدۇ. شۇنداق ھايۋانلارنىڭ گۆشىنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك
ۋە ھەم ئۆلۈكلىرىگە تەگمەسلىكىڭلار كېرەك.
9 سۇدا ياشايدىغان جانىۋارلاردىن تۆۋەندىكىلەرنى يېيىشكە بولىدۇ: —
سۇدىكى جانىۋارلاردىن قانتى ۋە قاسىراقلىرى بولغانلارنى يېيىشكە بولىدۇ،
10 لېكىن قانتى ۋە قاسىراقلىرى بولمىغانلارنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك؛ ئۇلار
سىلەرگە نىسبەتەن ھارام بولىدۇ.
11 بارلىق ھالال قۇشلارنى يېسەڭلار بولىدۇ؛ 12 بىراق تۆۋەندىكى ئۇچار-
قاناتلارنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك: يەنى بۈركۈت، تاپقۇش-غېچىرلار[90]، دېڭىز
بۈركۈتى، 13 قارلىغاچ قۇيرۇقلۇق سار، لاچىن، قورۇلتاز-تاپقۇشلار ۋە ئۇلارنىڭ
خىللىرى، 14 ھەممە قاغا-قوزغۇنلار ۋە ئۇلارنىڭ خىللىرى، 15 مۈشۈكياپىلاق،
تۆگىقۇش، چايكا، سار ۋە ئۇلارنىڭ خىللىرى، 16 ھۇۋقۇش[91]، ئىبىس، ئاق
قۇ[92]، 17 ساقىيقۇش[93]، بېلىقئالغۇچ، قارنا[94]، 18 لەيلەك، تۇرنا[95] ۋە ئۇنىڭ
خىللىرى، ھۆپۈپ بىلەن شەپەرەڭ دېگەنلەر سىلەرگە ھارام سانالسۇن[96].
19 ھەربىر قاناتلىق ئۆمىلىگۈچى ھاشارەتلەر بولسا سىلەرگە نىسبەتەن ھارام
بولىدۇ؛ ئۇلارنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك[97].

89 ياكى «سىچقان» — تاغلاردا ياشايدىغان كىچىك بىر ھايۋان.
90 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇستىخان چاققۇچى قۇش». يەنى بىر تەرجىمىسى «بېلىقئالغۇچ».
91 ياكى «كىچىك ھۇۋقۇش».
92 ئىبرانىي تىلىدىن بۇنىڭ قانداق قۇش ئىكەنلىكىنى بىلىش تەس.
93 ئىبرانىي تىلىدىن بۇنىڭ قانداق قۇش ئىكەنلىكىنى بىلىش تەس.
94 ياكى «سۇغا سۇڭگۇگۇچى». ئىبرانىي تىلىدىن بۇنىڭ قانداق قۇش ئىكەنلىكىنى بىلىش تەس.
95 ياكى «قوتان».
96 بۇ ھالال ۋە ھارام نەرسىلەر توغرۇلۇق «لاۋىيلار»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.
97 بۇ تىزىملىكتىكى قۇشلارنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ ئىبرانىي تىلىدىكى نامى تەۋراتتا پەقەت بىر-ئىككى قېتىم كۆرۈنگەن بولغاچقا، ئۇلارنىڭ قايسى قۇشلار ئىكەنلىكىنى توپتوغرا بېكىتىش بەزىدە مۇمكىن بولمايدۇ. ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ئومۇمىي تىپلىرى، شۈبھىسىزكى، تەرجىمىمىزدەك بولىدۇ.

20 سىلەر بارلىق ھالال قۇشلارنى يېسەڭلار بولىدۇ.
21 سىلەر ھېچقانداق ئۆلۈك جانۋارنى يېمەسلىكىڭلار كېرەك؛ سىلەر ئۇنداق نەرسىنى شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە[98] تۇرۇۋاتقان مۇساپىرلارغا بېرىڭلار؛ ئۇلار ئۇنىڭدىن يېسە بولىدۇ ياكى ئۇنى يات ئەللىكلەركە سېتىۋەتسىمۇ بولىدۇ؛ چۈنكى سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئاتالغان مۇقەددەس بىر خەلقتۇرسەن. سەن ئوغلاقنى ئانىسىنىڭ سۈتىدە قاينىتىپ پىشۇرساڭ بولمايدۇ[99].

پەرۋەردىگارغا بېغىشلاش

22 سەن جەزمەن ھەر يىلى ئېتىزدىكى ھەممە تېرىقچىلىق مەھسۇلاتلىرىڭنىڭ ئوندىن بىرىنى ئايرىشىڭ كېرەك؛ 23 سەن شۇلارنى، يەنى ئاشلىقىڭ، يېڭى شارابىڭ، زەيتۇن مېيىڭنىڭ ئوندىن بىرىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا، يەنى ئۇ ئۆز نامىنى قالدۇرۇشقا تاللايدىغان جايدا يە، شۇنداقلا كالا-قوي پادىلىرىدىن ئايرىلغان تۇنجى باللىرىنى شۇ يەردە يە؛ شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭدىن دائىم قورقۇشنى ئۆگىنىسەن.
24 ۋە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى بەرىكەتلىگەندە، ئۇ ئۆز نامىنى قالدۇرۇشقا تاللىغان شۇ جاي سەندىن ئىنتايىن يىراق بولۇپ، مەھسۇلاتلىرىڭنى شۇ يەرگە ئاپىرالمىغۇدەك بولساڭ، 25 سەن شۇ چاغدا ئۇنى پۇلغا سېتىپ، پۇلنى قولۇڭغا تېڭىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللىغان جايغا بارغىن 26 ۋە كۆڭلۈڭ نېمە تارتسا، مەيلى كالا، قوي، مەي-شاراب، مۇسەللەس بولسۇن، ياكى شۇنىڭدەك كۆڭلۈڭ تارتقان ھەرقانداق نەرسىنى شۇ پۇلغا ئالساڭ بولىدۇ؛ ئاندىن سەن ۋە ئۆيىدىكىلەر شۇ يەردە ئۇنىڭدىن يەپ-ئىچىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا شاد-خۇرام بولىسىلەر.

---

98 «شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
99 «ئوغلاقنى ئانىسىنىڭ سۈتىدە قاينىتىپ پىشۇرساڭ بولمايدۇ» ــ بۇ ئەمر بەلكىم ئەتراپتىكى بۇتپەرەس خەلقلەرنىڭ مەلۇم ئۆرپ-ئادىتىگە ئەگەشمەسلىك كېرەكلىكىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. بۇ توغرۇلۇق يەنە «لاۋىيلار»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.

[27] شەھەر-يېزىلىرىڭدا[(100)] تۇرۇۋاتقان لاۋىيلارنى ئۇنتۇماسلىقىڭ كېرەك، چۈنكى ئاراڭلاردا ئۇنىڭ ھېچقانداق نېسىۋىسى ياكى مىراسى يوق. [28] ھەر ئۈچ يىلىنىڭ ئاخىرىدا سەن شۇ يىلدىكى مەھسۇلاتلىرىڭدىن ئوندىن بىرىنى ئۆشرە قىلىپ چىقار؛ سەن ئۇنى شەھەر-يېزىلىرىڭ ئىچىدە[(101)] تويلا؛ [29] شۇنىڭ بىلەن لاۋىيلار (چۈنكى ئاراڭلاردا ئۇنىڭ ھېچقانداق نېسىۋىسى ياكى مىراسى يوق)، مۇساپىر، يېتىم-يېسىرلەر ۋە تۇل خوتۇنلار كېلىپ ئۇنىڭدىن يەپ تويۇنسۇن؛ شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ قولۇڭدىكى بارلىق مېۋىنى بەرىكەتلەيدۇ.

15 قەرزلەردىن خالاس قىلىش

[1] ھەربىر يەتتە يىلنىڭ ئاخىرىدا سەن بىر «خالاس قىلىش»نى جاكارلىغىن. [2] بۇ «خالاس قىلىش» مۇنداق بولىدۇ: ــ بارلىق قەرز ئىگىلىرى قوشنىسىغا بەرگەن قەرزنى كەچۈرۈم قىلىشى كېرەك؛ ئۇنى قوشنىسىدىن ياكى قېرىندىشىدىن تەلەپ قىلماسلىقى كېرەك؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئالدىدا بىر «خالاس قىلىش» جاكارلاندى[(102)]. [3] چەتئەللىكتىن بولسا تەلەپ قىلىشقا بولىدۇ؛ لېكىن قېرىندىشىڭدا بولغان قەرزنى كەچۈرۈم قىلىشىڭ كېرەك.

[4] ھالبۇكى، ئاراڭلاردا ھاجەتمەنلەر بولمايدۇ؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سىلەرگە مىراس بولۇش ئۈچۈن ئىگىلىشىڭلارغا بېرىدىغان شۇ زېمىندا تۇرغىنىڭدا سېنى زىيادە بەرىكەتلەيدۇ؛ [5] پەقەت سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان بۇ پۈتۈن ئەمرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلسەڭلار شۇنداق بولىدۇ. [6] چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ۋەدە قىلغاندەك ئۇ سېنى بەرىكەتلەيدۇ؛ سەن كۆپ ئەللەرگە كاپالەتلىك ئېلىپ قەرز

[100] «شەھەر-يېزىلىرىڭدا» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

[101] «شەھەر-يېزىلىرىڭ ئىچىدە» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

[102] بەزى ئالىملار بۇ «خالاس قىلىش» دېگەنىنىڭ مەنىسى، قەرز ئىگىلىرى يەتتە يىل ئىچىدە قەرزدارلاردىن قەرزنى سورىماسلىقى كېرەك؛ لېكىن يەتتىنچى يىلدىن كېيىن قەرزلەرنى قايتىدىن سوراشقا بولىدۇ، دەپ بېكىتىلگەن، دەپ قارايدۇ.

بېرىسەن، لېكىن ئۇلاردىن قەرز ئالمايسەن؛ سەن كۆپ ئەللەر ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىسەن، لېكىن ئۇلار ئۈستۈڭدىن ھۆكۈم سۈرمەيدۇ.

سېخىي بولۇڭلار!

7 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بېرىدىغان زېمىندا شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە[103] تۇرۇۋاتقان قېرىنداشلىرىڭ ئارىسىدىن كەمبەغەل بىر ئادەم بولسا، سەن ئۇنىڭغا كۆڭلۈڭنى قاتتىق قىلما ياكى ھاجىتى چۈشكەن قېرىندىشىڭغا قولۇڭنى يۇمۇۋالما؛ 8 سەن بەلكى سېخىيلىق بىلەن ئۇنىڭغا قولۇڭنى ئوچۇق قىل ۋە ئۇنىڭدا نېمە كەم بولسا چوقۇم ھاجىتىدىن چىقىپ ئۇنىڭغا ئۆتنە بېرىپ تۇر. 9 كۆڭلۈڭدە نامرات قېرىندىشىڭدىن ئاغرىنىپ[104]: يەتتىنچى يىل، يەنى «خالاس يىلى» يېقىنلاشتى، دەپ رەزىل ئويدا بولۇشتىن، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە بەرمەسلىكتىن ھېزى بول؛ شۇنداق بولۇپ قالسا ئۇ سېنىڭ توغراڭدا پەرۋەردىگارغا پەرياد كۆتۈرۈشى بىلەن بۇ ئىش ساڭا گۇناھ ھېسابلىنىدۇ. 10 سەن چوقۇم ئۇنىڭغا سېخىيلىق بىلەن بەرگىن؛ ئۇنىڭغا بەرگىنىڭدە كۆڭلۈڭدە نارازى بولما؛ چۈنكى بۇ ئىش ئۈچۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى بارلىق ئىشلىرىڭدا ۋە قولۇڭدىكى بارلىق ئەمگىكىڭدە بەرىكەتلەيدۇ. 11 چۈنكى كەمبەغەللەر زېمىندىن يوقاپ كەتمەيدۇ؛ شۇڭا مەن ساڭا: «سەن سېخىيلىق بىلەن زېمىندىكى قېرىندىشىڭغا، يەنى سېنىڭ نامراتلىرىڭغا ۋە ھاجەتمەنلىرىڭگە قولۇڭنى ئاچقىن» ــ دەپ تاپىلىدىم.

قۇللارنى قويۇۋېتىش

12 سېنىڭ قېرىندىشىڭ، مەيلى ئىبرانىي ئەر ياكى ئىبرانىي ئايال بولسۇن ساڭا سېتىلغان بولسا، ئۇ ئالتە يىل قۇللۇقۇڭدا بولىدۇ، ئاندىن يەتتىنچى

103 «شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە» ــ ئىبرانىي تىلدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

104 «ئاغرىنىپ» ــ ئىبرانىي تىلدا «كۆزۈڭنى رەزىل قىلىپ» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

يىلىدا سەن ئۇنى ئۆزۈڭدىن خالاس قىلىپ قويۇۋەت. 13 ئۇنى قويۇۋەتكەندە
قۇرۇق قول قويۇۋەتسەڭ بولمايدۇ؛ 14 سەن چوقۇم قويلىرىڭدىن، خامىنىڭدىن
ۋە شاراب كۆلچىكىڭدىن تەقدىم قىلىشىڭ كېرەك؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ
سېنى بەرىكەتلىگىنى بويىچە سەن ئۇنىڭغا بەر. 15 سېنىڭ ئەسلىدە مىسىر
زېمىنىدا قۇل بولغانلىقىڭنى، شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ھۆرلۈك
بەدىلى تۆلەپ قۇتقۇزغانلىقىنى يادىڭدا تۇت؛ شۇڭا مەن بۈگۈن بۇ ئىشنى ساڭا
تاپىلىدىم.
16 ھالبۇكى، شۇ قۇلۇڭ ساڭا: «مەن سەندىن كەتمەيمەن» دېسە (چۈنكى
ئۇ سېنى ۋە ئائىلەڭدىكىلەرنى سۆيىدۇ، سېنىڭ بىلەن ھالى ياخشى بولىدۇ)
17 ــ شۇ چاغدا سەن بىگىزنى ئېلىپ ئۇنىڭ قۇلىقىنى ئىشىكتە تەش. شۇنىڭ
بىلەن ئۇ مەڭگۈگە سېنىڭ قۇلۇڭ بولىدۇ. شۇنىڭدەك دېدەكىڭگىمۇ شۇنداق
مۇئامىلە قىلغىن.
18 قۇلۇڭنى يېنىڭدىن قويۇۋېتىش ساڭا ئېغىر كەلمىسۇن؛ چۈنكى ئۇ
قۇللۇقۇڭدا ئالتە يىل بولغاچقا، قىممىتى مەدىكارنىڭكىدىن ئىككى ھەسسە
ئارتۇق بولىدۇ[105]؛ ئۇنى قويۇۋەتسەڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ بارلىق ئىشلىرىڭدا
سېنى بەرىكەتلەيدۇ.

خۇداغا ئەڭ ئېسىلنى بېغىشلاش

19 كالىلىرىڭ ۋە قويلىرىڭ ئارىسىدا تۇغۇلغان بارلىق تۇنجى ئەركەك موزاي-
قوزىلىرىڭنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئاتا؛ كالىلىرىڭنىڭ تۇنجىسىنى ھېچقانداق
ئەمگەككە سالما، قويلىرىڭنىڭ تۇنجىسىنى قىرقىما. 20 سەن ۋە ئۆيۈڭدىكىلەر
ھەر يىلى شۇ مېلىڭنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا، پەرۋەردىگار تاللايدىغان
جايدا يەڭلار. 21 ئىراق شۇ ھايۋانلارنىڭ بىر يېرى مېيىپ بولسا، مەيلى
ئۇ مەجرۇھ ، كور ياكى ئۇنىڭدا ھەرقانداق نۇقسان بولسا، ئۇنى پەرۋەردىگار
خۇدايىڭغا قۇربانلىق قىلماسلىقىڭ كېرەك. 22 بەلكى ئۇنى شەھەر-يېزاڭلار

105 «قىممىتى مەدىكارنىڭكىدىن ئىككى ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ» ــ قۇل ھەركۈنى ئىگىسى
ئۈچۈن ئىشلەيدىغان ۋاقىت مەدىكار ئىشلىگەن ۋاقىتنىڭ ئىككى ھەسسىدىن كۆپ بولۇشى
مۇمكىن؛ چۈنكى قۇل كېچە-كۈندۈز خوجايىنىنىڭ بۇيرۇقى ئاستىدا تۇرۇشى كېرەك.

ئىچىدە[106] يېسەك بولىدۇ؛ كىشىلەر مەيلى پاك ياكى ناپاك بولسۇن، ئۇنى جەرەن ياكى كېيىكنى يېگەندەك يېسە بولىدۇ. 23 پەقەت سەن ئۇنىڭ قېنىنى يېمە؛ قېنىنى سۇنى يەرگە تۆككەندەك تۆكۈۋەت.

«ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» ۋە پېتىر نان ھېيتى

16

1 ئابىب ئېيىنى[107] ئالاھىدە ئېسىڭدە تۇت ۋە ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى[108] پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئاتاپ تەبرىكلىگىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ئابىب ئېيىدا مىسىردىن كېچىدە چىقارغان. 2 سەن «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»نىڭ مېلىنى (مەيلى قوي ياكى كالا پادىسىدىن بولسۇن) پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللاپ بېكىتىدىغان جايدا ئۇنىڭغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلغىن؛ 3 شۇنداقلا سەن ھېچقانداق بولدۇرۇلغان ناننى يېمەسلىكىڭ كېرەك؛ سەن ئۇنىڭ بىلەن يەتتە كۈن پېتىر نان، يەنى «كۈلپەت نېنى»نى يېيىشىڭ كېرەك؛ چۈنكى سەن مىسىر زېمىنىدىن ئالدىراشلىقتا چىقتىڭ؛ شۇنىڭ بىلەن سەن ئۆمرۈڭنىڭ بارلىق كۈنلىرىدە مىسىر زېمىنىدىن چىققان شۇ كۈننى يادىڭدا تۇتقايسەن. 4 يەتتە كۈن چېگرالىرىڭ ئىچىدە، ئۆيۈڭدە ھېچقانداق ئېچىتقۇ تېپىلمىسۇن؛ سەن بىرىنچى كۈنى كەچتە قىلغان قۇربانلىق گۆشلەرنى ئەتىگەنگە قالدۇرماسلىقىڭ كېرەك.
5 سەن ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى قۇربانلىقىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا تەقدىم قىلىدىغان شەھەر-يېزىلىرىڭنىڭ ھەرقانداقىدا قىلساڭ بولمايدۇ؛ 6 بەلكى ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى قۇربانلىقىنى سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆز نامىنى تۇرغۇزۇش ئۈچۈن تاللايدىغان جايدىلا قىل؛ ئۇنى كەچقۇرۇن، كۈن پېتىش ۋاقتىدا، يەنى مىسىردىن چىققاندىكى ۋاقىتقا ئوخشاش ۋاقىتتا

106 «شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
107 «ئابىب (ياكى «نىسان») ئېيى» ــ خۇدا ئىبرانىيلارغا تاپشۇرغان كالېندارنىڭ بىرىنچى ئېيى. «مىس.» 12-بابنى كۆرۈڭ.
108 «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» ئىبرانىي تىلىدا «پەساخ» ياكى «پاسخا» دېگەن سۆز بىلەن بىلدۈرۈلىدۇ.

قىلىسەن. [7] ئۇنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللايدىغان جايدا پىشۇرۇپ يېگىن؛ ئاندىن ئەتىگەندە چېدىرلىرىڭغا قايتساڭ بولىدۇ.
[8] سەن ئالتە كۈن پېتىر نان يەيسەن؛ يەتتىنچى كۈنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا تەنتەنىلىك سورۇن كۈنى بولىدۇ؛ سەن ھېچقانداق ئىش-ئەمگەك قىلمايسەن.

«ھەپتىلەر ھېيتى»

[9] ئاندىن يەتتە ھەپتىنى سانايسەن؛ ئاشلىقتا[109] ئورغاق سالغاندىن باشلاپ يەتتە ھەپتىنى ساناشقا باشلايسەن؛ [10] ئاندىن سەن «ھەپتىلەر ھېيتى»نى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا قولۇڭدىكى ئىختىيارىي ھەدىيە بىلەن ئۆتكۈزىسەن؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بەرىكەتلىگىنىگە قاراپ ئۇنى ئىختىيارەن سۇنىسەن. [11] شۇنىڭ بىلەن سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا، ئۇ ئۆز نامىنى تۇرغۇزۇشقا تاللايدىغان جايدا شادلىنىسەن؛ سەن ئۆزۈڭ، ئوغلۇڭ، قىزىڭ، قۇلۇڭ، دېدىكىڭ، سەن بىلەن بىر يەردە تۇرۇۋاتقان لاۋىيلار، ئاراڭلاردىكى مۇساپىرلار، يېتىم-يېسىرلەر ۋە تۇل خوتۇنلار شادلىنىسىلەر. [12] سەن شۇنىڭ بىلەن ئەسلىدە مىسىردا قۇل بولغانلىقىڭنى ئېسىڭگە كەلتۈرۈپ، بۇ بارلىق بەلگىلىمىلەرنى تۇتۇپ ئەمەل قىلغىن.

«كەپىلەر ھېيتى»

[13-14] سەن «كەپىلەر ھېيتى»نى يەتتە كۈن ئۆتكۈزىسەن؛ سەن خامان ۋە شاراب كۆلچىكىڭنى يىغقان چېغىڭدا، ئوغلۇڭ، قىزىڭ، قۇلۇڭ، دېدىكىڭ، شەھەر دەرۋازىسى ئىچىدە تۇرىدىغان لاۋىيلار، مۇساپىرلار، يېتىم-يېسىرلەر ۋە تۇل خوتۇنلار شۇ ھېيتتا شادلىنىسىلەر. [15] پەرۋەردىگار تاللايدىغان جايدا سەن يەتتە كۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا ھېيت ئۆتكۈزىسەن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ بارلىق مەھسۇلاتلىرىڭدا، قولۇڭ قىلغان ئىشلاردا سېنى بەرىكەتلەيدۇ ۋە سەن دەرۋەقە پۈتۈنلەي شادلىنىسەن.

---

[109] «ئاش» مۇشۇ يەردە ئارپىنى كۆرسىتىدۇ.

[16] يىلدا ئۈچ قېتىم، پېتىر نان ھېيتى، ھەپتىلەر ھېيتى ۋە كەپىلەر ھېيتىدا سىنىڭ بارلىق ئەركەكلىرىڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا، ئۇ تاللايدىغان جايىدا ھازىر بولۇشى كېرەك؛ ئۇلار پەرۋەردىگار ئالدىدا قۇرۇق قول ھازىر بولسا بولمايدۇ؛ [17] بەلكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ساڭا تەقدىم قىلغان بەرىكىتى بويىچە ھەربىرى قولىدىن كېلىشىچە سۇنسۇن.

ئادالەت يۈرگۈزۈش

[18] خەلقىنىڭ ئۈستىدىن ئادالەت يۈرگۈزۈپ ئادىل ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا تەقدىم قىلىدىغان بارلىق شەھەر-يېزىلىرىڭ ئىچىدە[110] ھەربىر قەبىلىدە سوراقچى ۋە ئەمەلدارلارنى بېكىتىشىڭ كېرەك. [19] ئادالەتنى بۇرمىلىساڭ بولمايدۇ؛ ئادەملەرگە يۈز-خاتىرە قىلساڭ بولمايدۇ؛ پارا ئالساڭ بولمايدۇ؛ پارا بولسا ئاقىلانىلەرنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىدۇ ھەم ئادىللارنىڭ سۆزلىرىنى بۇرمىلايدۇ. [20] سەن مۇتلەق ئادالەتنى ئىزدىشىڭ كېرەك؛ شۇنداق قىلساڭ ھايات كۆرىسەن ھەمدە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا تەقدىم قىلىدىغان زېمىننى ئىگىلەيسەن.

ھەرقانداق بۇتپەرەسلىكتىن يىراق تۇرۇش

[21] سەن ئۆزۈڭ ئۈچۈن ياسايدىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ قۇربانگاھىنىڭ ئەتراپىغا «ئاشەراھ» بۇتى[111] قىلىنىدىغان ھېچقانداق دەرەخ تىكمەسلىكىڭ كېرەك ۋە [22] ئۆزۈڭ ئۈچۈن ھېچقانداق بۇت تۈۋرۈكى تىكلىمەسلىكىڭ كېرەك؛ ئۇنداق نەرسىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا يىرگىنچلىكتۇر.

---

[110] «شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە» — ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
[111] «ئاشەراھ» بۇتى — بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلىكلەردۇر. دەرەخلەر بەلكىم ئاپال بۇت شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

17

1 پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ھەرقانداق نۇقسانى ياكى باشقا كەمچىلىكى
بولغان كالا ياكى قوينى قۇربانلىق سۈپىتىدە سۇنماسلىقىڭ كېرەك؛
چۈنكى ئۇنداق قىلىش پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا يىرگىنچلىكتۇر.
3-2 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا تەقدىم قىلىدىغان شەھەر-يېزاڭ ئىچىدە[112]
ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، بىرسىنىڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا بىرەر
رەزىل ئىشنى قىلغانلىقى ــ ئۇنىڭ ئەھدىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىقى، باشقا
ئىلاھلارغا (مەسىلەن، مەن ساڭا ئىبادەت قىلىشقا مەنئى قىلغان قۇياش،
ئاي ياكى پۈتكۈل ساماۋى قوشۇن بولغان يۇلتۇزلارغا[113])، ئىبادەت قىلىپ
ئۇلارغا باش ئۇرغانلىقى بايقالسا، 4 ــ شۇنداق بىر ئىشتىن خەۋەر تاپقان ياكى
ئۇنى ئاڭلىغان بولساڭ، ئۇنداقتا سەن ئەستايىدىللىق بىلەن سۈرۈشتۈرگىن؛ بۇ
ئىش ئىسپاتلىنىپ راست چىقسا، دەرۋەقە ئىسرائىلدا شۇنداق يىرگىنچلىك
ئىش قىلىنغان بولسا، 5 سەن شۇ رەزىل ئىشنى قىلغان ئەر ياكى ئايالنى
دەرۋازىلىرىڭغا ئېلىپ چىقىپ، شۇ ئەر ياكى ئايالنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىپ
چالما-كېسەك قىلىشىڭ كېرەك. 6 بىرسىنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىش ئۈچۈن
ئىككى-ئۈچ گۇۋاھچىنىڭ سۆزلىرى بولۇشى كېرەك. بىرسىنى بىرلا گۇۋاھچىنىڭ
سۆزى بىلەن ئۆلتۈرۈشكە بولمايدۇ. 7 ئۆلتۈرۈلىدىغاندا ئاۋۋال گۇۋاھچىلار قول
سالسۇن، ئاندىن بارلىق خەلق قول سالسۇن؛ شۇنداق قىلساڭلار سىلەر
رەزىللىكنى ئاراڭلاردىن ھەيدىۋېتىسىلەر.

ئالىي سوت

8 شەھەر-يېزاڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىشقا ساڭا تەس كېلىدىغان بىر ئىش
چىقسا، مەيلى خۇن دەۋاسى، ھەق-تەلەپ دەۋاسى ياكى زوراۋانلىق[114]

---

112 «شەھەر-يېزاڭلار ئىچىدە» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەرۋازىلىرىڭلار ئىچىدە» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

113 «ساماۋى قوشۇن» توغرۇلۇق 4:19نى ۋە ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ.

114 ئىبرانىي تىلىدا «قان ۋە قان ئارىسىدا، دەۋا بىلەن دەۋا ئارىسىدا، مۇشت-تاياق بىلەن مۇشت-

دەۋاسىدا، ھەرقانداق تالاش-تارتىش بولسا ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللايدىغان جايغا بېرىڭلار. 9 سىلەر لاۋىي كاھىنلارنىڭ[115] ۋە شۇ چاغدا بولىدىغان سوراقچى بەگنىڭ يېنىغا بارسىلەر ۋە ئۇلاردىن ھۆكۈم سورايسىلەر؛ ئۇلار سىلەر ئۈچۈن ھۆكۈم چىقىرىدۇ. 10 سىلەر پەرۋەردىگار تاللايدىغان ئاشۇ يەردە تۇرغانلارنىڭ سىلەرگە تاپشۇرىدىغان ھۆكۈم سۆزى بويىچە ئىجرا قىلىسىلەر[116]؛ ئۇلارنىڭ سىلەرگە كۆرسەتكىنىنىڭ ھەممىسىگە ئەمەل قىلىپ كۆڭۈل بۆلۈشۈڭلار كېرەك. 11 سىلەر ئۇلارنىڭ سىلەرگە كۆرسەتكەن قانۇن ھۆكۈمى بويىچە، چىقىرىدىغان قارارى بويىچە قىلىسىلەر؛ ئۇلار سىلەرگە تاپشۇرىدىغان سۆزدىن ئوڭ يا سولغا چەتنەپ كەتمەڭلار. 12 ۋە باشباشتاقلىق قىلىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن شۇ يەردە تۇرىدىغان كاھىنغا ياكى سوراقچى بەگكە قۇلاق سالمىغان كىشى بولسا، شۇ ئادەم ئۆلۈمگە مەھكۇم بولىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر رەزىللىكنى ئىسرائىلدىن ھەيدەپ چىقىرىسىلەر. 13 شۇنداقلا، بارلىق خەلق بۇلارنى ئاڭلاپ قورقىدۇ ۋە يەنە باشباشتاقلىق قىلمايدۇ.

پادىشاھ قانداق بولۇشى كېرەك؟

14 سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا تەقدىم قىلىدىغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئىگىلىگەندە، شۇنداقلا ئۇنىڭدا تۇرغاندا: «مەن ئەتراپىمدىكى ئەللەرنىڭكىدەك ئۆزۈمگە بىر پادىشاھ تىكلىمەكچىمەن» دېسەڭ، 15 شۇ چاغدا سەن ئۆزۈڭگە پەقەت پەرۋەردىگار خۇدايىڭ تاللايدىغىنىنى تىكلىيسەن؛ ئۈستۈڭگە قېرىنداش بولمىغان چەتئەللىكنى بىكىتمەسلىكىڭ كېرەك. 16 پادىشاھ بولسا ئۆزى ئۈچۈن ئاتلارنى كۆپەيتمەسلىكى ياكى ئاتلارنى كۆپەيتىمەن دەپ خەلقنى مىسىرغا

تاياق ئارىسىدا بولسۇن،...» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

[115] «لاۋىي كاھىنلار» ــ كاھىنلار لاۋىيلارنىڭ قەبىلىسىدىن بەلگىلىنىدۇ.

[116] مۇشۇ 8-13-ئايەتلەردە «(خۇدا) تاللايدىغان جاي...» «پەرۋەردىگار تاللايدىغان جاي» بەلكىم لاۋىيلار ۋە كاھىنلار ھەمدە «سوراقچى بەگ» (دېمەك، شۇ دەۋردىكى «باتۇر ھاكىم») تۇرىدىغان شەھەر-يېزىلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. «يە.» 13:21-19نى كۆرۈڭ. تەۋراتتىكى «باتۇر ھاكىملار» ۋە «سامۇئىل»دا «دەۋا سوراپ ھۆكۈم چىقىرىش» ئىشلىرى كۆپ ئۇچرايدۇ.

قايتۇرماسلىقى كېرەك؛ چۈنكى پەرۋەردىگار سىلەرگە: «سىلەر شۇ يول بىلەن ھەرگىز قايتماسلىقىڭلار كېرەك» دېگەنىدى.

[17] پادىشاھ كۆپ ئاياللارنى ئۆز ئەمرىگە ئالماسلىقى كېرەك؛ بولمىسا ئۇنىڭ كۆڭلى ئېزىپ كېتىشى مۇمكىن. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن ئالتۇن-كۈمۈشنى كۆپەيتمەسلىكى كېرەك.

[18] پادىشاھلىق تەختىگە ئولتۇرغىنىدا ئۇ ئۆزى ئۈچۈن لاۋىي كاھىنلارنىڭ ئالدىدا مۇشۇ قانۇننى بىر دەپتەرگە كۆچۈرۈپ پۈتۈشى كېرەك. [19] شۇ دەپتەر ئۇنىڭ يېنىدا دائىم بولۇشى ۋە ئۇنى ئۆمرىنىڭ بارلىق كۈنلىرىدە ئوقۇشى كېرەك؛ شۇنداق قىلسا ئۇ پەرۋەردىگار خۇداسىدىن قورقۇپ، مۇشۇ قانۇننىڭ سۆزلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇپ ئۇلارغا ئەمەل قىلىشنى ئۆگىنىدۇ. [20] شۇنداقلا ئۇنىڭ كۆڭلى قېرىنداشلىرى ئالدىدا ھاكاۋۇرلىشىپ كەتمەيدۇ، بۇ ئەمرلەردىن[117] ئوڭ يا سولغا چەتنەپ كەتمەيدۇ ۋە شۇنىڭدەك ئىسرائىل ئارىسىدا ئۇنىڭ ۋە ئوغۇللىرىنىڭ پادىشاھلىق كۈنلىرى كۆپ بولىدۇ.

لاۋىيلار ۋە كاھىنلارنىڭ نېسىۋىسى

18

[1] لاۋىي كاھىنلار ۋە شۇنىڭدەك بارلىق لاۋىيلار قەبىلىسىنىڭ ئىسرائىلدا ھېچقانداق نېسىۋىسى ياكى مىراسى بولمايدۇ؛ ئۇلار پەرۋەردىگارغا ئاتاپ ئوتتا سۇنۇلىدىغان قۇربانلىقلاردىن ۋە پەرۋەردىگارنىڭ مىراسىدىن يېيىشكە[118] بولىدۇ، [2] بىراق ئۇلارنىڭ قېرىنداشلىرى ئارىسىدا ھېچقانداق مىراسى بولمايدۇ؛ پەرۋەردىگار ئېيتقاندەك، ئۇ ئۆزى ئۇلارنىڭ مىراسىدۇر. [3] كاھىنلارنىڭ قۇربانلىق قىلىدىغان خەلقتىن ئالىدىغان ئۈلۈشى مۇنداق: ــ (مەيلى كالا ياكى قوي بولسۇن) قول، ئېڭەك گۆشى ۋە ئۈچەي-قېرىنى كاھىنلارغا بېرىلىدۇ. [4] سىلەرنىڭ ئاشلىقىڭلاردىن، يېڭى

[117] ئىبرانىي تىلىدا «بۇ ئەمردىن».

[118] «پەرۋەردىگارنىڭ مىراسىدىن يېيىش» ــ دېمەك، پەرۋەردىگارنىڭ مىراسى بولغان زېمىندىكى مەھسۇلاتلاردىن يېيىش.

شارابىڭلاردىن ۋە زەيتۇن مېيىڭلاردىن دەسلەپكى پىشقان ھوسۇلنى ۋە قويلىرىڭلاردىن دەسلەپكى قىرقىلغان يۇڭنى ئۇنىڭغا بېرىسىلەر؛ [5] چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۆز نامىدا خىزمىتىدە دائىم تۇرۇشقا بارلىق قەبىلىلىرىڭلار ئىچىدىن تاللىۋالغان.

[6] ئەگەر لاۋىي بولغان بىر ئادەم پۈتكۈل ئىسرائىلدىكى ھەرقانداق شەھەر-يېزىدىن، يەنى ئۆزى ماكانلاشقان جايدىن چىقىپ، پەرۋەردىگار تاللايدىغان جايغا كەلسە [7] ۋە شۇ يەردە پەرۋەردىگار ئالدىدا تۇرغۇچى بارلىق قېرىنداشلىرىغا ئوخشاش پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ نامىدا خىزمەتتە تۇرغان بولسا، [8] ئۇنداقتا (مەيلى ئۇ ئاتىسىدىن قالغان مىراسنى سېتىۋەتكەن ياكى سېتىۋەتمىگەن بولسۇن[119]) ئۇنىڭ يەيدىغان ئۈلۈشى قېرىنداشلىرىنىڭكىدەك بولۇشى كېرەك.

سېھىر-جادۇگەرلىك قىلىشقا بولمايدۇ، ھەقىقىي پەيغەمبەرگە قۇلاق سېلىڭلار

[9] سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بېرىدىغان زېمىنغا كىرگەن چاغدا، سەن شۇ يەردىكى ئەللەرنىڭ يىرگىنچلىك ئادەتلىرىنى ئۆگەنمەسلىكىڭ كېرەك. [10] ئاراڭلاردا ئۆز ئوغلى ياكى قىزىنى ئوتتىن ئۆتكۈزىدىغان[120]، پالچىلىق، رەمچىلىك، ئەپسانىيلىك، جادۇگەرلىك [11] ياكى دەمدىچىلىك قىلغۇچى ياكى جىنكەش، سېھىرگەر ياكى ئۆلگەنلەردىن يول سورىغۇچى ھېچقانداق كىشى بولمىسۇن؛ [12] چۈنكى بۇنداق ئىشلارنى قىلىدىغان ھەرقانداق كىشى پەرۋەردىگارغا نەپرەتلىك بولىدۇ؛ بۇ يىرگىنچلىك ئىشلار تۈپەيلىدىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ شۇ ئەللەرنى ئالدىڭلاردىن ھەيدەپ چىقىرىدۇ.

---

[119] «مەيلى ئۇ ئاتىسىدىن قالغان مىراسنى سېتىۋەتكەن ياكى سېتىۋەتمىگەن بولسۇن» — لاۋىيلارنىڭ ئۆز ئالدىغا چوڭ زېمىنى بولمايتتى، بەلكى پەقەت بەزى شەھەرلەردە قورۇ-جايلىرى ۋە ئەتراپىدا چەكلىك يايلاقلىرىلا بولاتتى. «چۆل.» 35:1-8نى كۆرۈڭ. باشقا نەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.

[120] «...باللىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈش» بەلكىم «ئىنسان قۇربانلىقى»نى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

13 سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا ئەيىبسىز مۇكەممەل بولۇشۇڭ كېرەك؛
14 چۈنكى سەن زېمىنىدىن ھەيدەيدىغان بۇ ئەللەر رەمچىلەر ۋە پالچىلارغا
قۇلاق سالىدۇ؛ بىراق پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ئۇنداق قىلىشقا يول قويمايدۇ.

كەلگۈسىدىكى ئۇلۇغ پەيغەمبەر

15 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سىلەر ئۈچۈن ئاراڭلاردىن، قېرىنداشلىرىڭلار
ئارىسىدىن ماڭا ئوخشايدىغان بىر پەيغەمبەر تۇرغۇزىدۇ؛ سىلەر ئۇنىڭغا قۇلاق
سېلىڭلار. 16 بۇ سىلەر ھورەب تېغىدا يىغىلغان كۈندە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلاردىن:
«پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ ئاۋازىنى يەنە ئاڭلىمايلى، بۇ دەھشەتلىك ئوتنى
كۆرمەيلى، بولمىسا ئۆلۈپ كېتىمىز» دەپ تەلەپ قىلغىنىڭلارغا پۈتۈنلەي ماس
كېلىدۇ. 17 شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ماڭا: «ئۇلارنىڭ ماڭا دېگەن سۆزى ياخشى
بولدى. 18 مەن ئۇلارغا قېرىنداشلىرى ئارىسىدىن ساڭا ئوخشايدىغان بىر
پەيغەمبەرنى تۇرغۇزىمەن، مەن ئۆز سۆزلىرىمنى ئۇنىڭ ئاغزىغا سالىمەن ۋە ئۇ
مەن ئۇنىڭغا بارلىق تاپىلىغىنىمنى ئۇلارغا سۆزلەيدۇ. 19 ۋە شۇنداق بولىدۇكى،
ئۇ مېنىڭ نامىمدا دەيدىغان سۆزلىرىمگە قۇلاق سالمايدىغان ھەرقانداق كىشى
بولسا، مەن ئۇنىڭدىن ھېساب ئالىمەن(121).
20 ئەمما مېنىڭ نامىمدا باشباشتاقلىق قىلىپ مەن ئۇنىڭغا تاپىلىمىغان
بىرەر سۆزنى سۆزلىسە ياكى باشقا ئىلاھلارنىڭ نامىدا سۆز قىلىدىغان پەيغەمبەر
بولسا، شۇ پەيغەمبەر ئۆلتۈرۈلسۇن(122).
21 ئەگەر سەن كۆڭلۈڭدە: «پەرۋەردىگار قىلمىغان سۆزنى قانداق پەرق
ئېتىمىز» دېسەڭ، 22 بىر پەيغەمبەر پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا سۆز قىلغان بولسا
ۋە ئۇ بېشارەت قىلغان ئىش توغرا چىقمىسا ياكى ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىسا،
ئۇنداقتا بۇ سۆز پەرۋەردىگاردىن چىقمىغان؛ شۇ پەيغەمبەر باشباشتاقلىق بىلەن
سۆزلىگەن دەپ، ئۇنىڭدىن قورقما.

---

121 بۇ ئۇلۇغ پەيغەمبەرنىڭ سالاھىيىتى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

122 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۆلىدۇ» — دېمەك، ئۆزلۈكىدىن ئۆلىدۇ. بىزنىڭچە مۇشۇ يەردە خۇدانىڭ كۆرسەتكىنى شۇ پەيغەمبەرنى ئۆلتۈرۈش كېرەكلىكى بولسا كېرەك.

ئادەم ئۆلتۈرۈش توغرىسىدىكى قانۇن ــ پاناھلىق شەھەرلىرى

19

[1] پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان زېمىندىكى تائىپىلەرنى سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردىن ئۈزۈپ تاشلىغان ۋاقتىدا ۋە سىلەر شۇنداقلا ئۇلارنىڭ شەھەرلىرى ۋە ئۆيلىرىدە تۇرغىنىڭلاردا، [2] سىلەر شۇ چاغدا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان زېمىندا ئۈچ شەھەرنى ئايرىم قىلىشىڭلار كېرەك؛ [3] شۇنداقلا، ئادەم ئۆلتۈرگەن ھەربىر كىشى شۇ يەرلەرگە، شۇ شەھەرلەرنىڭ بىرىگە قېچىپ بېرىۋالسۇن دەپ يول ھازىرلاپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار مىراس بولۇشقا سىلەرگە بېرىدىغان زېمىننى ئۈچ رايونغا بۆلىسىلەر. [4] تىرىك قېلىش ئۈچۈن شۇ يەرلەرگە قېچىپ بېرىۋالغان، ئادەم ئۆلتۈرگەن كىشى توغرۇلۇق بەلگىلىمە مۇنداق: ــ ئۇ قوشنىسىنى تاسادىپىيلىقتىن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويغان، شۇنداقلا ئەسلىدە ئۇنىڭغا ئۆچ-ئاداۋىتى بولمىغان بولسا، شۇ يەرگە قېچىپ بېرىۋالسا بولىدۇ. [5] مەسىلەن، ئۇ قوشنىسى بىلەن ئوتۇن كېسىشكە ئورمانغا كىرگەن بولۇپ، دەرەخنى كېسىشكە پالتىنى كۆتۈرگەندە پالتا بېشى سېپىدىن ئاجراپ كېتىپ قوشنىسىغا تېگىپ كېتىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويسا، ئۇنداقتا جاۋابكار كىشى بۇ شەھەرلەردىن بىرىگە قېچىپ بېرىۋېلىپ ھايات قالىدۇ؛ [6] بولمىسا، قان قىساسى ئالغۇچى[123] غەزىپى قايىنىغاندا ئادەم ئۆلتۈرگەن كىشىنى قوغلايدۇ ۋە يول ئۇزۇن بولغاچقا[124]، ئۇنىڭغا يېتىشىۋېلىپ ئۆلتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن؛ ئەمەلىيەتتە، ئۇ كىشى ئۆلۈمگە لايىق ئەمەس، چۈنكى ئۇنىڭ ئەسلىدە قوشنىسىغا ھېچقانداق ئۆچ-ئاداۋىتى يوق ئىدى. [7] شۇڭا مەن سىلەرگە: «ئۆزۈڭلار شۇنداق ئۈچ شەھەرنى ئايرىشىڭلار كېرەك» دەپ ئەمر قىلىمەن.

---

[123] «قان قىساسى ئالغۇچى» توغرىسىدىكى قانۇن-بەلگىلىمىلەر «چۆل.» 10:35-34دە كۆرسىتىلىدۇ.

[124] «يول ئۇزۇن بولغاچقا» — بىرلا پاناھلىنىدىغان شەھەر بولغاندا، ئادەم ئۆلتۈرگەن كىشى تۇرغان جاي ئۇ شەھەرگە يىراق بولۇپ قېلىشى مۇمكىن؛ شۇڭا، پەلەستىندە بىر-بىرىدىن تارقاق ئالتە شەھەر (ئاندىن يەنە ئۈچ شەھەر) تاللىنىپ «پاناھلىق شەھەر» دەپ بېكىتىلگەن.

8 پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا قەسەم قىلغىنىدەك چېگرايىڭلارنى كېڭەيتىشنى، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا ۋەدە قىلغان بارلىق زېمىننى سىلەرگە تەقدىم قىلىشنى خالايدۇ؛ 9 سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭ يوللىرىدا دائىم مېڭىش ئۈچۈن مەن سىلەرگە بۇگۈن تاپىلىغان بۇ ئەمرنى تۇتساڭلارلا[125] ئۇ شۇنداق قىلىدۇ، ئۇنداقتا سىلەرمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈن بۇ ئۈچ شەھەردىن باشقا يەنە ئۈچ شەھەرنى قوشىسىلەر. 10 ۋە شۇنداق قىلساڭلار پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس قىلىپ تەقدىم قىلىدىغان زېمىن ئارىسىدا ناھەق قان تۆكۈلمەيدۇ ۋە شۇنىڭدەك گەدىنىڭلارغا خۇن گۇناھى چۈشمەيدۇ. 11 لېكىن بىرسى قوشنىسىغا ئۆچ-ئاداۋەت تۇتقان بولسا، پايلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىپ، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتسە ۋە شۇ شەھەرلەردىن بىرىگە قېچىپ بېرىۋالغان بولسا، 12 ئۇنداقتا ئۇنىڭ ئۆز شەھىرىدىكى ئاقساقاللار ئادەم ئەۋەتىپ ئۇنى شۇ يەردىن ياندۇرۇپ كېلىشى كېرەك، ئاندىن ئۇنى ئۆلتۈرۈلسۇن دەپ «قان قىساسى ئالغۇچى»نىڭ قولىغا تاپشۇرۇشى كېرەك. 13 سەن ئۇنى ھېچ ئايىمىغىن[126]، شۇنداق قىلغاندا ئىسرائىلدىن تۆكۈلگەن گۇناھسىز قاننىڭ دېغىنى تازىلىغان بولىسىلەر؛ ئاندىن ھالىڭلار ياخشى بولىدۇ.

گۇۋاھچىلار توغرۇلۇق قانۇن

14 پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا ئىگىلەش ئۈچۈن تەقدىم قىلىدىغان زېمىندا بۇرۇنقىلار مىراس يېرىڭدە بېكىتكەن، قوشناڭنىڭ پاسىل تېشىنى يۆتكىمەسلىكىڭ كېرەك.

15 مەلۇم جىنايەت ياكى گۇناھ توغرىسىدا بىرسىگە «ئۇ گۇناھ قىلغان» دەپ ئەرز-شىكايەت قىلىشتا يالغۇز بىرلا گۇۋاھچى بولسا كۇپايە قىلمايدۇ، بەلكى ھەممە ئىش ئىككى ياكى ئۈچ گۇۋاھچىنىڭ سۆزى بىلەن بېكىتىلسۇن. 16 بىرسى توغرۇلۇق «پالانچى-پوكۇنچى گۇناھ قىلغان» دەپ ئەرز قىلىدىغان

---

125 «مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان بۇ ئەمر» — بەلكىم «قانۇن شەرھى» دېگەن كىتابتىكى ئەھدە، يەنى بارلىق ئەمر-پەرمانلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

126 ئىبرانىي تىلىدا «كۆزۈڭ ئۇنى ئايىمىسۇن».

قارا نىيەتلىك بىر گۇۋاھچى چىقسا، [17] دەۋالىشىپ قالغان ئىككى ئادەم پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا، شۇ كۈنلەردە بولىدىغان كاھىنلار ۋە سوراقچى بەگلەر ئالدىدا ھازىر بولسۇن؛ [18] سوراقچى بەگلەر ئەستايىدىللىق بىلەن تەكشۈرسۇن؛ ئەگەر ھېلىقى گۇۋاھچى يالغان گۇۋاھچى بولۇپ، ئۆز قېرىندىشى توغرۇلۇق يالغان گۇۋاھلىق بەرگەن بولسا، [19] ئۇنداقتا، سىلەر دەل ئۇ قېرىندىشىغا قىلماقچى بولغىنىدەك ئۇنىڭغىمۇ شۇنداق قىلىڭلار. شۇنداق قىلساڭلار رەزىللىكنى ئاراڭلاردىن يوقىتىسىلەر. [20] قالغان خەلقمۇ بۇ ئىشنى ئاڭلايدۇ ۋە قورقىدۇ ۋە شۇنداقلا، ئاراڭلاردا ئۇنداق رەزىل ئىشنى يەنە قىلمايدۇ. [21] سىلەر ھېچ رەھىم قىلماڭلار(127)؛ جانغا جان، كۆزگە كۆز، چىشقا چىش، قولغا قول، پۇتقا پۇت ئېلىنسۇن(128).

دۈشمەنلەر بىلەن جەڭ قىلىش توغرۇلۇق

20

[1] ئەگەر سەن دۈشمەنلىرىڭگە جەڭ قىلغىلى چىقىپ، ئات ۋە جەڭ ھارۋىلىرىنى، شۇنداقلا ئۆزۈڭدىن كۆپ بولغان بىر ئەلنى كۆرسەڭ، ئۇلاردىن ھېچ قورقما. چۈنكى سېنى مىسىر زېمىنىدىن چىقىرىپ كەلگەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆزى سەن بىلەن بىللىدۇر. [2] سىلەر جەڭگە چىقىش ئالدىدا كاھىن ئۆزى ئالدىغا چىقىپ خەلققە سۆز قىلىپ [3] ئۇلارغا: ئەي ئىسرائىل، ئاڭلاڭلار! سىلەر بۈگۈن دۈشمەنلىرىڭلار بىلەن سوقۇشۇش ئالدىدا تۇرۇۋاتىسىلەر. كۆڭلۈڭلار جۈرئەتسىز بولمىسۇن؛ قورقماڭلار، تىترىمەڭلار، ئۇلارنىڭ سەۋەبىدىن دەككە-دۈككىگە چۈشمەڭلار؛ [4] چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆزى دۈشمەنلىرىڭلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەر بىلەن بىللە جەڭگە چىقىدۇ» ــ دەپ ئېيتسۇن.
[5] شۇ چاغدا ئەمەلدارلار خەلققە مۇنداق دېسۇن: ــ «ئاراڭلاردا بىر يىگىت

[127] ئىبرانىي تىلىدا «كۆزۈڭ ھېچ ئايىمىسۇن».
[128] «جانغا جان، چىشقا چىش، پۇتقا پۇت» دېگەن سۆزلەر «قىساس ئېلىش» پرىنسىپى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ مۇقەددەس قانۇنىنىڭ ئادىل تەلىپىدۇر. خۇداغا تەشەككۈر، ئۇنىڭ مېھىر-شەپقىتى ئادىللىقىدىن زىيادە ھالقىپ چىقىدۇ! «مات.» 5:38-48نى كۆرۈڭ.

ئۆي سېلىپ، ئۇنى خۇداغا ئاتىمىغان بىرسى بارمۇ؟ ئۇنداقتا ئۇ ئۆز ئۆيىگە يېنىپ كەتسۇن، بولمىسا ئۇ جەڭدە ئۆلۈپ كېتىپ، باشقا كىشى كېلىپ ئۇنى خۇداغا ئاتىشى مۇمكىن.

[6] تەك سېلىپ ئۈزۈمزار بەرپا قىلىپ، تېخى ئۇنىڭ مېۋىسىنى يېمىگەن بىركىم بارمۇ؟ بار بولسا ئۆيىگە يېنىپ كەتسۇن، بولمىسا ئۇ جەڭدە ئۆلۈپ كەتسە، باشقا كىشى كېلىپ ئۇنىڭ مېۋىسىنى يېيىشى مۇمكىن.

[7] بىر قىز بىلەن ۋەدىلەشكەن بولۇپ، تېخى ئۇنى ئۆز ئەمرىگە ئالمىغان بىركىم بولسا، ئۇ ئۆيىگە يېنىپ كەتسۇن، بولمىسا ئۇ جەڭدە ئۆلۈپ كەتسە، باشقا كىشى كېلىپ ئۇنى ئۆزىگە خوتۇنلۇققا ئېلىشى مۇمكىن».

[8] ئاندىن مەنسەپدارلار خەلققە يەنە سۆزلەپ: «قورقۇپ كەتكەن، جۈرئەتسىز بىركىم بارمۇ؟ ئۇ ئۆيىگە يېنىپ كەتسۇن. بولمىسا قېرىنداشلىرىنىڭ يۈرىكىمۇ ئۇنىڭكىدەك جاسارەتسىز بولۇپ قېلىشى مۇمكىن» دەپ ئېيتسۇن.

[9] ئەمەلدارلار خەلققە شۇلارنى ئېيتقاندىن كېيىن ئۇلار خەلقنىڭ ئالدىدا يېتەكچىلىك قىلىشقا قوشۇنلارغا سەردارلارنى تىكلىسۇن.

[10] سىلەر ھۇجۇم قىلىشقا مەلۇم بىر شەھەرگە يېقىنلاشقىنىڭلاردا ئاۋۋال ئۇنىڭغا سۈلھى توغرىسىدا سۆز قىلىڭلار. [11] ئەگەر ئۇلار سۈلھىنى خالايمىز، دەپ جاۋاب بېرىپ ئۆز دەرۋازىلىرىنى سىلەرگە ئاچسا، ئۇنداقتا ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقان ھەممە خەلق سىلەرگە بېقىنىپ قۇللۇق ھاشاردا بولىدۇ. [12] لېكىن سىلەر بىلەن سۈلھى قىلىشقا ئۇنىماي، بەلكى سىلەر بىلەن جەڭ قىلماقچى بولسا سىلەر ئۇنى قورشاڭلار. [13] پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۇنى قولۇڭلارغا تاپشۇرغاندا ئۇنىڭدىكى ھەربىر ئەركەكنى قىلىچلاپ ئۆلتۈرۈڭلار؛ [14] لېكىن ئاياللار بىلەن باللىرى، كالا بىلەن شەھەردىكى ھەممە نەرسىنى، يەنى بارلىق غەنىيمەتنى ئۆزۈڭلارغا ئولجا قىلىپ ئېلىڭلار؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆز دۈشمەنلىرىڭلاردىن سىلەرگە ئېلىپ بەرگەن ئولجىدىن يەپ سۆيۈنسىلەر.

[15] سىلەردىن يىراقتا بولغان، زېمىنغا تەۋە بولمىغان ئەللەرنىڭ شەھەرلىرىگە شۇنداق قىلىڭلار.

قانائانىيلار بىلەن جەڭ قىلىشتىكى قانۇن

[16] لېكىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس قىلىپ بېرىدىغان زېمىندىكى ئەللەرنىڭ شەھەرلىرىنى بولسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى تىنىقى بار ھېچ نەرسىنى تىرىك قويماي، [17] بەلكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بۇيرۇغاندەك ھىتتىيلار بىلەن ئامورىيلار، قانائانىيلار بىلەن پەرىززىيلەر، ھىۋىيلار بىلەن يەبۇسىيلارنىڭ ھەممىسىنى تەلتۆكۈس يوقىتىشىڭلار كېرەك. [18]بولمىسا، ئۇلار ئۆز ئىلاھلىرىغا چوقۇنۇشتىكى ھەممە يىرگىنچلىك ئىشلىرىنى سىلەرگە ئۆگىتىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارغا گۇناھ قىلىدىغان بولىسىلەر.

[19] بىر شەھەرنى ئىگىلەش ئۈچۈن ئۇزۇن ۋاقىت جەڭ قىلىپ قورشاپ تۇرۇشقا توغرا كەلسە، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى دەرەخلەرنى پالتا بىلەن كېسىپ ۋەيران قىلماڭلار؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ مېۋىسىنى يېسەڭلار بولىدۇ. شۇڭا ئۇلارنى كەسمەڭلار؛ چۈنكى دالادىكى دەرەخلەر قورشىۋېلىش كېرەك بولغان ئادەممىدى؟

[20] لېكىن سىلەر مېۋىلىك دەرەخ ئەمەس دەپ بىلگەن دەرەخلەرنى كېسىپ يوقىتىپ، سىلەر بىلەن سوقۇشقان شەھەرنى ھۇجۇم قىلىپ غۇلىتىشقا شۇ دەرەخلەردىن ئىستىھكام-پوتەيلەرنى ياسىساڭلار بولىدۇ.

ئېنىقلانمىغان قاتىللىق دېلوسى توغرىسىدا

21

[1] ئەگەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس قىلىپ ئىگىلەشكە بېرىدىغان زېمىندا، دالادا ئۆلتۈرۈلگەن بىر جەسەت تېپىلسا، ئەمما ئۇنى ئۆلتۈرگەن ئادەم مەلۇم بولمىسا، [2] ئاقساقاللىرىڭلار بىلەن سوراقچى بەگلىرىڭلار چىقىپ ئۆلۈك تېپىلغان يەر بىلەن ئەتراپىدىكى شەھەرلەرنىڭ ئارىلىقىنى ئۆلچىسۇن؛ [3] ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ جەسىتىگە ئەڭ يېقىن شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرى بولسا ئىشقا سېلىنمىغان، بويۇنتۇرۇقمۇ سېلىنمىغان ئىنەك تېپىپ كەلسۇن؛ [4] شۇ شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرى ئىنەكنى سۇيى توختىماي ئاقىدىغان، ھەيدىلىپ تېرىلمىغان بىر جىلغىغا ئېلىپ بېرىپ، شۇ جىلغىنىڭ ئۆزىدە ئىنەكنىڭ بوينىنى سۇندۇرۇۋەتسۇن؛

5 شۇ چاغدا لاۋىينىڭ ئەۋلادلىرى بولغان كاھىنلار ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلسۇن؛
چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ئالدىدا خىزمەتتە بولۇپ،
پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا بەخت-بەرىكەت تىلەشكە تاللىغاندۇر. ھەربىر دەۋا ۋە
ھەربىر تاياق جازاسى ئۇلارنىڭ سۆزى بويىچە كېسىلسۇن. 6 ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ
جەسىتىگە ئەڭ يېقىن شەھەردىكى ئاقساقاللارنىڭ ھەممىسى شۇ جىلغىغا
كېلىپ، بوينى سۇندۇرۇلغان ئىنەكنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ، قوللىرىنى يۇيۇپ
[7]گۇۋاھلىق بېرىپ: «قوللىرىمىز بولسا بۇ قاننى تۆكمىدى، كۆزلىرىمىز بۇ ئىشنى
كۆرمىدى؛ 8 ئەي پەرۋەردىگار، سەن ئۆزۈڭ ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ قۇتقۇزغان
خەلقىڭ ئىسرائىلنى كەچۈرگەيسەن ۋە ناھەق ئاققان قاننىڭ گۇناھىنى
ئىسرائىل خەلقىڭگە ئارتمىغايسەن» ــ دېسۇن؛ شۇنداق قىلىپ بۇ قان
گۇناھىغا كافارەت كەلتۈرۈلگەن بولىدۇ. 9 سىلەر شۇنداق قىلىپ پەرۋەردىگارنىڭ
نەزىرىدە توغرا بولغاننى قىلىپ ناھەق تۆكۈلگەن قاننىڭ گۇناھىنى ئۆزۈڭلاردىن
چىقىرىۋەتكەن بولىسىلەر.

خوتۇنلۇققا ئېلىنغان ئەسىر توغرۇلۇق قانۇن

10 ئەگەر سىلەر دۈشمەنلىرىڭلار بىلەن جەڭ قىلغىلى چىققىنىڭلاردا
پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۇلارنى قولۇڭلارغا بەرگەچ، ئۇلاردىن ئەسىر ئالغان
بولساڭلار، 11 بۇ ئەسىرلەرنىڭ ئارىسىدا چىرايلىق بىر ئايالنى كۆرۈپ، كۆڭلۈڭ
ئۇنىڭغا چۈشۈپ، ئۇنى ئەمرىڭگە ئېلىشنى خالىساڭ، 12 ئۇنداقتا ئۇنى ئۆيۈڭگە
ئېلىپ بارغىن؛ ئۇ چېچىنى چۈشۈرۈپ، تىرناقلىرىنى ياساپ، 13 ئەسىرلىكتە
كىيگەن كىيىملىرىنى سېلىپ، ئۆيۈڭدە ئولتۇرۇپ تولۇق بىر ئاي ئاتا-ئانىسى
ئۈچۈن ماتەم تۇتسۇن؛ ئاندىن سەن ئۇنىڭ قېشىغا كىرىپ ئۇنى ئۆزۈڭگە ئايال
قىلىپ ئۇنىڭغا ئەر بولساڭ بولىدۇ. 14 كېيىن، ئەگەردە كۆڭلۈڭ ئۇنىڭدىن
سۆيۈنمىسە، ئۇ قەيەرنى خالىسا، بارغىلى قويۇشۇڭ كېرەك؛ ئۇنى پۇلغا
ساتمىغىن ۋە ئۇنىڭغا دېدەكتەك مۇئامىلە قىلمىغىن، چۈنكى سەن ئۇنىڭغا
يېقىنلىق قىلىپ ئۇيات قىلغانسەن.

باللار توغرۇلۇق قانۇن

15 ئەگەر بىرسىنىڭ ئىككى ئايالى بولۇپ ئۇلارنىڭ بىرىگە ئامراقلىق، يەنە
بىرىگە ئۆچلۈك قىلغان بولسا ۋە ئامراق ۋە ئۆچ بولغان ھەر ئىككىسىدىن ئوغۇل
تۇغۇلغان بولسا، تۇنجىسى ئۆچ ئايالىدىن تاپقان بولسا 16 ئۇنداقتا ئۇ كىشى
ئوغۇللىرىغا بارىنى مىراس ئۈلەشتۈرۈپ بەرگەن كۈندە ئۆچ ئايالىنىڭ
ئوغلى، يەنى ئۇنىڭ تۇنجى ئوغلىنىڭ ئورنىغا ئامراق ئايالىنىڭ ئوغلىنى تۇنجى
ئوغۇللۇققا قويۇشقا بولمايدۇ. 17 ئۇ بەلكى ئۆچ ئايالىنىڭ ئوغلىنى تۇنجى
ئوغلۇم دەپ ئېتىراپ قىلسۇن؛ چۈنكى بۇ ئۇنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتى بار ۋاقتىدىكى
دەسلەپكى مېۋىسىدۇر؛ تۇنجى ئوغۇللۇق ھوقۇقى ئۇنىڭكى بولغاچقا، ئاتىسى
بارلىق مال-مۈلۈكتىن ئۇنىڭغا ئىككى ئۈلۈش مىراس بەرسۇن.
18 ئەگەر بىرسىنىڭ باشباشتاق ۋە ئىتائەتسىز ئوغلى بولسا، ئۇ نە ئاتىسىنىڭ
سۆزىگە، نە ئانىسىنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماي، ھەتتا تاياق-تەربىيىمۇ كار
قىلماي، ئۇلارنىڭ گېپىنى يەنىلا ئاڭلىمىسا، 19 ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى
تۇتۇپ، شەھەرنىڭ دەرۋازىسىغا ئېلىپ بېرىپ، شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرىنىڭ
قېشىغا[129] كەلتۈرسۇن؛ 20 ئۇلار شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرىغا ئەرز قىلىپ: —
«بۇ ئوغلىمىز باشباشتاقلىق ۋە ئىتائەتسىزلىك قىلىپ، سۆزىمىزنى ئاڭلىماي
يۈرىدۇ؛ ئۇ نەپسى يامان، شارابخور بولۇپ قالدى» دەپ ئېيتسۇن. 21 شۇنىڭ
بىلەن شەھەرنىڭ ھەممە خەلقى بىر بولۇپ ئۇنى چالما-كېسەك قىلىپ
ئۆلتۈرسۇن. سىلەر بۇ يول بىلەن ئۆزۈڭلاردىن رەزىللىكنى چىقىرىۋېتىسىلەر؛
پۈتكۈل ئىسرائىل بۇ ئىشنى ئاڭلاپ قورقىدىغان بولىدۇ.

جىنايەتچىنىڭ جەستى

22 ئەگەر بىرسى ئۆلۈم جازاسىغا لايىق گۇناھ سادىر قىلىپ، ئۆلتۈرۈلگەن بولسا
ۋە جەستىنى بىر دەرەخكە ئېسىپ قويغان بولساڭلار، 23 ئۆلۈكى كېچىچە

129 كونا زامانلاردا شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرى سوراق-دەۋالار ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن شەھەر دەرۋازىسىدا ئولتۇراتتى.

دەرەختە قالمىسۇن؛ قانداقلا بولمىسۇن، سىلەر دەرەخكە ئېسىلغۇچىنى شۇ كۈندە كۆمۈۋېتىڭلار (چۈنكى كىمدەكىم دەرەخكە ئېسىلغان بولسا، خۇدا تەرىپىدىن لەنەتكە قالدۇرۇلغان كىشى ھېسابلىنىدۇ). شۇنداق قىلساڭلار، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مىراس قىلىپ بەرگەن زېمىننى بۇلغىمىغان بولىسىلەر.

يىتكەن جانىۋارلار، كىيىنىش قاتارلىقلار توغرۇلۇق بەلگىلىمىلەر

22

[1] سەن قېرىندىشىڭنىڭ كالىسى يا قويى ئېزىپ كەتكىنىنى كۆرسەڭ، چاتىقىڭ بولماي يۈرمە؛ قانداقلا بولمىسۇن، ئۇنى قېرىندىشىڭنىڭ قېشىغا يەتكۈزۈپ بەر. [2] ئەگەردە قېرىندىشىڭ ساڭا يېقىن ئولتۇرمىسا ۋە ياكى ئىگىسىنى تونۇمىساڭ، شۇ ھايۋاننى ئۆز ئۆيۈڭگە ئېلىپ كېلىپ، قېرىندىشىڭ ئۇنى ئىزدەپ كەلگۈچە ئۆزۈڭ ساقلاپ ئاندىن ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بەرگىن. [3] سەن ئوخشاشلا ئۇنىڭ يىتكەن ئېشىكى ياكى كىيىملىرىنىمۇ شۇنداق قىل؛ شۇنداقلا قېرىندىشىڭنىڭ ھەرقانداق يىتكەن نەرسىسىنى تېپىۋالساڭ، ئۇنىمۇ شۇنداق قىلغىن؛ سەن ئۆزۈڭنى بۇ ئىشتىن قاچۇرمىغىن.

[4] ئەگەر قېرىندىشىڭنىڭ ئېشىكى ياكى كالىسىنىڭ يولدا يىقىلىپ چۈشكىنىنى كۆرسەڭ، سەن بۇ ئەھۋالدىن ئۆزۈڭنى قاچۇرمىغىن؛ قېرىندىشىڭغا ياردەملىشىپ ئۇلىغىنى تارتىپ تۇرغۇزغىن.

[5] ئايال كىشى بولسا ئەرلەرنىڭ كىيىمىنى كىيمىسۇن؛ شۇنىڭغا ئوخشاشلا ئەر كىشى ئايال كىشىنىڭ كىيىمىنى كىيمىسۇن؛ چۈنكى كىمكى شۇنداق قىلسا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك بولىدۇ.

[6] ئەگەر سەن يولدا كېتىۋېتىپ، بىر دەرەختە ياكى يەردە بالىلىرى ياكى تۇخۇملىرى بولغان قۇشنىڭ ئۇۋىسىغا ئۇچرىساڭ، ئانىسى تۇخۇم ياكى بالىلىرىنى بېسىپ ياتقان بولسا، ئانا-بالىلىرىنى بىراقلا ئالمىغىن؛ [7] ھېچ بولمىغاندا سەن ئانىسىنى قويۇۋېتىپ، بالىلىرىنىلا ئالساڭ بولىدۇ؛ شۇنداق قىلساڭ ساڭا ياخشى بولۇپ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىسەن.

8 يېڭى بىر ئۆي سالساڭ، ئۆگزەڭگە بىر توسما تام ياسىغىن؛ بولمىسا بىرسى ئۇنىڭدىن يىقىلىپ چۈشسە، ئۆزۈڭگە قان تۆكۈلۈش گۇناھىنى كەلتۈرۈشۈڭ مۇمكىن.

ساپلىق توغرىسىدىكى ئىشلار

9 ئۆز ئۆزۈمزارلىقىڭغا ئىككى خىل ئۇرۇق چاچمىغىن[130]؛ بولمىسا تېرىغىنىڭنىڭ ھەممىسى ۋە ئۆزۈمزارلىقىنىڭ مەھسۇلاتلىرى بۇلغانغان ھېسابلىنىدۇ[131].
10 سەن كالا بىلەن ئېشەكنى بىرگە قوشۇپ يەر ھەيدىمىگىن.
11 يۇڭ ۋە كاناپتىن ئىبارەت ئىككى خىل يىپتىن توقۇلغان كىيىمنى كىيمىگىن.
12 سەن يېپىنغان تونۇڭنىڭ تۆت بۇرجىكىگە پۆپۈك قويغىن.

ئەر-خوتۇنلۇقتا ساپ دىللىق بولۇش كېرەك

13 ئەگەر بىرى خوتۇن ئېلىپ ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلغاندىن كېيىن
ئۇنىڭغا ئۆچ بولۇپ، 14 ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىپ، ئۇنىڭغا بەتنام چاپلاپ،
ئەرز قىلىپ: «مەن بۇ خوتۇننى ئالدىم، لېكىن ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلسام
ئۇنىڭ قىز ئەمەسلىكىنى بىلدىم» دېسە، 15 ئۇنداقتا قىزنىڭ ئاتا-ئانىسى

---

130 «ئۆزۈمزارلىقىڭغا ئىككى خىل ئۇرۇق چاچمىغىن» ــ مەنىسى (1) ئۆزۈمزار ئىچىدە ئىككى خىل ئاشلىق تېرىشقا بولمايدۇ؛ (2) ئۆزۈمزار ئىچىدە، ئۆزۈم ئۇرۇقلىرىدىن باشقا ئۇرۇقلارنى تېرىشقا بولمايدۇ. بىزنىڭچە بىرىنچى مەنىسى توغرىدۇر («لاۋ.» 19:19نى كۆرۈڭ).

131 «بۇلغانغان ھېسابلىنىدۇ» باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «مۇقەددەسلىككە مۇسادىرە قىلىنىدۇ» ــ دېمەك، مۇسادىرە قىلىنىپ خۇداغا، يەنى ئىبادەتخانىدىكى خىزمەتتە ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلۇشى كېرەك.

شۈبھىسىزكى، بۇ ئايەتتىكى ۋە 10-11-ئايەتلەردىكى ئەمرلەرنىڭ ھەم ئەمەلىي پايدىسى بار ھەم روھىي جەھەتتىن كۆپ كۆچمە مەنىسى بار. ئوقۇرمەنلەر ئۆزلىرى ئىنجىلدىن شۇ كۆپ كۆچمە مەنىلىرىنى تاپالايدۇ.

قىزنىڭ پاكلىق ئىسپاتىنى ئېلىپ شەھەر دەرۋازىسىدا ئولتۇرغان شەھەرنىڭ
ئاقساقاللىرىغا كەلتۈرسۇن، 16 ئاندىن قىزنىڭ ئاتىسى ئاقساقاللارغا سۆز
قىلىپ: «مەن قىزىمنى بۇ كىشىگە خوتۇنلۇققا بەردىم، لېكىن ئۇ ئۇنىڭغا ئۆچ
بولۇپ قالدى؛ 17 ۋە مانا، ئۇ ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىپ، بەتنام چاپلاپ ئەرز
قىلىپ: «قىزىڭنىڭ قىز ئەمەسلىكىنى بىلدىم» دەيدۇ. بىراق مانا قىزىمنىڭ
پاكلىق ئىسپاتى!» دەپ، ئىسپات رەختنى ئاقساقاللارنىڭ ئالدىدا يېيىپ
قويسۇن. 18 ئۇ ۋاقىتتا شەھەرنىڭ ئاقساقاللىرى ئېرىنى تۇتۇپ ئۇنىڭغا تاياق-
تەربىيە بېرىپ، 19 ئىسرائىلدىكى بىر پاك قىزنىڭ يامان گېپىنى قىلىپ،
ئۇنىڭغا بەتنام چاپلىدىڭ دەپ، يۈز شەكەل كۈمۈش تۆلەتسۇن؛ ئاندىن ئۇلار
پۇلنى قىزنىڭ ئاتىسىغا بەرسۇن دەپ بېكىتسۇن. ئەمما قىز بولسا شۇ
كىشىنىڭ خوتۇنى بولۇپ تۇرۇۋېرىشى كېرەك؛ ئەر پۈتۈن ئۆمرىدە ئۇنى قويۇپ
بەرسە بولمايدۇ.
20 لېكىن بۇ سۆز راست چىقىپ، قىزنىڭ پاكلىق ئىسپاتى بولمىسا،
21 قىزنى ئاتىسىنىڭ ئۆيىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئاپارسۇن ۋە ئاتىسىنىڭ ئۆيىدە
بۇزۇقلۇق قىلىپ ئىسرائىلنىڭ ئىچىدە شەرمەندىلىك قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ
شەھرىنىڭ ئادەملىرى شۇ يەردە ئۇنى چالما-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرسۇن.
شۇنداق قىلغىنىڭلاردا سىلەر ئۆزۈڭلاردىن رەزىللىكنى چىقىرىۋېتىسىلەر.
22 ئەگەر بىرسى ئېرى بار خوتۇن بىلەن زىنا قىلىپ تۇتۇلۇپ قالسا، زىنا
قىلىشقان ئەر-خوتۇن ئىككىلىسى ئۆلتۈرۈلسۇن. شۇنداق قىلغاندا ئىسرائىلنىڭ
ئىچىدىن رەزىللىكنى چىقىرىۋېتىسىلەر.
23 ئەگەر بىرسى شەھەردە بىراۋ بىلەن ۋەدىلەشىپ قويغان بىر قىزنى
ئۇچرىتىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولسا، 24 ئىككىلىسىنى شەھەرنىڭ
دەرۋازىسىغا ئېلىپ چىقىپ چالما-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرۈڭلار؛ قىز بولسا
شەھەردە تۇرۇپ ۋارقىرىمىغىنى ئۈچۈن، ئەر بولسا باشقىسىنىڭ ۋەدىلەشكەن
قىزى بىلەن ياتقىنى ئۈچۈن ئۆلتۈرۈلسۇن. شۇنداق قىلىپ، سىلەر ئۆزۈڭلاردىن
رەزىللىكنى چىقىرىۋېتىسىلەر.
25 ئەگەر ئەر كىشى باشقىسى بىلەن ۋەدىلەشكەن قىزنى دالادا ئۇچرىتىپ،
ئۇنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنىڭ بىلەن ياتسا، پەقەت قىز بىلەن ياتقان ئەر كىشى

ئۆلتۈرۈلسۇن. [26] قىزغا بولسا، ھېچنېمە قىلماڭلار، چۈنكى قىزنىڭ ئۆزىدە ئۆلۈمگە لايىق ھېچ گۇناھ يوق. بۇ ئىش بولسا بىرسى قوشنىسىغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكەنگە ئوخشاش ئىشتۇر. [27] چۈنكى ئۇ باشقىسىغا ۋەدىلەشكەن قىزنى دالادا تۇتۇۋالغاندا، قىز توۋلىغان بولسىمۇ ئۇنى قۇتقۇزغۇدەك كىشى تېپىلمىغان.

[28] ئەگەر بىرسى بىرەر ئەر بىلەن ۋەدىلەشمىگەن قىزنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن يېتىپ ھەر ئىككىسى تۇتۇلسا، [29] قىز بىلەن ياتقان ئادەم قىزغا يېقىنچىلىق قىلىپ خار قىلغىنى ئۈچۈن قىزنىڭ ئاتىسىغا ئەللىك شەكەل كۈمۈش بېرىشى كېرەك؛ ئاندىن قىزنى ئۆزىگە خوتۇن قىلىپ ئېلىشى كېرەك؛ ئۇ پۈتكۈل ئۆمرىدە ئۇنى قويۇپ بەرسە بولمايدۇ.

[30] ھېچكىم ئاتىسىنىڭ خوتۇنىنى[132] ئالماسلىقى كېرەك، ئاتىسىنىڭ يوتقىنىنى ئاچماسلىقى كېرەك[133].

جامائەتنىڭ ساپلىقى

23

[1] كىمكى سوقۇلۇش ياكى كېسىلىش تۈپەيلىدىن ئاختا قىلىۋېتىلگەن بولسا، پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتىگە كىرمىسۇن[134].

[2] كىمكى ھارامدىن تۇغۇلغان بولسا پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتىگە كىرەلمەس؛

---

132 «ئاتىسىنىڭ خوتۇنى» ــ ئۆگەي ئانىسى ياكى ئاتىسىنىڭ توقلى.

133 «ئاتىسىنىڭ يوتقىنىنى ئاچماسلىقى كېرەك» ــ دېمەك، ئاتىسىنىڭ توقلى ياكى ئۆگەي ئانىسى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزسە ئاتىسىنىڭ نومۇسىغا تەگكەن بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

134 «پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتى» ــ بۇ ئىبارە: بىرىنچىدىن مۇقەددەس جاي ئالدىدا بولسۇن ياكى باشقا يەرلەردە بولسۇن ئىبادەت سورۇنلىرىنى، شۇنداقلا پەرۋەردىگار ئىسرائىلغا تاپشۇرغان ھېيت-بايراملارغا قاتنىشىش ئىمتىيازىنى كۆرسىتىدۇ؛ ئىككىنچىدىن، ئىسرائىلدىكى تولۇق ھوقۇقلۇق پۇقرالار، يەنى ئەمەلدار، ئاقساقاللار ياكى سوراقچى بولالايدىغانلارنى كۆرسەتسە كېرەك.
«...ئاختا بولۇپ قالغان بولسا پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەت جامائىتىگە كىرەلمەس» ــ قەدىمكى زامانلاردا بۇتپەرەسلەر ئۆز بۇتلىرىغا ساداقەتلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بەزىدە ئۆز جىنسىي ئەزالىرىنى كېسىۋېتەتتى.

ئۇنىنچى ئەۋلادىغىچە مۇنداقلاردىن ھېچكىم پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتىگە كىرمىسۇن.

[3] ھېچبىر ئاممونىي ۋە يا ھېچبىر موئابىي پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتىگە كىرمىسۇن؛ ئۇنىنچى ئەۋلادىغىچە ئۇلاردىن ھېچكىم پەرۋەردىگارنىڭ جامائىتىگە ھەرگىز كىرمىسۇن. [4] سەۋەب شۇكى، سىلەر مىسىردىن چىققىنىڭلاردا ئۇلار ئالدىڭلارغا يېمەكلىك[135]، سۇ ئېلىپ چىقمىدى ۋە سىلەرگە زىيانكەشلىك قىلىشقا سىلەرنى قارغىسۇن دەپ، ئارام-ناھارائىمدىكى پېتورلۇق بېئورنىڭ ئوغلى بالائامنى ياللىدى. [5] لېكىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بولسا بالائامنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماي، بەلكى سىلەر ئۈچۈن قارغىشنى بەرىكەتكە ئايلاندۇرۇۋەتتى؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە مۇھەببەت باغلىغان. [6] سىلەر ھەممە كۈنلىرىڭلاردا ئاممونىيلار ۋە موئابىيلارنىڭ ئامان-ئېسەنلىكى ۋە بەختىنى ھەرگىز ئىستىمەڭلار.

[7] لېكىن ئېدومىيلار قېرىنداشلىرىڭلار بولغاچ، ئۇلارغا نەپرەت بىلەن قارىماڭلار. مىسىرلىقلارغىمۇ نەپرەت بىلەن قارىماڭلار، چۈنكى سىلەر ئۇلارنىڭ زېمىنىدا مۇساپىر بولۇپ تۇرغانىدىڭلار. [8] بۇلارنىڭ ئۈچىنچى ئەۋلادىدىن تۇغۇلغان بالىلار پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەت جامائىتىگە كىرسە بولىدۇ.

شەخسىي تازىلىق

[9] دۈشمەنلىرىڭگە قارشى جەڭگە چىقىپ چېدىر تىكسەڭ، ھەرخىل ناپاكلىقتىن ئېھتىيات قىلغىن. [10] ئەگەر ئاراڭلاردا كېچىسى بىرسى چۈشىدە شەيتان ئاتلاپ[136] ناپاك بولغان بولسا، ئۇ چېدىرگاھدىن چىقىپ كەتسۇن؛ چېدىرگاھقا ئۇدۇللا كىرمىسۇن؛ [11] كەچقۇرۇن كىرگەندە ئۇ سۇغا چۈشۈپ، كۈن پاتقاندا چېدىرگاھغا يېنىپ كىرسۇن.

---

[135] ئىبرانىي تىلدا «نان».

[136] «شەيتان ئاتلاپ» — بىز مۇشۇ سۆزنى تەرجىمىمىزدە ئىشلەتكىنىمىز شەيتاننىڭ بۇ ئىشقا مەسئۇل ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكىنىمىز يوق. ئوقۇرمەنلەر بۇ سۆزگە تونۇش بولغانلىقى ئۈچۈن ئىشلەتتۇق، خالاس.

[12] ھاجىتىڭلار ئۈچۈن چېدىرگاھىنىڭ سىرتىدا بىر جايىڭلار بولسۇن؛ تەرەتكە شۇ يەرگە بېرىڭلار. [13] سايمانلىرىڭلار ئىچىدە بىر گۈرجەك بولسۇن؛ سەن سىرتتا تەرەتكە ئولتۇرساڭ، ئۇنىڭ بىلەن ئورەك كولاپ تەرىتىڭنى كۆمۈۋەت. [14]چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى قۇتقۇزۇشقا، دۈشمەنلىرىڭنى ئالدىڭلارغا تاپشۇرۇشقا چېدىرگاھىڭ ئوتتۇرىسىدا يۈرىدۇ؛ شۇڭا سېنىڭ چېدىرگاھىڭ پاك بولسۇن. بولمىسا ئۇ سېنىڭكىدە بىرەر پاسكىنىلىق كۆرسە سەندىن ئايرىلىپ كېتىشى مۇمكىن.

قۇللارغا قانداق مۇئامىلە قىلىش

[15] ئۆز خوجىسىدىن قېچىپ يېنىڭغا كەلگەن قۇلنى ئۆز خوجىسىغا تۇتۇپ بەرمىگىن. [16] ئۇ ئاراڭلاردا سىلەر بىلەن بىللە تۇرۇپ، قايسى شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئىچىدە قايسى يەرنى تاللىسا، شۇ يەردە تۇرسۇن. سىلەر ئۇنىڭغا زۇلۇم قىلماڭلار.

[17] ئىسرائىلنىڭ قىزلىرىنىڭ ئارىسىدا ھېچبىر پاھىشە بولمىسۇن، ئىسرائىلنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئارىسىدا ھېچبىر پاھىشە ھەزىلەك بولمىسۇن. [18] بىر قەسەمنى بەجا كەلتۈرمەك ئۈچۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئۆيىگە پاھىشىنىڭ پۇلىنى ياكى ھەزىلەكنىڭ پۇلىنى كەلتۈرمىگىن[137]؛ چۈنكى بۇ ئىككىسى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىكتۇر.

ئۆسۈم ۋە قەسەملەر توغرۇلۇق

[19] سىلەر ئۆز قېرىندىشىڭلاردىن ئۆسۈم ئالماڭلار؛ پۇلنىڭ ئۆسۈمى بولسۇن، ئاشلىقنىڭ ئۆسۈمى بولسۇن ياكى ھەرقانداق ئۆسۈم ئالغۇدەك باشقا نەرسىنىڭ ئۆسۈمىنى ئالساڭلار بولمايدۇ. [20] ئەمما چەتئەللىكتىن ئۆسۈم ئالساڭلار بولىدۇ، لېكىن قېرىندىشىڭلاردىن ھېچ ئۆسۈم ئالماڭلار. شۇنداق قىلساڭلار پەرۋەردىگار

[137] «ھەزىلەك» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ئىت». ئايەتتە ئالاھىدە كۆزدە تۇتۇلغىنى بۇتپەرەسلىك يولىدا پاھىشە بولۇپ تېنىنى ساتقۇچىلار.

خۇدايىڭلار سىلەر ئۇنى ئىگىلەشكە كىرىدىغان زېمىندا، قوللىرىڭلارنىڭ بارلىق ئەمگىكىدە سىلەرگە بەرىكەت بېرىدۇ.

[21] سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئالدىدا بىر نەرسىنى ئاتاشقا قەسەم قىلغان بولساڭ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا ھايال قىلما. بولمىسا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۇنى سەندىن تەلەپ قىلغىنىدا گۇناھكار بولىسەن. [22] لېكىن ئەگەر سەن بىر نەرسىنى ئاتاشقا قەسەم قىلمىساڭ، ئۇ ساڭا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ.

[23] ئاغزىڭدىن چىققانغا ئەمەل قىلغىن؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا قەسەم قىلىپ ئاتىغىنىڭنى، يەنى ئاغزىڭنىڭ سۆزى بويىچە ئىختىيارىي ھەدىيەڭنى سۇنۇشۇڭ كېرەك.

[24] سەن قوشناڭنىڭ تاللىقىغا كىرسەڭ خالىغىنىڭچە يەپ تويۇن، ئەمما قاچا-قۇچاڭغا ئېلىپ ماڭمىغىن.

[25] قوشناڭنىڭ پىشقان زىرائەتلىكىگە كىرسەڭ، قولۇڭ بىلەن زىرائەتنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ ئالساڭ بولىدۇ؛ ئەمما قوشناڭنىڭ زىرائەتلىرىگە ئورغاق سالغۇچى بولما.

تالاق خېتى بېرىش توغرۇلۇق

24

[1] ئەگەر بىرسى بىر ئايالنى ئەمرىگە ئالغاندىن كېيىن ئۇنىڭدا بىرەر سەت ئىشنى بىلىپ، ئۇنىڭدىن سۆيۈنمىسە[138]، ئۇنداقتا ئۇ تالاق خېتىنى پۈتۈپ، ئۇنىڭ قولىغا بېرىشى كېرەك؛ ئاندىن ئۇنى ئۆز ئۆيىدىن چىقىرىۋەتسە بولىدۇ. [2] ئايال ئۇنىڭ ئۆيىدىن چىققاندىن كېيىن باشقا ئەرگە تەگسە بولىدۇ. [3] بۇ ئىككىنچى ئەرمۇ ئۇنى يامان كۆرۈپ، تالاق خېتىنى يېزىپ قولىغا بېرىپ ئۇنى ئۆز ئۆيىدىن چىقىرىۋەتسە ياكى ئۇنى ئالغان ئىككىنچى ئېرى ئۆلۈپ كەتسە [4] ئۇنى قويۇپ بەرگەن ئاۋۋالقى ئېرى ئۇنى ناپاك ھېسابلاپ،

[138] بۇ يەردىكى «سەت (ئۇياتلىق) ئىش» زىنانى كۆرسەتمەيدۇ؛ زىناخورلۇق بولسا ئۆلۈم جازاسى بېرىلەتتى. شۇڭا «سەت ئىش» بەلكىم ئايالنىڭ باشقا ئەرلەرگە قاراپ ناز-كەرەشمە قىلىشى، زىنا قىلماي لېكىن باشقا بىرسى بىلەن بىرخىل ئوينىشىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

ئىككىنچى قېتىم خوتۇنلۇققا ئالمىسۇن؛ چۈنكى ئۇنداق قىلسا، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك ئىش بولىدۇ. سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا مىراس قىلىپ بېرىدىغان زېمىننىڭ ئۈستىگە گۇناھ يۈكلىمىگىن[139].

رەھىمدىللىق، ماخاۋ كېسىلى ۋە ئادالەت توغرۇلۇق

5 ئەگەر بىركىم يېڭىدىن خوتۇن ئالغان بولسا ئۇنىڭغا نە جەڭگە چىقىش، نە باشقا بىرەر ئىشقا بۇيرۇلمىسۇن؛ ئۇ بەلكى ئالغان خوتۇنىنى خۇش قىلىش ئۈچۈن بىر يىلغىچە ئەركىن-ئازاد بولۇپ ئۆيىدە ئولتۇرسۇن.
6 ھېچكىم يارغۇنچاق ياكى تۈگمەننىڭ ئۈستى تېشىنى كاپالەتكە ئالمىسۇن؛ چۈنكى بۇ ئىش بىرسىنىڭ ھاياتىنى كاپالەتكە ئالغاندەك بولىدۇ.
7 ئەگەر بىركىم ئىسرائىللاردىن بولغان قېرىندىشىنىڭ بىرىنى بۇلاپ كېلىپ، ئۇنى قۇلدەك ئىشلەتسە ۋە ياكى ئۇنى سېتىۋەتسە شۇ بۇلاڭچى ئۆلتۈرۈلسۇن؛ سىلەر شۇنداق قىلساڭلار ئاراڭلاردىن رەزىللىكنى چىقىرىۋېتىسىلەر.
8 پېسە-ماخاۋ ۋاباسى پەيدا بولسا، ئۆزۈڭلارغا پەخەس بولۇڭلار، لاۋىي كاھىنلارنىڭ سىلەرگە بارلىق كۆرسەتكىنىنى قىلىڭلار؛ مەن ئۇلارغا قانداق ئەمر قىلغان بولسام شۇنىڭغا كۆڭۈل قويۇپ ئەمەل قىلىڭلار.
9 مىسىردىن چىققىنىڭلاردا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ يولدا مەريەمگە قانداق قىلغىنىنى ئەسكە ئېلىڭلار[140].
10 ئەگەر سەن ئۆز بۇرادەر-قوشناڭغا قەرز بەرسەڭ، كاپالەت ئېلىش ئۈچۈن ئۆيىگە كىرمىگىن؛
11 بەلكى تاشقىرىدا تۇرۇپ تۇر؛ ساڭا قەرزدار كىشى ئۆزى ساڭا بېرىدىغان كاپالەتنى تاشقىرىغا ئېلىپ چىقسۇن.
12 شۇ كىشى يوقسۇل بولسا سەن ئۇنىڭدىن كاپالەتكە ئالغان كىيىمنى يېپىنىپ ئۇخلىمىغايسەن[141]؛
13 ھېچ بولمىغاندا سەن بەلكى كاپالەتنى كۈن پاتقاندا ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ بەرگىن؛

---

139 نېمىشقا بۇ ئىش «پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك ئىش بولىدۇ»؟ بۇ مەسىلە توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

140 «چۆل.» 12:1-15نى كۆرۈڭ.

141 ياكى «كەچتە ئۇخلىغىنىڭدا ئۇنىڭدىن كاپالەتكە ئالغان كىيىمنى يېپىنىڭدا قالدۇرمىغىن».

شۇنداق قىلساڭ ئۇ ئۆز تونىنى يېپىنىپ ئۇخلىغاندا، ساڭا بەخت-بەرىكەت
تىلەيدۇ. شۇنداق قىلساڭ بۇ ئىش ساڭا پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا
ھەققانىيلىق سانىلىدۇ.
14 ئاجىز، نامرات مەدىكارغا ناھەقلىق قىلما، مەيلى ئۇ قېرىنداشلىرىڭلاردىن
بولسۇن ياكى يېزا-شەھەرلىرىڭلاردا تۇرغان مۇساپىرلاردىن بولسۇن. 15 ئۇ
نامراتلىقتىن ئۆز ھەققىگە ئىنتىزار بولغاچقا، ئۇ ئىشلىگەن شۇ كۈنى كۈن
پېتىشتىن بۇرۇن ھەققىنى چوقۇم بەرگىن؛ بولمىسا، ئۇ سېنىڭ توغراڭدا
پەرۋەردىگارغا پەرياد كۆتۈرىدۇ، بۇ ئىش گۇناھ بولۇپ بېشىڭغا چۈشىدۇ.
16 باللىرىنىڭ جىنايىتى ئۈچۈن ئاتا ئۆلتۈرۈلمىسۇن، بالىلارمۇ ئاتىنىڭ
جىنايىتى ئۈچۈن ئۆلتۈرۈلمىسۇن؛ بەلكى جىنايىتى بار بولغان ھەربىر كىشى ئۆز
گۇناھى ئۈچۈن ئۆلۈم جازاسىنى تارتسۇن.
17 سەن مۇساپىر ياكى يېتىم توغرىسىدىكى ھۆكۈمنى بۇرمىلىما؛ تۇل ئايالنىڭ
كىيىم-كېچەكلىرىنىمۇ كاپالەتكە ئالما، 18 بەلكى ئۆزۈڭنىڭ مىسىردا قۇل بولۇپ
پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى شۇ يەردىن ھۆر قىلىپ قۇتقۇزۇپ كەلگىنىنى
يادىڭغا كەلتۈرگىن. شۇڭا مەن ساڭا بۇنىڭغا ئەمەل قىلغىن دەپ بۇيرۇيمەن.
19 سەن ئېتىزلىقىڭنىڭ ھوسۇلىنى يىغقىنىڭدا بىر باغ ئۆنچىنى ئۇنتۇپ
قالغان بولساڭ، ئۇنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن يېنىپ بارمىغىن؛ ئۇ ئۆنچە
مۇساپىر، يېتىم-يېسىر ۋە تۇل خوتۇنغا تەگسۇن. شۇنداق قىلغاندا پەرۋەردىگار
خۇدايىڭ سېنىڭ قوللىرىڭنىڭ بارلىق ئەمگىكىنى بەرىكەتلەيدۇ.
20 زەيتۇن دەرىخىڭنى قاققىنىڭدىن كېيىن شاخلىرىدا قالغانلىرىنى قايتا
قاقما؛ قالدۇقلىرى مۇساپىر، يېتىم-يېسىر ۋە تۇل خوتۇنغا تەگسۇن.
21 ئۈزۈمزارلىقىڭنىڭ ئۈزۈملىرىنى يىغىپ بولغاندىن كېيىن ۋاشاڭ قىلمىغىن.
قالدۇقلىرى مۇساپىر، يېتىم-يېسىر ۋە تۇل خوتۇنغا تەگسۇن.
22 ئۆزۈڭنىڭ مىسىر زېمىنىدا قۇل بولغىنىڭنى يادىڭغا كەلتۈرگىن؛ شۇڭا
مەن ساڭا بۇنىڭغا ئەمەل قىلغىن دەپ بۇيرۇيمەن.

ھەر تۈرلۈك قانۇن-بەلگىلىمىلەر

25

1 ئەگەر ئىككى كىشى بىرنەرسىنى تالىشىپ قېلىپ، ھۆكۈم
بېرىشنى تەلەپ قىلىپ سوت ئالدىغا كەلسە، ئۇنداقتا سوراقچىلار
دەۋاغا ھۆكۈم چىقىرىپ ھەقدارنى ھەق، گۇناھى بار ئادەمنى گۇناھكار دەپ
جاكارلىسۇن. 2 ئەگەر گۇناھكار ئادەم دەررىگە لايىق بولسا، سوراقچى ئۇنى ئۆزىنىڭ
ئالدىدا يەرگە ياتقۇزۇپ، ئۇنىڭ قىلغان گۇناھىغا لايىق ساناپ دەررىلەتسۇن.
3 لېكىن پەقەت قىرىق دەررىلا ئۇرۇلسۇن؛ شۇنىڭدىن زىيادە ئۇرۇلمىسۇن، كۆپ
ئۇرۇلسا شۇ قېرىندىشىڭ كۆز ئالدىڭدا كەمسىتىلگەن بولىدۇ.
4 سەن خامان تېپىۋاتقان كالىنىڭ ئاغزىنى بوغمىغىن.
5 ئەگەر بىر يەردە تۇرىدىغان قېرىنداش ئاكا-ئىنىلارنىڭ بىرى بالا
يۈزى كۆرمەي ئۆلۈپ كەتسە، ئۆلگەن كىشىنىڭ ئايالى يات بىر كىشىگە
تەگمىسۇن؛ بەلكى ئۇنىڭ ئېرىنىڭ بىرتۇغقان قېرىندىشى ئۇنىڭ قېشىغا
كىرىپ ئۇنى خوتۇنلۇققا ئېلىپ، بىرتۇغقان قېرىنداشلىق بۇرچىنى ئادا
قىلسۇن؛ 6 ئۆلگەن قېرىندىشىنىڭ ئىسمى ئىسرائىلدىن ئۆچۈرۈلمەسلىكى
ئۈچۈن ئايالىنىڭ تۇنجى بالىسىغا ئۇنىڭ ئىسمى قويۇلسۇن.
7 لېكىن ئەگەر بۇ كىشى يەڭگىسىنى ئېلىشنى خالىمىسا، يەڭگىسى
شەھەر دەرۋازىسىدىكى ئاقساقاللارنىڭ قېشىغا بېرىپ: «ئېرىمنىڭ
بىرتۇغقان قېرىندىشى ئۆز قېرىندىشىنىڭ ئىسمىنى ئىسرائىلدا قالدۇرۇشقا
ئۇنىمىدى؛ ئۇ مەن ئۈچۈن بىرتۇغقان قېرىنداشلىق بۇرچىنى ئادا قىلىشقا
ئۇنىمىدى»، دەپ ئېيتسۇن.
8 ئاندىن ئۇنىڭ شەھىرىدىكى ئاقساقاللار ئۇنى چاقىرتىپ ئۇنىڭغا
نەسىھەت قىلسۇن؛ ئەگەر ئۇ: «مەن ئۇنى خوتۇنلۇققا ئېلىشنى خالىمايمەن»،
دەپ چىڭ تۇرۇۋالسا، 9 يەڭگىسى ئاقساقاللارنىڭ كۆز ئالدىدا ئۇنىڭ قېشىغا
بېرىپ، ئۇنىڭ پۇتىدىن كەشىنى سالدۇرۇپ، يۈزىگە تۈكۈرۈپ: «بىر تۇغقان
قېرىندىشى ئۈچۈن ئائىلە قۇرۇشقا ئۇنىمىغان كىشىگە شۇنداق قىلىنسۇن!»
دەپ جاكارلىسۇن. 10 شۇ كىشىنىڭ نامى ئىسرائىلنىڭ ئىچىدە: «كەشى
سېلىنغۇچىنىڭ ئۆيى» دەپ ئاتالسۇن.

11 ئەگەر ئىككى ئادەم بىر-بىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغىنىدا بىرىنىڭ ئايالى
ئۆز ئېرىگە ياردەملىشىپ ئېرىنى ئۇرغۇچىنىڭ قولىدىن ئاجراتماقچى بولۇپ،
قولىنى ئۇزىتىپ ئۇرغۇچىنىڭ جان يېرىنى تۇتۇۋالسا، 12 ئۇنداقتا سەن ئۇنىڭغا
ھېچ رەھىم قىلماي[142] قولىنى كېسىۋەت.
13 سېنىڭ خالتاڭدا چوڭ-كىچىك ئىككى خىل تارازا تېشى بولمىسۇن.
14 ئۆيۈڭدە چوڭ-كىچىك ئىككى خىل ئەفاھ[143] ساقلىما.
15 تارازا تېشىڭ توپتوغرا، دۇرۇس بولسۇن؛ ئەفاھىڭمۇ توپتوغرا، دۇرۇس
بولسۇن. شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بېرىدىغان زېمىندا
ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولىدۇ. 16 چۈنكى كىمكى شۇنداق قىلسا، كىمكى ناھەق ئىش
قىلسا، خۇدايىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك سانىلىدۇ.

ئامالەكلەردىن كېلىدىغان خەتەرنى يوقىتىش

17 مىسىردىن چىقىپ كېلىۋاتقىنىڭلاردا ئامالەكلەرنىڭ سىلەرگە نېمە
قىلغىنىنى ئېسىڭلاردا تۇتۇڭلار؛ 18 ئۇلار خۇدادىن قورقماي، يولدا سىلەرگە
ئۇچراپ، سىلەر ھېرىپ-چارچاپ ھالىڭلار قالمىغان چاغدا، كەينىڭلاردا
قالغان ئاجىز كىشىلەرنى ئۇرۇپ يوقاتمىدىمۇ؟ ئۇ خۇدادىن ھېچ قورقمىدى.
19 شۇڭا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ مىراسىڭ بولسۇن دەپ ساڭا ئىگىلەشكە
بېرىدىغان زېمىندا، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئەتراپىڭدىكى بارلىق دۈشمەنلىرىڭدىن
ئامانلىق بەرگىنىدە، ئامالەكلەرنىڭ نامىنى ئاسماننىڭ تېگىدە ئەسلەنمىگۈدەك
دەرىجىدە ئۆچۈرۋەت؛ بۇ ئىشنى ئۇنۇتما.

142 ئىبرانىي تىلىدا «كۆزۈڭ ئۇنى ھېچ ئايىمىسۇن».
143 «ئەفاھ» ئاشلىق-دانلارنىڭ ئۆلچەم بىرلىكى، تەخمىنەن 20 ياكى27 لىتر.

مېۋە ۋە باشقا مەھسۇلاتلاردىن «بىرىنچى ھوسۇل»نى خۇداغا ئاتاش

26

[1] سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا مىراس قىلىپ بېرىدىغان زېمىنغا كىرىپ ئۇنى ئۆزۈڭنىڭ قىلىپ ئىگىلەپ ئولتۇراقلاشقاندا، [2] پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بېرىدىغان زېمىنىڭنىڭ ھوسۇلىنى ئالغاندا، سەن يەرنىڭ دەسلەپكى پىشقان مېۋىسىنى ئېلىپ، سېۋەتكە سېلىپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆز نامىنى قويۇشقا تاللايدىغان جايغا ئېلىپ بېرىشىڭ كېرەك؛ [3] ئاندىن شۇ ۋاقىتتىكى كاھىنىنىڭ قېشىغا كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭغا: «پەرۋەردىگار ئۆزى بىزگە بېرىشكە ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا قەسەم قىلغان زېمىنغا كىردىم، بۈگۈن مەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا شۇنداق بولغىنىغا گۇۋاھمەن»، دەپ ئېيتىسەن.

[4] كاھىن سېۋەتنى قولۇڭدىن ئېلىپ ئۇنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ قۇربانگاھىنىڭ ئالدىدا قويىدۇ؛ [5] ئاندىن سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا سۆز قىلىپ مۇنداق دەيسەن: ــ «مېنىڭ ئاتام ئەسلى غېرىب[144] بىر ئارامىي ئىدى؛ مىسىرغا چۈشۈپ ئولتۇراقلاشتى؛ ئۇلار شۇ يەردە سانى ئاز مۇساپىر بولسىمۇ، بارغانسېرى كۆپىيىپ ئۇلۇغ، كۈچلۈك، چوڭ بىر خەلق بولدى. [6] لېكىن مىسىرلىقلار بىزگە قاتتىق قوللۇق قىلىپ، زۇلۇم سېلىپ بىزنى ئېغىر ئەمگەككە سالدى. [7] ئەمما بىز ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا پەرياد قىلغىنىمىزدا، پەرۋەردىگار ئاۋازىمىزنى ئاڭلاپ بىز تارتىۋاتقان خارلىق، جاپا ۋە زۇلۇمغا نەزىرىنى سالدى. [8] شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگار كۈچلۈك قول ۋە ئۇزارتقان بىلەك، دەھشەتلەر ۋە مۆجىزىلىك ئالامەتلەر ۋە كارامەتلەر بىلەن بىزنى مىسىردىن چىقىرىپ [9] بىزنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىپ بۇ زېمىنغا، يەنى سۈت بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان بىر زېمىنغا ئىگە قىلدى! [10] ئەمدى مانا، ئەي پەرۋەردىگار، سەن ماڭا بەرگەن بۇ زېمىنىڭنىڭ مېۋىسىنىڭ دەسلەپكى پىشقىنىنى سېنىڭ قېشىڭغا ئەكەلدىم»، دەيسەن.

[144] ياكى «سەرگەردان» ياكى «يوقاپ كېتەي دېگەن».

شۇلارنى دەپ، سىۋەتنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ھۇزۇرىدا قويۇپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا سەجدە قىلىسەن؛ [11] شۇنداق قىلىپ سەن ۋە ئۆيىڭدىكىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ سىلەرگە ئاتا قىلغان ھەممە نېمەتلىرىدىن خۇش بولۇڭلار؛ ئۆزۈڭ، لاۋىيلار ۋە ئاراڭلاردا تۇرىدىغان مۇساپىرلار قوشۇلۇپ شادلىنىڭلار.

ئۈچىنچى يىلدىكى ئۆشرە

[12] سەن ھەر ئۈچىنچى يىلىدا، يەنى ئوندىن بىرى بولغان ئۆشرە يىلىدا ھەممە ھوسۇلۇڭنىڭ ئوندىن بىرىنى ئۆشرە ئايرىپ بولغاندىن كېيىن، سەن لاۋىي بىلەن مۇساپىرغا، يېتىم-يېسىر، تۇل خوتۇنلارغا دەرۋازىلىرىڭنىڭ ئىچىدە شۇلاردىن يەپ تويۇنسۇن دەپ بېرىسەن؛ [13] ۋە سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئالدىدا سۆز قىلىپ شۇنداق دەيسەن: «مەن ئۆيۈمدىن خۇداغا مۇقەددەس قىلىنغان نەرسىلەرنى ئايرىپ ئېلىپ چىقىپ، سەن ماڭا تاپىلىغان ئەمر بويىچە بۇلارنى لاۋىي بىلەن مۇساپىرغا، يېتىم-يېسىر، تۇل خوتۇنلارغا بەردىم؛ مەن سېنىڭ ئەمرلىرىڭنىڭ ھېچبىرىنى نە بۇزمىدىم، نە ھېچقاچان ئۇنۇتمىدىم؛ [14] ماتەم تۇتقانلىرىمدا شۇلاردىن ھېچنېمىنى يېمىدىم، ناپاك ھالەتتە تۇرۇپ بۇنىڭدىن بىرنېمىنى ئالمىدىم؛ ئۆلگەن كىشىگە ئاتاپ بۇنىڭدىن ھېچنېمە بەرمىدىم، بەلكى پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ھەر ئىشتا سەن ماڭا ئەمر قىلغىنىڭ بويىچە قىلدىم. [15] ئەمدى سەن مۇقەددەس ماكانىڭ بولغان ئاسمانلاردىن نەزەر سېلىپ ئۆز خەلقىڭ ئىسرائىلنى، شۇنداقلا ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا قەسەم بىلەن قىلغان ۋەدەڭ بويىچە، ھەسەل بىلەن سۈت ئاقىدىغان، بىزگە بەرگەن بۇ زېمىننى بەرىكەتلىگەيسەن».

خۇلاسە

[16] بۈگۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ بۇ بەلگىلىمىلەرگە ھەم ھۆكۈملەرگە ئەمەل قىلىشقا ئەمر قىلدى؛ پۈتۈن قەلبىڭ، پۈتۈن جېنىڭ بىلەن ئۇلارنى تۇتۇپ ئۇلارغا ئەمەل قىل.

[17] سەن بۈگۈن پەرۋەردىگارنى ئۆزۈڭنىڭ خۇدايىڭ بولۇشقا، شۇنداقلا
ئۇنىڭ يوللىرىدا مېڭىشقا، ئۇنىڭ بەلگىلىمىلىرىگە، ئۇنىڭ ئەمرلىرىگە، ئۇنىڭ
ھۆكۈملىرىگە ئەمەل قىلىپ ئۇنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىشقا قوبۇل قىلدىڭ؛ [18] ۋە
پەرۋەردىگار بولسا بۈگۈن سىلەرنى ئۆزىنىڭ خاس خەلقى بولۇشقا، ئۇنىڭ بارلىق
ئەمرلىرىنى تۇتۇشقا (ئۇ سىلەرگە ۋەدە قىلغاندەك) سىلەرنى قوبۇل قىلدى.
[19] شۇنداق بولسا، ئۇ سىلەرگە ئىززەت، نام-شۆھرەت ۋە شان-شەرەپ
بېرىپ، ئۆزى ياراتقان بارلىق ئەللەردىن سىلەرنى ئۈستۈن قىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن
سىلەر ئۇنىڭ ئېيتقىنىدەك، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۈچۈن مۇقەددەس بىر
خەلق بولىسىلەر.

شەكەمدە يىغىلىش — بەخت-بەرىكەت ۋە لەنەتلىك ئىشلار

27

[1] مۇسا ۋە ئىسرائىلنىڭ ئاقساقاللىرى خەلققە بۇيرۇپ مۇنداق
دېدى: —
«مەن بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىغان بۇ بارلىق ئەمرنى تۇتۇڭلار. [2] ئىئوردان
دەرياسىدىن ئۆتۈپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان زېمىنغا
كىرگەن كۈندە، سىلەر چوڭ-چوڭ تاشلارنى تىكلەپ ئۇلارنى ھاك بىلەن
ئاقارتىڭلار؛ [3] ئاندىن ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار سىلەرگە
ۋەدە قىلغىنىدەك، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرگە بېرىدىغان، سۈت
بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان زېمىنغا كىرىشىڭلار ئۈچۈن دەريادىن
ئۆتكىنىڭلەردە، بۇ قانۇننىڭ ھەممە سۆزلىرىنى شۇ تاشلارغا پۈتۈپ قويۇڭلار.
[4] سىلەر ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ، مېنىڭ بۈگۈنكى ئەمرىم بويىچە شۇ
تاشلارنى ئېبال تېغىدا تىكلەپ، ئۇلارنى ھاك بىلەن ئاقارتىڭلار. [5] سىلەر شۇ
يەردە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۈچۈن تۆمۈر ئەسۋاب تەگمىگەن تاشلاردىن
قۇربانگاھ ياساڭلار؛ [6] پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ بۇ قۇربانگاھى يونۇلمىغان،
پۈتۈن تاشلاردىن ياسالسۇن؛ ئۇنىڭ ئۈستىدە كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى
خۇدايىڭلار پەرۋەردىگارغا ئاتاپ سۇنۇڭلار، [7] ۋە شۇ يەردە ئىناقلىق
قۇربانلىقلىرىنىمۇ سۇنۇڭلار، ئۇلاردىن يەپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ

ھۇزۇرىدا شادلىنىڭلار. 8 سىلەر شۇ تاشلار ئۈستىگە بۇ قانۇننىڭ ھەممە
سۆزلىرىنى ئېنىق پۈتۈپ قويۇڭلار».
9 ئاندىن مۇسا بىلەن لاۋىي كاھىنلار پۈتكۈل ئىسرائىلغا سۆز قىلىپ: «ئەي
ئىسرائىل، شۈك تۇرۇپ ئاڭلاڭلار! سىلەر بۈگۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ
خەلقى بولدۇڭلار. 10 ئەمدى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ،
مەن بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىغان ئۇنىڭ ئەمرلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىگە ئەمەل
قىلىڭلار» ــ دېيىشتى.
11 شۇ كۈنى مۇسا خەلققە ئەمر قىلىپ مۇنداق دېدى: ــ
12 سىلەر ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، بۇلار، يەنى شىمېئون،
لاۋىي، يەھۇدا، ئىسساكار، يۈسۈپ بىلەن بىنيامىنلار گەرىزىم تېغىنىڭ ئۈستىدە
تۇرۇپ، خەلققە بەخت-بەرىكەت تىلىسۇن. 13 بۇلار، يەنى رۇبەن، گاد، ئاشىر،
زەبۇلۇن، دان بىلەن نافتالى ئېبال تېغىنىڭ ئۈستىدە لەنەت ئوقۇشقا تۇرسۇن.

ئەھدىدە كۆرسىتىلگەن لەنەتلىك ئىشلار

14 ئۇ ۋاقىتتا لاۋىيلار ئىسرائىللارنىڭ ھەممىسىگە يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: ــ
15 «كىمكى ھۈنەرۋەننىڭ قولى بىلەن بىرەر ئويما ياكى قۇيما مەبۇدنى
ياساپ چىقسا (پەرۋەردىگار ئالدىدا يىرگىنچلىك ئىشتۇر!)، ئۇنى يوشۇرۇنچە
تىكلەپ قويسا لەنەتكە قالسۇن[145]» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ
ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
16 «كىمكى ئاتا-ئانىسىنى كۆزگە ئىلمىسا لەنەتكە قالسۇن» دەپ
جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
17 «كىمكى قوشنىسىنىڭ پاسىل تېشىنى يۆتكىسە لەنەتكە قالسۇن»،
دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ئامىن! دېسۇن.
18 «كىمكى بىر كورنى يولدىن ئازدۇرسا لەنەتكە قالسۇن» دەپ

145 «لەنەتكە قالسۇن» دېگەننىڭ مۇشۇ يەردىكى ئاساسىي ئۇقۇمى خەلقنىڭ لەنىتىگە قالغانلىقى ئەمەس، بەلكى «خۇدا لەنەت قىلدى»، «خۇدانىڭ جازاسىغا ئۇچرايدىغان» دېگەن ئۇقۇمنى بىلدۈرىدۇ.

جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
19 «كىمكى مۇساپىر، يېتىم-يېسىر ۋە تۇل خوتۇن تۇغرىسىدىكى ھۆكۈمنى بۇرمىلىسا، لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
20 «كىمكى ئاتىسىنىڭ خوتۇنى بىلەن ياتسا، ئاتىسىنىڭ يوتقىنىنى ئاچقان بولغاچقا[146] لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ئامىن! ــ دېسۇن.
21 «كىمكى ھايۋان بىلەن مۇناسىۋەت قىلسا لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ئامىن! ــ دېسۇن.
22 «كىمكى ئاتىسىنىڭ قىزى ياكى ئانىسىنىڭ قىزى بولغان ئۆز ھەمشىرىسى بىلەن ياتسا لەنەتكە قالسۇن» ــ دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ئامىن! ــ دېسۇن.
23 «كىمكى قېيىنئانىسى بىلەن ياتسا لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ئامىن! ــ دېسۇن.
24 «كىمكى قوشنىسىنى پايلاپ تۇرۇپ يوشۇرۇن ئۆلتۈرسە لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
25 «كىمكى گۇناھسىز ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ ئۇنىڭ قېنى ئۈچۈن ھەق ئالسا لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.
26 «كىمكى بۇ قانۇننىڭ سۆزلىرىگە كۆڭۈل بۆلمەي، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشتا چىڭ تۇرمىسا، لەنەتكە قالسۇن» دەپ جاكارلىسۇن. ئاندىن خەلقنىڭ ھەممىسى جاۋابەن: ــ ئامىن! دېسۇن.

ئەھدىنىڭ بەخت-بەرىكەتلىرى

28

1 ئەگەر سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ مەن بۈگۈن ساڭا تاپشۇرىدىغان ئەمرلىرىگە ئەمەل قىلىشقا

146 «ئاتىسىنىڭ يوتقىنىنى ئاچقان...» ــ بۇ سۆزلەر توغرۇلۇق 22:30نى ۋە ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ.

كۆڭۈل بۆلسەڭ، خۇدايىڭ پەرۋەردىگار سېنى يەر يۈزىدىكى ھەممە ئەللەرنىڭ ئۈستىگە چوڭ قىلىدۇ؛ [2] پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ سۆزىنى ئاڭلىساڭ بۇ ھەممە بەخت-بەرىكەتلەر ساڭا ئەگىشىپ ئۈستۈڭگە چۈشىدۇ: —

[3] سەن شەھەردە بەخت-بەرىكەتلىك بولىسەن، سەھرادىمۇ بەخت-بەرىكەتلىك بولىسەن.

[4] بالىياتقۇڭنىڭ مېۋىسى بىلەن يېرىڭنىڭ مېۋىسى، چارپايلىرىڭنىڭ مېۋىسى، يەنى كالاڭنىڭ نەسىللىرى ۋە قوي پادىلىرىڭ تۇغقىنى بولسا، بەخت-بەرىكەتلىك بولىدۇ.

[5] سېۋىتىڭ بەخت-بەرىكەتلىك بولىدۇ، تەڭنەڭمۇ بەخت-بەرىكەتلىك بولىدۇ.

[6] سەن كىرسەڭمۇ بەخت-بەرىكەتلىك بولىسەن، چىقساڭمۇ بەخت-بەرىكەتلىك بولىسەن.

[7] ساڭا قارشى چىققان دۈشمەنلىرىڭنى پەرۋەردىگار ئالدىڭدا مەغلۇپ قىلىدۇ؛ ئۇلار بىر يول بىلەن ساڭا ھۇجۇمغا كېلىپ، يەتتە يول بىلەن ئالدىڭدىن قاچىدۇ.

[8] سېنىڭ ئامبارلىرىڭدا ۋە قولۇڭ بىلەن قىلىدىغان بارلىق ئىشلىرىڭدا پەرۋەردىگار ئۈستۈڭگە بەخت-بەرىكەت بۇيرۇيدۇ؛ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا بېرىدىغان زېمىندا ئۇ سېنى بەرىكەتلەيدۇ.

[9] ئەگەر سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتۇپ يوللىرىدا ماڭساڭ، ئۆزى قەسەم بىلەن ساڭا ۋەدە قىلغاندەك پەرۋەردىگار سېنى تىكلەپ ئۆزىگە مۇقەددەس بىر خەلق قىلىدۇ. [10] شۇنىڭ بىلەن يەر يۈزىدىكى ھەممە خەلقلەر سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن ئاتالغىنىڭنى كۆرۈپ سەندىن قورقىدۇ. [11]پەرۋەردىگار سېنى ياشنىتىدۇ؛ ساڭا بېرىشكە ئاتا-بوۋىلىرىڭغا قەسەم بىلەن ۋەدە قىلغان زېمىندا سېنى ئۆز بەدىنىڭنىڭ مېۋىسى بىلەن چارپايلىرىڭنىڭ مېۋىسى ۋە يېرىڭنىڭ مېۋىسىنى مول ۋە بەرىكەتلىك قىلىدۇ.

[12] پەرۋەردىگار سېنىڭ زېمىنىڭغا ئۆز ۋاقتىدا يامغۇر بېرىپ قوللىرىڭنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بەرىكەتلەش ئۈچۈن ئۆز خەزىنىسى بولغان ئاسماننى ساڭا ئاچىدۇ؛ ئۆزۈڭ ھېچ كىمدىن قەرز ئالمايسەن، بەلكى كۆپ ئەللەرگە قەرز

بېرىسەن. [13] پەرۋەردىگار سېنى قۇيرۇق ئەمەس، باش قىلىدۇ؛ سەن پەقەت ئۈستى بولۇپ، ئاستى بولمايسەن. ئەگەر مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئەمرلىرىگە قۇلاق سېلىپ، ئۇلارنى تۇتۇپ ئەمەل قىلساڭ، [14] شۇنداقلا مەن بۈگۈن سىلەرگە بۇيرۇغان ھەممە سۆزلەرنىڭ ھېچ بىرىدىن ئوڭ ياكى سولغا چەتنەپ كەتمىسەڭ، باشقا ئىلاھلارغا ئەگىشىپ قۇللۇقىغا كىرمىسەڭ، شۇنداق بولىدۇ.

بەخت-بەرىكەتنىڭ لەنەتكە ئايلىنىشى

[15] لېكىن شۇنداق بولىدۇكى، ئەگەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالماي، مەن بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىغان ئۇنىڭ بارلىق ئەمرلىرى بىلەن بەلگىلىمىلىرىنى تۇتمىساڭلار ھەم ئۇلارغا ئەمەل قىلمىساڭلار، بۇ لەنەتلەرنىڭ ھەممىسى ساڭا ئەگىشىپ ئۈستۈڭگە چۈشىدۇ: —
[16] سەن شەھەردە لەنەتكە قالىسەن، سەھرادىمۇ لەنەتكە قالىسەن.
[17] سېۋىتىڭ لەنەتكە قالىدۇ، تەڭنەڭمۇ لەنەتكە قالىدۇ.
[18] بالىياتقۇڭنىڭ مېۋىسى، يېرىڭنىڭ مېۋىسى، كالاڭنىڭ نەسىللىرى ۋە قوي پادىلىرىڭنىڭ تۇغقىنى لەنەتكە قالىدۇ.
[19] سەن كىرسەڭمۇ لەنەتكە قالىسەن، چىقساڭمۇ لەنەتكە قالىسەن.
[20] سېنىڭ پەرۋەردىگارنى تاشلىغان رەزىل قىلمىشلىرىڭ ئۈچۈن ئۇ سەن يوق قىلىنغۇچە، تېزدىن ھالاك قىلىنغۇچە، قولۇڭ قىلغان بارلىق ئىشلىرىڭدا سېنىڭ ئۈستۈڭگە لەنەت، پاراكەندىلىك ۋە دەشنەم چۈشۈرىدۇ. [21] پەرۋەردىگار سەن ئىگىلەشكە كىرىدىغان زېمىندىن سېنى يوقاتقۇچە ساڭا ۋابا چاپلاشتۇرىدۇ. [22] پەرۋەردىگار سېنى سىل-ۋابا كېسىلى، كېزىك كېسىلى، ياللۇغلۇق كېسىلى ۋە بەزگەك كېسىلىگە گىرىپتار قىلىپ، قۇرغاقچىلىق[147]، چاۋىرىش ئاپىتى[148] ۋە ھال ئاپىتىگە مۇپتىلا قىلىدۇ. بۇ ئاپەتلەر سەن يوق قىلىنغۇچە سېنى قوغلايدۇ.

147 ياكى «قىلىچ».
148 ياكى «قۇرغاق شامال».

23 بېشىڭنىڭ ئۈستىدىكى ئاسمان مىستەك، ئايىغىڭنىڭ ئاستىدىكى يەر
تۆمۈردەك بولىدۇ. 24 پەرۋەردىگار سېنىڭ زېمىنىڭدا ياغىدىغان يامغۇرنى توپا-
چاڭ ۋە قۇم قىلىدۇ؛ ئۇلار تاكى سەن ھالاك بولغۇچە ئاسماندىن ئۈستۈڭگە
چۈشىدۇ.
25 پەرۋەردىگار ئۆزى سېنى دۈشمەنلىرىڭنىڭ ئالدىدا مەغلۇپ قىلىدۇ.
سەن ئۇلارغا قارشى بىر يول بىلەن بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدىن يەتتە يول
بىلەن قاچىسەن؛ يەر يۈزىدىكى ھەممە ئەللەرنى دەككە-دۈككىگە سالىدىغان
ئوبيېكت بولۇپ قالىسلەر. 26 ئۆلۈكلىرىڭلار ئاسماندىكى بارلىق ئۇچار-قاناتلار
بىلەن يەر يۈزىدىكى ھايۋانلارغا يەم بولىدۇ؛ ئۇلارنى ھەيدىۋېتىدىغان ھېچكىم
چىقمايدۇ. 27 پەرۋەردىگار سېنى مىسىردىكى ساقايماس يارا-چاقىلىرى[149]،
چىقان-ھۆررەكلەر، تەمرەتكە، قىچىشقاق بىلەن ئۇرىدۇ. 28 پەرۋەردىگار
سېنى ساراڭلىق، كورلۇق ۋە پاراكەندىلىك بىلەن ئۇرىدۇ. 29 سەن كۈپكۈندۈزدە
كور كىشى قاراڭغۇدا تەمتىلىگەندەك تەمتىلەپ يۈرىسەن، بارلىق يوللىرىڭ
ئاقمايدۇ؛ سەن كۈندىن-كۈنگە پەقەت زۇلۇم بىلەن بۇلاڭچىلىققا ئۇچرىغۇچى
بولىسەن، سېنى قۇتقۇزىدىغان ھېچكىم چىقمايدۇ.
30 سەن بىر خوتۇن بىلەن ۋەدىلەشسەڭ باشقا بىر ئادەم ئۇنىڭ بىلەن
ياتىدۇ؛ ئۆينى سالساڭ ئۇنىڭدا ئولتۇرالمايسەن، تەك تىككەن بولساڭ
مېۋىسىنى يېيەلمەيسەن. 31 كالاڭ كۆزلىرىڭنىڭ ئالدىدا سويۇلىدۇ، لېكىن
گۆشىدىن يېيەلمەيسەن؛ قاراپ تۇرۇپ ئېشىكىڭ سەندىن بۇلاپ كېتىلىدۇ،
ساڭا يېنىپ كەلمەيدۇ. قويلىرىڭ دۈشمەنلىرىڭنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىدۇ،
ئۇلارنى ياندۇرۇپ كېلىشكە ياردەمگە ھېچكىم چىقمايدۇ.
32 ئوغۇل بىلەن قىزلىرىڭ باشقا بىر ئەلنىڭ قولىغا چۈشۈپ، كۆزلىرىڭ
پۈتۈن كۈن ئۇلارغا تەلمۈرۈش بىلەن چارچايدۇ؛ لېكىن قولۇڭ ئۇلارنى قۇتقۇزۇشقا
ئامالسىز قالىدۇ.
33 يېرىڭنىڭ مەھسۇلاتلىرى بىلەن ئەمگىكىڭنىڭ بارلىق مېۋىسىنى سەن
تونۇمايدىغان بىر ئەل يەپ كېتىدۇ؛ سەن بارلىق كۈنلىرىڭدە ئېزىلىپ زۇلۇم

149 «مىسىردىكى ساقايماس يارا-چاقىلىرى...» بەلكىم خۇدا ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغاندا
مىسىرلىقلارغا چۈشۈرگەن يارا-چاقىلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن («مىس.» 9:9-11نى كۆرۈڭ).

تارتىسەن؛ [34] كۆزلىرىڭ كۆرگەن ئىشلاردىن سەن ساراڭ بولۇپ كېتىسەن.
[35] پەرۋەردىگار سېنى تاپىنىڭدىن چوققاڭغىچە، تىزىڭ بىلەن پاچاق-پۇتلىرىڭغىچە ساقايماس دەھشەتلىك يارا-چاقىلار بىلەن ئۇرىدۇ.
[36] پەرۋەردىگار سېنى ئۆز ئۈستۈڭگە تىكلىگەن پادىشاھىڭغا قوشۇپ ئۆزۈڭ ۋە ئاتا-بوۋىلىرىڭ تونۇمىغان بىر ئەلگە تۇتۇپ بېرىدۇ. سەن شۇ يەردە تۇرۇپ ياغاچ ۋە تاشتىن ياسالغان باشقا ئىلاھلارغا چوقۇنىسەن. [37] سەن پەرۋەردىگار سېنى ئېلىپ بارىدىغان ھەممە ئەللەر ئارىسىدا ۋەھىمە، سۆز-چۆچەك ۋە تاپا-تەنىنىڭ ئوبيېكتى بولۇپ قالىسەن.

بەخت-بەرىكەتنىڭ لەنەتكە ئايلىنىشى — داۋامى

[38] سەن ئېتىزلىققا بىرىپ كۆپ ئۇرۇق چاچىسەن، لېكىن چېكەتكىلەر ئۇلارنى يەپ كېتىپ، ئۇنىڭدىن ئاز يىغىپ كېلىسەن.
[39] تاللارنى تىكىپ پەرۋىش قىلساڭمۇ، ئۇلارنى قۇرتلار يەپ كېتىپ، نە مېۋىسىنى يىغالمايسەن، نە شاراب ئىچەلمەيسەن.
[40] زېمىنىڭنىڭ ھەر يېرىدە زەيتۇن باغلىرىڭ بولسىمۇ، ئۇنىڭ مېيى بىلەن بەدىنىڭنى مەسىھلەپ مايلىيالمايسەن؛ چۈنكى دەرەخلەردىكى مېۋىلەر پىشمايلا چۈشۈپ كېتىدۇ.
[41] ئوغۇل ۋە قىز پەرزەنت كۆرسەڭمۇ، لېكىن ئۇلار يېنىڭدا تۇرمايدۇ؛ چۈنكى ئۇلار سۈرگۈن بولۇپ كېتىدۇ.
[42] سېنىڭ ھەربىر دەرىخىڭ بىلەن يېرىڭنىڭ بارلىق مەھسۇلاتلىرىنى چېكەتكىلەر ئۆزىنىڭ قىلىدۇ.
[43] ئاراڭلاردا تۇرۇۋاتقان مۇساپىر سەندىن بارغانسېرى ئۈستۈن بولۇپ، سەن بارغانسېرى تۆۋەن بولۇپ قالىسەن. [44] ئۇ ساڭا قەرز بەرگۈچى بولىدۇ، ئەمما سەن ئۇنىڭغا قەرز بېرەلمەيسەن. ئۇ باش بولىدۇ، سەن قۇيرۇق بولىسەن.
[45] سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالماي، ئۇ ساڭا تاپىلىغان ئەمر ۋە بەلگىلىمىلەرنى تۇتمىغىنىڭ ئۈچۈن بۇ لەنەتلەرنىڭ ھەممىسى سەن ھالاك قىلىنغۇچە سېنى قوغلاپ يېتىپ، ئۈستۈڭگە چۈشىدۇ. [46] بۇ لەنەتلەر

ئۆزۈك ۋە نەسلىڭنىڭ ئۈستىگە مەڭگۈلۈك چۈشىدىغان مۆجىزىلىك ئالامەت
ۋە كارامەت بولۇپ قالىدۇ.
47 سەن كەڭرىچىلىكتە شادلىق ۋە كۆڭۈل خۇشلۇقى بىلەن پەرۋەردىگار
خۇدايىڭنىڭ قۇللۇقىدا بولمىغاچقا، 48 بۇنىڭ ئورنىغا سەن ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق،
يالىڭاچلىق ۋە ھەر نەرسىنىڭ كەمچىلىكىدە بولۇپ پەرۋەردىگار ساڭا قارشى
ئەۋەتىدىغان دۈشمەنلىرىڭنىڭ قۇللۇقىدا بولۇپ قالىسەن؛ ئۇ سېنى ھالاك
قىلغۇچە بوينۇڭغا تۆمۈر بويۇنتۇرۇقنى سالىدۇ. 49 پەرۋەردىگار يىراقتىن، يەنى يەر
يۈزىنىڭ چېتىدىن سەن تىلىنى بىلمەيدىغان، بۈركۈتتەك شۇڭغۇپ كېلىدىغان
بىر ئەلنى ساڭا قارشى ئەۋەتىدۇ. 50 ئۇ ئەلپازى ئەشەددىي، قېرىلارغا يۈز-خاتىرە
قىلمايدىغان ۋە ياشلارغا مېھىر كۆرسەتمەيدىغان بىر ئەل بولىدۇ. 51 ئۇ سەن
ھالاك بولغۇچە، چارۋىلىرىڭنىڭ نەسلى بىلەن يېرىڭنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى يەپ
كېتىدۇ؛ چۈنكى ئۇ سېنى يوقىتىپ بولمىغۇچە ساڭا نە ئاشلىق، نە يېڭى شاراب،
نە زەيتۇن مېيى، نە كالىڭنىڭ موزايلىرى نە قوي پادىلىرىڭنىڭ قوزىلىرىدىن
بىر نېمىنى قويمايدۇ. 52 سەن تايانغان پۈتكۈل زېمىنىڭدىكى ھەممە ئېگىز،
مەھكەم سېپىللىرىڭ ئۆرۈلۈپ چۈشكۈچە، ئۇ پۈتكۈل زېمىنىڭدىكى بارلىق
دەرۋازىلىرىڭ ئالدىغا كېلىپ، سېنى قورشىۋالىدۇ؛ ئۇ پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا
بەرگەن زېمىنىڭنىڭ ھەر يېرىدىكى ھەممە دەرۋازىلىرىڭ ئالدىغا كېلىپ، سېنى
قورشىۋالىدۇ. 53 شۇ ۋاقىتتا دۈشمەنلىرىڭنىڭ قىستاپ كېلىشلىرى بىلەن
بولغان قامال-قىستاڭنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى ئىچىدە، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ
ساڭا ئاتا قىلغان، ئۆز تېنىڭنىڭ مېۋىسى بولغان ئوغۇللىرىڭنىڭ گۆشىنى ۋە
قىزلىرىڭنىڭ گۆشىنى يەيسەن. 54 ۋە شۇنداق بولىدۇكى، ئاراڭلاردىكى نازۇك،
ئىنتايىن سىلىق-سىپايە بىر ئادەم قېرىندىشى، قۇچىقىدىكى ئايالى، شۇنداقلا
تېخى تىرىك باللىرىدىن قىزغىنىپ، ئۇلارغا يامان كۆزى بىلەن قارايدۇ؛
55 شۇڭا، دۈشمەنلىرىڭنىڭ قامال-ئىسكەنجىسىدە سەن ئۆز دەرۋازىلىرىڭ
ئىچىدە قىينالغىنىڭدا ھېچنېمە قالمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ ئۆزى يەۋاتقان
باللىرىنىڭ گۆشىدىن ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىغا ئازراقمۇ بەرمەيدۇ.
57-56 ئاراڭلاردىكى ئەسلىدە نازۇك ۋە سىلىق-سىپايە بولغان، سىلىق-
سىپايىلىكى ۋە نازۇكلۇقىدىن پۇتى بىلەن يەرگە دەسسەشنىمۇ خالىمايدىغان

ئايال قۇچىقىدىكى ئېرى، ئوغۇل-قىز پەرزەنتلىرىدىن قىزغىنىپ، ئۇلارغا يامان كۆزى بىلەن قارايدۇ؛ چۈنكى دۈشمەنلىرىڭنىڭ قامال-ئىسكەنجىسى بىلەن سەن ئۆز دەرۋازىلىرىڭ ئىچىدە قىينالغىنىڭدا ھېچنەرسە قالمىغاچقا، ئۇ ئۆز پۇتى ئارىلىقىدىن چىققان بالا ھەمراھى بىلەن ئۆزى تۇغقان بالىلىرىنى يوشۇرۇنچە يەيدۇ.

خۇدانىڭ ئەھدىسىدىن چىقىشنىڭ ئاقىۋىتى

[58] سەن بۇ كىتابتا پۈتۈلگەن بۇ قانۇننىڭ بارلىق سۆزلىرىگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلمىسەڭ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ئۇلۇغ ۋە ھەيۋەتلىك نامىدىن قورقمىساڭ، [59] پەرۋەردىگار سېنىڭ ئۈستۈڭگە چۈشۈرىدىغان ۋابالار ھەم نەسلىڭنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان ۋابالارنى ئاجايىب قىلىدۇ؛ ئۇ دەھشەتلىك، ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ۋابالارنى ۋە ئېغىر، ئۇزاققا سوزۇلىدىغان كېسەللەرنى ئۈستۈڭگە ۋە نەسلىڭگە چۈشۈرىدۇ؛ [60] پەرۋەردىگار سەن قورققان، مىسىردىكى بارلىق كېسەللەرنى ئۈستۈڭگە چۈشۈرۈپ، ساڭا چاپلاشتۇرىدۇ. [61] شۇنىڭدەك بۇ قانۇنىي كىتابتا پۈتۈلمىگەن ھەممە كېسەل ۋە ھەممە ۋابانىمۇ پەرۋەردىگار تاكى سەن ھالاك بولغۇچە ئۈستۈڭگە چۈشۈرىدۇ. [62] شۇنىڭ بىلەن ئەسلىدە ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك نۇرغۇن بولساڭلارمۇ، ئەمدىلىكتە ئاز بىر تۈركۈم كىشىلەر بولۇپ قالىسىلەر؛ چۈنكى سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالمىدىڭلار.

[63] ۋە شۇنداق بولىدۇكى، پەرۋەردىگار ئىلگىرى سىلەرگە ياخشىلىق قىلىپ، سىلەرنى ئاۋۇتقىنىدىن سۆيۈنگەندەك، ئۇ ئەمدى سىلەرنى يوقىتىپ ھالاك قىلىدىغىنىدىن سۆيۈنىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ئىگىلەشكە كىرىدىغان زېمىندىن يۇلۇپ تاشلىنىسىلەر. [64] پەرۋەردىگار سىلەرنى يەر يۈزىنىڭ بۇ چېتىدىن ئۇ چېتىگىچە بولغان ھەممە ئەللەرنىڭ ئارىسىغا تارقىتىدۇ؛ سىلەر ئۆزۈڭلار ياكى ئاتا-بوۋىلىرىڭلار تونۇمىغان ياغاچ بىلەن تاشتىن ياسالغان ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىدا بولىسىلەر؛ [65] سىلەر ئۇ ئەللەرنىڭ ئارىسىدا نە ئارام تاپالمايسىلەر، نە تاپىنىڭلار تىرەپ تۇرغۇدەك ھېچ مەزمۇت جاي بولمايدۇ؛

پەرۋەردىگار بەلكى شۇ يەردە سىلەرنىڭ كۆڭلۈڭلارنى غۇۋالاشتۇرۇپ تىترىتىپ،
كۆزۈڭلارنى قاراڭغۇلاشتۇرۇپ جېنىڭلارنى سولاشتۇرىدۇ. [66] سىلەر قاراپ
تۇرۇپ جېنىڭلار قىلدا ئېسىقلىقتەك تۇرىدۇ؛ سىلەر كېچە-كۈندۈز دەككە-
دۈككىدە بولۇپ جېنىمدىن ئايرىلىپ قالارمەنمۇ؟ — دەپ قورقىسىلەر؛ [67]
كۆڭلۈڭنى باسقان ۋەھىمە ۋە پاراكەندىچىلىك ۋە كۆزلىرىڭ كۆرگەن كۆرۈنۈشلەر
تۈپەيلىدىن ئەتىگىنى: «كاشكى كەچ بولسىدى!»، كەچتە بولسا: «كاشكى
ئەتىگەن بولسىدى!» دەيسەن. [68] پەرۋەردىگار سىلەرگە ۋەدە قىلىپ: «سىلەر
بۇ يولنى ئىككىنچى يەنە كۆرمەيسىلەر» دېگەن شۇ يول بىلەن سىلەرنى
كېمىگە چۈشۈرۈپ مىسىرغا ياندۇرىدۇ. سىلەر شۇ يەردە دۈشمەنلىرىڭلارغا
قۇل-دېدەك بولۇشقا ئۆزۈڭلارنى ساتىسىلەر، لېكىن سىلەرنى ئالغىلى ئادەم
چىقمايدۇ.

مۇسا پەيغەمبەر خەلققە سۆز قىلدۇ — ئەسلەش ۋە جېكىلەش

29

1 تۆۋەندىكىلەر پەرۋەردىگار ئىسرائىللار بىلەن ئەھدە باغلاش
ئۈچۈن موئاب زېمىنىدا مۇساغا تاپىلىغان سۆزلەردۇر. بۇ ئەھدە
پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن ھورەبدە قىلغان ئەھدىدىن باشقا بىر ئەھدە ئىدى.
2 مۇسا پۈتكۈل ئىسرائىلنى چاقىرىپ ئۇلارغا مۇنداق دېدى:
«سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ مىسىر زېمىنىدا پىرەۋنگە، ئۇنىڭ بارلىق
خىزمەتكارلىرى ۋە زېمىنىنىڭ ھەممە يېرىدە كۆز ئالدىڭلاردا نېمە ئىش
قىلغىنىنى كۆردۈڭلار، 3 يەنى شۇ چوڭ ئاپەتلەر بىلەن ئۇلۇغ مۆجىزىلىك
ئالامەت ۋە كارامەتلەرنى ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆردۈڭلار. 4 لېكىن پەرۋەردىگار
سىلەرگە بۈگۈنگىچە چۈشەنگۈدەك كۆڭۈل، كۆرگۈدەك كۆز ۋە ئاڭلىغۇدەك قۇلاق
بەرمىدى. 5 مەن قىرىق يىل سىلەرنى باياۋاندا يېتەكلەپ يۈردۈم؛ شۇ ۋاقىتلاردا
ئۈستۈڭلاردىكى كىيىملىرىڭلار كونىرىمىدى، پۇتۇڭلاردىكى كەشىڭلارمۇ كونىراپ
كەتمىدى. 6 خۇدا ئۆزىنىڭ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئىكەنلىكىنى
بىلسۇن دەپ، سىلەرگە يېيىشكە نان، ئىچىشكە شاراب ياكى كۈچلۈك
ئىچىملىك نېسىپ قىلمىدى. 7 سىلەر بۇ جايغا يېتىپ كەلگىنىڭلاردا

ھەشبوننىڭ پادىشاھى سىھون بىلەن باشاننىڭ پادىشاھى ئوگ بىز بىلەن
جەڭ قىلغىلى چىقتى؛ ئەمما بىز ئۇلارنى ئۇرۇپ مەغلۇپ قىلدۇق؛ 8 بىز
ئۇلارنىڭ زېمىنلىرىنى ئېلىپ رۇبەنلەر بىلەن گادلار ۋە ماناسسەھنىڭ يېرىم
قەبىلىسىگە مىراس قىلىپ بەردۇق.
9 ئەمدى سىلەر ھەممە ئىشلىرىڭلاردا راۋاج تېپىش ئۈچۈن بۇ ئەھدىنىڭ
سۆزلىرىنى تۇتۇپ، ئۇلارغا ئەمەل قىلىڭلار.
10 بۈگۈن ھەممىڭلار ــ قەبىلە باشلىقلىرىڭلار، ئاقساقاللىرىڭلار،
ئەمەلدارلىرىڭلار، شۇنىڭدەك ئىسرائىلنىڭ ھەممە ئەرلىرى، 11 كىچىك
بالىلىرىڭلار، ئاياللىرىڭلار، چېدىرگاھىڭلاردا تۇرۇۋاتقان مۇساپىرلار،
شۇنداقلا ئوتۇن كەسكۈچىلىرىڭلار ۋە سۇ توشۇغۇچىلىرىڭلارمۇ، ھەممىڭلار
پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ھازىر تۇرۇۋاتىسىلەر؛ 12 مەقسەت شۇكى، پەرۋەردىگار
خۇدايىڭلارنىڭ ئەھدىسىگە، يەنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۈگۈن سىلەرگە
بەرگەن قەسەمى بىلەن باغلىغان ئەھدىگە داخىل بولۇشۇڭلار ئۈچۈندۇر، 13 ۋە
شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئۇ سىلەرنى بۈگۈن ئۆزىگە خاس بىر خەلق قىلىپ سىلەرگە
ۋەدە قىلغىنىدەك، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا، يەنى ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپقا
قىلغان قەسەمى بويىچە ئۆزى سىلەرگە خۇدا بولۇشتۇر. 14 لېكىن مەن بۇ
ئەھدە ۋە قەسەمنى يالغۇز سىلەر بىلەنلا ئەمەس، 15 بەلكى بۈگۈن بىز بىلەن بۇ
يەردە پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلار، شۇنداقلا بۈگۈن بۇ يەردە
بىز بىلەن بىرگە بولمىغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى بىلەنمۇ تۈزۈشمەن[150] 16
(چۈنكى سىلەر بىزنىڭ مىسىر زېمىنىدا قانداق تۇرغانلىقىمىز ۋە سەپىرىمىزدە
ئەللەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىن قانداق ئۆتۈپ كەلگىنىمىزنى ئوبدان بىلىسىلەر؛ 17
سىلەر ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى يىرگىنچلىك نەرسىلەرنى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
ياغاچ، تاش، ئالتۇن ۋە كۈمۈشتىن ياسالغان بۇتلارنى كۆردۈڭلار). 18 ئەھدىنىڭ
مەقسىتى بولسا، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ھەربىر ئەر، ھەربىر ئايال، ھەربىر
ئائىلە ۋە ھەربىر قەبىلىلىرىڭلاردىن بۈگۈن كۆڭلى پەرۋەردىگار خۇدايىمىزدىن
يېنىپ، شۇ ئەللەرنىڭ ئىلاھلىرىنىڭ قۇللۇقىغا كىرىپ كېتىدىغان ھېچ كىشى

---

150 «لېكىن مەن بۇ ئەھدە... كىشىلەرنىڭ ھەممىسى بىلەنمۇ تۈزۈشمەن» ــ مۇسۇ سۆزلەردە (14-15-ئايەتتە) «مەن» دېگەن سۆزلىگۈچى مۇسا پەيغەمبەر بولسا كېرەك.

بولمىسۇن، شۇنداقلا ئاراڭلاردا ئۆت سۈيى ۋە ئەمەن چىقىرىدىغان يىلتىز پەيدا بولۇپ قالمىسۇن ئۈچۈندۇر. 19 دەرۋەقە شۇنداق بولىدۇكى، شۇ لەنەت سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندا ئۆز كۆڭلىدە ئۆز-ئۆزىنى بەخت-بەرىكەتلىك ساناپ: «مەن قانچە باشباشتاقلىق بىلەن ماڭساممۇ، تىنچ-ئامانلىقتا تۇرىۋېرىمەن»، دېگۈچى شۇنداق بىر كىشى بولىدۇ؛ نەتىجىدە، نەم يەرمۇ چاڭقاق يەرگە ئوخشاشلا ۋەيران قىلىنىدۇ[151]. 20 پەرۋەردىگار مۇنداق كىشىنى ئەپۇ قىلمايدۇ، بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى بىلەن ئوتلۇق قەھرى تۈتۈندەك شۇ كىشىگە چۈشىدۇ؛ بۇ كىتابتا پۈتۈلگەن ھەممە لەنەتلەر ئۇنىڭ بېشىغا چۈشىدۇ؛ پەرۋەردىگار ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاسماننىڭ تېگىدىن ئۆچۈرىدۇ. 21 پەرۋەردىگار بۇ قانۇن كىتابىدا پۈتۈلگەن ئەھدىنىڭ ھەممە لەنەتلىرى بويىچە ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلىلىرىدىن ئۇنى ئايرىپ چىقىپ، ئاپەتكە مۇپتىلا قىلىدۇ.

22 كەلگۈسى دەۋر بولسا، يەنى سىلەردىن كېيىن چىقىدىغان باللىرىڭلار ۋە شۇنداقلا يىراق يۇرتتىن كەلگەن مۇساپىرلار پەرۋەردىگار شۇ زېمىننىڭ ئۈستىگە ئەۋەتكەن بالايىئاپەتلەر بىلەن كېسەللەرنى كۆرىدۇ؛ 23 پەرۋەردىگار غەزىپى ۋە قەھرى بىلەن ۋەيران قىلغان سودوم، گومورا، ئادماھ ۋە زەبوئىملارنىڭ ۋەيرانچىلىقىدەك زېمىننىڭ ھەممە يېرى گۈڭگۈرتلىشىپ، شورلىشىپ، كۆيۈپ كەتكىنىنى، تېرىقچىلىقمۇ، ھوسۇلمۇ بولمىغىنىنى، ئوت-چۆپمۇ ئۈنمىگىنىنى كۆرىدۇ؛ 24 بۇنى كۆرگەنلەر، ھەتتا ھەممە ئەل-يۇرت: «نېمىشقا پەرۋەردىگار بۇ زېمىنغا مۇنداق قىلغاندۇ؟ نېمىشقا ئۇنىڭ غەزىپى شۇنچە قاتتىق، ئەشەددىي بولغاندۇ؟» دەپ سورايدۇ؛ 25 ئاندىن ئۇلارغا جاۋاب بېرىلىپ: «ئۇلار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنى مىسىر زېمىنىدىن قۇتقۇزۇپ چىقارغىنىدا ئۇلار بىلەن بېكىتكەن ئەھدىنى تاشلاپ، 26 بېرىپ ئۇلارنىڭ نېسىۋىسى بولمىغان، ئۆزىمۇ تونۇمىغان ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرىپ، ئۇلارغا چوقۇنغىنى ئۈچۈن شۇنداق بولدى. 27 مانا بۇ سەۋەبتىن پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى بۇ زېمىنغا تۇتىشىپ، بۇ كىتابتا پۈتۈلگەن ھەممە لەنەتنى ئۇنىڭ ئۈستىگە

151 ياكى «مەست كىشى ئۇسسۇز كىشىگە قوشۇلۇپ يوقىتىلىدۇ». باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرىمۇ ئۇچرىشى مۇمكىن. لېكىن ئومۇمىي مەنىسى شۈبھىسىزكى، ھەممە ئادەم ئاپەتكە ئۇچراپ يوقىتىلىدۇ.

كەلتۈردى. [28] شۇنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار غەزەپ، ئاچچىق ۋە زور قەھر بىلەن ئۇلارنى يۇرتىدىن يۇلۇپ، باشقا بىر يۇرتقا تاشلىدى» ــ دېيىلىدۇ.
[29] ھەربىر يوشۇرۇن سىرلار بولسا پەرۋەردىگار خۇدايىمىزنىڭكىدۇر؛ لېكىن ھەرقانداق ئاشكارىلانغان ۋەھىيلەر بولسا بۇ قانۇننىڭ سۆزلىرىگە ئەمەل قىلىشىمىز ئۈچۈن ئەبەدگىچە بىز ۋە بالىلىرىمىزنىڭكىدۇر.

30

[1] ۋە شۇنداق بولىدۇكى، بۇ بارلىق ئىشلار، يەنى مەن سىېنىڭ ئالدىڭدا قويغان بۇ بەرىكەت بىلەن لەنەت بېشىڭغا چۈشكىنىدە، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ھەيدىۋەتكەن ئەللەرنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ بۇلارنى ئېسىڭگە ئېلىپ كۆڭۈل بۆلۈپ، [2] ئۆزۈڭ ۋە بالىلىرىڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ يېنىغا يېنىپ ئۇنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، مەن بۈگۈن ساڭا ئەمر قىلغان بارلىق ئىشلارغا پۈتۈن قەلبىڭ ۋە پۈتۈن جېنىڭ بىلەن ئىتائەت قىلساڭ، [3] شۇ چاغدا پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى سۈرگۈنلۈكتىن قايتۇرۇپ، ساڭا ئىچىنى ئاغرىتىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئۆزى ھەيدىۋەتكەن ئەللەردىن يىغىپ كېلىدۇ. [4] گەرچە ئاراڭلاردىن ھەتتا ئاسمانلارنىڭ چېتىگىچىمۇ ھەيدىلىپ كەتكەنلەر بولسىمۇ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى شۇ يەردىن يىغىپ جەم قىلىپ كېلىدۇ. [5] پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سېنى ئاتا-بوۋىلىرىڭنىڭ تەۋەلىكى بولغان زېمىنغا كەلتۈرىدۇ ۋە سەن ئۇنى ئىگىلەيسەن؛ ئۇ ساڭا ياخشىلىق قىلىپ ئاتا-بوۋىلىرىڭنىڭ سانىدىن زىيادە كۆپ قىلىدۇ؛ [6] پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى پۈتۈن قەلبىڭ، پۈتۈن جېنىڭ بىلەن سۆيۈشكە پەرۋەردىگار خۇدايىڭ قەلبىڭنى ۋە نەسلىلىرىڭنىڭ قەلبىنى خەتنە قىلىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن سىلەر ھايات ياشايسىلەر. [7] شۇنداقلا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار بۇ ھەممە لەنەتلەرنى دۈشمەنلىرىڭلارنىڭ ئۈستىگە، سىلەرگە نەپرەتلىنىدىغانلارنىڭ ئۈستىگە، سىلەرگە زىيانكەشلىك قىلغانلارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرىدۇ. [8] سىلەر بولساڭلار يېنىپ كېلىپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، مەن بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىغان ھەممە ئەمرلىرىگە ئەمەل قىلىسىلەر.
[9] شۇنداق قىلساڭلار، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار قوللىرىڭلارنىڭ ھەممە ئىشىدا، بەدىنىڭلارنىڭ مېۋىسىنى، چارۋاي ماللىرىڭلارنىڭ مېۋىسىنى ۋە يېرىڭنىڭ

مېۋىسىنىمۇ ئاۋۇتۇپ سىلەرنى زور ياشنىتىدۇ. چۈنكى پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا ياخشىلىق قىلىشتىن سۆيۈنگەندەك، سىلەرگە ياخشىلىق قىلىشتىن سۆيۈنىدۇ. 10 سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، بۇ قانۇن كىتابىدا پۈتۈلگەن ئەمرلەر بىلەن بەلگىلىمىلەرنى تۇتۇپ، پۈتۈن قەلبىڭلار، پۈتۈن جېنىڭلار بىلەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ تەرىپىگە بۇرۇلساڭلارلا، شۇنداق بولىدۇ.

11 چۈنكى مەن بۈگۈن ساڭا تاپىلىغان بۇ ئەمر سەن ئۈچۈن كارامەت ئىش ئەمەس[152] ياكى سەندىن يىراقمۇ ئەمەس. 12 بۇ ئەمر ئاسماننىڭ ئۈستىدە ئەمەس، سېنىڭ: «بىزنىڭ ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىقىمىز ئۈچۈن كىم ئاسمانغا چىقىپ ئۇنى ئېلىپ چۈشۈپ بىزگە ئاڭلىتىدۇ؟» دېيىشىڭنىڭ ھاجىتى بولمايدۇ 13 ۋە شۇنىڭدەك بۇ ئەمر دېڭىزنىڭ ئۇ تەرىپىدىمۇ ئەمەستۇر، سېنىڭ: «بىزنىڭ ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىقىمىز ئۈچۈن كىم دېڭىزدىن ئۆتۈپ، ئۇنى ئېلىپ كېلىپ بىزگە ئاڭلىتىدۇ» دېيىشىڭنىڭ ھاجىتى بولمايدۇ. 14 چۈنكى بۇ سۆز بولسا ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىقىڭ ئۈچۈن ساڭا بەك يېقىن، يەنى ئاغزىڭدا ۋە كۆڭلۈڭدە باردۇر[153].

15 مانا، مەن بۈگۈن ئالدىڭلاردا ھايات بىلەن ياخشىلىق، ئۆلۈم بىلەن يامانلىقنى قويدۇم؛ 16 چۈنكى ئۆزۈم ساڭا ھۆكۈم بېرىپ: ــ سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنى سۆيۈپ، ئۇنىڭ يوللىرىدا مېڭىپ، ئەمرلىرى، بەلگىلىمىلىرى ھەم ھۆكۈملىرىگە ئەمەل قىلىڭلار، دەپ بۈگۈن سىلەرگە تاپىلىدىم؛ شۇنداق قىلساڭلار سىلەر ياشاپ ئاۋۇپ، ئۇنى ئىگىلەشكە كىرىدىغان زېمىنغا بارغىنىڭلاردا پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار سىلەرنى بەرىكەتلەيدۇ. 17 لېكىن ئەگەر كۆڭلۈڭنى تەتۈر قىلىپ، قۇلاق سالماي ئازدۇرۇلۇپ، باشقا ئىلاھلارغا باش ئۇرۇپ چوقۇنغىلى تۇرساڭ، 18 مەن شۇنى بۈگۈن سىلەرگە ئاگاھلاندۇرۇپ ئېيتىپ قويايكى، سىلەر ھالاك بولماي قالمايسىلەر؛ سىلەر ئۇنى ئىگىلەشكە ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ بارىدىغان زېمىنغا كىرگىنىڭلاردا ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرەلمەيسىلەر.

---

152 بۇ ئايەتتىكى «كارامەت» دېگەن سۆز ئادەتتە پەقەت خۇدالا قىلىدىغان ئىشنى ياكى خۇدانىڭ سۈپىتىنى كۆرسىتىدۇ.

153 «رىم.» 10:6-10نى كۆرۈڭ.

19 مەن بۈگۈن ھايات بىلەن ئۆلۈمنى، بەرىكەت بىلەن لەنەتنى ئالدىڭدا
قويغىنىمغا ئاسمان بىلەن زېمىننى ئۈستۈڭگە گۇۋاھ بولۇشقا چاقىرىمەن؛
ئەمدى ئۆزۈڭ ۋە نەسلىڭ ياشاي دېسەڭلار، ھاياتنى تاللىۋال؛ 20 پەرۋەردىگار
خۇدايىڭنى سۆيۈپ، ئۇنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، ئۇنىڭغا باغلانغىن؛
چۈنكى ئۇ[154] ئۆزى سېنىڭ ھاياتىڭ ۋە ئۆمرۈڭنىڭ ئۇزۇنلۇقىدۇر؛ چۈنكى
شۇنداق قىلساڭ پەرۋەردىگار ئاتا-بوۋىلىرىڭ بولغان ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە
ياقۇپقا: «مەن سىلەرگە ئۇنى بېرىمەن» دەپ قەسەم قىلىپ ۋەدە قىلغان
زېمىندا تۇرىسەن».

يەشۇئا مۇساغا ئورۇن باسار قىلىپ بېكىتىلىدۇ

31

1 ئاندىن مۇسا بېرىپ ھەممە ئىسرائىلغا سۆز قىلدى؛ 2 ئۇ
مۇنداق دېدى: «مەن بۈگۈن بىر يۈز يىگىرمە ياشقا كىردىم؛
ئەمدى سىلەرگە سەردار ياكى باشلىغۇچى بولالمايمەن[155]. پەرۋەردىگار ماڭا:
سەن بۇ ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتمەيسەن، دېگەنىدى.
3 لېكىن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار ئۆزى سىلەرنى يېتەكلەپ دەريادىن ئۆتۈپ،
بۇ ئەللەرنى ئالدىڭلاردا ۋەيران قىلىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى
ئىگىلەيسىلەر؛ پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتقىنىدەك، يەشۇئا سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا
باشلاپ دەريادىن ئۆتىدۇ. 4 پەرۋەردىگار سىھون بىلەن ئوگ دېگەن ئىككى
ئاموريي پادىشاھى ۋە ئۇلارنىڭ زېمىنىنى ھالاك قىلغىنىدەك، ئۇ بۇ ئەللەرگىمۇ
شۇنداق قىلىدۇ. 5 ئەمما پەرۋەردىگار ئۇلارنى قولۇڭلارغا تاپشۇرغىنىدا،
مەن سىلەرگە تاپىلىغان پۈتكۈل ئەمر بويىچە ئۇلارغا مۇئامىلە قىلىسىلەر.
6 جۈرئەتلىك ۋە قەيسەر بولۇڭلار، ئۇلارنىڭ ئالدىدا تىترىمەڭلار، ئۇلاردىن
ھېچ قورقماڭلار؛ چۈنكى سىلەر بىلەن بىرگە بارغۇچى پەرۋەردىگار خۇدايىڭلار

154 مۇشۇ يەردە «ئۇ» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل چۈشەنچىسى «بۇ ئىش» (يەنى، خۇدانىڭ ئەمرلىرىنى تۇتۇش).

155 «سىلەرگە سەردار ياكى باشلىغۇچى بولالمايمەن» ئىبرانىي تىلىدا مۇشۇ يەردە «سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا چىقىپ-كىرىپ يۈرەلمەيمەن» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ئۆزىدۇر؛ ئۇ سىلەردىن ۋاز كەچمەيدۇ، سىلەرنى ھەرگىز تاشلىۋەتمەيدۇ!».

[7] ئاندىن مۇسا يەشۇئانى چاقىرىپ پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ كۆز ئالدىدا ئۇنىڭغا سۆز قىلىپ: «سەن جۈرئەتلىك ۋە قەيسەر بولغىن؛ چۈنكى بۇ خەلق پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىغا قەسەم قىلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلغان زېمىنغا كىرگەندە سەن ئۇلار بىلەن بىللە بېرىشىڭ كېرەك؛ سەن ئۇلارغا ئۇنى ئىگىلىتىپ مىراس قىلدۇرىسەن. [8] مانا، سېنىڭ ئالدىڭدا ماڭغۇچى پەرۋەردىگار ئۆزىدۇر؛ ئۇ سەن بىلەن بىللە بولۇپ سەندىن ۋاز كەچمەيدۇ، سېنى ھەرگىز تاشلىۋەتمەيدۇ! سەن قورقمىغىن، پاراكەندە بولما!» ــ دېدى.

مۇسانىڭ ئەھدىنامە يېزىپ تاپشۇرۇشى

[9] مۇسا بۇ قانۇننى يېزىپ بولۇپ، ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئەھدە ساندۇقىنى كۆتۈرىدىغان لاۋىينىڭ ئەۋلادى بولغان كاھىنلار بىلەن ئىسرائىلنىڭ بارلىق ئاقساقاللىرىغا تاپشۇرۇپ بەردى. [10] مۇسا ئۇلارغا مۇنداق بۇيرۇدى: ــ

«ھەر يەتتە يىلنىڭ ئاخىرقى يىلىدا، يەنى ئازادلىق يىلى دەپ بېكىتىلگەن ۋاقىتتا، «كەپىلەر ھېيتى» باشلانغاندا، [11] ئىسرائىلنىڭ ھەممىسى كېلىپ پەرۋەردىگار خۇدايىڭنىڭ ھۇزۇرىدا جەم بولۇش ئۈچۈن ئۇ تاللايدىغان جايغا يىغىلغاندا، ئۇنى ئاڭلىسۇن دەپ پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ ئالدىدا بۇ قانۇننى ئوقۇپ بېرىسەن. [12] شۇنىڭ ئۈچۈن شۇ چاغدا بارلىق خەلقنى، ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، بالا بولسۇن، قوۋۇقلىرىڭنىڭ ئىچىدە تۇرۇۋاتقان[156] مۇساپىر بولسۇن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاڭلاپ، ئۆگىنىپ، پەرۋەردىگار خۇدايىڭلاردىن قورقۇپ، بۇ قانۇننىڭ بارلىق سۆزلىرىنى تۇتۇپ ئۇنىڭغا ئەمەل قىلسۇن، دەپ ئۇلارنى يىغقىن. [13] شۇنداق بولسا، ئۇلارنىڭ بۇ قانۇننى تونۇمىغان بالىلىرىمۇ ئۇنى ئاڭلاپ ئۆگىنىپ، سىلەر ئىگىلەشكە ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ بارىدىغان زېمىندا ياشىغان بارلىق كۈنلىرىدە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلاردىن قورقىدىغان بولىدۇ».

[156] دېمەك، «سىلەر بىلەن بىللە تۇرۇۋاتقان» ــ ئىبرانىي تىلىدا ئادەتتە «قوۋۇقلىرىڭلار ئىچىدە تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

مۇسا يەشۇئاغا ئۆز ۋەزىپىسى توغرۇلۇق بۇيرۇيدۇ

[14] ئاندىن پەرۋەردىگار مۇساغا سۆز قىلىپ: «مانا سېنىڭ ئۆلىدىغان ۋاقتىڭ يېقىنلىشىپ قالدى. ئەمدى يەشۇئانى چاقىرغىن، ئىككىڭلار جامائەت چېدىرىغا بېرىپ شۇ يەردە ھازىر بولۇڭلار. مەن ئۇنىڭغا ۋەزىپە تاپشۇرىمەن» دېدى.
شۇنىڭ بىلەن مۇسا بىلەن يەشۇئا ئىككىسى بېرىپ، جامائەت چېدىرىدا ھازىر بولدى. [15] پەرۋەردىگار بۇلۇت تۈۋرۈكىنىڭ ئىچىدە كۆرۈندى؛ بۇلۇت تۈۋرۈكى چېدىرنىڭ دەرۋازىسىنىڭ ئۈستىدە توختىدى.
[16] پەرۋەردىگار مۇساغا مۇنداق دېدى: «مانا، سەن ئاتا-بوۋىلىرىڭنىڭ قېشىدا ئۇخلاش ئالدىدا تۇرىسەن؛ ئاندىن بۇ خەلق قوزغىلىپ، بارىدىغان زېمىندىكى يات ئىلاھلارغا ئەگىشىپ بۇزۇقچىلىق قىلىپ[157]، مېنى تاشلاپ، مەن ئۇلار بىلەن باغلىغان ئەھدىنى بۇزىدۇ. [17] شۇ ۋاقىتتا[158] مېنىڭ غەزىپىم ئۇلارغا تۇتىشىپ، مەن ئۇلارنىمۇ تاشلاپ، ئۇلاردىن يۈزۈمنى يوشۇرىمەن. ئۇلار يۇتۇۋېتىلىدۇ، كۆپ بالايىئاپەت ۋە كۈلپەتلەر بېشىغا چۈشىدۇ ۋە ئۇلار شۇ ۋاقىتتا: «شۈبھىسىزكى، خۇدايىمىز ئارىمىزدا بولمىغىنى ئۈچۈن، بۇ بالالار بېشىمىزغا چۈشتى» ـ دەيدۇ. [18] لېكىن مەن ئۇلارنىڭ باشقا ئىلاھلارغا مايىل بولۇپ ئەگىشىپ، قىلغان ھەممە رەزىللىكلىرى ئۈچۈن شۇ كۈنى يۈزۈمنى پۈتۈنلەي يوشۇرىمەن.
[19] ئەمدى سىلەر ئۆزۈڭلار ئۈچۈن بۇ غەزەلنى پۈتۈپ، ئۇنى ئىسرائىللارغا ئۆگىتىڭلار؛ بۇ غەزەلنىڭ كېيىن ئىسرائىللارنىڭ ئەيىبىگە مەن ئۈچۈن گۇۋاھچى بولۇشى ئۈچۈن ئۇنى ئۇلارنىڭ ئاغزىغا سالغىن. [20] چۈنكى مەن ئۇلارنى مەن ئاتا-بوۋىلىرىغا قەسەم بىلەن ۋەدە قىلغان، سۈت بىلەن ھەسەل ئېقىپ تۇرىدىغان يۇرتقا كىرگۈزىمەن؛ ئاندىن ئۇلار يەپ تويۇپ، سەمرىگەندە

[157] «بۇزۇقچىلىق قىلىش» ــ مۇشۇ يەردە خۇداغا ۋاپاسىزلىق ياكى ئاسىيلىق قىلىشنى بىلدۈرىدۇ. قانائاندىكى ئەللەر ئارىسىدا «بۇزۇقچىلىق» روھىي جەھەتتە بولۇپلا قالماي، جىسمانىي جەھەتتىمۇ بۇتپەرەسلىككە مۇناسىۋەتلىك جىنسىي بۇزۇقچىلىق مەۋجۇت ئىدى.
[158] ئىبرانىي تىلىدا «شۇ كۈنى».

باشقا ئىلاھلارغا ئەگىشىپ، ئۇلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرىدۇ ۋە مېنى كۆزگە ئىلماي
ئەھدەمنى بۇزىدۇ. 21 ئەمما شۇنداق بولىدۇكى، كۆپ بالايىئاپەتلەر بىلەن
كۈلپەتلەر ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشكىنىدە، بۇ غەزەل ئۇلارنى ئەيىبلەپ گۇۋاھ
بېرىدۇ؛ چۈنكى بۇ غەزەل ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ ئاغزىدا ئۇنتۇلمايدۇ. چۈنكى
مەن ئۇلارنى ئۇلارغا قەسەم بىلەن ۋەدە قىلغان زېمىنغا تېخى كىرگۈزمەيلا
ئۇلارنىڭ نېمە خىيال قىلىۋاتقىنىنى ئوبدان بىلىمەن».
22 شۇلارنى دەپ، مۇسا شۇ كۈنى بۇ غەزەلنى يېزىپ، ئىسرائىللارغا
ئۆگەتتى. 23 ئاندىن پەرۋەردىگار نۇننىڭ ئوغلى يەشۇئاغا: «جۈرئەتلىك ۋە
قەيسەر بولغىن، چۈنكى سەن مەن ئىسرائىللارغا قەسەم بىلەن ۋەدە قىلغان
زېمىنغا ئۇلارنى باشلاپ كىرىسەن ۋە مەن سەن بىلەن بىللە بولىمەن» دەپ
ئەمر قىلدى.
24 مۇسا بۇ قانۇننىڭ سۆزلىرىنى بىر كىتابقا پۈتۈنلەي يېزىپ بولغاندىن كېيىن
25 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئەھدە ساندۇقىنى كۆتۈرۈپ ماڭغان لاۋىيلارغا بۇيرۇپ
مۇنداق دېدى: 26 ــ بۇ قانۇن كىتابىنى سىلەرنىڭ ئەيىبىڭلەرگە گۇۋاھچى
بولۇپ تۇرۇشى ئۈچۈن پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئەھدە ساندۇقىنىڭ يېنىغا
قويۇڭلار. 27 چۈنكى مەن سىلەرنىڭ ئاسيي ۋە بوينۇڭلار قاتتىق ئىكەنلىكىڭلارنى
بىلىمەن. مانا، مەن تېخى ئاراڭلاردا تىرىك تۇرسام پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق
قىلىپ كەلدىڭلار؛ ئۆلۈمۈمدىن كېيىن سىلەر تېخىمۇ شۇنداق قىلىسىلەر!
28 مەن ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىغا بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسىنى ئاڭلىتىشىم ئۈچۈن،
شۇنداقلا يەر بىلەن ئاسماننى ئۇلارنىڭ ئەيىبىگە گۇۋاھچى بولۇشقا چاقىرىشىم
ئۈچۈن ئەمدى مېنىڭ ئالدىمغا قەبىلىلىرىڭلارنىڭ ھەممە ئاقساقاللىرى ۋە
ئەمەلدارلىرىنى يىغىڭلار. 29 چۈنكى ئۆلۈمۈمدىن كېيىن سىلەرنىڭ تۈپتىن
بۇزۇلۇپ، مەن سىلەرگە ئەمر قىلغان يولدىن چەتنەپ كېتىدىغىنىڭلارنى
بىلىمەن. شۇنىڭ بىلەن كۈنلەرنىڭ ئاخىرىدا[159] كۈلپەتلەر بېشىڭلارغا
چۈشىدۇ؛ چۈنكى سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ،
قوللىرىڭلارنىڭ ئىشلىرى بىلەن ئۇنىڭ غەزىپىنى قوزغايسىلەر».

159 «كۈنلەرنىڭ ئاخىرىدا» ــ ئاخىرقى زاماننى كۆرسەتسە كېرەك.

30 ئاندىن مۇسا ئىسرائىللارنىڭ پۈتكۈل جامائىتى ئالدىدا[160] بۇ غەزەلنىڭ تېكىستىنى باشتىن-ئاخىرغىچە ئوقۇپ بەردى: —

ئەھدە شەرتلىرىگە گۇۋاھچىلارنى چاقىرىش — مۇسانىڭ غەزىلى

32

1 «قۇلاق سېلىڭلار، ئەي ئاسمانلار، مەن سۆزلەي؛
ئاغزىمنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلا، ئى يەر-زېمىن!
2 تەلىمىم بولسا يامغۇردەك ياغىدۇ،
سۆزلىرىم شەبنەمدەك تامىدۇ،
يۇمران ئوت-چۆپ ئۈستىگە چۈشكەن سىم-سىم يامغۇردەك،
كۆكتاتلارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەن خاسىيەتلىك يامغۇردەك بولىدۇ.
3 چۈنكى مەن پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى بايان قىلىمەن؛ ئەمدى خۇدايىمىزنى ئۇلۇغ دەپ جاكارلاڭلار!
4 ئۇ قورام تاشتۇر، ئۇنىڭ ئەمەللىرى مۇكەممەلدۇر؛
ئۇنىڭ بارلىق يوللىرى ھەققانىيدۇر.
ئۇ ناھەقلىقى يوق، ۋاپادار بىر خۇدا،
ئادىل ۋە دىيانەتلىكتۇر.
5 ئەمما ئۆز خەلقى ئۇنىڭغا بۇزۇقلۇق قىلدى؛
ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۇنىڭ ئۆز باللىرىنىڭكىدەك بولمىدى — مانا بۇ ئۇلارنىڭ ئەيىبىدۇر!
ئۇلار ئەگرى ۋە ئىپلاس بىر نەسىلدۇر!
6 ئەي ئەخمەق ۋە نادان خەلق،
پەرۋەردىگارنىڭ ياخشىلىقىنى شۇنداق ياندۇرامسەن؟
ئۇ سېنى بەدەل تۆلەپ ھۆر قىلغان ئاتاڭ ئەمەسمۇ؟
ئۇ سېنى يارىتىپ، سېنى تىكلىگەن ئەمەسمۇ؟
7 ئۆتكەن كۈنلەرنى ئېسىڭگە ئالغىن،

---

160 ئىبرانىي تىلىدا «...جامائەتنىڭ قۇلاقلىرى ئىچىگە...».

دەۋردىن-دەۋرگىچە ئۆتكەن يىللارنى ئويلىغىن؛
ئاتاڭدىن سورا، ئۇ ساڭا دەپ بېرىدۇ؛
ئاقساقاللىرىڭغا سوئال قوي، ئۇلار سېنى خەۋەرلەندۈرىدۇ.
8 ھەممىدىن ئالىي بولغۇچى ئەللەرنىڭ ئۈلۈشىنى ئۇلارغا ئۈلەشتۈرگەندە،
ئادەمئاتىنىڭ پەرزەنتلىرىنى بىر-بىرىدىن بۆلگىنىدە،
ئۇ خەلقلەرنىڭ چېگرىلىرىنى ئىسرائىل بالىلىرىنىڭ سانىغا قاراپ بېكىتكەن[161].
9 چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ نېسىۋىسى بولسا ئۇنىڭغا خاس بولغان خەلقىدۇر؛
ياقۇپ[162] خۇددى چەك تاشلىنىپ چىققاندەك، ئۇنىڭ مىراسىدۇر.
10 ئۇ ئۇنى چۆل بىر زېمىندا،
شامال ھۇۋلايدىغان دەھشەتلىك بىر باياۋاندا ئۇنى تاپتى؛
ئۇنى ئوراپ ئەتراپىدا قوغداپ تۇردى[163]،
ئۇنى كۆز قارىچۇقىدەك ساقلىدى؛
11 خۇددى بۈركۈت ئۆز چاڭگىسىنى تەۋرىتىپ،
بالىلىرىنىڭ ئۈستىدە پەرۋاز قىلىپ،
قاناتلىرىنى يېيىپ ئۇلارنى پەيلىرىنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ كۆتۈرگىنىدەك،
12 پەرۋەردىگارمۇ ئۇنىڭغا شۇنداق يالغۇز يېتەكچىلىك قىلدى؛
ھېچقانداق يات ئىلاھ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئەمەس ئىدى.
13 ئۇ ئۇنى يەر يۈزىنىڭ ئېگىز جايلىرىغا مىندۈردى،
ۋە ئۇ ئېتىزلىقنىڭ مەھسۇلاتىدىن يېدى،
ئۇ ئۇنىڭغا قىيا تاشتىن ھەسەل شورىتىپ،
چاقماق تېشىدىن زەيتۇن مېيى شوراتتى؛
14 ساڭا كالا قايمىقى بىلەن قوي سۈتىنى ئىچكۈزۈپ،
قوزىلارنىڭ يېغىنى،

161 بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە: «ئۇ... چېگرالىرىنى خۇدانىڭ ئوغۇللىرىنىڭ سانىغا قاراپ بېكىتكەنىدى» دېيىلىدۇ.
162 «ياقۇپ» — مۇشۇ يەردە ئىسرائىللارنى كۆرسىتىدۇ.
163 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ ئۇنى قوغداپ يۆرۈپ ئۇنى تەربىيىلىدى».

باشاندىكى قوچقارلار ۋە تېكىلەرنىڭ گۆشىنى يېگۈزۈپ،
ئېسىل بۇغدايىنىڭ ئېسىل دانلىرىدىن يېگۈزدى،
سەن بولساڭ ئۈزۈم قېنى بولغان ساپ شارابنى ئىچتىڭ.
15 لېكىن يەشۇرۇن[164] سەمرىپ تەپكەك بولۇپ قالدى؛
بەرھەق، سەن سەمرىپ كەتتىڭ،
بوردىلىپ كەتتىڭ،
تويۇنۇپ كەتتىڭ!
ئۇ ئۆزىنى ياراتقان تەڭرىنى تاشلاپ،
ئۆز نىجاتىنىڭ قورام تېشىنى كۆزگە ئىلمىدى.
16 ئۇلار بولسا يات ئىلاھلارغا ئەگىشىپ ئۇنىڭ ۋاپاسىزلىقتا بولغان ھەسىتىنى قوزغىدى،
يىرگىنچلىك ئىشلار بىلەن ئۇنىڭ غەزىپىنى كەلتۈردى.
17 ئۇلار ئىگە-تەڭرىسى ئەمەس جىنلارغا،
ئۆزى بىلمەيدىغان ئىلاھلارغا،
ئاتا-بوۋىلىرىمۇ قورقمايدىغان،
يېڭى پەيدا بولۇپ قالغان ئىلاھلارغا قۇربانلىق قىلدى.
18 سەن ئۆزۈڭنى تۆرەلدۈرگەن قورام تاشنى كۆڭلۈڭدىن چىقاردىڭ،
سېنى ئاپىرىدە قىلغان تەڭرىنى ئۇنتۇدۇڭ.
19 پەرۋەردىگار بۇنى كۆرۈپ،
ئوغۇل-قىزلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرگىنىدىن، ئۇلاردىن بىزار بولۇپ مۇنداق دېدى: —
20 «مەن ئۇلاردىن يۈزۈمنى يوشۇرىمەن،
ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆرۈپ باقاي؛
چۈنكى ئۇلار ئىپلاس بىر نەسىلدۇر،
قەلبىدە ۋاپادارلىقى يوق باللاردۇر.
21 ئىگە-تەڭرىسى ئەمەسلەر بىلەن ھەسىتىمنى كەلتۈردى،

---

164 «يەشۇرۇن» ئىسرائىلنىڭ يەنە بىر ئىسمى — مەنىسى «تىك تۇرىدىغان»، «دۇرۇس» دېگەنلىك.

ئەرزىمەس مەبۇدلىرى بىلەن قەھرىمنى قوزغىدى؛
شۇڭا «ھېچ خەلق ئەمەس» بولغان بىر خەلق ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ھەسىتىنى قوزغايمەن،
نادان بىر ئەل ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرىمەن[165].
22 چۈنكى مېنىڭ غەزىپىمدىن بىر ئوت تۇتاشتى؛
ئۇ تەھتىسسارانىڭ تېگىگىچە كۆيۈپ باردۇ،
ئۇ يەر بىلەن ئۇنىڭ مەھسۇلاتىنى يەپ كېتىدۇ،
ۋە تاغلارنىڭ ئۇللىرىنىمۇ تۇتاشتۇرىدۇ.
23 مەن ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بالايىئاپەتلەرنى دۆۋىلەيمەن؛
يا-ئوقلىرىمنى بىرنى قويماي ئۇلارغا ئاتىمەن.
24 ئۇلار ئاچارچىلىقتىن يىگىلەپ كېتىدۇ،
تومۇز ئىسسىق ۋە ۋابانىڭ نەشتەرلىرى تەرىپىدىن يەپ كېتىلىدۇ؛
ئۇلارغا قارشى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ چىشلىرىنى،
تويىدا ئۆملىگۈچىلەرنىڭ زەھرىنى ئەۋەتىمەن.
25 تاشقىرىدا قىلىچ ئۇلارنى مۇسىبەتكە سالىدۇ،
ئىچكىرىدە ۋەھىمە باسىدۇ؛
ئۇ يىگىت بىلەن قىزنى،
ئەمچەكتىكى بالا بىلەن ئاق چاچلىقنى ھەممىسىنى يوقىتىدۇ.
26 مەن: «ئۇلارنى چېپىۋېتىمەن[166]،
ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدىن ئۇلارنىڭ نامىنى ئۆچۈرىمەن» ــ دەيتتىم،
27 بىراق دۈشمەنىنىڭ مەسخىرە قىلىشىدىن قورقتۇم؛
ئىسرائىلنىڭ رەقىبلىرى بۇ ئىشنى خاتا چۈشىنىپ: ــ
بۇ ئىش بىزنىڭ قولىمىزنىڭ كۈچلۈكلۈكىدىن بولغان بولسا كېرەك،
پەرۋەردىگار بۇنى ھېچ قىلمىدى» دېمىسۇن دەپ، بۇ ئىشنى قىلمىدىم.
28 ئىسرائىل نەسىھەتتىن مەھرۇم بولغان بىر ئەل،

165 بۇ ئۇلۇغ بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى توغرۇلۇق «ھوش.» 9:1، 23:2، «رىم.» 19:10نى كۆرۈڭ.
166 ياكى «تارقىتىمەن»، «چېچىۋېتىمەن».

ئۇلارنىڭ ھېچ ئەقىل-پەمى يوقتۇر.
29 ئاھ، ئۇلار دانا بولسىدى!
شۇنداق بولسا بۇنى چۈشىنىپ،
ئۆز ئاقىۋىتى قانداق بولىدىغىنىنى ئويلايتتى!
30 ئەگەر ئۇلارنىڭ قورام تېشى ئۇلارنى سېتىۋەتمىگەن بولسا،
پەرۋەردىگار ئۇلارنى دۈشمەنلىرىگە تاشلاپ بەرمىگەن بولسا،
بىر كىشى قانداقمۇ مىڭ كىشىنى ئۆز ئالدىدىن ھەيدىيەلەيتتى؟،
ئىككى كىشى قانداقمۇ ئون مىڭ كىشىنى قاچۇرالايتتى؟
31 چۈنكى باشقىلارنىڭ قورام تېشى بولسا بىزنىڭ قورام تېشىمىزدەك ئەمەستۇر.
بۇنىڭغا دۈشمەنلىرىمىز ئۆزلىرى گۇۋاھلىق بەرسۇن!
32 چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۈزۈم تېلى سودومنىڭ ئۈزۈم تېلىدىن،
گوموررانىڭ ئېتىزلىقلىرىدىن چىققاندۇر؛
ئۈزۈملىرى زەھەرلىك ئۈزۈملەردۇر،
ئۇلارنىڭ ھەربىر ساپىقى ئاچچىقتۇر،
33 شارابى بولسا ئەجدىھالارنىڭ زەھىرىدۇر،
كوبرالارنىڭ ئەجەللىك زەھىرىدۇر.
34 پەرۋەردىگار: «بۇلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭكىدە ساقلاقلىق ئەمەسمۇ؟
ئۆز خەزىنىلىرىمدە مۆھۈرلەنگەن ئەمەسمۇ؟
35 ئىنتىقام مېنىڭكىدۇر،
يامانلىقنى قايتۇرۇشمۇ شۇنداق،
بۇلار ئۇلار[167] پۇتلىشىدىغان ۋاقىتقىچە ساقلاقلىق تۇرىدۇ،
چۈنكى ئۇلارنىڭ بالايىئاپەتلىك كۈنى يېقىنلاشماقتا،
ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشىدىغان ئىشلار بولسا تېز كېلىۋاتىدۇ.

167 بىزنىڭچە مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۇلار» ئىسرائىللارنى كۆرسىتىدۇ. بەزى ئالىملار «خۇدانىڭ دۈشمەنلىرى (يات ئەللەر)نى كۆرسىتىدۇ» دەپ قارايدۇ. لېكىن خۇدا ئىنتىقاملىرى بىلەن ئاخىرىدا ئىسرائىلنىڭ ئەڭ ئاجىز پەيتىدە ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ («يەرەمىيا» 30-بابىنى، ئۇشبۇ باپتىكى 36-، 42-ئايەتنى كۆرۈڭ).

36 چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆلارنىڭ كۈچى تۈگەپ كەتكەنلىكىنى،
ئۆلارنىڭ ئازىيىپ، ھەتتا ئاجىزياكى مېيىپلەرنىڭمۇ قالمىغىنىنى كۆرگەندە[168]،
ئۇ ئۆز خەلقىنىڭ ئۈستىگە ھۆكۈم چىقىرىدۇ،[169]
ئۆز بەندىلىرىگە مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىدۇ[170].
37 ئۇ ۋاقىتتا ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «قېنى، ئۆلارنىڭ ئىلاھلىرى؟
ئۆزىگە تايانچ قىلغان قورام تېشى ئەمدى قەيەردىدۇر؟
38 ئۆلارنىڭ ئۆتكۈزگەن قۇربانلىقلىرىنىڭ يېغىنى يېگەن،
ئۆلارنىڭ شاراب ھەدىيەلىرىدىكى شارابىنى ئىچكەنلەر قەيەرگە كەتتى؟
ئەمدى ئۆلار ئورنىدىن تۇرۇپ سىلەرگە ياردەم بېرىپ، پاناھگاھلار بولسۇن![171]
39 ئەمدى مەن ئۆزۈم، پەقەت مەنلا «شۇ»دۇرمەن،
ماڭا ھەمراھ ھېچقانداق ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ بىلىڭلار[172].
مەن ئۆلتۈرۈپ تىرىلدۈرىمەن،
زەخىملەندۈرۈپ ساقايتىمەن؛
ۋە ھېچكىم مېنىڭ قولۇمدىن قۇتقۇزالمايدۇ.
40 چۈنكى مەن قولۇمنى ئاسمانلارغا كۆتۈرۈپ: ــ
«ئەبەدگىچە ھاياتتۇرمەن» دەپ ئېيتىپ،
41 چاقناپ تۇرىدىغان قىلىچىمنى ئىتتىك قىلىمەن،
مېنىڭ قولۇم ئادالەتنى قورال قىلىپ تۇتىدۇ،
دۈشمەنلىرىمدىن ئىنتىقام ئالىمەن،
مەندىن نەپرەتلەنگۈچىلەرنىڭ قىلغانلىرىنى ئۆلارغا ياندۇرىمەن!

---

168 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ياكى كىچىك ياكى چوڭ بولسا، ئۆلارنىڭ ئازىيىپ ھېچكىمنىڭ قالمىغىنىنى كۆرگەندە،...».

169 «ئۆز خەلقى ئۈستىگە ھۆكۈم چىقىرىدۇ» — ئۆز ئىچىگە ئىككى تەرەپنى ئېلىشى كېرەك: (1) خۇدانىڭ خەلقى ئۇنىڭ تەربىيە جازالىرىنى كۆرگەندىن كېيىن گۇناھلىرىنى ئىقرار قىلىپ، ئۇنىڭ كەچۈرۈمىگە مۇيەسسەر بولىدۇ؛ (2) خۇدا ئۆز خەلقىگە رەزىللىك قىلغۇچىلارغا ئۆزىنىڭ قىلغان رەزىللىكىنى ئۆزىگە ياندۇرىدۇ.

170 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۆز بەندىلىرى توغرۇلۇق نىيىتىدىن يېنىدۇ».

171 خۇدا مۇشۇ يەردە ئىسرائىل ئەسلىدە تايانغان بۇتلارنى مەسخىرە قىلىدۇ.

172 ياكى «مەندىن باشقا ھېچقانداق ئىلاھ بولمىغانلىقىنى كۆرۈپ بىلىڭلار».

42 مەن يا ئوقلىرىمنى قان ئىچكۈزۈپ مەست قىلىمەن،
مېنىڭ قىلىچىم گۆش يەيدۇ،
مەن ئۆلارنى ئۆلتۈرۈلگەنلەر بىلەن ئەسىرلەرنىڭ قېنىنى،
دۈشمەنىنىڭ سەردارلىرىنىڭ باشلىرىنى يەپ-ئىچىدىغان قىلىمەن».
43 ئەي ئەللەر، ئۇنىڭ خەلقى بىلەن بىللە شادلىنىڭلار،
چۈنكى ئۇ ئۆز بەندىلىرىنىڭ قېنىنىڭ ئىنتىقامىنى ئالىدۇ،
ئۆز دۈشمەنلىرىگە قىساس ياندۇرىدۇ،
ئۆز زېمىنى بىلەن خەلقى ئۈچۈن كەچۈرۈم-كافارەت كەلتۈرۈپ بېرىدۇ».

مۇسا غەزەلنى توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈرىدۇ

44 ئەمدى مۇسا بىلەن نۇننىڭ ئوغلى يەشۇئا[173] كېلىپ بۇ غەزەلنىڭ بارلىق سۆزلىرىنى خەلقنىڭ ئالدىدا ئوقۇپ بەردى. 45 ئاندىن مۇسا بۇ ھەممە سۆزلەرنى بارلىق ئىسرائىل ئالدىدا ئاخىرلاشتۇرۇپ 46 ئۇلارغا سۆز قىلىپ: «مەن بۈگۈن ئوتتۇراڭلاردا سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ گۇۋاھلىق بەرگەن بۇ بارلىق سۆزلەرگە كۆڭۈل بۆلۈڭلار؛ سىلەر بۇلارنى باللىرىڭلارغا تاپىلاپ: «بۇ قانۇننىڭ ھەممە سۆزلىرىگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويۇڭلار» دەپ بۇيرۇشۇڭلار كېرەك. 47 چۈنكى بۇ سۆز سىلەرگە مۇناسىۋەتسىز، قۇرۇق سۆز ئەمەس، بەلكى سىلەرنىڭ ھاياتىڭلاردۇر! سىلەر ئۇ زېمىننى ئىگىلەشكە ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتىسىلەر؛ ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ زېمىندا بۇ سۆز ئارقىلىق ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىسىلەر» ــ دېدى.

مۇسانىڭ ئۆلۈمى توغرۇلۇق بۇيرۇقلار

48 يەنە شۇ كۈنى پەرۋەردىگار مۇساغا سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: ــ
49 سەن ئۇشبۇ ئابارىم تېغىغا، يەنى يېرىخونىڭ ئۇتتۇرىدىكى، موئابنىڭ زېمىنىدىكى نىبو تېغىغا چىققىن ۋە شۇ يەردە مەن ئىسرائىللارغا ئۆز تەۋەلىكى بولۇش ئۈچۈن بېرىدىغان قاناان زېمىننى كۆرگىن. 50 ئاندىن ئاكاڭ ھارۇن

173 ئىبرانىي تىلىدا: «ھوشىيا» (يەشۇئانىڭ باشقا بىرخىل ئاتىلىشى).

ھور تېغىدا ئۆلۈپ ئۆز خەلقلىرىگە قوشۇلغاندەك، سەنمۇ چىقىدىغان شۇ تاغدا ئۆلۈپ خەلقلىرىڭگە قوشۇلغىن؛ [51] چۈنكى سىلەر زىن چۆلىدىكى مەرىباھ-قادەشنىڭ سۇلىرىنىڭ يېنىغا بارغاندا، ئىككىڭلار ئىسرائىللارنىڭ ئارىسىدا ماڭا ۋاپاسىزلىق كۆرسىتىپ، ئىسرائىللارنىڭ ئارىسىدا مېنى «مۇقەددەس» دەپ ھۆرمەتلىمىدىڭلار. [52] شۇڭا سەن ئىسرائىللارغا بېرىدىغان شۇ زېمىننى ئۇدۇلۇڭدا كۆرىسەن، لېكىن ئۇنىڭغا كىرەلمەيسەن.

مۇسا پەيغەمبەر ئىسرائىلغا دۇئا قىلىپ بەخت تىلەيدۇ

33

[1] خۇدانىڭ ئادىمى بولغان مۇسانىڭ ئۆلۈمىدىن ئىلگىرى ئىسرائىللارنى بەرىكەتلەشكە تىلىگەن بەخت-تىلەكلىرى مۇنۇلار: —

[2] ئۇ مۇنداق دېدى: —

«پەرۋەردىگار ئۆزى سىناي تېغىدىن كېلىپ،
سېئىردىن چىقىپ ئىسرائىل[(174)] ئۈستىگە پارلىدى؛
پاران تېغىدىن پەيدا بولۇپ چاقنىدى،
ئۇ تۈمەنلىگەن مۇقەددەسلەرنىڭ[(175)] ئوتتۇرىسىدىن چىقىپ كەلدى؛
ئوڭ قولىدىن ئىسرائىلغا[(176)] ئاتالغان ئوتلۇق بىر قانۇن چىقتى[(177)].

[3] دەرھەقىقەت، ئۇ خەلقنى سۆيىدۇ؛
سېنىڭ بارلىق مۇقەددەس بەندىلىرىڭ قولۇڭدىدۇر؛
ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئايىغىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ،
سۆزلىرىڭگە مۇيەسسەر بولىدۇ.

[4] مۇسا بىزگە بىر قانۇن بۇيرۇپ،

---

174 ئىبرانىي تىلىدا: «ئۇلار».

175 «مۇقەددەسلەر» — پەرىشتىلەرنى كۆرسەتسە كېرەك.

176 ئىبرانىي تىلىدا: «ئۇلارغا».

177 ياكى «ئۇلارغا ئاتالغان ئوت ياللۇنلىرى چىقتى» ياكى «ئۇلارغا يېتەكلىگۈچى ئوت ياللۇنلىرى چىقتى»

بۇنى ياقۇپنىڭ جامائىتىگە مىراس قىلىپ بەردى؛
5 خەلقنىڭ سەردارلىرى جەم بولۇپ،
ئىسرائىلنىڭ قەبىلىلىرى بىر يەرگە يىغىلغاندا،
ئۇ يەشۇرۇننىڭ ئوتتۇرىسىدا پادىشاھدەك بولدى[178].

مۇسانىڭ قەبىلىلەر ئۈچۈن تىلىگەن خەير-دۇئالىرى ۋە بەرگەن بېشارەتلىرى

6 «رۇبەن بولسا، ئادەملىرى ئۆلۈپ كەتمەي، ھايات تۇرسۇن؛
ئۇنىڭ ئادەملىرى ئاز بولمىسۇن».
7 مۇسانىڭ يەھۇدا توغرىسىدا تىلىگەن بەختى مۇنداق: ــ
«يەھۇدانىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغايسەن، ئى پەرۋەردىگار؛
ئۇنى ئۆز خەلقىگە قوبۇل قىلدۇرغايسەن[179]؛
ئۇنىڭ قوللىرى ئۇلار[180] ئۈچۈن كۈرەش قىلسۇن[181]؛
ئەمدى ئۆزىنى ئەزگۈچىلەرگە قارشى تۇرۇشقا ئۇنىڭغا مەدەت بولغايسەن».
8 ئۇ لاۋىي توغرىسىدا مۇنداق دېدى: ــ
«سېنىڭ ئۇرىم ۋە تۇممىم تاشلىرىڭ سېنىڭ بۇ مۇقەددەس بەندەڭگە تاپشۇرۇلغان[182]؛

---

178 مۇشۇ يەردىكى «ئۇ» («ئۇ ... پادىشاھدەك بولدى»)نى مۇسانى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز. بەزى ئالىملار خۇدانى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

179 «ئۇنى ئۆز خەلقىگە قوبۇل قىلدۇرغايسەن» ــ ئىبرانىي تىلىدا سۆزمۇسۆز «ئۇنى ئۆز خەلقىنىڭ ئارىسىغا كىرگۈزگەيسەن» دېيىلىدۇ. يەھۇدانىڭ كېيىنكى تارىخىغا قارىغاندا، بۇ بېشارەت مۇسا پەيغەمبەرنىڭ يەھۇدانىڭ نەسلى بولغان داۋۇتنىڭ پادىشاھلىقى، ئەڭ مۇھىمى داۋۇتنىڭ نەسلى مەسىھ توغرۇلۇق بېشارەتلىك دۇئاسى بولۇشى كېرەك.

180 «ئۇلار» ــ دېمەك، «ئۆز خەلقى».

181 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇنىڭ قوللىرى ئۆز ھاجىتىدىن چىقسۇن».

182 «ئۇرىم ۋە تۇممىم» توغرۇلۇق «مىس.» 28:30نى كۆرۈڭ. خۇدا لاۋىيلارنى تاللىشىنىڭ بىر سەۋەبى 32:25-29دە كۆرۈلىدۇ؛ خۇدا ئۇنى ئۆز خىزمىتىدە بولۇشقا تاللىغاچقا، مۇشۇ يەردە خۇدا ئۇنى «مېنىڭ مۇقەددەس بەندەم» دەپ ئاتايدۇ.

سەن ئۇنى ماسساھدا سىنىدىڭ[183]،
مەرىباھنىڭ سۇلىرىنىڭ يېنىدا ئۇنىڭ بىلەن تالاشتىڭ[184].
9 ئۇ ئۆز ئاتا-ئانىسى توغرىسىدا: «ئۇلارغا يۈز-خاتىرە قىلمايمەن»، دەپ ئېيتتى،
ئۆز قېرىنداشلىرىنىڭ ھېچ يۈزىنى قىلماي،
ئۆز باللىرىنىمۇ تونۇشنى خالىماي،
بەلكى سېنىڭ سۆزۈڭگە ئەمەل قىلىپ، ئەھدەڭنى چىڭ تۇتتى[185].
10 مانا، لاۋىيلار ياقۇپقا ھۆكۈملىرىڭنى ئۆگىتىدۇ،
ئۇلار ئىسرائىلغا قانۇنۇڭنى ئۆگىتىدۇ؛
ئۇلار دىمىغىڭغا خۇشبۇيىنى سۇنىدۇ،
قۇربانگاھىڭغا پۈتۈن كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى كەلتۈرىدۇ.
11 ئى پەرۋەردىگار، ئۇنىڭ تەئەللۇقاتىنى بەرىكەتلىگەيسەن،
ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ ئەجرى سېنى خۇش قىلغۇدەك بولغاي،
ئۇنىڭغا قارشى چىققانلار ۋە ئۇنىڭدىن نەپرەتلەنگەنلەر بولسا،
ئۇلارنى قوپالمىغۇدەك ھالدا بەللىرىنى سۇندۇرغايسەن!»
12 ئۇ بىنيامىن توغرىسىدا مۇنداق دېدى: —
«پەرۋەردىگارنىڭ سۆيگىنى بولسا،
ئۇ ئۇنىڭ يېنىدا بىخەتەر ماكان قىلىدۇ،
پەرۋەردىگار سايە بولۇپ پۈتۈن كۈن ئۇنى ساقلايدۇ،
ئۇ ئۇنى مۈرىسى ئوتتۇرىسىدا ماكانلاشتۇرىدۇ»
13 يۈسۈپ توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: —
«ئۇنىڭ زېمىنى پەرۋەردىگار تەرىپىدىن بەرىكەتلىك بولغاي!
ئاسمانلارنىڭ ئېسىل نېمەتلىرى بىلەن،
شەبنەم بىلەن،

183 «ماسساھ» دېگەن جاينىڭ مەنىسى «سىناش» («مىس.» 7:17نى كۆرۈڭ).
184 «مەرىباھ» دېگەن جاينىڭ مەنىسى «تالاش-تارتىش،كۈرەش» («چۆل.» 13:20 ۋە 24نى كۆرۈڭ).
185 كۆزدە تۇتۇلغان ئىشلار «مىس.» 32:21-29دە خاتىرىلىنىدۇ.

يەر تېگىدىكى نېمەتلىرى بىلەن[186]،
14 كۈندىن ھاسىل بولىدىغان ئېسىل مەھسۇلاتلىرى بىلەن،
ئايدىن ھاسىل بولىدىغان ئېسىل نېمەتلىرى بىلەن،
15 قەدىمكى تاغلارنىڭ ئالىي نېمەتلىرى بىلەن،
مەڭگۈلۈك دۆڭلەرنىڭ ئېسىل نېمەتلىرى بىلەن،
16 يەرنىڭ ئېسىل نېمەتلىرى ۋە ئۇنىڭغا تولغان ھەممە مەۋجۇداتلىرى بىلەن،
ئازغانلىقتا تۇرغۇچى زاتنىڭ شاپائىتى[187] بىلەن بەرىكەتلەنسۇن!
بۇلارنىڭ ھەممىسى يۈسۈپنىڭ بېشىغا،
يەنى ئۆز قېرىنداشلىرىدىن ئايرىلغاننىڭ چوققىسىغا چۈشسۇن.
17 ئۇنىڭ ھەيۋىسى ئۆز بۇقىسىنىڭ تۇنجىسىدەكتۇر[188]؛
ئۇنىڭ مۈڭگۈزلىرى ياۋا كالىنىڭ مۈڭگۈزلىرىدەكتۇر[189]،
ئۇلار بىلەن ئۇ ئەل-يۇرتلارنىڭ ھەممىسىنى بىراقلا يەر يۈزىنىڭ چەتلىرىگىچە ئۈسىدۇ.
مانا ئەفرائىمنىڭ تۈمەنلىگەن ئادەملىرى،
ماناسسەھنىڭ مىڭلىغان ئادەملىرى شۇنداق بولىدۇ[190]».
18 زەبۇلۇن توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
«ئەي زەبۇلۇن، سەن چىققىنىڭدا شادلانغىن؛
ئەي سەن ئىسساكار، ئۆز چېدىرلىرىڭدا خۇش بولغىن!
19 مانا ئۇلار خەلقلەرنى تاغقا چاقىرىدۇ،
شۇ يەردە ئۇلار ھەققانىيلىقنىڭ قۇربانلىقلىرىنى سۇنىدۇ،
چۈنكى ئۇلار دېڭىزدىكى مول دۆلەتلەرنى،

186 «يەر تېگى» ــ بەلكىم يەر ئاستىدىكى سۇلارنى ياكى دېڭىز تەگلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
187 «ئازغانلىقتا تۇرغۇچى زات» دېگەنلىك ــ پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسىنى كۆرسىتىدۇ («مىس.» 3:2-6نى كۆرۈڭ).
188 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇنىڭ بۇقىسىنىڭ تۇنجىسى ئۇنىڭغا شەرەپ كەلتۈرسۇن».
189 ياۋا كالا بولسا نەسلى قۇرۇغان ئىنتايىن يوغان بىرخىل كالا ئىدى.
190 ئايەتنىڭ مەنىسى: (1) بۇ ئىككى قەبىلە يۈسۈپنىڭ مۈڭگۈزلىرىدۇر؛ (2) يۇقىرىدا ئېيتىلغان بەخت-بەرىكەتلەر يۈسۈپكە خاس بولۇپ، بۇ ئىككى قەبىلىنىڭ بېشىغا چۈشىدۇ. بىز ئىككىنچى مەنىگە مايىلمىز.

قۇمغا كۆمۈلگەن گۆھەرلەرنى سۈمۈرۈپ ئۈلارغا مۇيەسسەر بولىدۇ».
20 گاد توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
«گادنىڭ زېمىنىنى كېڭەيتكۈچىگە بەخت-بەرىكەت بولغاي؛
گاد بولسا چىشى شىردەك ئولتۇراقلاشتى[191]؛
ئۇ بىلەك ھەم باش تېرىسىنى تىتما-تىتما قىلىۋېتىدۇ[192]؛
21 شۇ يەردە ئۇ ئەڭ ئېسىل نېسىۋىنى تاللىۋالدى؛
چۈنكى شۇ يەردىمۇ ئۇ ھۆكۈم بېكىتكۈچىنىڭ[193] ئۈلۈشى بولغان جاي ساقلاقلىقتۇر؛
ئۇ خەلقىنىڭ سەردارلىرى بىلەن كېلىپ،
ئىسرائىل بىلەن بىرگە پەرۋەردىگارنىڭ ئادالىتى بىلەن ھۆكۈملىرىنى يۈرگۈزدى».
22 دان توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
«دان بولسا ياش بىر شىردۇر؛
ئۇ باشاندىن تاقلاپ ئۆتىدۇ»[194].
23 نافتالى توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
«ئەي نافتالى، ئىلتىپاتقا تويۇنغانسەن،
پەرۋەردىگار تەرىپىدىن كەلگەن بەخت-بەرىكەتكە تولۇپ،
مەغرىب بىلەن جەنۇبنى ئۆزۈڭگە مۈلۈك قىلىپ ئىگىلەيسەن».
24 ئاشىر توغرىسىدا ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
«ئاشىر ئوغۇللار بىلەن بەرىكەتلىنىدۇ؛
ئۇ قېرىنداشلىرى ئارىسىدا ئىلتىپات كۆرسۇن؛
پۇتى مايغا چىلانسۇن[195].

---

191 ياكى «يېتىۋالدى».

192 «بىلەك ھەم باش تېرىسىنى تىتما-تىتما قىلىۋېتىدۇ» ــ بەلكىم گادنىڭ دۈشمىنىگە قاتتىق زەربە بېرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

193 «ھۆكۈم بېكىتكۈچى» (1) قانۇن بەرگۈچى (مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى)نى؛ (2) قانائان زېمىنىنى بۆلۈپ تەقسىم قىلغۇچى (يەشۇئا پەيغەمبەر)نى كۆرسىتىدۇ.

194 «باشاندىن تاقلاپ ئۆتىدۇ» — بۇ سۆزلەر بەلكىم «ھاك.» 18:27-28دە خاتىرىلەنگەن ۋەقەنى كۆرسىتىدىغان بېشارەت بولۇشى مۇمكىن.

195 كېيىن، ئاشىر تۇرغان جايدا كۆپ زەيتۇن مېيى ئىشلەپ چىقارغان.

25 دەرۋازا بالداقلىرىڭ[196] تۆمۈر بىلەن مىستىن بولىدۇ؛
كۈنلىرىڭ قانداق بولسا، كۈچ‌كۈچمۇ شۇنىڭغا مۇۋاپىق تەڭ بولىدۇ».
26 «ــ ئەي يەشۇرۇن، تەڭرىڭدەك باشقا ھېچكىم يوقتۇر[197]؛
ئۇ ساڭا ياردەمگە ئاسمانلار ئۈستىگە،
زور ھەيۋىسى بىلەن بۇلۇتلارنىڭ ئۈستىگە مىنىپ كېلىدۇ.
27 ئەزەلىي خۇدا سېنىڭ باشپاناھىڭدۇر،
ئاستىڭدا ئەبەدىي بىلەكلەر تۇرىدۇ.
ئۇ سېنىڭ ئالدىڭدىن دۈشمەننى ھەيدەپ: ــ
«ئۇلارنى ھالاك قىلغىن!» دەپ ساڭا بۇيرۇيدۇ.
28 شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل ئاشلىق بىلەن يېڭى شاراب مول بولغان بىر زېمىندا تۇرۇپ،
يالغۇز ئامان-ئېسەن ماكان تۇتىدۇ،
ياقۇپنىڭ بۇلىقى ئوخشاشلا ئامان-ئېسەن بولىدۇ[198]؛
ئۇنىڭ ئاسمانلىرىمۇ شەبنەم تېمىتىپ تۇرىدۇ.
29 بەختلىكسەن، ئى ئىسرائىل!
سەندەك پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزى قۇتقۇزغان خەلقتىن يەنە كىم بار؟
ئۇ بولسا سېنىڭ مەدەتكار قالقىنىڭ،
ھەيۋەتلىك قىلىچىڭدۇر!
سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭ ساڭا زەئىپلىشىپ بويسۇنىدۇ؛
سەن ئۇلارنىڭ ئېگىز جايلىرىدا دەسسەپ ماڭىسەن».

---

196 ياكى «ئايىغىڭنىڭ بوغقۇچلىرى».
197 ياكى «ئەي يەشۇرۇن، تەڭرىدەك باشقا ھېچكىم يوقتۇر».
198 «ئىسرائىل... يالغۇز ... ماكان تۇتىدۇ... » ــ «يالغۇز» دېگەن سۆز بەلكىم خۇدادىن باشقا ھېچقانداق پاناھ ياكى مۇھاپىزەت كېرەك بولمايدۇ، دېگەنلىك.
«ياقۇپنىڭ بۇلىقى»: ــ (1) ئىسرائىلنىڭ زېمىنىدىكى سۇ مەنبەلىرىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن؛ (2) خۇدا ئۇلارغا بۇلاقتەك روھىي ھاياتلىق مەنبەسى بولۇپ، ئۆزگەرمەي مەزمۇت تۇرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. بىز ئىككىنچى مەنىسىگە مايىلمىز.

مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ئۆلۈمى

34

1 ئاندىن مۇسا موئابنىڭ تۈزلەڭلىكلىرىدىن چىقىپ نىبو تېغىنىڭ ئۇستىگە، يەنى يېرىخونىڭ ئۇتتۇرىسىدىكى پىسگاھ تېغىنىڭ چوققىسىغا چىقتى. شۇ يەردە پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا پۈتكۈل زېمىننى كۆرسەتتى: گىلېئادتىن دانغىچە، 2 پۈتكۈل نافتالى بىلەن ئەفرائىم ۋە ماناسسەھنىڭ زېمىنىنى، يەھۇدانىڭ پۈتكۈل زېمىنى بىلەن قوشۇپ مەغرىبتىكى دېڭىزغىچە، 3 جەنۇبتىكى نەگەۋ زېمىنىنى، «خورما شەھىرى» دەپ ئاتالغان يېرىخو ۋادىسىدىكى تۈزلەڭلىكنى زوئار شەھىرىگە قەدەر، ھەممىنى ئۇنىڭغا كۆرسەتتى.
4 ئاندىن پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا سۆز قىلىپ: «مەن قەسەم قىلىپ: «بۇ زېمىننى سېنىڭ نەسلىڭگە بېرىمەن» دەپ ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپقا ۋەدە قىلغان زېمىن مانا مۇشۇدۇر. ئەمدى ساڭا ئۇنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرۈۋېلىشكە نېسىپ قىلدىم، لېكىن سەن شۇ يەرگە ئۆتۈپ كىرەلمەيسەن» دېدى.
5 ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتچىسى، پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى مۇسا شۇ يەردە، يەنى موئابنىڭ زېمىنىدا ۋاپات بولدى. 6 ئۇ ئۇنى موئابنىڭ زېمىنىدىكى تاغ جىلغىسىدا، بەيت-پېئورنىڭ ئۇتتۇرىسىدا دەپنە قىلدى؛ ئۇنىڭ قەبرىسىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بۈگۈنگىچە ھېچكىم بىلمەيدۇ.
7 مۇسا ۋاپات بولغان ۋاقىتتا بىر يۈز يىگىرمە ياشقا كىرگەنىدى، لېكىن كۆزلىرى ھېچ تورلاشمىغان ۋە ماغدۇرىدىن ھېچ كەتمىگەنىدى.
8 ئىسرائىللار مۇسا ئۈچۈن موئابدىكى تۈزلەڭلىكتە ئوتتۇز كۈنگىچە ماتەم تۇتتى. شۇنىڭ بىلەن مۇسا ئۈچۈن ماتەم تۇتۇپ يىغلايدىغان كۈنلەر تۈگىگەنىدى.
9 مۇسا قوللىرىنى ئۇنىڭ ئۇستىگە قويغاچقا، نۇننىڭ ئوغلى يەشۇئا دانالىق بەرگۈچى روھ بىلەن تولغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىللار ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىپ، پەرۋەردىگارنىڭ مۇساغا بۇيرۇغىنىدەك قىلدى.
10 مۇسادىن كېيىن ئۇنىڭدەك پەرۋەردىگار بىلەن يۈز تۇرانە سۆزلەشكەن ئىككىنچى بىر پەيغەمبەر ئىسرائىل ئىچىدە چىقمىدى؛ 11 پەرۋەردىگارنىڭ ئۇنى مىسىر زېمىنىغا ئەۋەتىشى بىلەن ئۇ شۇ يەردە پىرەۋنگە، ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرى ۋە پۈتكۈل زېمىنىدىكىلەر ئالدىدا كۆرسەتكەن ھەممە مۆجىزىلىك ئالامەت ۋە

كارامەتلەرگە، 12 ئايان قىلىنغان شۇ بارلىق ئۇلۇغ قۇدرەتكە[199] ۋە مۇسانىڭ پۈتكۈل ئىسرائىلىنىڭ كۆز ئالدىدا كۆرسەتكەن بارلىق دەھشەتلىك ھەيۋىسىگە تەڭ تۇرغۇدەك ھېچقانداق ئادەم چىقمىدى.

199 ئىبرانىي تىلىدا «قۇدرەتلىك قولغا».

قوشۇمچە سۆز

كەمبەغەللەر توغرۇلۇق

«ھالبۇكى، ئاراڭلاردا ھاجەتمەنلەر بولمايدۇ» (4:15)
خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بەرگەن شۇ ئاجايىب ۋەدىسى ئۇلارنىڭ خۇداغا بولغان ئىتائەتمەنلىكى بىلەن باغلىق، ئەلۋەتتە (5-ئايەت).
«پەقەت سىلەر پەرۋەردىگار خۇدايىڭلارنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىپ، مەن سىلەرگە بۈگۈن تاپىلىغان بۇ پۈتۈن ئەمرگە ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل بۆلسەڭلار شۇنداق بولىدۇ».
11-ئايەتتە خۇدا ئۇلارغا «ئەمەلىيەتتە، سىلەر ماڭا ئىتائەتمەن بولمايسىلەر» دەپ ئالدىن ئېيتىدۇ؛ شۇڭا، ئۇلار ئارىسىدا ھەردائىم باشقىلارنىڭ ياردىمىگە موھتاج بولىدىغان ھاجەتمەن خەلقلەر مەۋجۇت بولىدۇ.

قىساس توغرۇلۇق: «كۆزىگە كۆز، چىشقا چىش» دېگەن قانۇن بەلگىلىمە

ئوقۇرمەنلەر تەۋراتتا ھەم ئىنجىلدا خۇدانىڭ: «سەن ئىنتىقام ئالمىغىن ۋە ئۆز خەلقىڭنىڭ نەسلىگە ھېچ ئاداۋەتمۇ ساقلىمىغىن، بەلكى قوشناڭنى ئۆزۈڭنى سۆيگەندەك سۆيگىن. مەن پەرۋەردىگاردۇرمەن» («لاۋ.» 18:19، «رىم.» 19:12)، «ئىنتىقام مېنىڭكىدۇر» («قان.» 35:32) دېگەن باياناتلىرىنى ئوقۇغاندىن كېيىن بىز يەنىلا: «كۆزگە كۆز، چىشقا چىش، قولغا قول، پۇتقا پۇت، كۆيۈككە كۆيۈك، زەخىمگە زەخىم، كۆككە كۆك تۆلەنسۇن» («مىس.» 24:21، «لاۋ.» 20:24، «قان.» 21:19) دېگەن ئەمرنى ئوقۇغىنىمىزدا سەل ھەيران قېلىشىمىز مۇمكىن. ھالبۇكى، ئوقۇرمەنلەر مۇشۇ ئايەتلەرنى تەسپىلىيرەك ئوقۇش ئارقىلىق ئۆزى ئۈچۈن جەزمەنلەشتۈرەلەيدۇكى، «كۆزگە كۆز، چىشقا چىش» دېگەن بەلگىلىمە زىيان تارتقان كىشىنىڭ

قساس ئالدىغانلىقىغا باغلىق ئىش ئەمەس، بەلكى جەمئىيەتتە تولۇق ئادالەت بولسۇن دەپ ئىجرا قىلىش تەلەپ قىلىنغان ئىشتۇر. ئەمەلىيەتتە، بۇ مۇساغا چۈشۈرۈلگەن مۇقەددەس قانۇنغا ئائىت پرىنسىپ بولۇپ، ئادەملەر ياكى پۈتكۈل ئائىلىلەر، قەبىلىلەرنىڭ ئارىسىدا بىر-بىرىدىن توختاۋسىز قىساس ئالدىغان، ئۇزۇن ۋاقىت سوزۇلىدىغان، بارغانسېرى ئەدەپ كېتىدىغان شۇ خىل دەھشەتلىك جېدەل-ئاداۋەتنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىكى يولدۇر.

ئىنجىل دەۋرىدە، رەببىمىز بۇ ئىش توغرۇلۇق تەلىم بەرگەندە، مۇقەددەس قانۇننىڭ ئادىل تەلەپلىرىدىن ھالقىپ، ئۆزىگە ئەگەشكەنلەرگە: ھەممىلا ئادەملەرگە مۇھەببەت كۆرسىتىڭلار، ھەتتا دۈشمەنلىرىڭلارنىمۇ كەچۈرۈم قىلىپ، ئۇلار ئۈچۈن دۇئا-تىلاۋەت قىلىڭلار دەپ ئۆگەتتى («مات.» 5:38-48).

«قانائانىيلارنى يوقىتىڭلار» دېگەن ئەمر توغرۇلۇق

بۇ مۇھىم تېما ئۈستىدە «مىسىردىن چىقىش»تىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

«قانۇن شەرھى» 8:7 توغرۇلۇق

«پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرنى سۆيگىنى سەۋەبىدىن ۋە ئاتا-بوۋىلىرىڭلار ئالدىدا بەرگەن قەسەمگە سادىق بولغانلىقى ئۈچۈن پەرۋەردىگار سىلەرنى كۈچلۈك قول بىلەن قۇتقۇزۇپ، ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ «قۇللۇق ماكانى»دىن، يەنى مىسىر پادىشاھى پىرەۋننىڭ قولىدىن چىقارغان»

ئوقۇرمەنلەر تەۋراتنى ئوقۇغىنىدا «خۇدا بەدەل تۆلەپ ئۆز بەندىلىرىنى سېتىۋالدى»، «خۇدا ھۆرلۈك بەدىلى تۆلەپ خەلقىنى قۇتقۇزدى» «خۇدا ئۆز خەلقى ئۈچۈن بەدەل تۆلەپ ئۇلارنى ئازاد قىلدى» دېگەندەك ئىبارىلەر كۆپ ئۇچرايدۇ. بۇلار مۇقەددەس كىتابنىڭ مۇشۇ يېرىدە تۇنجى قېتىم كۆرۈلىدۇ. ئىبرانىي تىلىدا مۇشۇ ئىبارە «پاداھ» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ئادەتتە بۇ سۆز «قۇل بازىرىدىن سېتىۋېلىش» «گۆرۈ تۆلەپ ئازاد قىلىش» «رەنىگە قويغان نەرسىنى قايتۇرۇۋېلىش» دېگەندەك مەنىلەردە ئىشلىتىلىدۇ. ئەمدى يۇقىرىقى ئايەتتە خۇدا خەلقىنى مىسىردىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن «ھۆرلۈك بەدىلى» تۆلىگەن بولسا، «بۇ بەدەل» ياكى «بۇ تۆلەم» كىمگە تۆلەنگەن؟ ـ دېگەن سوئال دەرھال كاللىمىزغا كېلىدۇ. خۇدا ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغاندا پىرەۋنگە ھېچ تۆلەم تۆلىمىدى؛ ئەمەلىيەتتە ئىسرائىللار نەچچە يۈز يىل قۇللۇقتا بولغىنى ئۈچۈن پىرەۋن ئىسرائىلغا تۆلەم بەردى! بەزىلەر غەلىتە ئويدا بولۇپ، خۇدا خەلقىنى قۇتقۇزۇشقا ئىبلىسقا نېمىدۇر بىر تۆلەم تۆلىدى، دەپ قارايدۇ، لېكىن ھازىر تۆۋەندە كۆرىدىغىنىمىزدەك، بۇ كۆزقاراش پۈتۈنلەي خاتادۇر.

غەلىتە ئىش شۇكى، «تۆلەم كىمگە تۆلەنگەن؟» دېگەن سوئالغا بولغان جاۋاب تەۋراتتىن، «يەشايا» 53-باب ۋە «زەبۇر» 40-كۈيدىن باشقا ھېچ يېرىدە بىۋاستە كۆرۈلمەيدۇ. سوئالنىڭ تولۇق جاۋابى ئىنجىلدا تەمىنلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتە خۇدانىڭ تەۋراتتىكى پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق «پاداھ» («بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزۇش») دېگەن سۆزنى ئىشلەتكىنىنىڭ ئۆزى كەلگۈسى ئىشلارنى كۆرسەتكەن بىرخىل بېشارەت ئىدى. بۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى ئىشلار توغرۇلۇق ئويلىنىشىمىز كېرەك: —

(ئا) خۇدا مۇتلەق ھەققانىي بولغاچقا، ھېچقاچان گۇناھنى جازالىماي قويمايدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ پاك-مۇقەددەس ماھىيىتىگە نامۇۋاپىق ھېچقانداق ئىش قىلمايدۇ. بۇنى سۈرەتلەش ئۈچۈن، ئۆز پادىشاھلىقى ئۈچۈن ئەتراپلىق تۈرلۈك ئادىل قانۇن-بەلگىلىمىلەرنى چىقارغان ھەققانىي بىر پادىشاھ توغرۇلۇق ئويلىنايلۇق. بەلگىلىمىلەر ئارىسىدا، بىرسى ئومۇمنىڭ مال-مۈلكىگە زىيان يەتكۈزسە، زىياننى تۆلىگەندىن سىرت، جەرىمانە تۆلەش كېرەك، دېگەن بىر قانۇن ماددىسى بار دەيلى. بىر كۈنى پادىشاھ ئۆزى سوراق ئۈستىدە ئولتۇرغىنىدا، قەدىناس بىر دوستىنىڭ ئۆزىنىڭ ئالدىغا كەلتۈرۈلگىنىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كېتىدۇ. شۇ قەدىناس دوستى دەل شۇ گۇناھ بىلەن ئەيىبلىنىدۇ! ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ دوستى شۇ گۇناھنى ئۆز ئۈستىگە ئالىدۇ. ئەمما دوستى قولى قىسقىلىقىدىن تۆلەم ۋە جەرىمانىنى تاپشۇرالمايدۇ. شۇنداق ئەھۋالدا قانۇننىڭ تەلىپى شۇكى، گۇناھكار زىندانغا سولىنىپ ئەمگەك بىلەن تۆلەمنى ۋە جەرىمانىنى تۆلىشى كېرەك. دوستى كەلتۈرۈپ چىقارغان زىيان ئىنتايىن ئېغىركى، ئۇنى تومەن يىل ئىشلىسىمۇ، ئۇنى تۆلىيەلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنىڭ بىلەن

ئۇ زىنداندا ئۆمۈرۋايەت ياتىدۇ ۋە شۇ يەردە ئۆلىدۇ، ئائىلىسىدىكىلەر يار-يۆلەكسىز قالىدۇ.

پادىشاھ قانداق قىلار؟ ئۇنىڭ ھوقۇقى ھەممىدىن ئۈستۈن بولغاچقا، ئادالەتنى قويۇپ قويۇپ، ئۆز ئادىل قانۇن-بەلگىلىمىلىرىگە قارىماي، دوستىنى كەچۈرۈم قىلالايدۇ، ئەلۋەتتە. ئۇنداقتا، ئۇنىڭ پۈتۈن قارارلىرى ئۇنىڭ «ئادالىتى» توغرۇلۇق نېمە دېيىشىدۇ؟ «دەرۋەقە، ئارقا تىرىكى بارلار ئۈچۈن بىر قانۇن، باشقىلار ئۈچۈن بىر قانۇن!» دېيىشىدۇ، ئەلۋەتتە. بۇنداق ئەھۋال ھەممىمىزگە ئىنتايىن تونۇش. ئەگەر پادىشاھ ئادىل بولۇپ دوستى ئۈستىدىن ئادىل ھۆكۈم چىقىرىپ، شۇ ئېغىر تۆلەم-جەرىمانىنى قويغان بولسىچۇ؟ شۈبھىسىزكى، كۆپچىلىك پادىشاھنىڭ ھەتتا ئۆز دوستىغىمۇ ئادىللىقنى يۈرگۈزگىنىنى كۆرۈپ، سوراقخانىنى ئىنتايىن سۈرلۈك بىر جىمجىتلىق باسىدۇ. شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ دوستى يۈزى تاتىرىپ، تىترىگەن ھالدا تۇرىدۇ، لېكىن ھېچنېمە دېيەلمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇنىڭ ئۈستىدىن چىقىرىلغان ھۆكۈم تولىمۇ ئادىلدۇر. ھالبۇكى، پادىشاھ شۇئان: «مەن ئۆزۈم بۇ تۆلەم ۋە جەرىمانىنى ئۆز خەزىنەمدىن چىقىرىپ تۆلەپ بېرىمەن» دەپ ئېلان قىلىدۇ. ھېچكىم قارشى چىقالمايدۇ؛ دېمەك، پادىشاھ ئادىل جازانى ئۆز ئۈستىگە ئېلىش بىلەن ھېلىقى كىشىگە رەھىمىنى كۆرسەتتى؛ بىز بۇنى «بەدەل تۆلەپ دوستىنى قۇتقۇزدى» دېسەكمۇ بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ھەم ئادالەت ھەم رەھىم-شەپقەت قانائەتلەندۈرۈلدى. بۇنى زەبۇردىكى تۆۋەندىكى سۆزلەر بىلەن خۇلاسىلىسەك تولىمۇ مۇۋاپىق بولىدۇ: —

«ئۆزگەرمەس مۇھەببەت ۋە ھەقىقەت ئۆزئارا كۆرۈشتى؛
ھەققانىيەت ۋە ئامان-خاتىرجەملىك بىر-بىرىنى سۆيۈشتى»
(«زەب.» 10:85).

(ئە) مەسىھ كرېستكە مىخلانغىنىدا دەل مۇشۇ ئىشنى قىلدى. خۇدا ئۆزى مەسىھدە ئىنسانلارنىڭ بارلىق گۇناھلىرىنى كەچۈرۈم قىلىشقا بەدەل تۆلەيدۇ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئىنسانلارغا كۆرسىتىدىغان بارلىق مېھىر-شەپقىتى ئۈچۈن ئۇل سالىدۇ. قايتىلايمىزكى، خۇدا ھەرگىز گۇناھتىن ئۆتۈپ «ھېچ ۋەقەسى يوق» دېيەلمەيدۇ. ئۇنىڭ تۆلىمىنى تۆلەش كېرەك، ۋە مەسىھ ئۆزى دەل شۇ مەقسەت بىلەن دۇنياغا كەلدى: —

«چۈنكى ئىنسانئوغلىمۇ دەرۋەقە شۇ يولدا كۆپچىلىك خىزمىتىمدە

بولسۇن دېمەي، بەلكى كۆپچىلىكنىڭ خىزمىتىدە بولاي ۋە جېنىمنى پىدا قىلىش بەدىلىگە نۇرغۇن ئادەملەرنى ھۆرلۈككە چىقىراي دەپ كەلدى» («مار.» 45:10)

باشقا بىر يەردىكى بىر باياننى نەقىل كەلتۈرسەك: —

«بۇ «كالام» — يەنى مەسىھ، گۇناھكار ئادەملەرنىڭ ئورنىدا ئەيىبلىنىش ئۈچۈن، ئۆزىنى كرېستكە (دارغا) مىخلىتىپ ئۆلۈشكە تۇتۇپ بەرگەن. ئۇ گۇناھسىز، مۇكەممەل ئادەم بولۇپ، چەكلىك ۋاقىت ئىچىدە بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ھەممە ئادەملەرنىڭ بارلىق گۇناھلىرىنى ئۈستىگە ئالغان، ئۇ بىزنىڭ ئورنىمىزدا خۇدانىڭ گۇناھ ئۈستىگە تۆكمەكچى بولغان غەزەپلىك جازالىرىنى قوبۇل قىلغان. گۇناھنىڭ جازاسى — خۇدادىن ئايرىلىشتۇر؛ شۇڭلاشقا ئۇنىڭ روھى خۇدادىن ئۈچ سائەتلىك ئايرىلغان. شۇ ئۈچ سائەتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدا: —

«ئەيسا يۇقىرى ئاۋاز بىلەن ۋارقىراپ: «ئەلوھىي، ئەلوھىي! لەمە شەۋاقتانى؟» — دېدى. (مەنىسى: خۇدايىم، خۇدايىم! نېمىشقا مېنى تاشلىۋەتتىڭ؟)» («مات.» 46:27، «مار.» 24:15)

دېمەك ئۇ، دۇنيادىكى مىليونلىغان ئادەملەرنىڭ مەڭگۈلۈك دوزاخ ئازابلىرىنى (دوزاخ — خۇدادىن ئايرىۋېتىشتۇر) چەكلىك ۋاقىت ئىچىدىلا بېشىدىن ئۆتكۈزگەن، بارلىق بەدەلنى تۆلىۋەتكەن. خۇدا مانا مۇشۇ ۋاسىتىسى بىلەن بىرلا ۋاقىتتا، ھەم ئۆزىنىڭ ئادىللىقىنى قانائەتلەندۈرگەن ھەم ھەربىر ئادەمنى ئۆزىنىڭ رەھىمدىللىكىگە مەڭگۈلۈك ئېرىشەلەيدىغان قىلغان. خۇدا ئۆز كالامى بولغان مەسىھنىڭ مۇكەممەل قۇربانلىقىنى قوبۇل قىلغان.

تۆۋەندىكى ئايەتلەردىمۇ بۇ ھەقىقەت كۆرسىتىلىدۇ: —

«خۇدا ئۇنى (مەسىھنى) گۇناھلارنىڭ جازاسىنى كۆتۈرگۈچى كاففارەت قۇربانلىقى سۈپىتىدە تەيىنلىدى؛ ئىنسانلارنىڭ ئۇنىڭ قۇربانلىق قېنىغا ئىشەنچ باغلىشى بىلەن قۇربانلىق ئىناۋەتلىكتۇر. خۇدا بۇ ئارقىلىق بۇرۇنقى زاماندىكىلەرنىڭ سادىر قىلغان گۇناھلىرىغا سەۋر-تاقەتلىك بولۇپ، جازالىماي ئۆتكۈزۈۋېتىشىنىڭ ئادىللىق ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى. بۇنىڭغا ئوخشاش بۇ قۇربانلىق ئارقىلىق ئۇ ھازىرقى زاماندا بولغان ھەققانىيلىقىنىمۇ كۆرسەتكەن. شۇنداق قىلىپ ئۇ ئۆزىنىڭ

ھەم ھەققانىي ئىكەنلىكىنى ھەم ئەيسانىڭ ئېتىقادىدا بولغۇچىنى ھەققانىي قىلغۇچى ئىكەنلىكىنى نامايان قىلدى» («رىم.» 3:25-26).

«گۇناھلىرىمىزنى ئىقرار قىلساق، (خۇدا) بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرۈم قىلىپ، بىزنى بارلىق ھەققانىيسىزلىقتىن پاك قىلىشقا ئىشەنچلىك ھەم ئادىلدۇر» («1يۇھ.» 1:9)

شۇنىڭ بىلەن خۇدا ھەرقانداق ئادەمگە رەھىم-شەپقەت كۆرسەتكىنىدە، ئۆزىنىڭ «بەدەل تۆلىگىنى» ھەردائىم كۆز ئالدىدا تۇرىدۇ. ئىبراھىمنىڭ نەسلى ئىسرائىلنى ئۆز خەلقى بولۇشقا چارقىرغاندىن كېيىن ئۇ بۇ ھەقىقەتنى ئۇلارغا تونۇشتۇرۇشقا باشلايدۇ؛ چۈنكى ئۇ ئۇلارنى مىسىردىن قۇتقۇزغىنىدا: «مەن سىلەرنى بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزغاندىم» دەيدۇ. شۇنىڭدەك بۇ ھەقىقەتنى ئۇلارغا سىڭدۈرۈپ ئۆگىتىش ئۈچۈن ھەر قېتىم «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»دا ئىسرائىللار خۇدانىڭ قۇتقۇزۇشى (ئۇنىڭ ئۇلارنى جازالىماي ئۆتۈپ كېتىشى) «ئۆتۈپ كېتىش»ى)نى ئەسلەپ تەبرىكلىگىنىدە ھەربىر ئائىلە ئۆزى ئۈچۈن بىر قوزىنى قۇربانلىق قىلىپ ئىستېمال قىلىشى كېرەكلىكىنى بىكىتكەن. ھەممىمىزگە ئايانكى، بۇ قوزا مەسىھنىڭ قۇربانلىقىنى كۆرسەتكەن بىر بېشارەتلىك سىمۋول ياكى سۈرەتتۇر («يۇھ.» 1:29، «1كور.» 5:7نى كۆرۈڭ).

تەرجىمىمىزدە، ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ ھەقىقەتنى ئۇستىدە ئويلىنىشى ئۈچۈن تەۋراتتىكى كۆپ يەرلەردە «پاداھ» دېگەن شۇ سۆزنى «بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزۇش» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

«ئۇندىن بىرى» بولغان ئۆشرە ــ ئۈچ خىل ئۆشرە

ئوقۇرمەن مەزكۇر كىتابنى ۋە شۇنداقلا تەۋراتتىكى «مۇقەددەس قانۇن»نىڭ باشقا قىسىملىرىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن بەلكىم شۇنى بايقايدۇكى، خۇداغا تاپشۇرۇشى كېرەك بولغان «ئۆشرە» (ئوندىن بىرى)دىن ئۈچ خىلى باردۇر. بۇلارنى تەۋەندىكىدەك يىغىنچاقلىيالايمىز: ــ

(ئا) «ئومۇمىي ئۆشرە» ــ ھەر يىللىق بارلىق ھوسۇللاردىن ۋە (ئىگىسىدىن ئۆشرە ئېلىنغان ۋاقىتتا قول ئىلكىدە بولغان) بارلىق ماللاردىن ئوندىن بىرى («لاۋ.» 30:27-33، «چۆل.» 21:18-32، «قان.» 5:12-11). بۇ لاۋىيلارغا تاپشۇرۇلىدۇ، لاۋىيلارمۇ ئۇنىڭدىن يەنە «ئوندىن بىرى»نى كاھىنلارغا بېغىشلايدۇ.

(ئە) ھەر يىللىق ئاشلىق ۋە ھەرخىل دانلاردىن ئوندىن بىرى. ئۇنى «خۇدا ئۆز نامىنى قويغان جاي»غا ئېلىپ بېرىپ شۇ يەردە ئۆزلىرى ۋە لاۋىيلارنىڭ يەپ-ئىچىپ، ھېيتلارنى تەبرىكلىشىگە ئىشلىتىدۇ. بۇ ئۆشرىدىن يەرلىك لاۋىيلارغا بېرىشكىمۇ بولاتتى ۋە شۇ ئۆشرىلەردىنمۇ بەلكىم مۇقەددەس ئۆيگە كېرەك بولغان كۆپ قۇربانلىقلار تەمىنلەنگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى («قان.» 14:22-27).

(ب) ھەر ئۈچ يىلدا يۇقىرىقى «ئوندىن بىرى» («ئە»)نى ئايرىپ، يەرلىك لاۋىيلار، كەمبەغەللەر ۋە مۇساپىرلارنىڭ بەھرىمەن بولۇشىغا ئۆز يۇرت-شەھەرلىرى ئىچىدە توپلايتتى («قان.» 14:28-29).

بەزى ئالىملار بۇ ئۈچىنچى خىلدىكى (ھەر ئۈچىنچى يىلدا ئېلىنىدىغان) ئۆشرىنى بىرىنچى ۋە ئىككىنچى ئۆشرىدىن ئايرىم بىر ئۆشرە، دەپ قارايدۇ؛ بىز شۇنداق قارىمايمىز؛ ئۈچىنچى ئۆشرىنى پەقەت ئىككىنچى خىل ئۆشرىنىڭ ئۆزى شۇ، دەپ قارايمىز؛ بۇ ئىككىنچى خىلدىكى ئۆشرە بىرىنچى ۋە ئىككىنچى يىلى ئىبادەت يولىدا ئىشلىتىلىدۇ، لېكىن ئۈچىنچى يىلغا كەلگەندە، كەمبەغەللەر ۋە مۇساپىرلارنىڭ بەھرىمەن بولۇشى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ، دەپ قارايمىز.

ھازىرقى زاماندىكى نۇرغۇن «تەلىم بەرگۈچىلەر» جامائەتتىكىلەرگە «كىرىمىڭلاردىن «ئوندىن بىرى (ئۆشرە)»نى «خۇدانىڭ ئادەملىرىگە» ئاتىشىڭلار كېرەك» دەپ بېكىتىپ، تەۋراتتىكى ئۆشرە تۈزۈمىنى ھازىرقى دەۋرگە سۆرەپ كېلىدۇ. ھەممىگە ئايان بولۇشى كېرەككى، ئىنجىل دەۋرگە كەلگەندە، ئىنجىلدا «ئۆشرە» توغرۇلۇق تەلىم زادى يوق. ئۇنىڭ ئورنىدا بىز بەلكىم بۇ ھەقىقەتلەرنى بايقايمىزكى: —

(ئا) بارلىق پۇلىمىز ۋە تەئەللۇقاتلىرىمىز (جۈملىدىن ۋاقىت، قابىلىيەتلەر ۋە تالانتلىرىمىز) ئەمەلىيەتتە بىزنىڭكى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ بىزگە مەسئۇلىيەتچان غوجىدار سۈپىتىدە ئىشلىتىشىمىزگە تاپشۇرغىنى، دەپ تونۇپ يېتىشىمىز كېرەك؛

(ئە) شۇڭا بىز خۇدا بىزگە تاپشۇرغان بۇ بارلىق بايلىقىمىزنى، جۈملىدىن پۇلىمىزنى قانداق ئىشلىتىشىمىز كېرەكلىكى توغرىسىدىكى ئالاھىدە يوليورۇقنى خۇدانىڭ ئۆزىدىن ئىزدىشىمىز لازىمدۇر.

(ب) بارلىق خەير-ساخاۋەت ۋە خۇداغا بېغىشلاش ئىشلىرى تولۇق شاد-خۇراملىق ئىچىدە ئۆتكۈزۈلۈشى كېرەك: «ھەر ئادەم ھېچ قىينىلىپ قالماي ياكى مەجبۇرەن ئەمەس، بەلكى ئۆز كۆڭلىدە پۈككىنىچە بەرسۇن؛ چۈنكى خۇدا خۇشاللىق بىلەن بەرگۈچىنى ياخشى كۆرىدۇ» («2كور.» 7:9). «قىينىلىپ بەرگەن»دىن بەرمىگەن ياخشى، چۈنكى ئۇنى خۇدا قوبۇل قىلمايدۇ!

18-باب (15-19-ئايەت) كەلگۈسىدىكى ئۇلۇغ پەيغەمبەر

«پەرۋەردىگار خۇدايىڭ سىلەر ئۈچۈن ئاراڭلاردىن، قېرىنداشلىرىڭلار ئارىسىدىن ماڭا ئوخشايدىغان بىر پەيغەمبەر تۇرغۇزىدۇ؛ سىلەر ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىڭلار. بۇ سىلەر ھورەب تېغىدا يىغىلغان كۈندە پەرۋەردىگار خۇدايىڭلاردىن: «پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ ئاۋازىنى يەنە ئاڭلىمايلى، بۇ دەھشەتلىك ئوتنى كۆرمەيلى، بولمىسا ئۆلۈپ كېتىمىز» دەپ تەلەپ قىلغىنىڭلارغا پۈتۈنلەي ماس كېلىدۇ. شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ماڭا: «ئۇلارنىڭ ماڭا دېگەن سۆزى ياخشى بولدى. مەن ئۇلارغا قېرىنداشلىرى ئارىسىدىن ساڭا ئوخشايدىغان بىر پەيغەمبەرنى تۇرغۇزىمەن، مەن ئۆز سۆزلىرىمنى ئۇنىڭ ئاغزىغا سالىمەن ۋە ئۇ مەن ئۇنىڭغا بارلىق تاپىلىغىنىمنى ئۇلارغا سۆزلەيدۇ. ۋە شۇنداق بولىدۇكى، ئۇ مېنىڭ نامىمدا دەيدىغان سۆزلىرىمگە قۇلاق سالمايدىغان ھەرقانداق كىشى بولسا، مەن ئۇنىڭدىن ھېساب ئالىمەن».

بۇ «ئۇلۇغ پەيغەمبەر» توغرىسىدىكى بېشارەتتىن شۇ ئىشنى ئېنىق ئىسپاتلايدىغان بىرنەچچە نۇقتىلارنى بايقايمىز، «كەلگۈسىدىكى پەيغەمبەر» مەسىھدىن باشقا ھېچكىم بولمايدۇ: —

(ئا) پەيغەمبەر «ئاراڭلاردىن، قېرىنداشلىرىڭ ئارىسىدىن» بولىدۇ — دېمەك، ئۇ ئۆزى ئىبرانىيلار ئارىسىدا تۇغۇلۇشى ۋە ئۆزى ئىبرانىي بولۇشى مۇقەررەر.

(ب) كېلىدىغان شۇ پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى خەلقىنىڭ: «پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ

ئاۋازىنى يەنە ئاڭلىمايلى، بۇ دەھشەتلىك ئوتنى كۆرمەيلى، بولمىسا ئۆلۈپ كېتىمىز!» دېگەن تەلىپىگە دەل خۇدادىن كەلگەن جاۋابى بولدۇ. خۇدانىڭ شان-شەرىپىنىڭ ئىچى ناپاك ئىنسانلار ئارىسىدا تولۇق ئايان قىلىنىشى قەتئىي مۇمكىن ئەمەس؛ ئۇنى كۆرۈشنىڭ نەتىجىسى ئۆلۈمدىن ئىبارەت بولىدۇ. ئۇنداقتا خۇدا قانداق يول بىلەن ئۆزىنىڭ «ئىنسانلار مېنى تونۇسۇن، تولۇق بىلسۇن» دېگەن ئۇلۇغ مۇددىئا-مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ؟ بىردىنبىر يول ئاۋۋال ئۆزىنى «ئىنسانلار يېقىنلاشقۇدەك قىياپەتتە» ئايان قىلسا ئاندىن مۇمكىن بولاتتى (ئاندىن يەنە ئىنسانىنىڭ قەلبىنى پاكلايدىغان نىجاتلىق بىلەن تەمىنلىشى بىلەن بولاتتى، ئەلۋەتتە!) مانا دەل شۇ ئىش مەسىھنىڭ ئۆزىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان: —

«كالام ئىنسان بولدى ھەم ئارىمىزدا ماكانلاشتى ۋە بىز ئۇنىڭ شان-شەرىپىگە قارىدۇق؛ ئۇ شان-شەرەپ بولسا، ئاتىنىڭ يېنىدىن كەلگەن، مېھىر-شەپقەت ۋە ھەقىقەتكە تولغان بىردىنبىر يېگانە ئوغلىنىڭكىدۇر... چۈنكى تەۋرات قانۇنى مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق يەتكۈزۈلگەنىدى؛ لېكىن مېھىر-شەپقەت ۋە ھەقىقەت ئەيسا مەسىھ ئارقىلىق يەتكۈزۈلدى. خۇدانى ھېچكىم كۆرۈپ باققان ئەمەس؛ بىراق ئاتىنىڭ قۇچىقىدا تۇرغۇچى، يەنى ئۇنىڭ بىردىنبىر ئوغلى ئۇنى ئايان قىلدى» («يۇھ.» 1:14-17؛ يەنە مەسىلەن، «يۇھ.» 11:2، 6:14-11نى كۆرۈڭ).

(ب) خۇدا مۇسا پەيغەمبەرگە: «ساڭا ئوخشايدىغان بىر پەيغەمبەرنى تۇرغۇزىمەن» دەيدۇ. بۇ «ئوخشاشلىق» ئاز دېگەندە ئۈچ جەھەتتە كۆرۈلىدۇ، دەپ قارايمىز: —

بىرىنچىدىن، مۇسانىڭ پەيغەمبەرلىك خىزمىتىنىڭ تەۋرات دەۋرى ئىچىدىكى ئالاھىدە تەرىپى «خۇدا ئۇنىڭ بىلەن يۈز تۇرانە سۆزلەشكەن»لىكى ئىدى («چۆل.» 6:12-8، «قان.» 19:34). شۇڭا كەلگۈسى «پەيغەمبەر» بولسا مۇساغا ئوخشاش خۇدا بىلەن شۇنداق يېقىن ئالاقىدە بولۇشى كېرەك.

ئىككىنچىدىن، خۇدا مۇسا ئارقىلىق كۆرسەتكەن مۆجىزىلەر، ئالامەت-كارامەتلەرنىڭ سانى خۇدا تەۋراتتىكى ھەرقانداق باشقا پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق كۆرسەتكىنىدىن كۆپتىن كۆپ ئىدى. ھالبۇكى، ئىنجىلنى ھەربىر ئوقۇغۇچىغا شۇ ئايان بولىدۇكى، مەسىھنى مۇسا بىلەن سېلىشتۇرغاندا، مۇسا كۆرسەتكىنىدىن تېخىمۇ

كۆپ، تېخمۇ ئۇلۇغ مۆجىزىلەر، جۈملىدىن ئۆلگەنلەرنى تىرىلدۈرۈشنى كۆرسەتتى («يۇھ.» 25:21).

ئۈچىنچىدىن، تەۋرات دەۋرىدە مۇسا خۇدانىڭ «كونا ئەھدە»نى تۈزۈش ۋاستىچىسى بولۇپ، سىناي تېغىدا ئىسرائىلنى خۇدا بىلەن بىرگە ئەھدىلىك مۇناسىۋەتكە كىرگۈزگۈچى «ئاچقۇچلۇق پەيغەمبەر» ئىدى. مەسىھ بولسا ئىسرائىلنىلا ئەمەس، بەلكى بارلىق ئېتىقادچىلارنى خۇدا بىلەن بىرگە يېڭى مۇناسىۋەتتە بولۇش ئۈچۈن تەگداشسىز ئۇلۇغ «يېڭى ئەھدە»گە كىرگۈزىدۇ. بۇ يېڭى ئەھدە مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق بېرىلگىنىدىن ئۆلچىگۈسىز دەرىجىدە ئۇلۇغدۇر، بۇ نۇقتا «يەر.» 31:31-34، «2كور.» 3:6-18، «ئىبر.» 22:7، 6:8دە كۆرۈنەرلىك.

بىراق بىر جەھەتتىن «كەلگۈسى پەيغەمبەر» مۇساغا «ئوپئوخشاش» ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدىن كۆپ ئۈستۈن تۇرىدۇ: —

«مەن ئۆز سۆزلىرىمنى ئۇنىڭ ئاغزىغا سالىمەن ۋە ئۇ مەن ئۇنىڭغا بارلىق تاپىلىغىنىمنى ئۇلارغا سۆزلەيدۇ».

مۇسا پەيغەمبەر خۇدا تەرىپىدىن بىرىنچى قېتىم چاقىرىلغاندا، خۇدانىڭ سۆزىگە تولۇق كىرمىگەن بولغاچقا («مىس.» 10:4-17)، ۋە كېيىن ئۆزى غەزەپلەنگەنلىكى سەۋەبىدىن («چۆل.» 7:20-13، «قان.» 23:3-26) خۇدانىڭ سۆزلىرىنى ھەربىر قېتىم خەلققە تويتوغرا، ئەينى پېتى يەتكۈزگەن ئەمەس. لېكىن مەسىھ بولسا شۇنداق قىلىدۇ.

مەسىھ بىلەن مۇسا پەيغەمبەرنىڭ باشقا ئوخشايدىغان ئورتاق يەرلىرى توغرىسىدا «مىسىردىن چىقىش»تىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

بارلىق ئوقۇرمەنلەر خۇدانىڭ بۇ پەيغەمبەر توغرۇلۇق مۇسا ئارقىلىق ئېيتقان ئاخىرقى سۆزلىرىگە كۆڭۈل بۆلسۇن: —

«ۋە شۇنداق بولىدۇكى، ئۇ مېنىڭ نامىمدا دەيدىغان سۆزلىرىمگە قۇلاق سالمايدىغان ھەرقانداق كىشى بولسا، مەن ئۇنىڭدىن ھېساب ئالىمەن».

4-1:24 توغرۇلۇق

«ئەگەر بىرسى بىر ئايالنى ئەمرىگە ئالغاندىن كېيىن ئۇنىڭدا بىرەر سەت ئىشنى بىلىپ ئۇنىڭدىن سۆيۈنمىسە، ئۇنداقتا ئۇ تالاق خېتىنى پۈتۈپ، ئۇنىڭ قولىغا بېرىشى كېرەك؛ ئاندىن ئۇنى ئۆز ئۆيىدىن چىقىرىۋەتسە بولىدۇ. ئايال ئۇنىڭ ئۆيىدىن چىققاندىن كېيىن باشقا ئەرگە تەگسە بولىدۇ. بۇ ئىككىنچى ئەرمۇ ئۇنى يامان كۆرۈپ، تالاق خېتىنى يېزىپ قولىغا بېرىپ ئۇنى ئۆز ئۆيىدىن چىقىرىۋەتسە، ياكى ئۇنى ئالغان ئىككىنچى ئېرى ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنى قويۇپ بەرگەن ئاۋۋالقى ئېرى ئۇنى ناپاك ھېسابلاپ، ئىككىنچى قېتىم خوتۇنلۇققا ئالمىسۇن، چۈنكى شۇنداق قىلسا، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا يىرگىنچلىك ئىش بولىدۇ. سەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ساڭا مىراس قىلىپ بېرىدىغان زېمىننىڭ ئۈستىگە گۇناھ يۈكلىمىگىن»

قويۇۋېتىلگەن ئايالنى قايتۇرۇۋېلىش نېمىشقا «يىرگىنچلىك ئىش» بولىدۇ؟ بۇ ئايەتلەر توغرىسىدىكى بەزى بايقىغىنىمىزنى تۆۋەندە بېرىمىز: —

(1) ئىنجىل دەۋرىگە كەلگەندە، رەب ئەيسا «تالاق قىلىش» توغرىسىدىكى مەسىلە توغرىسىدا يېڭى تەلىم بەرگەن؛ ئۇ ئۆزىگە ئېتىقاد قىلىپ ئەگەشكەنلەرگە: تالاق قىلىش دېگەن ئىش (ئۆز جۆرىسىنىڭ زىنا قىلغان ئەھۋالدىن سىرت) قەتئىي بولمايدۇ، دەيدۇ. ئۇ بۇ ئايەتلەر توغرۇلۇق: «تاش يۈرەكلىكىڭلاردىن مۇسا پەيغەمبەر ئاياللىرىڭلارنى تالاق قىلىشقا رۇخسەت قىلغان» دەيدۇ. «ماتتا» ۋە «كورىنتلىقلارغا (1)»دىكى (تالاق قىلىش توغرۇلۇق) «قوشۇمچە سۆز»لىرىمىزنى كۆرۈڭ.

(2) ئايالنى قويۇۋەتمەكچى بولغان ئەر كىشى ئاۋۋال گۇۋاھلىقى بولغان «تالاق خېتى»نى بېجىرىشى كېرەك. بۇ ئىش ئايالغا ئۆزىگە تەۋە بولغان نەرسىلەر ۋە كېرەك بولغان يۈك-تاقلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، ئۆيىدىن چىقىشقا تەييارلاشقا بىر مۇددەت ۋاقىت بېرىدۇ. دۇنيادىكى بەزى قانۇن-تۈزۈملەر ئاستىدا، ئەر كىشى پەقەت ئايالغا ئۈچ قېتىم: «سەن تالاق» دېيىشى بىلەنلا ئاندىن ئايال كىشى ھېچ تەييارلىق قىلماي

دەرھال ئۆيدىن چىقىشى كېرەك.

(3) مەزكۇر ئايەتلەردە بىرىنچى خىل تالاق قىلىش سەۋەبى: «ئاياللىدا بىرەر سەت ئىشنى بىلىپ ئۇنىڭدىن سۆيۈنمەسلىك» دېگەنلىكتۇر. بۇ «سەت ئىش» زىناخورلۇق ياكى بۇزۇقلۇق بولالمايدۇ، چۈنكى زىناخورلۇق ياكى بۇزۇقلۇق سادىر قىلغان كىشى ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىنىشى كېرەك ئىدى. شۇڭا سەۋەبى بەلكىم ئايالى باشقا ئەر كىشىلەر ئالدىدا ناز-كەرەشمە قىلىشى ياكى باشقىلارغا ھەددىدىن ئاشقان يېقىنچىلىقنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. ئۇ ئايالنى ئەيىبلىگەن شۇ شارائىتلار ئاستىدا ئۇ ئۇنى قويۇۋەتكىنىدە، ئايالى پەقەت تويلۇق ۋە ئۆزىگە تەۋە بولغان نەرسىلەرنىلا ئۆيدىن ئېلىپ كېتىشى كېرەك بولغان بولۇشى مۇمكىن (دېمەك، ئايالنىڭ ئېرىنىڭ ھېچقانداق مال-مۈلكىنى ئېلىپ چىقىش ھوقۇقى يوق). ئىككىنچى خىل «تالاق قىلىش»تا ئالاھىدە سەۋەب ئېيتىلمايدۇ، پەقەت ئايالنى ياقتۇرمىغنى ئۈچۈن تالاق قىلىۋېتىدۇ. شۇ دەۋردىكى قانائاننىڭ ئەتراپىدىكى باشقا ئەللەرنىڭ قانۇن-نىزام دوكلاتلىرىغا قارىغاندا بۇنداق شارائىتلار ئاستىدا ئايال كىشىنىڭ ئىككىنچى ئېرىنىڭ ئۆيىدىن چىققىنىدا ئۇنىڭ مال-مۈلكىدىن مەلۇم بىر ئۈلۈشىنى ئېلىپ چىقىش ھوقۇقى بار ئىدى.

(4) تېكىستكە قارىغاندا، ئايال كىشىنىڭ ئىككىنچى ئېرى ئۆلگەندىن كېيىن ياكى ئۇنىڭ ئېرى ئۆزىنى قويۇۋەتكەندىن كېيىن ئايال كىشى خالىسا قايتىدىن باشقا بىرسى بىلەن توي قىلىشقا بولىدۇ. لېكىن بىرىنچى ئېرىگە نىسبەتەن ئۇ «ناپاك» ھېسابلىنىدۇ. بىرىنچى ئېرى ئۇنى قايتىدىن ئەمرىگە ئالسا بۇ ئىش نېمىشقا خۇدا ئالدىدا «يىرگىنچلىك» دېيىلىدۇ؟

ئىنسانلارنىڭ گۇناھلىق تەبىئىيىتىگە قاراپ، بىزنىڭچە سەۋەبى تۆۋەندىكى ئىككى ئىشلاردىن بىرى بولۇشى مۇمكىن: —

(ئا) ئايال كىشىنىڭ ئاۋۋالقى ئېرى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭدا ھېچقانداق «سەت ئىش» كۆرمىگەنىدى، بەلكى كۆز قىرىنى باشقا بىر قىز ياكى ئايالغا تاشلىغان بولۇشى مۇمكىنىدى. ئۇنىڭ: ئايالىمنىڭ «سەت ئىش»نى كۆردۈم، دېگىنى شۇ ئىككىنچى ئايالنى ئېلىشقا بىر باھانە ئىدى، خالاس. لېكىن يۇقىرىقى قانۇن بەلگىلىمە ئۇنىڭغا: «ھازىرقى ئايالىڭنى قويۇۋەتسەڭ ئۇنى قايتا ئەمرىڭگە ئالالمايسەن» دەپ ئاگاھ قىلىدۇ. خۇدا ئايال كىشىنى ئەر كىشىگە تەۋە بىرخىل مال-مۈلۈك بولۇشقا ياراتقان

ئەمەس؛ ھەرقانداق ئىنسان مەلۇم بىر مال ياكى تاماقنى زاكاس قىلىنغاندەك، بىردەم «ئالىمەن»، بىردەم «ئالمايمەن» دېگەندەك مۇئامىلىگە ئۇچرىسا بولمايدۇ. بۇنداق مۇئامىلە خۇدا ئالدىدا ھەقىقىي «يىرگىنچلىك»تۇر. شۇڭا مەزكۇر بەلگىلىمە ئەر كىشىنىڭ ئايالىنى تالاق قىلىشتىن ئىلگىرى ئۇلارنىڭ ئەر-خوتۇننىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ قىممىتى توغرۇلۇق ئوبدان ئويلىنىشقا تۈرتكە بولۇش ئۈچۈن بېرىلگەن، دەپ قارايمىز.

(ئە) ئىككىنچى مۇمكىنچىلىكى باركى، ئەر كىشى ھەقىقەتەن ئايالىدا مەلۇم «سەت ئىش» كۆرگەن بولۇپ تالاق قىلغانىدى. ھالبۇكى، ئايال كىشى ئىككىنچى ئېرى ئۆلگەندىن كېيىن ياكى ئۇنىڭ تەرىپىدىن قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن ئاۋۋالقى ئېرى ئۇنى مال-مۈلۈكلۈك دەپ بايقاپ، ئۇنىڭ بىلەن قايتىدىن توي قىلماقچى. لېكىن بۇنىڭ سەۋەبى ساختىپەزلىكتىن باشقا ھېچ نەرسە ئەمەس. توي قىلىش نىيىتى مۇھەببەت ئەمەس، ساپ ئاچ كۆزلۈكتىن ئىبارەتتۇر. شۇڭلاشقىمۇ شۇنداق مەقسەت بىلەن قايتىدىن توي قىلىش خۇدا ئالدىدا «يىرگىنچلىك» دەپ بېكىتىلىدۇ ۋە بۇ ئەر كىشىگە نىسبەتەن ئۇنىڭ بۇرۇنقى ئايالى «ناپاك» دېيىلىدۇ. لېكىن، شۇ ئايال باشقا ئەر كىشى بىلەن توي قىلسا بولىدۇ.``